92.5
K17

КАЛЕНДАР

КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2009 РІК

92.5 метод
К17

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ВІДДІЛ КРАЄЗНАВЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВІДДІЛ

КАЛЕНДАР

КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ

НА 2009 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

Перевірено 2016 р.
Перевірено 2020 р.
848452

Ужгород . Видавництво В.Падяка . 2008

УДК 015
ББК 92
К17

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2009 році. Основу календаря складають грунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями.

Представлені матеріали з успіхом можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, а й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

Укладачі:

М.І.Івашко, Г.В.Бобонич

за участі **І.М. Горват**

(угорські краєзнавчі дати)

Відповідальна за випуск **Л.З. Григаш**

Випусковий редактор **Л.О.Ільченко**

В оформленні обкладинки використано
фрагмент композиції Ганни Горват «Біля фіртки»
з фондів Закарпатського обласного художнього музею ім.Й.Бокшая

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА М.УЖГОРОД
ПР.СВОБОДИ,16, 88018

ISBN 978-966-387-022-9

© ЗОУНБ, 2008;
© Видавництво В.Падяка, 2008.

ВІД УКЛАДАЧА

Календар краєзнавчих пам'ятних дат видається Закарпатською обласною універсальною бібліотекою з 1977 року, в розширеному варіанті – з біографічними матеріалами – з 2003 року.

Видання покликане надати бібліотекарям та читачам довідковий матеріал про важливі події з історії області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, які життям і діяльністю пов'язані з Закарпаттям.

Цьогорічне видання відкривається переліком основних краєзнавчих знаменних та пам'ятних дат 2009 року. (Можливі неточності пояснюються тим, що друковані джерела, якими укладачі користувались при підготовці видання, не завжди розрізняють старий і новий стилі). Якщо у минулорічних випусках містилась довідка щодо цьогорічного ювіляра чи знаменної події, у переліку вміщено відповідне посилання («Текстова довідка...»). Ювілейні статті вміщені в другій частині покажчика. Відбір літератури та документів закінчено в основному в червні 2008 р.

У підготовці рекомендаційного бібліографічного посібника брали участь:

Бандурка Г.В., *директор Ужгородської центральної міської бібліотеки;*

Баяновська М.Р., *кандидат педагогічних наук, доцент, відмінник освіти України, зав. кафедрою методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін ЗІППО;*

Бедзір В.О., *член Національної спілки журналістів України, голова Ужгородської організації ВПС «Незалежна медіа-профспілка України»;*

Бендзар Б.П., *доцент УжНУ;*

Буднікова Л.Т., *кандидат філологічних наук, доцент кафедри словацької філології УжНУ;*

Вашкеба І.М., *член Національної спілки журналістів України, заслужений журналіст України;*

Вигодованець Н.І., *кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури УжНУ;*

Габорець В.С., *заслужений працівник культури України;*

Ганич Т.М., *доктор медичних наук, професор УжНУ, зав. кафедрою факультетської терапії;*

Гарагонич Т.М., *член Національної спілки театральних діячів України, лауреат обласної премії імені братів Шерегіїв;*

Делеган В.В., *кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України УжНУ;*

Довганич О.Д., *доктор історичних наук, член Національної спілки журналістів України, лауреат премії ім.А.Волошина;*

Куля Ф.І., *науковець, дослідник фольклору німців Закарпаття;*

Маґочій П.-Р., професор, зав. *кафедри україністики Торонтського університету, член Академії наук королівського товариства Канади, академік Міжнародної слов'янської академії наук у Києві, голова Світової ради русинів;*

Мадяр О.Л., *кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри словацької філології УжНУ;*

Макара М.П., *кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри країнознавства ЗакДУ;*

Митровка М.М., *директор Ужгородського коледжу культури і мистецтв, декан Ужгородського факультету КНУКіМ, доцент, заслужений працівник культури України;*

Мишанич В.В., *член Національної спілки журналістів України, провідний методист Закарпатського обласного організаційно-методичного центру культури;*

Новікова О.Ю., *музикознавець, член Національної спілки композиторів України;*

Олашин М.В., *кандидат історичних наук, доцент кафедри нової і новітньої історії та історіографії УжНУ;*

Офіцинський Р.А., *доктор історичних наук, професор кафедри історії України УжНУ;*

Пагиря В.В., *письменник, краєзнавець, літературознавець;*

Папіш М.Ю., *член Національної спілки журналістів України, головний редактор газети «Берегово»;*

Приходько О.В., *мистецтвознавець, зав. експозиційним відділом Закарпатського обласного художнього музею ім.Й.Бокшая, лауреат премії ім. Й.Бокшая та А.Ерделі;*

Сирохман М.В., *мистецтвознавець, викладач Ужгородського коледжу мистецтв ім.А.Ерделі, заслужений працівник культури України;*

Турак Й.А., *зав. відділенням Закарпатської обласної клінічної лікарні ім. А.Новака;*

Федака П.М., *кандидат історичних наук, голова крайового товариства «Просвіта»;*

Федака С.Д., *доктор історичних наук, професор кафедри історії України УжНУ, член Національної спілки письменників України;*

Фединишинець В.С., *член Національної спілки письменників України, лауреат обласної премії ім.Ф.Потушняка та Міжнародної премії ім.О.Духновича в галузі русинської літератури;*

Хланта І.В., *кандидат філологічних наук, заслужений діяч мистецтв України, лауреат премії ім.В.Антоновича;*

Шип Ю.В., *член Національної спілки письменників України, лауреат обласної премії ім.Ф.Потушняка та Всеукраїнської літературної премії ім. Л.Глібова;*

Щербан Т.Д., *доктор психологічних наук, професор, проректор з навчальної роботи Мукачівського технологічного інституту;*

Юричко В., *старший викладач кафедри української мови і літератури Пряшівського університету (Словаччина).*

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2009 РОКУ

Січень

1 – 55-річчя від дня народження Віри Іванівни Турецької, художника-постановника. Народилася в с.Ворочеві Перечинського р-ну (1954)

2 – 90-річчя від дня народження Василя Михайловича Бурча, живописця. Народився в с.Смологовиці Іршавського р-ну (1919–1993)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

2 – 70-річчя від дня народження Василя Васильовича Греби, прозаїка. Народився в с.Залужжі Мукачівського р-ну (1939)

5 – 115-річчя від дня народження Іштвана Кутлана, художника, педагога, редактора та ілюстратора букваря, спортсмена. Народився в с.Фанчикові Виноградівського р-ну (1894–1989)

6 – 60-річчя від дня народження Адама Євгеновича Аладара, музиканта, громадського діяча. Народився в м.Ужгороді (1949)

7 – 90-річчя від дня народження Степана Івановича Сєроухова, художника. Народився у с.Дмитровці, що в Казахстані. Живе і працює в м.Ужгороді (1919)

7 – 85-річчя від дня народження Степана Юрійовича Пруниці, політичного та громадського діяча, журналіста. Народився в с.Велятині Хустського р-ну (1924–1997)

8 – 90-річчя від дня проголошення Гуцульської Республіки (1919)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

9 – 50-річчя від дня народження Наталії Іванівни Стегури, художника-кераміка. Народилася у с.Ракові Перечинського р-ну (1959)

9 – 220-річчя від дня народження Йожефа Чорби, лікаря, фізика. Народився в м.Нодьселеші (Виноградово) (1789–1858)

10 – 85-річчя від дня народження Якова Ісаковича Штернберга, історика, літературознавця. Народився в м.Орадеа (Трансільванія) в Румунії (1924–1992)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

10 – 80-річчя від дня народження Василя Степановича Поляка, заслуженого працівника культури УРСР. Народився в м.Іршаві (1929–1982)

10 – 75-річчя від дня народження Василя Михайловича Ленделa, прозаїка. Народився у с.Ромочевиці Мукачівського р-ну (1934–1977)

11 – 60-річчя від дня народження Василя Михайловича Беци, заслуженого художника України. Народився в с.Скотарському Воловецького р-ну (1949)

11 – 75-річчя від дня народження Іштвана Ковтюка, мовознавця, укладача підручників, перекладача. Народився в с.Ратівці Ужгородського р-ну (1934)

11 – 90 років з того часу, як жителі Синевирської Поляни прийняли ухвалу про возз'єднання з Україною

14 – 125-річчя від дня народження Павла Степановича Федора, поета, драматурга, літературознавця. Народився в с.Нове Місто колишньої Абаусівської жупи (нині – округ Кошіце-відек), Словаччина (1884–1952)

15 – 100-річчя від дня народження Миколи Миколайовича Мандзюка, педагога, громадського діяча. Народився в с.Великий Бичків на Рахівщині (1909–1972)

15 – 60-річчя від дня народження Балажа Керестеня, педагога, історика-краєзнавця. Народився в с.Нодьберезі Берегівського р-ну (1949)

16 – 95-річчя від дня народження Степана Степановича Штефуровського, вченого. Він вивчав історію заселення (колонізації), німецькі говори, звичаї, обряди і традиції німців Закарпаття. Народився в м.Ужгороді (1914–1996)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

16 – 130-річчя від дня народження Юлія Петровича Гаджеги, письменника, історика, релігійного діяча. Народився в с.Руське Поле на Тячівщині (1879–1947)

17 – 90-річчя від дня народження Івана Ірлявського (Івана Івановича Рошка), поета. Народився в с.Ірляві Ужгородського р-ну (1919–1942)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

18 – 60-річчя від дня народження Яноша Рейті, художника, графіка, дизайнера. Народився в м.Іршаві (1949)

19 – 100-річчя від дня народження Ганни Іванівни Мандзюк, педагога, політично-громадського діяча. Народилася в смт Перечині (1909–1996)

21 – 90 років тому Всенародний Конгрес Русинів у м.Хусті проголосив злуку Закарпаття з Україною (1919)

21 – 150-річчя від дня народження Імре Ревеса, художника. Народився в м.Шаторольяуйгелі в Угорщині (1859–1945)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

21 – 80-річчя від дня народження Федора Дмитровича Лигирди, заслуженого лікаря України. Народився в с.Голубиному на Свалявщині (1929)

22 – 65-річчя від дня народження Клари Ласлівни Лабик, народної артистки України. Народилася в м.Ужгороді (1944)

Лютий

1 – 90-річчя від дня народження Олени Михайлівни Рудловчак, літературознавця. Народилася в м.Мукачеві (1919–2007)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

1 – 80-річчя від дня народження Антоніна Олександровича Бірова, відмінника народної освіти СРСР, Героя Соціалістичної праці, голови колгоспу. Народився в с.Петрові Виноградівського р-ну (1929)

4 – 75-річчя від дня заснування братами Августином і Євгеном Шерегіями на Закарпатті українського театру «Нова сцена» (1934)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

4 – 85-річчя від дня народження Івана Андрійовича Калинича, заслуженого майстра народної творчості України – самодіяльного художника. Народився в с.Кошельові Хустського р-ну (1924)

5 – 110-річчя від дня народження Лайоша Палоці Горвата, письменника, журналіста, художника, перекладача, етнографа. Народився у м.Берегові (1899–1974)

7 – 145-річчя від дня народження Антона Годинки, історика, вченого. Народився в с.Ладомирові (нині Словаччина) (1864–1946)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

8 – 75-річчя від дня народження Йосипа Михайловича Бабинця, живописця. Народився в с.Зарічові Перечинського р-ну (1934)

8 – 100-річчя від дня народження Федора Олексійовича Саса, громадсько-культурного діяча, ветерана закарпатської «Просвіти». Народився в с.Косівська Поляна Рахівського р-ну (1909–2000)

11 – 115-річчя від дня смерті Анатолія Федоровича Кралицького, прозаїка, етнографа, історика, фольклориста, журналіста. Народився в с.Вишні Чабини на Лабірщині (нині Східна Словаччина) (1835–1894)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

12 – 70-та річниця Сойму Карпатської України (1939)

13 – 105-річчя від дня смерті Івана Антоновича Сільвая (Уріїла Метеора), письменника, одного із світочів русинського відродження, т. зв. будителів. Народився в с.Сускові на Свалявщині (1838–1904)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

15 – 80-річчя від дня народження Семена Андрійовича Мельника, композитора-аматора. Народився в с.Великий Раковець на Іршавщині (1929–1990)

17 – 180-річчя від дня смерті Івана Семеновича Орлая, культурно-освітнього діяча. Народився в с.Давидкові Мукачівського р-ну (1771–1829)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

20 – 165-річчя від дня народження Міхая Мункачі (Ліб), живописця. Народився в м.Мукачеві (1844–1900)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

20 – 95-річчя від дня народження Івана Юрійовича Керчі, поета. Народився в с.Страбичові Мукачівського р-ну (1914–1951)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

21 – 90-річчя від дня народження Омеляна Дмитровича Балецького (псевдонім Віщак), поета, прозаїка. Народився в с.Гукливому Воловецького р-ну (1919–1981)

21 – 120-річчя від дня народження Федора Михайловича Скубенича-Костя, казкаря. Народився в с.Тур'я Ремета Перечинського р-ну (1889–1962)

21 – 90-річчя від дня народження Василя Васильовича Хайнаса, історика, вченого. Народився в с.Лохові Мукачівського р-ну (1919–1999)

26 – 90-річчя від дня народження Івана Васильовича Гайду, художника. Народився в с.Ізі Хустського р-ну (1919)

27 – 60-річчя від дня народження Йожефа Желіцкі, поета, педагога. Народився в с.Геївці Ужгородського р-ну (1949)

Березень

6 – 165-річчя від дня народження Балінта Крюжелі Вішкі, юриста, письменника. Народився у смт Вишкові Хустського р-ну (1844–1900)

7 – 60-річчя від дня народження Андрія Юрійовича Гойди, художника-графіка. Народився в м.Ужгороді (1949–2007)

9 – 180-річчя від дня народження Мігаля Бачинського, священника – солдата визвольної війни 1848–1849 рр. Народився у Другетгазі (колишній Унгський жупанат) (1829–1849)

9 – 10-річчя відкриття пам'ятника Т.Шевченку на пл.Народній в м.Ужгороді (1999)

12 – 65-річчя від дня народження Миколи Лазаровича Дзись-Войнаровського, графіка. Народився в м.Шепетівці Хмельницької області. Живе і працює в м.Мукачеві (1944)

14 – 10-річчя відкриття меморіального парку «Красне Поле» поблизу м.Хуст з нагоди 60-ї річниці Карпатської України (1939)

15 – 90-річчя від дня народження Юрія Андрійовича Гойди, поета. Народився в с.Зняцеві Мукачівського р-ну (1919–1955)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

16 – 80-річчя від дня народження Ірини Петрівни Куцик, вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості України. Народилася в с.Рокосові Хустського р-ну (1929)

16 – 150-річчя від дня народження відомого дослідника історії Закарпаття Олексія Леонідовича Петрова. Народився в м.Санкт-Петербурзі (Російська імперія) (1859–1932)

17 – 100-річчя від дня народження Юрія Федоровича Млавця, громадського діяча. Народився в с.Лісковці Міжгірського р-ну (1909–1996)

17 – 135-річчя від дня народження Августина Івановича Волошина, Президента Карпатської України, вченого, педагога, громадського, культурного, церковного діяча Закарпаття. Народився в с.Келечині на Міжгірщині (1874–1945)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

18 – 50-річчя від дня народження Мар'яни Йосипівни Прокус, майстра народної творчості з ткацтва. Народилася в м.Берегові (1959)

19 – 60-річчя від дня народження Юрія Михайловича Мошака, художника. Народився в с.Ракові Перечинського р-ну (1949)

20 – 100-річчя від дня народження Ласла Золтановича Шандора, письменника. Народився в м.Будапешті. З 1947 по 1956 рр. – редактор обласного книжково-журнального видавництва в м.Ужгороді (1909–1993)

21 – 240-річчя від дня народження Габора Дайки, поета, католицького священника, викладача угорської гімназії в м.Ужгороді. Народився в м.Мішкольці (нині Угорщина) (1769–1796)

26 – 170-річчя від дня смерті Юрія Івановича Гуци-Венеліна, одного із основоположників російської славістичної науки. Народився в с.Тибаві Свалявського р-ну (1802–1839)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2002 рік»

26 – 10-річчя введення в дію Мужіївської золотодобувної копальні – першої в Україні – чим покладено початок розвитку у нашій державі золотодобувної галузі (1999)

26 – 70-річчя від дня народження Марії Володимирівни Геляс, заслуженої артистки України. Народилася в м.Воронежі (Росія). Живе і працює в м.Ужгороді (1939)

27 – 80-річчя від дня народження Ніни Миколаївни Єрошевої, заслуженого працівника культури України. Народилася в с.Чернянка Бєлгородської області (Росія). З 1952 р. присвятила себе бібліотечній справі на Закарпатті (1929)

27 – 110-річчя від дня смерті Юлія Івановича Ставровського-Попрадова, поета, публіциста. Народився в с.Сулині у Східній Словаччині (1850–1999)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»

31 – 50-річчя від дня народження Івана Васильовича Калинича, почесного геодезиста України. Народився в м.Берегові (1959)

у березні відзначається:

70-річчя боїв стрільців Карпатської Січі за Карпатську Україну (1939)

Квітень

1 – 135-річчя від дня народження Дюли Ійяса (Яцик), письменника, художника. Народився в м.Ужгороді (1874–1943)

8 – 225-річчя від дня народження Ласла Бемера, римо-католицького єпископа, значна частина життя якого пов'язана з Ужгородом. Народився в Кішбако (нині Угорщина) (1784–1862)

8 – 80-річчя від дня народження Юрія Дмитровича Туряниці, фольклориста. Народився в с.Кальнику на Мукачівщині (1929)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

8 – 60-річчя від дня народження Золтана Мігаля Нодя, письменника, редактора журналу «Egyutt». Народився в с.Бакті Берегівського р-ну (1949)

11 – 165-річчя від дня народження Аладара Дьєрдья, письменника, журналіста, який переклав на угорську мову «Мертві душі» М.Гоголя. Народився в м.Хусті (1844–1906)

14 – 90-річчя від дня народження Петра Юрійовича Стерча, одного з найактивніших учасників національно-визвольних змагань 30-х рр. XX ст. на Закарпатті. Народився в с.Кузьмині на Мукачівщині (1919–1987)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

14 – 65-річчя від дня народження Михайла Миколайовича Михайлюка, скульптора. Народився в с.Пашутинцях Красилівського р-ну Хмельницької області. Живе й працює в м.Ужгороді (1944)

15 – 60-річчя від дня народження Світлани Іванівни Мітряєвої, заслуженого діяча науки і техніки, політичного аналітика. Народилася в м.Самборі Львівської області. Живе і працює у м.Ужгороді (1949)

16 – 70-річчя від дня народження Михайла Михайловича Керецмана, самодіяльного композитора, заслуженого працівника культури України. Народився в смт Перечині (1939)

17 – 75-річчя від дня народження Володимира Івановича Лендєла, відомого фізика-теоретика, науковця. Народився в м.Іршаві (1934)

19 – 70-річчя від дня народження Юрія Вікентійовича Мигалини, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився в м.Ужгороді (1939)

19 – 130-річчя від дня народження Юлія Бращайка, політичного і культурного діяча, незмінного голови товариства «Просвіта» у 20-30-х рр. XX ст. Народився в с.Глибокому Ужгородського р-ну (1879–1955)

22 – 160 років тому революційні війська, керовані майором Йосифом Мартіні, спільно з мукачівськими добровольцями-ополченцями на чолі з А.Андрійовичем завдали поразки австрійським військам генерала Баркова біля Підгорянського мосту (1849)

22 – 60-річчя від дня народження Івана Дмитровича Поповича, народного артиста України. Народився в с.Осої Іршавського р-ну (1949)

23 – 60-річчя від дня народження Володимира Івановича Чепи, заслуженого вчителя України, директора Закарпатського центру туризму. Народився в с.Ільниці Іршавського р-ну (1949)

25 – 50-річчя від дня народження Еміла Петровича Сокача, народного артиста України, диригента. Народився в м.Ужгороді (1959)

25 – 75-річчя від дня народження Юрія Васильовича Сухана, прозаїка. Народився в с.Чинадієві на Мукачівщині (1934–1975)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

27 – 70-річчя від дня народження Володимира Євгеновича Задорожного, історика, заслуженого працівника народної освіти України. Народився в с.Спасі Кам'яно-Бузького р-ну на Львівщині. Живе і працює в м.Ужгороді (1939)

29 – 50-річчя від дня народження Василя Івановича Вовчка, художника. Народився в с.Нижній Бистрий Хустського р-ну (1959)

у квітні відзначається:

210 років тому в м.Кошіце видано латиномовну працю І.Базиловича «Короткий нарис фундації Теодора Корятовича» (1799)

215 років тому засновано Ужгородську греко-католицьку учительську семінарію (1794)

Травень

1 – 50-річчя від дня народження Василя Олександровича Бедзіра, журналіста. Народився в с.Чумальові Тячівського р-ну (1959)

4 – 65-річчя від дня народження Юрія Івановича Сяркевича, художника. Народився в м.Жовкві Львівської області. Живе і працює в м.Мукачеві (1944)

4 – 245-річчя від дня народження Петра Дмитровича Лодія, вченого і педагога, філософа. Народився в с.Збої Земплинського комітату (Словаччина) (1764–1829)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

4 – 100-річчя від дня народження Петра Васильовича Лінтура, науковця, фольклориста. Народився в с.Горонді на Мукачівщині (1909–1969)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

8 – 85-річчя від дня народження Семена Йосиповича Мальчицького, художника. Народився у смт Великий Березний (1924–2005)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

8 – 90 років тому Центральна Руська Народна Рада прийняла рішення про входження Закарпаття до складу Чехословаччини на автономних правах (1919)

10 – 80-річчя від дня народження Лідії Кузьмівни Єфімової, заслуженого лікаря України. Народилася в с.Глобині Полтавської області. Жила і працювала в м.Ужгороді (1929–1999)

14 – 50-річчя від дня народження Петра Миколайовича Мідянки, письменника. Народився в м.Широкий Луг на Тячівщині (1959)

14 – 60-річчя від дня народження Валентини Григорівни Лехцер, працівника культури. Народилася в м.Ной-Рупин (Німеччина). Живе і працює в м.Ужгороді (1949)

17 – 50-річчя від дня народження Світлани Миколаївни Пахомової, науковця, філолога. Народилася в м.Хусті (1959)

26 – 120-річчя від дня народження Сидора Білака, поета, фольклориста. Народився в с.Лисичеві Іршавського р-ну (1889–1944)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

28 – 1115-річчя першої згадки про м.Мукачево (894)

28 – 70-річчя від дня народження Наталії Іванівни Вигодованець, науковця, літературознавця. Народилася в с.Гірному Стрийського р-ну Львівської області. Живе і працює в м.Ужгороді (1939)

28 – 125-річчя від дня народження Едуарда Бенеша, відомого чехословацького політика, співпрацівника і продовжувача політики Т.Г.Масарика. На заключному етапі другої світової війни Е.Бенеш підписав чехословацько-радянський договір, згідно з яким Закарпатська Україна ввійшла до складу СРСР (1884–1948)

Червень

1 – 100-річчя від дня народження Василя Васильовича Жупана, педагога, підпільника. Народився в с.Барбові (раніше Бородівка) на Мукачівщині (1909–1944)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

2 – 70-річчя від дня народження Івана Васильовича Бровді, художника. Народився в с.Оноку Виноградівського р-ну (1939)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

4 – 80-річчя від дня народження Володимира Івановича Чопика, вченого-біолога. Народився в с.Тереблі Тячівського р-ну (1929)

5 – 270-річчя від дня смерті Івана Олексійовича Зейкана, культурно-освітнього діяча Закарпаття кінця XVII – початку XVIII ст. Народився, ймовірно, в с.Карачині на Виноградівщині (1670–1739)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

6 – 60-річчя від дня народження Марії Зубанич, народної артистки України. Народилася в с.Малий Березний на Березнянщині (1949)

6 – 115-річчя від дня народження Луки Васильовича Дем'яна, прозаїка. Народився в с.Верхні Ворота Воловецького р-ну (1894–1968)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

9 – 50-річчя від дня народження Павла Павловича Ковача, художника. Народився в с.Свободі Берегівського р-ну (1959)

13 – 50-річчя від дня народження Валерія Івановича Падяка, кандидата філологічних наук, громадського діяча. Народився в м.Ужгороді (1959)

13 – 60-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Глеби, вченого, біолога. Народився в с.Шаланки Виноградівського р-ну (1949)

15 – 90-річчя від дня народження Миколи Терентійовича Шаповалова, поета. Народився в с.Перша Багачка Решетилівського р-ну Полтавської області. Був кореспондентом газети «Молодь України» по Закарпатській області (1919–1982)

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА М.УЖГОРОД
ПР.СВОБОДИ.16, 88018
848452

17 – 70-річчя від дня народження Василя Васильовича Делегана, історика. Народився в с.Загатті Іршавського р-ну (1939)

17 – 85-річчя від дня народження Володимира Івановича Ладижця, поета, прозаїка. Народився в с.Харківці Старокостянтинівського р-ну Хмельницької області. Жив і працював в м.Ужгороді (1924–1991)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

22 – 65-річчя від дня народження Петра Андрійовича Фелдеші, графіка. Народився в м.Мукачеві (1944)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

22 – 50-річчя від дня народження Отто Олександровича Ковчара, економіста, президента Закарпатської торгово-економічної палати. Народився в с.Троснику Виноградівського р-ну (1959)

22 – 105-річчя від дня народження Йосипа Васильовича Жупана, прозаїка. Народився в с.Бородівці Мукачівського р-ну (1904–1987)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

24 – 70-річчя від дня народження Петра Івановича Часто, прозаїка. Народився в с.Долгобичі (нині територія Польщі) (1939)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

28 – 64-річчя воз'єднання Закарпатської України з Україною (1945)

29 – 125-річчя від дня народження Ерне Сепа, письменника. Народився в м.Хусті (1884–1953)

в червні відзначається:

25-річчя заснування Угорського Літературного клубу ім.Дюли Іллеша в м.Берегові (1984)

60-річчя заснування газети «Вісті Ужгородщини» (1949). До 1990 р. часопис мав назву «Вогні комунізму»

Липень

6 – 135-річчя від дня народження Іоанна Бокшая, композитора, диригента, священника. Народився в м.Хусті (1874–1946)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

7 – 80-річчя першого з'їзду української молоді Закарпаття в м.Ужгороді (1929)

8 – 110-річчя від дня народження Петра Міговка, поета, прозаїка, драматурга. Народився в с.Горбки Виноградівського р-ну (1899–1967)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 1999 рік»

11 – 115-річчя від дня народження Петра Петровича Сови, громадсько-політичного діяча, краєзнавця. Народився в с.Нові Замки під Комарном (нині Словаччина) (1894–1984)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

14 – 100-річчя від дня народження Марії Юріївни Шерегій, педагога, громадського діяча. Народилася в м.Уличі (Словаччина) (1909–1955)

16 – 95-річчя від дня народження Михайла Івановича Томчанія, прозаїка. Народився в с.Горяни поблизу м.Ужгорода (1914–1975)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

16 – 50-річчя від дня народження Олександра Сидорука, педагога та художника (1959)

18 – 70-річчя від дня народження Лариси Олександрівни Бровді, художниці. Народилася в м.Ажгабаді (Туркменія). Живе і працює в м.Мукачеві (1939)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

21 – 100-річчя від дня народження Золтана Івановича Шолтеса, художника. Народився в с.Прикопі (Чехословаччина) (1909–1990)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

24 – 90-річчя від дня народження Ганни Божук, історика, громадського діяча. Народилася в с.Малий Бичків Рахівського р-ну (1919–2002)

25 – 70-річчя від дня народження Івана Антоновича Бачкая, композитора, педагога. Народився в с.Мала Копаня Виноградівського р-ну (1939–2007)

26 – 110-річчя від дня народження Юліана Івановича Ревая, політичного і культурного діяча, педагога. Народився в с.Мирчі на Великоберезнянщині (1899–1979)

26 – 80-річчя від дня народження Василя Івановича Холода, казкаря. Народився в с.Монастирці Хустського р-ну (1929)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

27 – 145-річчя від дня народження Василя Миколайовича Гаджеги, вченого, громадського діяча. Народився в с.Руська Поляна (колишня Мараморошчина) (1864–1938)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

29 – 180-річчя від дня народження Андрія Івановича Ріпая, педагога, публіциста, редактора першої на Закарпатті педагогічної газети «Учитель» (1867) Народився в с.Улич-Кривому на Снинщині (нині Словаччина) (1829–1914)

29 – 110-річчя від дня народження Івана Фірцака (Кротона), непереверщеного силача, людини-легенди. Народився в с.Білки на Іршавщині (1899–1970)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 1999 рік»

31 – 100-річчя від дня народження Олександра Івановича Сливки, прозаїка, драматурга. Народився в с.Золотарьові Хустського р-ну (1909–2008)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

31 – 160-річчя від дня смерті Шандора Петефі, угорського поета. Народився в м.Кішкереші (1823–1849)

Серпень

1 – 120-річчя від дня народження Корнила Романовича Заклинського, літературознавця, фольклориста, перекладача. Народився в м.Львові (1889–1966)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

2 – 95-річчя від дня народження Іллі Васильовича Волощука, літературознавця. Народився в с.Нанкові Хустського р-ну (1914–1997)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

2 – 75-річчя від дня народження Іллі Івановича Ільницького, прозаїка, журналіста. Народився в с.Люта Великоберезнянського р-ну (1934–2002)

3 – 90-річчя від дня народження Петра Степановича Продана, поета. Народився в с.Горбки Виноградівського р-ну (1919)

4 – 55-річчя від дня народження Олександра Торохтіна, лікаря, журналіста, письменника. Народився в м.Новоселиці Чернівецької області. Живе і працює в м.Ужгороді (1954)

5 – 135-річчя від дня народження Бейли Токача, архітектора, художника. Народився в м.Мукачеві (1874–1940)

7 – 65-річчя від дня народження Ендре Францовича Гіді, художника-кераміка. Народився в с.Велика Добронь Ужгородського р-ну (1944)

19 – 90-річчя від дня народження Степана Михайловича Бундзяка, військовослужбовця, дипломата, державного і громадського діяча. Народився в смт Міжгір'ї (1919)

19 – 130-річчя від дня народження Івана Івановича Григи, громадсько-політичного і культурного діяча. Народився в с.Верхні Верецьки (нині Верхні Ворота) Воловецького р-ну (1879–1939)

24 – 60-річчя від дня народження Золтана Федоровича Мічки, заслуженого художника України. Народився в м.Мукачеві (1949)

25 – 20-річчя заснування Ужгородської міської організації Народного Руху України (1989)

31 – 95-річчя від дня народження Михайла Петровича Лялька, прозаїка. Народився в с.Волосянці Великоберезнянського р-ну (1914–1992)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

у серпні відзначається:

15-річчя заснування журналу «Hatodik Síp», форуму закарпатської угорської літератури (1989)

Вересень

1 – 90-річчя від дня народження Золтана Мусійовича Штерна, заслуженого юриста України. Народився в с.Пасіці Свалявського р-ну (1919)

3 – 50-річчя від дня народження Мирослава Івановича Дочинця, письменника, журналіста. Народився в м.Хусті (1959)

3 – 260-річчя від дня народження Олександра Брадача. Народився в с.Камінка на Спіші. Закінчив Духовну семінарію у Відні. З 1777 р. – парох, а відтак і канонік кафедрального собору в м.Ужгороді. 1809–1815 рр. був генеральним вікарієм Мукачівської єпархії (1749–1815)

4 – 65-річчя від дня народження Любиці Баботи, педагога, літературознавця. Народилася в с.П'єщани на Словаччині (1944)

7 – 65-річчя від дня народження Ласла Івановича Гайду, живописця. Народився в м.Ужгороді (1944)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

10 – 90 років тому підписаний Сен-Жерменський мирний договір, за яким Закарпаття увійшло до складу Чехословацької республіки на правах автономії (1919)

11 – 95-річчя від дня народження Василя Юрійовича Фенича, прозаїка. Народився в с. Ільниці на Іршавщині (1914–1949)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

19 – 190-річчя від дня народження Олександра Івановича Павловича, поета, письменника, журналіста, громадського діяча. Народився в с.Шаришське Чорне (Східна Словаччина) (1819–1900)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

19 – 125-річчя від дня народження Івана Трухлого, музиканта, диригента, співака, педагога. Народився в с.Згурівці на Полтавщині. На Закарпатті опинився на початку 20-х рр. XX ст. разом з групою співаків знаменитої «Української республіканської капели» під орудою О.Кошиця. Жив і працював в м.Ужгороді до закінчення другої світової війни (1884–1975)

19 – 80-річчя від дня народження Олександра Калмановича Алмашія, економіста. Народився в м.Берегові (1929)

21 – 150-річчя від дня народження Ілки Палмаї, актриси, примадонни оперети, письменниці. Народилася в м.Ужгороді (1859–1945)

26 – 240-річчя від дня народження Михайла Андрійовича Балудянського, вченого, культурно-освітнього діяча. Народився в с.Ольшаві Бардіївського округу (тепер Словаччина) (1769–1847)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

26 – 60-річчя від дня народження Василя Івановича Русина, заслуженого лікаря України. Народився в м.Ужгороді (1949)

27 – 65-річчя від дня народження Гізели Альбертівни Циполи, народної артистки СРСР та України. Народилася в с.Гать Берегівського р-ну (1944)

27 – 10 років тому згідно з Указом Президента України статус Національного надано природному паркові «Ужанський», що входить до складу єдиного в світі біосферного заповідника «Східні Карпати» (1999)

28 – 155-річчя від дня народження Гната Гнатовича Рошковича, живописця. Народився в Славковцях (Східна Словаччина) (1854–1915)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

29 – 60-річчя від дня народження Володимира Васильовича Гісема, технолога харчової промисловості, директора Ужгородського коньячного заводу. Народився в с.Голубиному Свалявського р-ну (1949)

29 – 100-річчя від дня народження Георгіни Мурані-Мейсарош, педагога, громадського діяча. Народилася в с.Нересниці Тячівського округу (1909–2001)

30 – 100-річчя від дня народження Івана Івановича Гарапка, скульптора. Народився в с.Завидові Мукачівського р-ну (1909–2002)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

Жовтень

Перша неділя жовтня – святкування Дня Ужгорода

1 – 150-річчя від дня народження Євменія Івановича Сабова, літературознавця, фольклориста. Народився в с.Верб'яж на Воловеччині (1859–1934)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

7 – 70-річчя від дня народження Василя Івановича Мацоли, заслуженого працівника туризму в Україні. Народився в с.Калини Тячівського р-ну (1939)

7 – 165-річчя від дня народження Євгена Андрійовича Фенцика, письменника, культурно-громадського діяча. Народився в с.Мартинці на Іршавщині (1844–1903)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

7 – 70-річчя від дня народження Володимира Михайловича Матіїва, поета. Народився в с. Нижня Рожанка Сколівського р-ну на Львівщині (1939–1985)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

10 – 70-річчя від дня народження Золтана Йожефовича Фабрі, вченого-біохіміка. Народився в м.Мукачеві (1939)

10 – 20-річчя заснування Ужгородського Гунгарологічного центру (1989)

12 – 100-річчя від дня народження Івана Васильовича Андрашка, юриста, політичного та громадського діяча. Народився в с.Білки Іршавського р-ну (1919–1984)

14 – 85-річчя від дня народження Казимира Івановича Гурницького, історика, поета. Народився в с.Шаровечці Проскурівського р-ну Кам'янець-Подільської області (нині Хмельницького р-ну Хмельницької області) (1924)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

22 – 50-річчя від дня народження Федора Григоровича Ващука, заслуженого працівника народної освіти України. Народився в м.Мукачеві (1959)

23 – 85-річчя від дня народження Василя Лазаровича Микитася, вченого, літературознавця, педагога. Народився в с.Жовтому П'ятихатського р-ну Дніпропетровської області (1924–1999)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

26 – 130-річчя від дня народження Шарі Федаки, актриси. Народилася в м.Берегові (1879–1955)

27 – 65 років тому Закарпаття визволено від фашистських окупантів (1944)

29 – 195-річчя від дня народження Якова Федоровича Головацького, відомого українського та російського етнографа, історика, фольклориста, літературознавця, поета. Значне місце в науковій спадщині Я.Ф.Головацького займає історія та культура Закарпаття (1814–1888)

в жовтні відзначається:

20-річчя створення соціально-культурного товариства румунів Закарпаття ім.Г.Кожбука (1989)

10-річчя від створення Закарпатського товариства Російської культури «Русский дом» (1999)

20-річчя відродження Закарпатського обласного товариства німців «Відродження» (1989)

Листопад

3 – 70-річчя від дня народження Михайла Івановича Блецкана, філософа, заслуженого працівника народної освіти України. Народився в с.Голятині Міжгірського р-ну (1939)

5 – 85-річчя від дня народження Ганни Андріївни Горват, заслуженого художника України. Народилася в м.Берегові (1924–2005)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

7 – 110-річчя від дня народження Дмитра Миколайовича Поповича, прозаїка. Народився в с.Оноці на Виноградівщині (1899–1968)

8 – 85-річчя від дня народження Михайла Миколайовича Полажинця, лікаря. Народився в с.Синевир Міжгірського р-ну (1924)

9 – 120-річчя від дня народження Івана Петровича Васька, поета. Народився в с.Заріччі Іршавського р-ну (1889–1967)

10 – 75-річчя від дня народження Михайла Юрійовича Волощука, громадсько-політичного діяча. Народився в с.Майдан Міжгірського р-ну (1934)

11 – 60-річчя від дня народження Валентини Іванівни Статєєвої, науковця, філолога. Народилася в с.Смідині Ковельського р-ну Волинської області. Живе і працює в м.Ужгороді (1949)

12 – 65 років тому обрано Народний комітет м.Ужгорода (1944)

16 – 50-річчя від дня народження Степана Петровича Гіги, народного артиста України. Народився в с.Білки Іршавського р-ну (1959)

16 – 115-річчя від дня народження Євгена Недзельського, русофільського вченого. Народився в с.Іванівці Сумського повіту Харківської губернії. Він є автором багатьох праць з історії Підкарпатської Русі, в т. ч. «Очерк карпаторусской литературы» (1932), «Угро-русский театр» (1941), «І.А.Сільвай» (1957) (1894–1961)

17 – 80-річчя від дня народження Івана Амбруша, художника. Народився в с.Солонці Ужгородського р-ну (1929)

19 – 110-річчя від дня народження Михайла Івановича Парлага, педагога, етнографа, фольклориста. Народився с.Лохові на Мукачівщині (1899–1992)

19 – 220-річчя від дня народження Михайла Михайловича Лучкая, лінгвіста, фольклориста, історика, релігійного діяча. Народився в с.Великі Лучки на Мукачівщині (1789–1843)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

20 – 255-річчя від дня народження Григорія Карповича, громадсько-культурного діяча. Народився в с.Пасіці на Свалявщині (1754–1841)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

24 – 60-річчя від дня народження Миколи Георгійовича Рогаля, художника. Народився в м.Мукачеві (1949)

25 – 60-річчя від дня народження Єлизавети Михайлівни Сівак, заслуженого працівника культури України. Народилася в с.Малий Раковець Іршавського р-ну (1949)

26 – 65-річчя від дня прийняття Першим з'їздом народних комітетів Закарпатської України маніфесту про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною (1944)

28 – 50-річчя від дня народження Марії Петрівни Бадиди, Почесного працівника податкової служби, радника податкової служби першого рангу, науковця, педагога. Народилася в с.Люта Великоберезнянського р-ну (1959)

28 – 80-річчя від дня народження Миколи Гейзовича Шуби, художника. Народився в м.Мукачеві (1929)

Грудень

3 – 60-річчя від дня народження Василя Георгійовича Лендєла, науковця, хіміка, відмінника освіти України. Народився в смт Воловці (1949)

4 – 90-річчя від дня народження Степана Йосиповича Войтовича, священника, педагога, перекладача. Народився в с.Могильниці Теребовлянського р-ну на Тернопільщині.З 1963 р. жив і працював в м.Ужгороді (1919–1975)

6 – 75-річчя від дня народження Міклоша Балога, письменника, поета. Народився у смт Королеві Виноградівського р-ну (1934)

7 – 100-річчя від дня народження Зореслава (у миру Степана Сабола), поета, священнослужителя. Народився в м.Пряшеві (Словаччина) (1909–2003)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

8 – 65-річчя від дня народження Василя Івановича Ігната, поета. Народився в с.Стеблівці Хустського р-ну (1944–1990)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

10 – 50-річчя від дня народження Василя Васильовича Габора, журналіста, письменника. Народився в с.Олександрівці Хустського р-ну (1959)

11 – 175-річчя від дня смерті Івана Федоровича Фогорашія (Бережанина), мовознавця, історика, громадського діяча. Народився в с.Великі Ком'яти на Виноградівщині (1786–1834)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

12 – 50-річчя від дня народження Василя Степановича Югаса, працівника культури. Народився в м.Виноградові (1959)

13 – 85-річчя від дня народження Леоніда (Леонарда) Валентиновича Уральського, прозаїка, журналіста. Народився в м.Гагарині Смоленської області (Росія). Тривалий час жив і працював в м.Ужгороді (1924–2000)

13 – 180-річчя від дня смерті Василя Довговича (справжнє прізвище – Довганич), філософа, поета. Народився в с.Золотарьові Хустського р-ну (1783–1849)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік»

14 – 75-річчя від дня народження Василя Івановича Кохана, поета, прозаїка. Народився в с.Обаві Мукачівського р-ну (1934–2004)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік»

14 – 60-річчя від дня народження Ольги Михайлівни Уманець, вишивальниці, громадського діяча. Народилася в с.Синевир Міжгірського р-ну (1949)

14 – 85-річчя від дня народження Юрія Мелітоновича Ломсадзе, фізика-теоретика, вченого і педагога. Народився в м.Баку (Азербайджан). Один із фундаторів наукових досліджень на фізичному факультеті УжНУ (1924–1988)

16 – 100-річчя від дня народження Миколи Бандусяка, громадсько-політичного і культурного діяча. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1909–2002)

18 – 75-річчя від дня народження Миколи Петровича Макари, історика. Народився в с.Мирчі Великоберезнянського р-ну (1934)

19 – 200-річчя від дня смерті Андрія Бачинського, церковного діяча, публіциста, просвітителя. Народився в с.Бенятині Михаловецького округу на Східній Словаччині (1732–1809)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік»

20 – 90-річчя від дня народження Василя Юрійовича Ганчина, історика, юриста. Народився в смт Великий Березний (1919–1997)

22 – 80-річчя від дня народження Степана Михайловича Хрипака, науковця, хіміка, відмінника освіти України. Народився в с.Нижнє Солотвино Ужгородського р-ну (1929)

25 – 90-річчя від дня народження Івана Дмитровича Кізіна, народного умільця, майстра художньої інкрустації. Народився в с.Степанівці Вологодської області. Жив і працював у смт Великому Березному (1919–1998)

31 – 70-річчя від дня народження Михайла Миколайовича Митровки, заслуженого працівника культури України. Народився в с.Кибляри Ужгородського р-ну (1939)

у грудні відзначається:

15-річчя створення товариства угорських бібліотекарів Закарпаття (1994)

ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ:
– 2009 рік –

20-річчя від створення товариства угорської культури Закарпаття (1989)

70-річчя від дня смерті Антала Маргіттої (Гербера), вченого-ботаніка, який здійснив публікації про флору багатьох географічних пунктів області (1880–1939)

70-річчя від дня народження Йозефа Сірка, філософа, засновника товариства німецько-українських зустрічей «Діалог». На Закарпатті його добре знають за теперішніми благодійними справами. Народився в м.Ублі (тепер Словаччина) (1939)

80 років тому почав діяти Бедевлянський (чоловічий, православний) монастир Тячівського р-ну (1929)

80 років тому було збудовано перший на Закарпатті аеропорт (в м.Ужгороді) (1929)

120-річчя від дня народження Еміліана Йосиповича Бокшая, релігійного і політичного діяча, педагога, журналіста. Народився в с.Кобилецька Поляна Рахівського р-ну (1889–1976)

140 років тому в м.Ужгороді почав діяти перший на Закарпатті лісопильний завод (1869)

160-річчя від дня народження Андрія Новака, лікаря, вченого, педагога. Народився в с.Руське Поле Тячівського р-ну (1849–1937)

165-річчя від дня народження Шандора Плотені, всесвітньо відомого скрипаля і піаніста. Народився в м.Мукачеві (1844–1933)

175-річчя від дня народження Івана Даниловича-Коритнянського, священника, драматурга. Народився в с.Страському, колишньої Земплинської столиці (Словаччина) (1834–1895)

190-річчя від дня народження Миколи Нодя, священника, педагога, диригента, поета. Народився в м.Нірвашварі (Австрійська імперія). Жив і працював в м.Ужгороді (1819–1862)

200-річчя від дня народження Андрія Поповича, богослова, просвітителя, педагога (1809–1901)

210 років від дня смерті Івана Пастелія, автора художніх та історичних творів. Народився в с.Мала Пастіль Перечинського р-ну (1741–1799)

215-річчя від дня народження Костянтина Матезонського, диригента та керівника першого на Закарпатті поліфонічного (чотириголосого) хору «Гармонія». З 1838 року проживав у м.Ужгороді (1799–1858)

Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2008 рік»

220-річчя від дня народження Федора Фекети, листоноші з с.Тур'я Ремета, який упродовж багатьох літ доставляв своїм односельчанам пошту із смт Перечина. Вдячні односельчани виготовили та встановили на стіні сільської церкви пам'ятну меморіальну дошку із написом «Федору Фекете». Це єдиний у світі пам'ятник на честь простого листоноші (1789–1839)

250-річчя від дня народження Ференца Казінці, угорського поета. Листування Ф.Казінці з мукачівським єпископом А.Бачинським вперше опубліковане професором Я.Штернбергом, засвідчує, що він глибоко цікавився історією і культурою Закарпаття, його конфесійними проблемами (1759–1831)

280-річчя від дня смерті Лотар-Франца Шенборна, єпископа Бамберзького (?-1729). У 1728 році одержав від Віденського двору найбільші володіння Ференца Ракоці II з центром у м.Мукачеві. Так був покладений початок династії Шенборнів на Закарпатті. Ім'я Шенборн носить одне із сіл поблизу м.Мукачева (колишнє Нове Село)

360-річчя першої письмової згадки про с.Буковець Міжгірського р-ну (1649)

380-річчя першої письмової згадки про с.Хижа Виноградівського р-ну (1629)

380-річчя від дня народження Іштвана Дьєндєші, поета, юриста, найдавнішого із відомих авторів віршів про рідний край. Народився в м.Ужгороді (1629–1704)

390-річчя першої письмової згадки про с.Новоселиця Виноградівського р-ну (1619)

410-річчя першої письмової згадки про с.Тихий Великоберезнянського р-ну (1599)

410-річчя першої письмової згадки про с.Голятин Міжгірського р-ну (1599)

410-річчя першої письмової згадки про с.Майдан Міжгірського р-ну (1599)

410-річчя першої письмової згадки про с.Новоселиця Міжгірського р-ну (1599)

410-річчя першої письмової згадки про с.Люта Великоберезнянського р-ну (1599)

410-річчя першої письмової згадки про с.Сіль Великоберезнянського р-ну (1599)

410-річчя першої письмової згадки про с.Присліп Міжгірського р-ну (1599)

450-річчя першої письмової згадки про с.Стужиця Великоберезнянського р-ну (1559)

460-річчя першої письмової згадки про с.Волосянка Великоберезнянського р-ну (1549)

460-річчя першої письмової згадки про с.Солочин Свалявського р-ну (1549)

510-річчя першої письмової згадки про с.Ярок Ужгородського р-ну (1499)

590-річчя першої письмової згадки про с.Добрянське Тячівського р-ну (1419)

595-річчя від дня смерті Федора Корятовича, подільського князя, громадського і політичного діяча, що залишив вагомий слід в історії Закарпаття (?-1414)

600-річчя першої письмової згадки про с.Зарічево Перечинського р-ну (1409)

600-річчя першої письмової згадки про с.Кострино Великоберезнянського р-ну (1409)

600-річчя першої письмової згадки про с.Баранинці Ужгородського р-ну (1409)

600-річчя першої письмової згадки про смт Великий Березний (1409)

620-річчя першої письмової згадки про с.Вонігово Тячівського р-ну (1389)

620-річчя першої письмової згадки про с.Вільхівці Тячівського р-ну (1389)

620-річчя першої письмової згадки про с.Теребля Тячівського р-ну (1389)

620-річчя першої письмової згадки про с.Стеблівка Хустського р-ну (1389)

620-річчя першої письмової згадки про с.Сокирниця Хустського р-ну (1389)

620-річчя першої письмової згадки про с.Боронява Хустського р-ну (1389)

635-річчя першої письмової згадки про с.Гать Берегівського р-ну (1374)

635-річчя першої письмової згадки про с.Великий Бичків Рахівського р-ну (1374)

640 років тому п'ять перших поселенців: Юрій Андришин, Микула Паш, Іван Лукач і Тоні Кобець під керівництвом Івана Буща заснували с.Бушта (Бушгафол) Тячівського р-ну (1369)

645-річчя першої письмової згадки про с.Невицьке Ужгородського р-ну (1364)

680-річчя першої письмової згадки про с.Нижні Ремети Берегівського р-ну (1329)

690-річчя першої письмової згадки про с.Чорнотисово Виноградівського р-ну (1319)

725-річчя першої письмової згадки про с.Ратівці Ужгородського р-ну (1284)

735-річчя першої письмової згадки про Невицький замок (1274)

740-річчя першої письмової згадки про с.Бене Берегівського р-ну (1269)

КРАЄЗНАВЧІ ЗНАМЕННІ ДАТИ

СІЧЕНЬ: 2

ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ ГРЕБА

70-річчя від дня народження письменника і публіциста (нар. 1939)

По-різному у багатьох людей настає час творчого і життєвого підсумку, коли узагальнюється досвід, приходять зрілі, небуденні думки, кристалізується ставлення до себе і до людей. В ужинку Василя Греби – чесного, принципового і вдумливого літератора – цікаві прозові твори, журналістські розслідування і безліч добрих потрібних справ. Він завжди пише з вірою, що кожна людина має щось високе в душі, і з переконанням, що завдання, важливішого за пошук цього в душах людських, красне письменство не знає.

Василь Михайлович Греба народився 2 січня 1939 р. в с.Залужжі на Мукачівщині у сім'ї селянина. Батько й мати передчасно пішли з життя, виховувався у старшої сестри. Закінчив з відзнакою Свалявське технічне училище з спеціальності слюсар-електроремонтник. Строкову службу відбував на Далекому Сході. Будував шахту «Станіславська-Комсомольська» в Донбасі, «Великомостівська-2» у Львівсько-Волинському вугільному басейні, зокрема в Червонограді. Після закінчення факультету журналістики Львівського держуніверситету ім.І.Франка (1967) – на журналістській роботі. Уже багато років працює заступником редактора газети «Прапор перемоги» в Мукачеві (тепер – «Панорама»). При газеті керує літературним об'єднанням «Полум'я».

© І.Хланта, 2008.

Перші прозові твори – новели та оповідання – надрукував в обласній та республіканській пресі, колективному збірнику «Калинові корали» (1968).

У 1972 р. видавництво «Карпати» випустило бібліотечку «Зелен-гори», у якій з-поміж інших книжечок окремим виданням побачила світ повість В.Греби про шахтарів Карпат «Зрушений пласт». Відомий письменник, тоді перший секретар правління Спілки письменників України В. Козаченко відзначив твір на республіканській нараді молодих літераторів, а потім – у своїй книзі «Головний напрямок», підкреслив зокрема, що «у повісті талановитого автора є життєві конфлікти і явища, невигадані люди...»

Пізніше вийшли книги повістей «Гомін ранку» (1976) – про гірників кам'яного кар'єру, «Вже сходить сонце» (1978) – про підпільну та партизанську боротьбу проти гітлерівських поневолювачів та хортистів напередодні визволення Закарпаття радянськими військами, «Поруч – ветерани» (1981) – про мукачівських верстатобудівників, «Зелені висоти» (1983) – про лісників, наших сучасників, які займають активну життєву позицію; «Честь» (1987) – про проблеми села, шахтарів та роман «Спаленої землі не буде» (1991). В основі останнього твору – визволення Закарпаття від німецько-фашистських загарбників. Головні герої роману – льотчики-винищувачі, десантники, партизани, люди різних національностей. Змальований тут також командуючий 4-м Українським фронтом генерал-полковник Петров.

Варто нагадати, що у 70-х роках, зокрема у час написання повісті «Гомін ранку» та інших творів, так звана робітнича проза, і не лише молода, «хворіла» на псевдопафос: видавалися повісті й романи з літературними красивостями, оспівувались ратна праця, мужність, моральність. В.Греба прагнув творів високого художнього звучання, оцінки моральних засад людини, проникнення у глибинні пласти життя. Однак молодим письменникам у той час нелегко було видати книжку «з проникненням у душу й світ», тому бралися за виробничу тему, хоча й не манив їх природний інтерес до цієї сфери, але ж це були ті роки, коли тема стала надто модною та ще й підтримуваною не лише ідеологами, а й критикою.

У видавництвах теж більше дивилися на твори такого спрямування. Бо й змушені були – «зобов'язували» численні постанови парторганів. Проте молодих літераторів це вганяло в певні рамки, не давало їм заглибитися, дослідити життя. Декотрих магнітом

притягала можливість якнайшвидше здобути «літературне реноме». Тому й ішли спрощеним шляхом. Але, здебільшого, змушені були йти цим шляхом, і без того таки заглиблення в реальність. Рецензенти безжалісно різали кожен твір, у якому були якісь вольності, зачіпалися недоліки в суспільстві. Тож дещо пізніше сам В.Греба скаже про свій «Гомін ранку», що цей твір далекий від літературного, починаючи з «підсунутої» кимось там назви (авторська назва «Зсув» була сприйнята як двозначна).

Тому слід наголосити й на такій рисі автора: навіть ті твори, які удостоювались премій на конкурсах, він повертає до «первозданності», викидає усілякі «редакційні пілсилення» – все чуже, що «мало грати на образ сучасника», йому головне – образ людини, її життя. Так сталося з оповіданнями «Між смертю і життям», «Остання межа» та іншими.

Василь Греба у своїх творах художнім словом викладає змістовну мозаїку народного життя з його багатогранними насущними проблемами. Значний інтерес виявляє до соціально-морального сенсу діяльності людини, її внутрішнього світу. Перед нами проходять з більшою чи меншою виразністю окреслені образи людей із протилежними вдачами, різними життєво-філософськими позиціями, уявленнями про етичні критерії, розумінням свого покликання і місця в суспільстві, людей працьовитих, щирих, добродушних, закоханих у красу життя. Автор завжди критично та вимогливо дивиться на власну працю і власну творчу позицію у нашому неспокійному світі. Він уважний до актуальної, соціально значущої проблематики, проявляє вірність життєвій правді, стоїть на шляху художницьких шукань, спрямованих у глиб душі людини.

Літературний герой В.Греби втілює й концентрує в собі кращі тенденції часу, зростає і формується, як і його життєві прототипи, в реальних, часом дуже напружених конфліктах, у доланні різних виявів егоїстичної моралі. Герої творів письменника живуть природно, і дії їхні випливають із глибокого усвідомлення свого природного людського призначення, розуміння якого здавна передавалося з роду в рід. А це, насамперед, потреба любовно й чесно працювати на землі, боронити її від поневолювачів, а якщо треба, то й загинути за неї.

Греба в основному традиційними засобами розкриває колізії своїх творів, поєднуючи розповідь зі сценами драматичної дії, зрідка вдаючись до невласне прямої мови у відтворенні внутрішньо-

монологічних подробиць і віддаючи перевагу описам та характеристичним реплікам побутово-виробних діалогів.

Письменник виступає з публіцистичними та критичними статтями. Деякі твори опубліковано російською, а також у перекладі на словацьку й угорську мови.

ІВАН ХЛАНТА

Джерельні приписи:

1. Греба, В. Гомін ранку [Текст] : повість / В.Греба. – Ужгород : Карпати, 1977. – 123 с.
2. Греба, В. Зелені висоти [Текст] : повість, оповід. / В.Греба. – Ужгород : Карпати, 1983. – 207 с.
3. Греба, В. Зрушений пласт [Текст] : повість / В.Греба. – Ужгород : Карпати, 1972. – 45 с.
4. Греба, В. Спаленої землі не буде [Текст] : роман / В.Греба. – К. : Радян. письменник, 1991. – 335 с.
5. Греба, В. Честь [Текст] : повісті / В.Греба. – Ужгород: Карпати, 1987. – 260 с.

***

6. Греба, В. В літературу входять не «ліктями…» [Текст] : [В.Галас, О.Волкова] / В.Греба // Панорама. – 2005. – 16 лип. – С. 6.
7. Греба, В. «Відлуння спустілих бараків» : спогади і гіркі роздуми [Текст] : [за одноймен. назвою книги М.Літковського] / В.Греба // Панорама. – 2006. – 14 жовт. – С. 2.
8. Греба, В. «Письменники Срібної Землі» [Текст] : [вихід кн. за одноймен. назвою] / В. Греба // Панорама. – 2006. – 23 груд. – С. 2.

***

9. Хланта, І. Василь Греба : нарис життя і творчості [Текст] / Іван Хланта. – Ужгород: Патент, 2000. – 96 с.

***

10. Басараб, В. Є в житті висоти : В.Гребі – 50 [Текст] / Василь Басараб // Закарпат. правда. – 1989. – 3 січ.
11. Густі, В. Щоби й надалі зрушувати пласти [Текст] / Василь Густі // Новини Закарпаття. – 1999. – 5 січ. – С. 7.
12. 20-річчя було радісним, а тепер – таке…: письменнику і журналісту Василю Гребі – 60 [Текст] // Старий Замок. – 1999. – 1 січ. – С. 16.
13. Дочинець, М. Зелені висоти його перевалу : До 55-річчя В.Греби [Текст] / Мирослав Дочинець // Молодь Закарпаття. – 1989. – 7 січ.
14. Матола, В. Василю Гребі – 50 [Текст] / В.Матола // Літ. Україна. – 1989. – 12 січ.

15. Чопей, І. Душею і серцем він письменник... : До 60-річчя В.Греби – письменника і журналіста [Текст] / Іван Чопей // Старий Замок. – 1999. – 1 січ.
16. Шип, Ю. Із виру життя: В.Гребі – 60 [Текст] / Юрій Шип // Орбіта-логос. – 1999. – 1 січ.

СІЧЕНЬ: 7

СТЕПАН ЮРІЙОВИЧ ПРУНИЦЯ

85-річчя від дня народження історика (1924–1997)

До проголошення незалежності України Степану Пруниці довелося прожити три політичні влади в рідному краї – чехословацьку, угорську і радянську, пройшовши гідний життєвий і творчий шлях історика. Народився 7 січня 1924 р. в с.Велятино Хустського району в багатодітній селянській родині. Навчався у народній школі, з якої поступив до Хустської гімназії відразу в другий клас, склавши у 1937 р. екстерном іспити за перший.

На час його навчання відбулися в краї різні політичні і навіть драматичні події. Вперше був створений автономний уряд Підкарпатської Русі, Хуст став столицею Карпатської України, яка у середині березня 1939 р. була окупована Угорщиною, що жорстоко репресувала її оборонців – карпатських січовиків. Нелегким було навчання у роки нової влади і з педагогічного, і політичного погляду. Українські студенти зазнавали знущання через незнання державної угорської мови.

Та восени 1944 р. прийшло визволення Закарпаття. С.Пруниця і його однокласники влітку склали іспити на атестат зрілості, а у листопаді того ж року він добровільно вступив у чехословацьку армію. З Хуста його відправили в м.Гуменне (Словаччина), потім в район Стропкова у діючу армію. Після визволення м.Попрада Степан Пруниця був рекомендований у школу молодших командирів. Після її закінчення у званні десятника-аспіранта він був направлений у мінометну роту третьої чехословацької піхотної бригади. Його бойовий шлях простягся від Словаччини до Моравії, де його застало переможне завершення Другої світової війни.

У серпні 1945 р. у званні четаря Степан Юрійович демобілізувався з армії і був зарахований як людина із середньою гімназійною

© О.Довганич, 2008.

освітою студентом лісоінженерного факультету Празького університету. Ось як цю подію він зафіксував у залишених для мене коротких своїх спогадах: «Після закінчення війни я поселився в м.Прага. Користуючись пільгами, як учасник війни, поступив у Празький університет, влаштувався в гуртожитку і отримав стипендію. Та звістка про відкриття університету у рідному краї мене настільки зворушила, що я, не вагаючись, покинув Прагу в надії, що мені поталанить стати студентом у тодішньому щойно возз'єднаному з Україною Закарпатті.» І він не помилився у своїй надії. Повернувшись на рідну землю, став студентом історичного факультету Ужгородського держуніверситету.

Хоч на одну стипендію важко було прожити. Як і багато інших студентів, наймався розвантажувати вагони на вокзалі, виконувати інші роботи. Але успішно завершив навчання. Працювати почав у Берегові в обласному державному архіві. Саме тут він познайомився з архівним багатством історії Закарпаття, яке у значній мірі недосліджене і неопрацьоване.

Щоб конкретно піднімати такі пласти архівних джерел, Степан Пруниця став одним з перших на історичному факультеті аспірантом. Своїм завданням поставив вивчення соціально-економічних і суспільно-політичних питань міжвоєнного періоду історії Закарпаття. Так він підготував дисертацію про історію робітничого класу Закарпаття (1930–1934 рр.), яку в 1971 р. захистив в Інституті історії Академії наук України і здобув науковий ступінь кандидата історичних наук, одночасно працюючи в ужгородському його відділенні, яке з 1978 р. було перейменоване на відділення Інституту соціальних і економічних проблем АН України.

Він активно друкував свої наукові статті і розділи, став автором кількох колективних монографій, біографічної книги «Червоний сенатор» про депутата Чехословацького парламенту І.П.Локоту. До 1982 р. працював відповідальним секретарем редколегії двох видань (українською і російською мовами) – «Історії міст і сіл: Закарпатська область» (1969, 1982). Після видання історії міст і сіл області його призначили відповідальним секретарем редколегії «Зводу пам'яток історії та культури Закарпатської області», де працював до самої смерті. Був автором нарису про Героя Радянського Союзу Степана Вайду у книзі 2 «Реабілітовані історією: Закарпатська область».

Помер 10 грудня 1997 року.

ОМЕЛЯН ДОВГАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Пруниця, С. Першотравень на Закарпатті [Текст] / С.Пруниця. – Ужгород : Карпати, 1989. – 87 с.
2. Пруниця, С. Червоний сенатор [Текст] / С.Пруниця. – Ужгород : Карпати, 1984. – 157 с.

***

3. Пруниця, С. І не зрадник, і не боягуз [Текст] / С.Пруниця // Карпат. край. – 1991. – 30 лип.

***

4. Довганич, О. Пруниця Степан Юрійович [Текст] / Омелян Довганич // Довганич, О. Закарпатські воїни генерала Людвіка Свободи / О.Довганич, Василь Пагиря. – Ужгород : Патент, 1999. – С. 139-142.
5. Довганич, О. Пруниця Степан Юрійович [Текст] / О.Довганич// Довганич, О. Закарпатські добровольці. – Ужгород, 1998. – С. 157-159.
6. Довганич, О. Пруниця Степан Юрійович [Текст] / О.Довганич // Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи XX століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 264.

СІЧЕНЬ: 7

СТЕПАН ІВАНОВИЧ СЄРОУХОВ

90-річчя від дня народження самодіяльного художника (нар. 1919)

Степан Іванович Сєроухов у мистецтві уже понад півстоліття. Уперше він представив свої роботи на Всесоюзній виставці творів образотворчого мистецтва воїнів-прикордонників у Москві (1950 р.), де їх було відзначено Дипломом журі виставкому.

Життя простого селянського хлопця склалося так, що він не зміг отримати академічної освіти, але це не завадило йому стати художником, зреалізувати свій талант попри всі несприятливі життєві обставини. А все тому, що незрадливу любов до мистецтва Степан Іванович проніс через усе своє довге життя, наполегливо працюючи, долаючи творчі вершини, невпинно вдосконалюючи свою майстерність. Зізнається, що вчителями його були художні музеї та довкілля. Своє щастя він знайшов у самовідданій праці, створивши сотні картин, що збагачують духовну культуру нашого краю.

© В.Мишанич, 2008.

Більшість полотен у творчому доробку митця – це краєвиди. Пейзаж – його улюблений жанр. На своїх полотнах він відтворює живописні куточки нашого краю: Міжгірщини, Березнянщини, Рахівщини, околиці Ужгорода, а також краєвиди різних регіонів колишнього Союзу. У творах художник намагається зафіксувати певний стан природи, передати її настрій, зображуючи захід сонця над річкою, зимовий ранок, холодний вечір, перший ледь чутний подих весни. Як живописця його вирізняє по-дитячому щире світосприйняття, глибока ліричність. Кожний пейзаж цікавий і неповторний, сповнений любов'ю до світу. Як неодноразово відзначали дослідники його творчості, створений ним художній образ ніколи не був даниною панівній хвилинній примхливій моді. Він не вдається до занадто зарозумілого, химерного, до тих хитромудрих абстракцій, візій, які покликані передусім спантеличити глядача, і які так скоро забуваються. Художник не фантазує намарно. Сплавлена в одне ціле потужна енергія його думки і почуття залучає глядача до співпереживання і співтворчості. Художнику притаманне намагання збагнути природу, проникнути в її таємниці. Лихоліття війни, де не один раз доводилося дивитися смерті в лице, виховало в нього здатність радіти кожній хвилині життя, загострило сприйняття краси природи, навчило любити людей.

Особливе місце у творчості майстра посідають роботи, сповнені філософського змісту та глибокого психологізму, що породжені роздумами про Людину, її роль і місце у Всесвіті. Серед жанрів, до яких звертається у своїй творчості художник, портрету належить значне місце. Він створив цілу галерею образів своїх сучасників, людей різних професій.

Степан Сєроухов народився 7 січня 1919 р. у с.Дмитрівка, що у Казахстані, у селянській родині. У 1934 р. сім'я переїхала у місто Троїцьк Челябінської області. Закінчив фабрично-заводське училище, робітничий факультет. У 1939 р. призваний на військову службу. У 1941–1945 рр. – у діючій армії. Нагороджений орденом Великої Вітчизняної війни II ступеня, медалями «За боевые заслуги», «За оборону Москвы», «За освобождение Варшавы». Із 1945 р. служив у прикордонних військах у Закарпатті. У 1954 р. звільнений у запас і до 1988 р. трудився на підприємствах Ужгорода. 25 років пропрацював дизайнером на заводі «Ужгородприлад».

Творча діяльність самодіяльного художника розпочалася у 1950 р. Із 1956 – постійний учасник міських, обласних, республіканських,

всесоюзних виставок. У 1961 р. С.Сєроухов разом з майстрами-професіоналами взяв участь у художній виставці, присвяченій Другій декаді української літератури і мистецтва у Москві. Персональні виставки: 1969, 1980, 1989, 1999 та 2004 років в Ужгороді.

ВОЛОДИМИР МИШАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Сєроухов, С. Живопис. Графіка: кат. [Образотворчі матеріали] / С.Сєроухов. – Ужгород, 1989. – [буклет]
2. Сєроухов, С. Персональна виставка творів, присвячена 80-річчю від дня народження художника : кат. [Образотворчі матеріали] / С.Сєроухов. – Ужгород, 1999. – 15 с.

***

3. Сєроухов Степан Іванович [Текст] // Обласна виставка творів майстрів Закарпаття, присвячених 50-річчю визволення області від фашистських загарбників. – Ужгород, 1994. – С. 23.
4. Сєроухов Степан Іванович [Текст] // IX обласна виставка робіт художників та майстрів народної творчості Закарпаття : кат. – Ужгород, 1958. – С. 25.
5. Сєроухов, С.І. [Образотворчі матеріали] // Ужгородське міське творче об'єднання «Барви Карпат» : проспект. – Ужгород, 2000. – С. 14.
6. Таке життя (С.І.Сєроухов) [Текст] // Уральський, Л. Барви гірського краю / Леонід Уральський. – Ужгород, 1994. – С. 61-63.

***

7. Гаркавенко, В. Співець краси й любові : До 85-річчя художника Степана Сєроухова [Текст] / В.Гаркавенко // Ужгород. – 2004. – 10 січ. – С. 3.
8. Офіцинська, М. Життя триває [Текст] : [художнику С.Сєроухову – 85] / М.Офіцинська // Культурологічні джерела. – 2004. – № 1. – С. 51-53.
9. Цуга, І. Мистецький аксакал Закарпаття [Текст]: [художник С.Сєроухов] / І.Цуга // Соціал-демократ. – 1999. – 2 жовт. – С. 16.

СІЧЕНЬ: 11

ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ БЕЦА

60-річчя від дня народження заслуженого художника України (нар. 1949)

Поринути в картинний світ Василя Беци, що цьогоріч відзначає свій 60-літній ювілей, – це потрапити водночас у життєву реальність і простір малярської фантастики, опинитися у миттєвості

© О.Приходько, 2008.

повсякдення і безмежжі позачасовості, зануритися у ілюзорність живописного відтворення і абстрагованість мистецького формовияву. Цей своєрідний дуалізм образно-стильового вислову художника склався з прихильності до двох речей: із поваги до натури як об'єкту мистецтва та потягу до сміливих узагальнень і стилізації предметних форм. Митець ішов до органічного поєднання таких, здавалося б, полярних формотворчих виявів поступово, вдосконалюючи свою творчу програму.

Василь Беца, вихованець славнозвісної Санкт-Петербурзької Академії мистецтв, поповнив професійний колектив закарпатських художників майже три десятиліття тому.

Ранні малярські праці живописця характеризують його як художника тонкої поетичної камерної теми, не випадково його улюбленими мистецькими сюжетами були витончені жіночі портрети, ліричні натюрморти з зображенням тендітних примхливих квітів, романтично забарвлені краєвиди, сповнені неясних натяків і недомовленостей. Митець виділяв із потоку життя те, що хвилювало і збуджувало його творчу уяву. Прикметні якості цих мистецьких праць – особлива делікатна палітра, творена відтінками стишених, «угамованих» кольорів, елегантна малярська пластика, вишукана гра фактурних співвідношень.

Характер творчого обдарування Василя Беци остаточно викристалізовується в останньому десятилітті. Наразі його твори виказують більш широкий філософський погляд автора на світ. Митець поступово позбувається натурної описовості, звільняючи свої картини від тягаря зовнішньої «правдоподібності». Він тонко розуміє і мистецьки осмислює інтелектуальний, естетичний та емоційно-настроєвий клімат сьогочасся. Синтезуючи натурні спостереження, творчо домислюючи їх, митець ніби «проектує» на глядача художні образи, трансформовані через особистісне авторське бачення. Це знаки-натяки, що виринають із глибини колірного простору твореного вільними поєднаннями звучних декоративних барв. Реалістичне відтворення лише частково, фрагментарно виображується із масиву живописної безпредметності. В яскравому коловороті живописної стихії «вгадуються», «прочитуються» зображення граціозних жіночих постатей, казкових істот, фантастичних рослин, вигадливих архітектурних форм. В цих полотнах виразно вибарвлюється авторська ідея всевічного торжества і багатства світобуття, складної неоднозначності людських взаємин і почувань.

Нерідко митець «енергетизує», «динамізує» живописну поверхню своїх полотен, це наповнює, збагачує ідею новими емоційними відтінками. Дослухаючись до своєї мистецької інтуїції, послуговуючись поліфонічними можливостями живописного мовлення, В.Беца щоразу добирає суголосу творчій думці колірну та пластичну асоціацію. Зазвичай полотна живописця, який стверджує поетичні позитиви сучасної екзистенції, випромінюють чисті та ясні настрої інтонації улюблених художником життєствердних інтенсивних кольорів.

Значно рідше зустрічаються в доробку В.Беци полотна, котрим притаманна драматичність бачення образу. Такі сюжети насичені емоційною гостротою, сповнені особливої напруги і експресії. Художник ніби «провокує», закликає до роздумів і глядач проймається авторськими переживаннями і настроями.

Трапляється, В.Беца звертається до ностальгічних спогадів, «згадує» свій пленерний малярський досвід, і тоді з-під його пензля з'являється низка своєрідних живописних ремінісценцій – краєвидів, фігуративних композицій, у яких мовою «традиційного» реалістичного письма митець «візуалізує» свої живі натурні спостереження і враження.

Небайдужий до найрізноманітніших проявів буття, Василь Беца засобами мистецтва прагне зрозуміти і осягти життя. Його художницький погляд сповнений змісту поета-філософа, що відкрив свої особистісні життєві і мистецькі істини і прагне розкрити їх світові.

ОЛЕНА ПРИХОДЬКО

Джерельні приписи:

1. Василь Беца [Образотворчі матеріали] // Мистецькі зібрання творів художників Закарпаття: кат. – Ужгород, 1999. – С. 2-3
2. Василь Беца [Текст] // Митці Закарпаття. – Ужгород, 1994. – С. 16-17.
3. Беца Василь Михайлович [Текст] // Художники Закарпаття : До 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 38-39.
4. Беца Василь Михайлович [Текст] // Мистецтво Закарпаття : кат. творів із фондів музею. Кн. 1. – Ужгород, 2005. – С. 17.

***

5. Василь Беца: Симфонія кольору, гармонії та пластики [Текст] // Карпат. євроміст. – 2002. – 7 берез. – С. 7.

6. Ласкаревська, Т. Мистецькі блокбастери Василя Беци [Текст] / Т.Ласкаревська // Образотв. мистец. – 2007. – № 1. – С. 82.
7. Поезія кольору [Текст] : [худож. В.Беца] // Зоря Карпат. – 2000. – 26 серп. – С.8.
8. Попова, Л. «Я малюю душею…» [Текст] : [вист. худож. В.Беци] / Людмила Попова // Новини Закарпаття. – 2004. – 23 жовт. – С. 16.
9. Савко, Т. Імпрезії муз від Василя Беци [Текст] : [худож. вернісаж живописця В.Беци] / Т.Савко // Репортер. – 2004. – 6 листоп. – С. 7.

СІЧЕНЬ: 15

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ МАНДЗЮК

100-річчя від дня народження педагога, громадського діяча (1909–1972)

Народився 15 січня 1909 р. в с.Великий Бичків Рахівського району в родині робітника. У рідному селі протягом 1917–1921 рр. успішно закінчив 4 класи початкової народної школи, після чого вступив в горожанську школу в с.Ясіня. Тут був активним пластуном. Три роки присвятив проблемі ліквідації неписьменності у рідному селі. З 1925 р. навчався в Мукачівській учительській семінарії. І тут серед студентської молоді поширював українську патріотичну пресу, за що на третьому курсі був виключений із закладу без права поновлення на навчання. Але за допомоги Августина Волошина продовжив навчання в Ужгородській учительській семінарії, яку закінчив у 1929 р.

Після навчання служив у Чехословацькій армії. Демобілізувавшись у 1931-му, був направлений учителем народної школи в с.Великі Лучки Мукачівського району, де працював до 1 липня 1932 р. Після набуття відповідного досвіду крайовий шкільний відділ направив Миколу Мандзюка управителем народної школи в с.Верхні Ремети Берегівського району, де незабаром він став авторитетним інтелігентом й успішно працював тут до листопада 1938 р., до розчленування Карпатської України. Тут організував хор сільської молоді, разом із дружиною, теж учителькою, керували курсами куховарства і вишивки.

Як відомо, Віденським арбітражем міста Ужгород, Мукачево та весь Берегівський округ і десятки сіл були передані Угорщині.

© О.Довганич, 2008.

Родина Мандзюків не бажала залишатися під окупацією чужинців, тому переїхала до Севлюша (тепер Виноградів), де Мандзюк став директором крайової опіки над молоддю. За свою патріотичну діяльність 12 лютого 1939 р. був обраний депутатом сойму Карпатської України, брав участь у засіданнях, які відбулися 15 березня 1939 р.

Після окупації Карпатської України угорськими військами Микола Мандзюк, як і частина її урядовців, емігрував через Румунію, Югославію, Австрію й опинився у Празі. Був вивезений на фізичну працю в Німеччину, але після складання іспитів із чеської мови влаштувався вчителем сільської школи уЛовчинцях і став учасником антифашистського підпілля, перебуваючи тут упродовж усього періоду Другої світової війни. Донька Оксана навчалася в Модранській українській гімназії.

Незабутнє враження зберегла донька Миколи Мандзюка Оксана (тепер професор Ужгородського національного університету) про останню зустріч її батька з Августином Волошином: «Президент придушеної Карпатської України сказав батькові: «Ти вертайся, Миколо, до рідного краю. А я поки що залишуся в Празі і найближчим часом приїду. Я не відчуваю перед своїм народом жодної провини… Я ніколи нікому не заподіяв лихо…». Це було за два тижні до арешту Августина Волошина службою «Смершу». І це була їхня остання зустріч.

У 1945 р. Микола Мандзюк повернувся у визволене і возз'єднане Закарпаття, де бракувало освічених кадрів. Його прийняли референтом відділу освіти Народної Ради Закарпатської України. Потім багато років працював інспектором шкіл обласного відділу народної освіти. Закінчив історичний факультет Ужгородського державного (тепер національного) університету. Завідував кабінетом педагогіки та навчальною частиною Закарпатського інституту вдосконалення і кваліфікації вчителів. Потім викладав історію в середніх школах міста Ужгорода та району.

Помер 15 лютого 1972 року.

ОМЕЛЯН ДОВГАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Ганич, М. Мандзюк Микола Миколайович [Текст] / Михайло Ганич // Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи XX століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 200-201.

2. Хланта, О. Родина відомих педагогів і патріотів України [Текст] : [до 95-річчя від дня народж. М. і Г.Мандзюків] / О.Хланта // Календар «Просвіти» на 2004 рік. – Ужгород, 2004. – С. 41-43.

***

3. Кенийз, М. Жовті сторінки історії [Текст] : [Вчителі Мандзюки] / М.Кенийз // Вісник Берегівщини. – 2001. – 3 берез. – С. 7.
4. Хланта, О. Микола Мандзюк – педагог, патріот України [Текст] : [до 95-річчя від дня народження] / О.Хланта // Срібна Земля. – 2004. – 24 січ. – С. 14.

СІЧЕНЬ: 18

ЯНОШ РЕЙТІ

60-річчя від дня народження художника (нар. 1949)

Давно відомо, що мистецтво художника є віддзеркаленням його особистісних якостей. Графік і живописець, ілюстратор і дизайнер Янош Рейті – цьогорічний ювіляр, що відзначає своє 60-річчя, постать у мистецтві Закарпаття оригінальна і самобутня. Колоритної зовнішності – розкішні гусарські вуса, залихвацько закручені догори, живий приязно-допитливий погляд і незмінно доброзичлива посмішка на вустах, – він є митцем щоразу несподіваним, непрогнозованим, непередбачуваним.

Прикметними якостями його мистецтва, як і виозначувальними рисами характеру, є приваблива щирість і відкрита усміхненість. Твори митця закликають до гармонії, краси, органічної взаємоузгодженості, вчать толерантності, терпимості, порозумінню. Автор робить це дуже делікатно, тактовно, ненав'язливо, без зайвої декларативності і моралізації, іноді в жартівливо-грайливій формі, що надає його мистецтву особливої принади.

Художню освіту Я.Рейті отримав в Ужгородському училищі декоративно-прикладного мистецтва, де навчався в творчих майстернях старійшин закарпатської школи живопису Ш.Петкі та В.Береца. Закарпатський угорець за менталітетом, особливостями національного характеру, світоглядом він поєднав у своїй творчості традиції і досвід угорського малярства (цьому в значній мірі сприяла робота на творчих базах Угорщини, куди він неодноразово запрошувався) з мистецькими надбаннями закарпатської школи живопису.

© О.Приходько, 2008.

Однак мистець не обмежує своїх творчих пошуків рамками цих національних шкіл. Чутливий до різних, часом полярних інноваційних художніх рішень, він шукає свою власну формулу візуального вислову. Амплітуда його творчих експериментів широка – від традиційних послідовно реалістичних методів виображення до конфігуративних формотворчих рішень, незмінно підпорядковуючи і узгоджуючи їх з позиціями особистісної естетичної програми.

У традиціях закарпатського реалістичного живопису написана ціла серія краєвидів і сюжетних композицій, що різняться багатством колориту, фактурних, пластичних та образних рішень.

Робота дизайнера надихнула Яноша Рейті на створення циклу декоративних панно, виконаних в стилі мистецтва Вазареллі. Вони вражають стрункою логікою композиційних рішень, конструктивністю геометричних форм, ілюзорною побудовою трьохвимірності картинного простору.

У своїй графічній творчості Я.Рейті прагне до своєрідної каліграфічності орнаментального лінеарного письма. Тематика графічних аркушів розмаїта: від міфологічних сцен до умовних образів-символів і закодованих абстрактних знаків.

Твори Яноша Рейті переконливо засвідчують, що він є художником оригінального нестереотипного мистецького бачення, самодостатньою творчою особистістю, що знаходиться у невпинному пошуку нової інтригуючої образності.

ОЛЕНА ПРИХОДЬКО

Джерельні приписи:

1. Список учасників виставки [Текст] : [у ч.ч. І.І.Рейті] // Мистецтво етносів Закарпаття : етно-мистецьке розмаїття регіонів України : кат. робіт закарпат. майстрів та аматорів нар. мистецтва. – К., 2007. – С. 16.
2. Рейті Іван [Образотворчі матеріали] / І.Рейті // Каталог обласної виставки творів закарпатських художників, присвяченої всеукраїнському дню художника. – Ужгород, 2004. – С. 10.
3. Réti János [Образотворчі матеріали] / J.Réti // Kárpát-medencei Képző-és Iparmuveszek Millenniumi kiallitasa. – Ungvár, 2001. – old. 11.
4. Réti János [Образотворчі матеріали] / J.Reti // Kárpátaljai Magyar Képző-és Ipaművészek Révész Imre Társasága 1990–1995. – Ungvár, 1995. – old. 93-99.
5. Réti János [Образотворчі матеріали] / J.Reti // Kárpátaljai Magyar Képző-és Ipaművészek Révész Imre Társasága. – Ungvár, 1995. – old. 14-15.

6. Réti János [Образотворчі матеріали] / J.Reti // Kárpátaljai Magyar Képző- és Ipaművészek Révész Imre Társasága. – Ungvár, 1993. – old. 24-25.
7. Réti János [Образотворчі матеріали] / J.Reti // Kárpátaljai Magyar Képző- és Ipaművészek Révész Imre Társasága első kiállitása. – Ungvár, 1991. – old. 22-23.

***

8. Приходько, О. Щоразу – несподіваний [Текст] : [про графіка, живописця і дизайнера Я.Рейті] / Олена Приходько // Новини Закарпаття. – 1999. – 11 верес. – С. 12.
9. Balogh, Cs. A magyar kultúra ukrajnai követei [Текст] : [про Я.Рейті] / Cs.Balogh // Kárpáti Igaz Szó. – 2008. – marc. 29. – old. 1.– (Élet-Jel/Kapcsolatok /Eseménynaptár).

СІЧЕНЬ: 19

ГАННА ІВАНІВНА МАНДЗЮК

100-річчя від дня народження педагога, громадського діяча (1909–1996)

Народилася у селищі Перечині в сім'ї хліборобів. Закінчила Перечинську горожанську школу (1926), з відзнакою – Ужгородську учительську жіночу семінарію (1929), по лінії Червоного Хреста – курси з надання першої медичної допомоги.

Була близько знайома з поетесою Марійкою Підгірянкою, яка з 1919 р. працювала учителькою у с.Заріччі, що на Перечинщині. Будучи ученицею 2-го класу горожанської школи, Ганна Мандзюк брала участь у п'єсі Марійки Підгірянки «У чужому пір'ї», прем'єра якої відбулася у присутності автора в Перечині у 1924 р.

Протягом навчання у семінарії Ганна Іванівна була активісткою, членом гуртків художньої самодіяльності. На той період у семінарії викладав професор Олекса Приходько – один із основоположників хорової та театральної культури на Закарпатті. Позитивний вплив формування національної свідомості учнів семінарії, зокрема Ганни Мандзюк, мав журнал «Наша земля» В.Гренджі-Донського.

Працювала вчителькою початкової школи у с.Нягові (нині Добрянське) Тячівського округу. Після одруження (1931 р.) з учителем Миколою Мандзюком, у 1939 р. – посол сойму Карпатської України, була переведена у школу с.Великі Лучки Мукачівського округу,

© Т.Ганич, 2008.

згодом – у с.Верхні Ремети, що на Берегівщині. Разом з чоловіком, якого призначили управителем даної школи, організували хор сільської молоді, керували курсами домогосподарювання, вели курси для неписьменних. У 1937 р. у родині Мандзюків гостювала Софія Русова, відомий діяч українського жіночого руху. Вона із захопленням згадувала про ту велику безкорисливу подвижницьку працю, яку проводила серед населення сім'я учителів Мандзюків.

Ганна Іванівна була присутня на першому засіданні сойму Карпатської України (15 березня 1939 р.).

У подальшому були нелегкі часи еміграції. Працювала учителькою початкової школи у с.Вовчиця, округ Новий Біджов (Чехословаччина). Повернулася на Закарпаття у серпні 1945 р.

Закінчила заочно філологічний факультет Ужгородського державного університету (1952). До виходу на пенсію (1964) викладала українську мову і літературу в Ужгородській СШ №1.

Брала активну участь у роботі організації «Союз Українок» та Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім.Т.Шевченка. Обиралася головою Ужгородського міськкому профспілок учителів.

Нагороджена знаком «Відмінник народної освіти» (1947), грамотами Міністерства освіти України, адміністрації області та міста. Обрана почесним членом «Союзу Українок» (1991) та почесним членом «Просвіти» (1993).

ТАРАС ГАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Мандзюк, Г. В.Гренжа-Донський – в авангарді борців за українську мову на Закарпатті [Текст] / Г.В.Мандзюк // Українська мова на Закарпатті: матеріали наук.-практ. конф. (Ужгород, 5-6 трав. 1992 р.). – Ужгород, 1993. – С. 221-225.

***

2. Мандзюк Ганна Іванівна [Текст] // Висіцька, Т. Три сходинки до самоствердження: освіта, трудова і громадська діяльність жінок Закарпаття. – Ужгород : Ліра, 2006. – С. 514-515.
3. Хланта, О. Родина відомих педагогів і патріотів України [Текст] : [до 95-річчя від дня народження М. і Г.Мандзюків] / О.Хланта // Календар «Просвіти» на 2004 рік. – Ужгород, 2004. – С. 41-43.

***

4. Кенийз, М. Жовті сторінки історії [Текст]: [вчителі Мандзюки] / М.Кенийз // Вісник Берегівщини. – 2001. – 3 берез. – С. 7.

СІЧЕНЬ: 21

ЗЛУКА ЗАКАРПАТТЯ З УКРАЇНОЮ

90 років тому Всенародний Конгрес Русинів у м.Хусті проголосив злуку Закарпаття з Україною (1919)

21 січня 1919 р. у Хусті відбувся всенародний з'їзд, котрий в документах також іменується всенародними зборами, конгресом угорських русинів тощо. На нього прибуло із 175 сіл і містечок Угорської Русі 420 делегатів – по квоті один чоловік від кожної тисячі з 420 тисяч руського населення комітатів Унг (з 9 сіл), Берег (з 57), Угоча (з 29) і Мараморош (з 80). Західніші українські території (Пряшівщина) вже були зайняті чеськими військами, то ж приїзд звідти був проблематичним, але кілька чоловік представляли і ці краї. Разом з гостями на з'їзді було 1200 чоловік, тобто це був найбільш представницький з тогочасних закарпатських форумів.

Вранці делегати зібралися на богослужіння біля Хустської греко-католицької церкви, було освячено синьо-жовтий прапор, під яким проходив з'їзд. Далі маніфестація з піснями відправилася до горожанської школи, де і відбулося засідання.

Головою з'їзду був обраний рахівський адвокат Михайло Бращайко, секретарями – Василь Йосипчук з Великого Березного та дяк Михайло Тиводар з Апші. На форумі був присутній представник угорського уряду Дан. М.Бращайко зразу поставив питання, куди має входити край – до Угорщини, Чехословаччини чи України. Делегат із Нанкова Іван Волощук відповів, звертаючись до Дана: «Ми жили спільно з Вашим народом протягом кількасот літ. Часом були добрі дні, часом погані. Ми дякуємо Вам за опіку. Ви мусите однак зрозуміти – Мати кличе нас тепер, і ми, діти, бажаємо йти до Матері». Ці слова потонули у вигуках з залу: «З Києвом! Ми бажаємо бути з Києвом! З матір'ю Україною!» І.Волощука підтримали наступні виступаючі В.Тимчика і М.Філак з Хуста, Ю.Лукач із Салдобоша, нотар з Баранинець Ю.Чучка, професор Ужгородської семінарії В.Желтвай. З протилежних позицій виступив О.Сабов, що пропагував автономне існування у складі Угорщини. Та делегати не сприйняли цієї ідеї. З'їзд прийняв резолюцію з семи пунктів.

Першим пунктом ухвалено з'єднати вісім комітатів «з соборною Україною, щоб нова держава при виконанню цієї злуки узглядніла

© С.Федака, 2008.

окремішнє положення угорських русинів». З'їзд висловився проти виборів русинів до угорського парламенту, запросив на територію Угорської Русі українські війська, привітав всі визволені народи Австро-Угорщини. Також з'їзд дипломатично привітав «мадярське демократичне правительство, яке, стоячи на демократичних основах, визнало право самовизначення народів і не вживало ніяких насильств проти організування руського народу в Угорщині й проти висловлення його правдивої волі». Також конгрес привітав держави Антанти і попросив їхньої допомоги у здійсненні даної резолюції. Наостанок конгрес обрав «для ведення справ угро-руського народу Центральну Народну Раду» і надав їй повноваження представляти народ на міжнародній арені.

Незважаючи на те, що в тодішній складній міжнародній ситуації реалізувати рішення з'їзду не вдалося, воно все ж мало принципове історичне значення. Коли наступного дня, 22 січня, в Києві проголосили Злуку українських земель, це вже стосувалося і Закарпаття: «Віднині зливаються в одно віками відділені одна від одної частини України – Галичина, Буковина, Закарпаття і Наддніпрянська Україна».

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Болдижар, М. Державно-правовий статус Закарпаття (Підкарпатської Русі) в складі Чехословаччини [Текст] / М.Болдижар, П.Мосні. – Ужгород, 2002. – С. 25-45.
2. Вегеш, М. Про альтернативу включення Закарпаття до складу Чехословаччини [Текст] / Микола Вегеш // Українські Карпати. – Ужгород : Ґражда, 1993. – С. 113-120.
3. З'їзд у Хусті [Текст] // Мушинка, М. Лицар волі : Життя і політично-громадська діяльність Степана Клочарука. – Ужгород, 1995. – С. 30-31.

***

4. Брецко, Ф. Хустський з'їзд 1919 року як поворотний етап в історії Закарпаття новітнього часу [Текст] / Ф.Брецко // Культура Українських Карпат. – Ужгород : Ґражда, 1994. – С. 83-92.
5. Копія протоколу Хустського з'їзду про з'єднання Закарпаття з соборною Україною [Текст] // Тернистий шлях до України: зб. архів. док. – Ужгород: Закарпаття, 2007. – С. 69-72.
6. Маркуш, О. Хустська рада [Текст] / О.Маркуш // Маркуш О. Наш рідний край. – Ужгород, 2002. – С. 106-108.

ЛЮТИЙ: 8

ФЕДІР ОЛЕКСІЙОВИЧ САС

100-річчя від дня народження просвітянина, громадського діяча (1909–2000)

Федір Сас народився 8 лютого 1909 р. в с.Косівська Поляна на Рахівщині в селянській родині Марії та Олекси Сасів. Батько у молодому віці загинув на фронтах Першої світової війни, мати залишилася вдовою з трьома синами, виховувала дітей в дусі християнської моралі, на традиціях предків.

Народну школу закінчив в рідному селі, де вчитель Степан Швед прищепив йому любов до рідної української мови, історії і культури. Тут у той час була заснована одна з перших на Закарпатті читальня «Просвіти», а при ній різні гуртки, у тому числі драматичний. Активним учасником цього гуртка був і учень Федір Сас, який успішно зіграв роль Вітра у постановці п'єси Марійки Підгірянки «У чужім пір'ю».

Продовжив навчання в горожанській школі села Верхній Бичків, Виноградівській торговельній школі, Мукачівській торговельній академії. Остання стала для юнака не тільки поважним фаховим навчальним закладом, але і школою патріотизму. Тут викладали такі знамениті українські педагоги, громадсько-культурні і політичні діячі, як Августин Штефан, Олекса Приходько, Іван Трухлий, Валерій Горбачевський, Яків Голота та інші. У час навчання і після нього дописував про рідне село до краєзнавчаго журналу «Наш рôдний край». У 1936–1937 рр. виконував обов'язки секретаря Етнографічного товариства Підкарпатської Русі, активно долучився до створення і відкриття в Мукачеві 20 червня 1937 р. етнографічного музею.

Федір Сас був активним учасником творення Карпатської України. Уряд Карпатської України у кінці 1938 р. призначив його інспектором Середнянського шкільного округу. Тут він проводив плідну роботу по підготовці і проведенні виборів до Сойму Карпатської України, зокрема у с.Глибоке. 15 березня 1939 р. село Середнє було окуповано угорськими військами, і вже через день шкільний інспектор Федір Сас разом з іншими патріотами Карпатської України був відправлений у концентраційний табір Вор'юлопош в

© П.Федака, 2008.

Угорщині, де зазнав катувань і знущань за поширення української національної ідеї, участь у розбудові Карпатської України.

Після війни, у радянські часи, Ф.О.Сас працював в органах прокуратури та адвокатури.

Піднесення національно-визвольного руху в Україні в кінці 80– на початку 90-х років XX ст. і поступовий розпад СРСР як тоталітарної імперії вдихнули в душу Федора Саса нове життя. У поважному віці він стає в ряди свідомих борців за незалежність України. Брав активну участь у діяльності крайової організації Народного Руху України, товариства української мови ім. Т.Шевченка, крайового товариства «Просвіта» та інших українських громадсько-культурних і політичних об'єднань. Був членом оргкомітету по відродженню у 1990 р. крайової «Просвіти», незмінним членом ради і Почесним членом цієї найстарішої і найзаслуженішої української організації Закарпаття. Знаходив в архівах та у приватних осіб цінні матеріали на тему українських національно-визвольних змагань і друкував їх у вигляді статей в обласній періодиці, в тому числі щорічних календарях-альманахах «Просвіти». Без його активної участі не обходилися чисельні зібрання і мітинги національно-демократичних сил Ужгорода і краю, наукові і науково-практичні конференції з проблем історії і культури Закарпаття XX ст., вечори пам'яті відомих постатей України і рідного краю.

Ф.О.Сас написав нарис про рідне село Косівську Поляну, який, на жаль, досі не видано окремою книжкою.

Був надзвичайно скромною, шляхетною, доброзичливою людиною та справжнім патріотом, який усе своє свідоме життя працював для добра рідного українського народу.

ПАВЛО ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Сас, Ф. Брати Юлій і Михайло Бращайки [Текст] / Ф.Сас// Календар «Просвіти» на 1994 рік. – Ужгород, 1994. – С. 73-76.
2. Сас, Ф. Жертви угорських фашистів [Текст] / Ф.Сас // Календар «Просвіти» на 1994 рік. – Ужгород, 1994. – С. 83-84.
3. Сас, Ф. Просвіта у Косівській Поляні [Текст] / Ф.Сас // Календар «Просвіти» на 1995 рік. – Ужгород, 1995. – С. 60-61.
4. Сас, Ф. Син гуцульської республіки (про М.Бандусяка) [Текст] / Ф.Сас // Календар «Просвіти» на 1995. – Ужгород, 1995. – С. 187-188.

***

5. Федір Сас [Текст] // Белень М. Карпатська Україна в портретах. – Ужгород, 1998. – С. 154 : іл.

***

6. Баглай, Й. Син казкової Гуцульщини [Текст] : [про Ф.Саса] / Йосип Баглай // Календар «Просвіти» на 1994. – Ужгород, 1994. – С. 43-45.
7. Слово про побратима [Текст] : (Некролог) [Ф.Сас] // Календар «Просвіти» на 2000 рік. – Ужгород, 2000. – С. 5.
8. Старійшина просвітянського руху на Закарпатті : До 90-річчя з дня народження Федора Саса [Текст] // Календар «Просвіти» на 1999. – Ужгород, 1999. – С. 38.
9. Федака, П. З когорти незабутніх: Слово з нагоди 95 недожитих роковин Федора Саса [Текст] / Павло Федака // Календар «Просвіти» на 2004. – Ужгород, 2004 – С. 51.

***

10. Федака, П. Спомин з нагоди недожитого 95 річчя Федора Саса [Текст] / Павло Федака // Срібна Земля. – 2004. – 7 лют. – С. 15.

ЛЮТИЙ: 21

ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ХАЙНАС

90-річчя від дня народження історика (1919–1999)

Народився 21 лютого 1919 р. в с.Лохово Мукачівського району. Окрім сільської школи, навчався в Мукачівській гімназії (1935–1941 рр.), на заочному відділенні історичного факультету Ужгородського державного університету (1947–1952 рр.) та на республіканських курсах з підготовки викладачів суспільних наук при Київському державному університеті ім.Т.Г.Шевченка.

Життєву долю В.В.Хайнаса визначила його участь в партизанському русі (третій загін з'єднання Героя Радянського Союзу О.Тканка), а після вигнання угорсько-фашистських окупантів – у молодіжному комуністичному русі. З листопада 1944 р. стає завідувачем відділу культури щойно заснованої газети «Закарпатська правда», а з початку 1945-го по 1949 р. працює відповідальним редактором новоствореної «Молодь Закарпаття». Наступні чотири роки очолював відділ у справах культури при Закарпатському облвиконкомі.

Його подальша науково-педагогічна діяльність була пов'язана з навчанням на республіканських курсах з підготовки викладачів

© М.Макара, М.Олошин, 2008.

основ марксизму-ленінізму, політичної економії та філософії при Київському державному університеті ім.Т.Г.Шевченка, де він отримав грунтовну фахову підготовку і з 1 вересня 1954 р. був направлений в УжДУ.

Одночасно з навчальною Василь Васильович веде наукову роботу, досліджуючи тему «Комуністи – натхненники й організатори боротьби трудящих Закарпаття за возз'єднання з Радянською Україною (1944–1945 рр.)», за яку в 1959 р. отримав ступінь кандидата історичних наук. Тема докторської дисертації була значно розширена і присвячена міжнародному комуністичному рухові, зокрема комуністам Угорщини в боротьбі проти білого терору і фашизму (1919–1924 рр.). Дисертація була опублікована в однойменній монографії. Всього ж науковцем було підготовлено й опубліковано понад 40 наукових праць – брошур, статей. У 1975 р. йому присуджено науковий ступінь доктора історичних наук і присвоєно вчене звання професора.

В.В.Хайнас в науково-педагогічній діяльності пройшов всі сходинки посадового росту від викладача, старшого викладача до доцента, професора, завідуючого кафедрою. Під його керівництвом було створено потужний колектив науковців-суспільників, які зараз працюють на кафедрах історії України, політології, історії і теорії держави і права Ужгородського національного університету та інших вищих навчальних закладів Закарпаття.

30 червня 1986 р. Василь Васильович вийшов на пенсію та певний час продовжував педагогічну роботу. Брав участь у громадській роботі вузу: редагував багатотиражку, був позаштатним лектором Закарпатського обкому КП України, брав участь в науково-теоретичних конференціях, молодіжних зібраннях.

Разом з дружиною Валентиною Трохимівною виростили трьох дітей – Людмилу, Тетяну, Миколу.

Свій земний шлях закінчив 17 квітня 1999 р.

МИКОЛА МАКАРА,
МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Хайнас, В.В. Боротьба Комуністичної партії Угорщини за єдиний робітничий і народний фронт, проти фашизму і війни 1933–1939 [Текст] / В.В.Хайнас. – [Львів] : Вид-во Львів. ун-ту, 1969. – 210 с.

2. Хайнас, В.В. Борьба прогрессивных сил Венгрии за единый рабочий и народный фронт, против фашизма и войны (1933 – 1939 гг.) [Текст] : автореф. дисс. …д-ра ист. наук: 07.00.03 / В.В.Хайнас; МВ и ССО УССР, Львов. ордена Ленина гос. ун-т им. Ив. Франко. – Львов, 1973. – 59 с.
3. Хайнас, В.В. Здійснення мрії: З історії Закарпатської комуністичної організації 1938–1945 років [Текст] / В.В.Хайнас. – Ужгород, 1963. – 99 с.
4. Хайнас, В.В. Коммунистическая партия Закарпатской Украины – организатор и руководитель борьбы трудящихся Закарпатья за воссоединение с Советской Украиной (октябрь 1944–1945 гг.) [Текст] : автореф. дисс. ... канд. ист. наук / В.В.Хайнас; МВО УССР, Киев. гос. ун-т им. Т. Г.Шевченко. – К., 1958. – 20 с.
5. Хайнас, В.В. Роки великих подій: Боротьба трудящих Закарпаття під керівництвом Комуністичної партії за возз'єднання з Радянською Україною (1944–1945 рр.) [Текст] / В.В.Хайнас. – Ужгород, 1959. – 60 с.

***

6. Хайнас, В.В. Боротьба трудящих Закарпатської України проти угорських і німецьких фашистів, за возз'єднання з Радянською Україною [Текст] / В.В.Хайнас // Торжество історичної справедливості: Закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі. – [Львів] : Вид-во Львів. ун-ту, 1968. – С. 647–652.
7. Хайнас, В.В. Боротьба трудящих Закарпатської України за возз'єднання з Радянською Україною (1944–1945 рр.) [Текст] / В.В.Хайнас // Великий Жовтень і розквіт возз'єднаного Закарпаття: матеріали наук. сесії, присвяч. 50-річчю Великої Жовтневої соц. революції, 29 черв.-2 лип. 1967 р. – Ужгород: Карпати, 1970. – С. 252–262.
8. Хайнас, В.В. Венгрия в 1934–1939 гг. [Текст] / В.В.Хайнас // История Венгрии : В 3 т. /АН СССР, Ин-т славяноведения и балканистики. – М. : Наука, 1972. – Т. III. – С. 275-319.
9. Хайнас, В.В. Встановлення Радянської влади на Закарпатті і перші кроки її соціально-економічних та політичних перетворень (жовтень 1944–1945 рр.) [Текст] / В.В.Хайнас // Наукові записки УжДУ. Т. XLIV : Питання розвитку народного господарства Радянського Закарпаття : присвяч. XXII з'їзду Ком. партії Радян. Союзу. – Ужгород, 1961. – С. 5-19.
10. Хайнас, В.В. З історії чехословацько-угорських революційних зв'язків у період боротьби за створення єдиного антифашистського фронту (1935–1939 рр.) [Текст] / В.В.Хайнас // Тези доповідей V міжвузівської республіканської славістичної конференції, 25-30 верес. 1962 року. – Ужгород, 1962. – С. 196-198.
11. Хайнас, В.В. Комуністична партія Закарпатської України – натхненник і організатор боротьби трудящих Закарпаття за возз'єднання з Радянською Україною (жовтень 1944–червень 1945 рр.) [Текст] / В.В.Хайнас //

Наукові записки УжДУ. Т. XXIX: Історія Закарпаття : присвяч. 40-річчю Великої Жовтневої соц. революції. – Ужгород, 1957. – С. 245-280.
12. Хайнас, В.В. Перша конференція Комуністичної партії Закарпатської України та її історичне значення [Текст] / В.В.Хайнас // Возз'єднання українських земель в єдиній Українській Радянській державі – торжество ленінської національної політики КПРС: (матеріали респ. наук.-теорет. конф., присвяч. 30-річчю возз'єднання Закарпаття з Радян. Україною, 17-18 квіт. 1975 р). – Ужгород, 1976. – С. 23-27.
13. Хайнас, В.В. Соціально-економічне становище Угорщини та політика уряду в 1936–1939 рр. [Текст] / В.В.Хайнас // Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету. Сер. історії. – [К.] : Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – С. 102-110.
14. Хайнас, В.В. Ставлення соціал-демократичної партії Угорщини до політики створення народного фронту [Текст] / В.В.Хайнас // Тези доповідей та повідомлень XVII наукової конференції [УжДУ] (квіт. 1963 р.). Сер. історична. – Ужгород, 1963. – С. 63-67.
15. Хайнас, В.В. Тактика Комуністичної партії Угорщини в боротьбі за єдність дій робітничого класу в 1933–1935 роках [Текст] / В.В.Хайнас // Тези доповідей та повідомлення до наукової конференції, присвяченої 20-річчю визволення Угорщини від фашистського гніту. – Ужгород, 1965. – С. 72-81.
16. Хайнас, В.В. Чинадієво [Текст] : [іст. нарис] / В.В.Хайнас // Історія міст і сіл Української РСР : В 26 т. Закарпатська область. – К. : Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1969. – С. 421-430.

***

17. Василь Хайнас [Текст] // Ветерани : (До 55-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні). – Ужгород : Вид-во УжДУ, 2000. – С. 87 : фото.
18. Олашин, М. Хайнас Василь Васильович [Текст] / Микола Олашин // Українські історики XX століття: біобібліогр. довід. Сер. українські історики. Вип. 2, ч. 2. – К., 2004. – С. 328.
19. Пам'яті В. В. Хайнаса [Текст] : [некролог] // Новини Закарпаття. – 1999. – 20 квіт. – № 56 (1657). – С. 2 : фото.
20. Хайнас Василь Васильович [Текст] / Микола Олашин, Олексій Хланта // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX століття. – Ужгород: Граж-да, 2007. – С. 346 : фото.
21. Довганич, О. Хайнас Василь Васильович [Текст] / Омелян Довганич // Навічно в пам'яті історії : біогр. довід. делегатів першого з'їзду нар. комітетів Закарпат. України. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2004. – С. 314–315 : фото.

БЕРЕЗЕНЬ: 7

АНДРІЙ ЮРІЙОВИЧ ГОЙДА

60-річчя від дня народження художника (1949–2007)

Андрій Гойда народився в м. Ужгород 7 березня 1949 р. у родині письменника. Навчався в місцевій середній школі № 1 ім.Т.Г.Шевченка. По закінченні школи життєва стежина привела до Ужгородського училища прикладного та декоративного мистецтва, де звела з такими педагогами як Едіта Медвецька, Шандор Петкі, Павло Балла.

Ці рядки з біографії «печального художника сміху», як називали Гойду за життя, нездатні вмістити його невтомної роботи над собою. А ще – закоханості в життя, котрої не вбила й та несправедливість, що зробила шестирічного хлопчика напівсиротою. Саме в такому віці помер його батько – відомий поет, перекладач, відповідальний секретар Закарпатського відділення Спілки письменників України Юрій Гойда.

Печать «обраності», яка підстерігає дітей відомих батьків, не встигла позначитися на майбутньому художникові. Йому доводилося самотужки пробивати собі дорогу, не забуваючи батьківське: «Йди своїм путівцем». Заглибленість у звичаї та обряди, пошанування мови закарпатців – русинів, до яких Андрій Гойда і сам себе зараховував, – це також від батька. Принаймні, так заявляв художник.

Маестро ніколи не перестав бути мрійником, зарядженим на диво. На вулиці поставав щиросердною, уважною до зустрічних людиною, інколи заклопотаною, та без суєтливості. Найчастіше ж – усміхнений, з лукавою хитринкою. За метким словом далеко в кишеню не залазив. А от щоб побачити байдужим чи зверхнім – ніколи.

Якось наприкінці сімдесятих у редакції газети «Закарпатська правда» влаштували виставку до 1 квітня. Вона мала неймовірно великий успіх. А завершилася тим, що з неї … пощезали кращі шаржі та карикатури. Ужгородський гуморист Фелікс Кривін сказав тоді коротко, та містко:

– Бездарних робіт не крадуть!!!

Життя підтвердило це, і не один раз. Зокрема, автор гумористичних шаржів тієї виставки Тарас Данилич став визнаним живописцем, заслуженим художником України. Карикатуриста ж Андрія Гойду чекало теж широке визнання. Саме з тих часів Андрія

© В.Бедзір, 2008.

почали запрошувати на міжнародні бієнале сатири та гумору в болгарській столиці сміху Габрово, а відтак і до інших країн.

Його гумористичні роботи в графічному виконанні відзначали оцадливість засобів художньої виразності та непересічність думки. Карикатури найчастіше були позбавлені підтекстівок, а лише підписані: «Без слів». Це свідчить про виразну мову, здатність знаходити прямий шлях до глядача. У сімдесяті-вісімдесяті роки вони дуже легко знаходили собі дорогу до читачів «Закарпатської правди», в якій Андрій Гойда працював художником.

Саме на час роботи в «Закарпатці» припадає інший успіх: перемога у творчому конкурсі на кращий символ Дитячих олімпійських ігор 1990 р. Вони вперше проводилися на теренах колишнього Союзу, а саме в Ужгороді. Фантазія Андрія Гойди народила символи Малої Олімпіади, які були належно оцінені журі конкурсу, – гуцульського хлопчика Іванка та орлятка Беркутика.

То був час, коли Гойда став і знаним, і бажаним автором для видавців. Важко не погодитися з головним редактором всеукраїнського державного видавництва «Карпати» Борисом Кушніром та журналістом Віктором Дрогальчуком (колишніми газетярами «Закарпатської правди»). У передмові до книги «Біле і чорне» вони згадують: « … ім'я художника стало чи не цілим успішним видавничим брендом, надто після того, коли молодий графік просто блискуче здійснив на замовлення нашого видавництва «Карпати» ілюстрацію і художнє оформлення цілого ряду книг і молодих, і відомих письменників, передусім збірок Фелікса Кривіна «Принцесса Грамматика», «Миллион лет до любви», «Хвост павлина», «Завтрашние сказки», «Круги на песке», «Я угнал Машину Времени» .

Саме в той час міцніло переконання Андрія Гойди, яке з часом переросло в його творче кредо: «Справжній гумор – це частіше за все печальний гумор».

Попри таку особливість, Гойда залишився оптимістом. У дев'яності роки стає членом Національної спілки художників України, бере активну участь у виставках, презентаціях закарпатських графіків у Ужгороді, Львові та Києві. З тим часом пов'язана і серія фантасмагоричних робіт, побудована на фольклорному матеріалі, відома за назвою «Песиголовці». Їх автор виконував олійними фарбами, що змусило заговорити про нього і як про живописця.

Останні півтора десятиліття безпосередньо пов'язані з ілюстраторською та дизайнерською роботою: працював у періодичних

виданнях «Відомості міліції» та «Християнська родина», згодом – «Підкарпатська Русь». У той час майстрові доводилося особливо важко, адже за той час пішли з життя його найдорожчі люди. Але вистояв, і знову ж таки допомогла творчість. Досконало освоїв комп'ютер, дизайнерські та інші програми. Щодо газет, названих останніми, то Андрієві Гойді доводилося часом навіть самому їх випускати, бо, крім нього, «на господарстві» не залишалося більш нікого.

Зібрати та охарактеризувати творчість Гойди непросто, бо малюнки з'являлися в багатьох виданнях, вони різні за характером, манерою. Тут знову вдамося до спогадів, залишених Борисом Кушніром і Віктором Дрогальчуком: «Ніби відчуваючи, що часу відпущено небагато, він так хотів встигнути! Не маючи до того жодного офіційного каталогу своїх живописних і графічних робіт, Андрій навіть сам прикинув і показував нам варіант приблизної верстки першої своєї власної книжечки, до якої прагнув включити дещицю із свого мальованого гумору та ті фіглі, які він любив слухати і які знав сам смачно передавати. Востаннє то було минулоріч – за три тижні до того, як його не стало. Він запропонував і назву для маленької збірочки – точну, вичерпну, просту: «Білоє & чорноє».

Біле і чорне. Справді, здавалося б, просто.

Але за тією простотою саме тепер … виростає глибина його іронії і сприйняття світу, де, попри безмежжя кольорів, тонів, напівтонів, все починається із двоєдиного: біле – чорне, добро – зло, правда – брехня...»

Важко не погодитися з тією думкою, що Андрій Гойда був і залишається єдиним у краї професійним художником – майстром мальованого гумору. Відмінність у сприйманні робіт Гойди та деяких інших художників у тому, що першого слід відкривати самостійно. Від глядачевого вміння відділяти добро від зла, біле від чорного, очевидне від утаємниченого залежить висота того мистецького дерева, яке виростив художник.

Пішовши з життя дуже рано, 15 вересня 2007 р., він залишив нам загадку, а собі – шанс зостатися у вічності. Бо, як вказував у одному з небагатьох інтерв'ю сам Гойда, «доки хоч одна людина милуватиметься картинами, у художника залишатиметься шанс жити у вічності».

ВАСИЛЬ БЕДЗІР

Джерельні приписи:

1. Гойда, А. Біле і чорне. Білоє & чорноє [Образотворчі матеріали] / А.Гойда. – Ужгород : Карпати, 2008. – 128 с.

***

2. Андрій Гойда [Текст] // Митці Закарпаття. – Ужгород, 1994. – С. 38-39.
3. Гойда Андрій Юрійович [Текст] // Художники Закарпаття : До 55-річчя закарпат. орг. нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 86-87.
4. Нерозгаданий Андрій Гойда [Текст] // Рішко, М. Особистості. Документ оповіді про звитяжців праці і творчості Закарпаття / М.Рішко. – Ужгород : Ліра, 2007. – С. 75-79.

***

5. Андрій Гойда – круглий відмінник [Текст] : [ювілей] // Карпат. євроміст, 2004. – 4 берез. – С. 2.
6. Дрогальчук, В. Андрій – син Юрія Гойди : відомий і невідомий [Текст] / А. Дрогальчук // Закарпат. правда. – 2001. – 15 груд. – С. 7.
7. Орос, Л. Колір розчарувань Андрія Гойди [Текст] / Л.Орос // Ужгород. – 2000. – 9 груд. – С. 13.
8. Печальний художник сміху [Текст] : [про А.Гойду] // Трибуна. – 2008. – 27 черв. – С. 12.

БЕРЕЗЕНЬ: 15

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

70-річчя від дня проголошення Карпатської України (1939)

У результаті тривалої боротьби закарпатських українців за власну державність 11 жовтня 1938 р., о 20–й годині Рада міністрів ЧСР надала краю автономію, призначивши Раду міністрів Підкарпатської Русі (А.Бродій, Е.Бачинський, Ю.Ревай, С.Фенцик, А.Волошин, І.П'єщак). Проте прем'єр А.Бродій взяв курс на перехід краю до Угорщини, тому 26 жовтня його арештували і о 16.[40] А.Волошин по телефону склав українською мовою присягу голови Ради міністрів Підкарпатської Русі, яку у Празі прийняв прем'єр Я.Сирови. Угорщина все ж не відмовилася від своїх територіальних претензій, і 2 листопада, з 12-ї до 19-ї години у Бельведерському палаці Відня відбувся арбітраж, на якому А.Гітлер і Б.Муссоліні

© С.Федака, 2008.

присудили передати Угорщині значні частини Словаччини і Підкарпатської Русі з грубими порушеннями етнографічного принципу кордонотворення. Із 12 600 кв. км. і 725 тис. населення Підкарпатська Русь втратила 1500 кв. км і 173 тис. населення, в тому числі Ужгород і Мукачево. Автономний уряд перебрався до Хуста, де одним з найперших рішень затвердив 10 листопада статут Карпатської Січі – майбутньої крайової армії. Поряд з офіційною назвою Підкарпатська Русь у хустський період починає все активніше вживатися і назва Карпатська Україна. Чергова спроба анексії з боку гортіївської Угорщини, планована на день св.Міклоша (21 листопада) зірвалася через те, що не була підтримана А. Гітлером (і як наслідок цього – через саботаж германофільських офіцерів угорського генштабу). 22 листопада Національні Збори ЧСР внесли до Конституції ЧСР поправку у формі Конституційного закону про автономію Підкарпатської Русі, для якої передбачено свій уряд і сойм. 25 листопада уряд Карпатської України розпорядився про «запровадження на її території державної української (малоруської) мови». 26 листопада у Хусті відкрився театр «Нова сцена» виставою «Запорожець за Дунаєм» у присутності А.Волошина та інших урядовців. 4 грудня відбувся перший з'їзд «Карпатської Січі» у Хусті, у Слов'янському домі. Тут вперше січовики з'явилися у січових однострояхх. У наступні дні створено товариство «Українське фільмове мистецтво», Товариство інтелектуалів Карпатської України, Крайовий Дружній Союз (кооперативну спілку). Створено навіть Український олімпійський комітет. 13 січня 1939 р. створено партію Українське Національне Об'єднання (УНО), що включила всі українські патріотичні сили.12 лютого відбулися вибори до Сойму Карпатської України. У них взяли участь 265 002 виборців або 92, 5%, проголосувало за УНО – 244 922 або 92, 4 %. У 187 населених пунктах піднято білі прапори на знак того, що там не менш 98 відсотків учасників виборів проголосували за УНО. У с.Дравці і Баранинці, що належали Угорщині, вивішено білі прапори на знак єдності з Карпатською Україною.

Проте 23 лютого Угорщина приєдналася до Антикомінтернівського пакту, після чого А.Гітлер погоджується на окупацію Карпатської України.Угорщина почала підготовку наступу. Війська знімалися з західного кордону, 12 дивізій концентрувалися на північному сході. Польща підтягує до карпатських перевалів 4 дивізії. На відтинку Ужгород – Мукачево сконцентровано угорську групу

вторгнення: три піхотні бригади, дві кавалерійські, одну мотори-зовану. Західніше Ужгорода сконцентровано ще дві піхотні бригади.

У цій ситуації січовики спробували здобути зброю у чехів для оборони свого краю. Цілу ніч з 13 на 14 березня тривали бої між січовиками і чехословацьким гарнізоном у Хусті. Загинуло 107 січовиків (за даними М.Химинець) або 108 українців і 7 чехів (за даними Ю.Химинця) або 149 (за даними М.Бандусяка), ще більше було поранено. О 6-й ранку 14 березня почався наступ гортіївців. Першим перейшов кордон 12-й велосипедний батальон в районі Підгорян і взяв напрям на Чинадієво і Сваляву. Тоді ж почався перший бій під Горондою, яку було здобуто о 16-й годині. Уряд Карпатської України запропонував чеському генералові, комендантові свалявського гарнізону Я.Сватеку очолити оборону Карпатської України. Той пересунув війська ближче до кордону, видав зброю січовикам, але невдовзі склав з себе повноваження, мотивуючи це наказом Праги на евакуацію.

О 14-й годині 14 березня А.Волошин проголосив по радіо незалежність Карпатської України. Повідомлено новий склад уряду (А.Волошин, Ю.Перевузник, Ю.Ревай, С.Клочурак, Ю.Бращайко, М.Долинай). Ввечері А.Волошин підписав документ, яким Карпатську Січ оголошено армією Карпатської України. 15 березня, о 16.[20] у спортзалі Хустської гімназії відкрилося перше засідання Сойму Карпатської України. З 32 послів з'явилося 22. Секретар Сойму для першого засідання доктор М.Кочерган оголосив офіційні результати виборів і прийняв присягу послів. Спікером обрали А.Штефана, його заступниками Степана Росоху й Федора Ревая. Вибрали також двох соймових письмоводів та впорядчиків і склад окремих комісій: конституційно-правної, культурно-освітньої, господарсько-фінансової, соціально-здоровельної та імунітетної. О 17.[38] відкрилося друге засідання Сойму. Його порядок денний: Перше читання конституційного Закону №1. На третьому засіданні закон прийнято у другому і третьому читаннях:

«1. Карпатська Україна є незалежна держава.
2. Назва держави є КАРПАТСЬКА УКРАЇНА.
3. Карпатська Україна є республіка з президентом, вибраним Соймом Карпатської України, на чолі.
4. Державна мова Карпатської України є УКРАЇНСЬКА мова.
5. Барви Державного прапору КарпатськоїУкраїни є синя і жовта, причому барва синя – горішня, а жовта – долішня.

6. Державним гербом Карпатської України є дотеперішній крайовий Герб: медвідь у лівім червонім півполі й чотири сині та три жовті смуги у правому півполі, і ТРИЗУБ св. Володимира Великого з хрестом на середущому зубі. Переведення цього місця закону полишається окремому законові.
7. Державний гімн Карпатської України є «Ще не вмерла Україна ...».
8. Цей закон обов'язує зараз од його прийняття».

На четвертому засіданні Президентом обрано А.Волошина. На п'ятому і шостому засіданнях прийнято у трьох читаннях Закон № 2, яким Президентові тимчасово передавалися законодавчі повноваження Сойму. Проте в умовах триваючого гортіївського наступу і зради Карпатської України її гарантами Німеччиною й Італією А.Волошин мусив в ніч на 16 березня полишити Хуст, віддавши наказ Карпатській Січі не чинити опору. Оборона січовиків все ж тривала до 18 березня.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Бажанський, М. Моя Карпатська Україна: Синхронізація неповторних подій [Текст] / М.Бажанський. – Київ; Нью-Йорк: Світовид, 1995. – 107 с.
2. Белень, М. Карпатська Україна у портретах [Текст] / Михайло Белень. – Ужгород, 1998. – 195 с. : іл.
3. Бірчак, В. Карпатська Україна: Спогади й переживання [Текст] / В.Бірчак. – Ужгород : Ґражда, 2007. – 200 с.
4. Вегеш, М. Карпатська Україна 1938–1939 р. у загально європейському історичному контексті [Текст] : в 2 т. / Микола Вегеш. – Ужгород, 1997.
5. Вони боронили Карпатську Україну : нариси історії нац.-визвол. боротьби закарпат. українців [Текст]. – Ужгород : Карпати, 2002. – 709 с.
6. Ґренджа-Донський, В. Щастя і горе Карпатської України [Текст] / Василь Ґренджа-Донський. – Ужгород: Закарпаття, 2002. – 516 с.
7. Довганич, О. У тенетах СМЕРШу. Репресовані діячі Карпатської України [Текст] / Омелян Довганич. – Ужгород, 2002. – 59 с.
8. Карпатська Січ : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 56-й річниці Карпат. Січі [Текст]. – Ужгород: Ґражда, 1996. –252 с.
9. Карпатська Україна в боротьбі [Текст]. – Факс. вид. : Відень 1939 р. – Ужгород, 2003. – 233 с.
10. Карпатська Україна і Августин Волошин : матеріали міжнар. наук. конф. [Текст]. – Ужгород : Ґражда, 1995. – 352 с.

11. Карпатська Україна: питання державно-правового розвитку [Текст]. – Ужгород, 1999. – 188 с.
12. Красне поле [Текст]. – Ч. 1. Про Карпатську Україну. – Ужгород: Патент, 1999. – 320 с.
13. Росоха, С. Сойм Карпатської України [Текст] / С.Росоха. – Львів : Меморіал, 1991. – 88 с.
14. Стерчо, П. Карпато-Українська держава : До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1938–1939 роках [Текст] / П.Стерчо. – Львів : За вільну Україну, 1994. – 288 с.
15. Тернистий шлях до України [Текст] : зб. архів. док. – Ужгород: Закарпаття, 2007. – С. 136-378.
16. Федака, С. Хроніка Карпатської України [Текст] / С.Федака. – Ужгород: Ґражда, 2004.
17. Химинець, Ю. Тернистий шлях до України [Текст] / Ю.Химинець. – Ужгород, 1996. – 396 с.
18. Шандор, В. Спомини : Карпатська Україна 1939–1945 [Текст] : У 2 т. / В.Шандор. – Т. 1. – Ужгород : Ґражда, 1995. – 388 с. : іл.; Т. 2. – Ужгород : Ґражда, 2000. – 245 с. : іл.

***

19. Бандусяк, М. Карпатська Україна: за кулісами подій 1938–1939 р. [Текст] / М.Бандусяк // Карпат. край. – 1995. – №4-8. – С. 36-37.

БЕРЕЗЕНЬ: 17

ЮРІЙ ФЕДОРОВИЧ МЛАВЕЦЬ

100-річчя від дня народження політичного і громадського діяча (1909 – 1996)

У досить далекі вже 60-ті роки минулого століття при вивченні складних перипетій міжвоєнного періоду автору цих рядків досить часто доводилося зустрічатися з активними учасниками тих подій, щоб не лише з документів, але й безпосередньо з вуст свідків і учасників пізнавати дух часу, вловлювати те трішечки приховане, що не знаходило відбитку в пожовклих паперах. В числі інших саме тоді вперше зустрівся з Юрієм Федоровичем. Неодноразово бував у нього й на роботі, і вдома. У 1965 р. вперше опублікував матеріал про нього в мукачівській міськрайонній газеті. Згодом були публікації в обласному угорськомовному календарі, в університетському збірнику молодих вчених, у львівській міжзональній молодіжній

© В.Делеган, 2008.

газеті. Донині зберігаю теплі згадки про цю неординарну людину.

Народився Ю.Ф.Млавець у бідній багатодітній сім'ї в с.Лісковець на Міжгірщині. Дитячі та юнацькі роки провів у сусідній Новоселиці, куди на одержане в спадщину після смерті діда обійстя перебралася родина. За дитячих літ, як пізніше згадував з гіркотою, не довелося зазнати щастя сидіти за шкільною партою. Читати й писати, а також лічити, навчив його вуйко Іван, мамин брат. Довелося і наймитувати в селі, самостійно заробляючи кусень хліба.

Після смерті матері в 1928 р. він їде в робітниче Мукачево, де влаштовується учнем пекаря, і через три роки закінчує навчання. Там же включається в громадсько-політичну роботу, працює в молодіжній організації. А в 1934 р. стає членом Компартії Чехословаччини. Часто бував у Робітничому будинку, що був для пролетарської молоді немов рідною домівкою. Тоді ж зустрічається з Юрієм Гаджегою, якому був безпосередньо підпорядкований по своїй партійній роботі. Досить часто йому доводилося бачитися і з Олексою Борканюком, який очолював крайком КПЧ, з депутатом парламенту Павлом Тереком, Іваном і Ганною Туряницями, Іваном Локотою та іншими.

У 1936 р. Ю.Млавець брав участь у створенні Підкарпатського Союзу Молоді (ПСМ), був обраний членом його крайового проводу і секретарем Мукачівського окружкому Союзу Молоді. Очолював молодь Мукачівщини до листопада 1938 р., тобто до початку гортіївської окупації, під час якої комуністична організація краю змушена була піти в підпілля. На той час була заборонена діяльність багатьох організацій та об'єднань, у тому числі й ПСМ.

Своєрідна сторінка з життя і діяльності Ю. Млавця припадає на період Карпатської України. Загалом тут не зовсім місце для подібних дискусій, однак усе ж висловлю свою думку з приводу деяких тверджень. Як грім серед ясного неба пролунало після проголошення незалежності, що комуніст Млавець впродовж певного часу був січовиком, причому за дорученням крайкому КПЧ. Осучаснюючи події, деякі автори пишуть, що утворення Карпатської України він, мовляв, сприйняв як здійснення своєї мрії, і, як багато інших комуністів (*підкр. автором – В.Д.*), вступив у «Карпатську Січ» (Див.: «Навічно в пам'яті історії», с. 197). Між тим Ю.Млавець називав конкретну невелику кількість, а саме вісім чоловік, нелегально влаштованих (укорінених) в «Січ», причому п'ятьох із них назвав поіменно, в тому числі Івана Гафинця як секретаря нелегального комуністичного осередку («Шлях до волі», с. 35). І знала про

це обмежена кількість людей. А перша постановка питання про те, що треба йти в «Січ», збила нашого героя з пантелику, і він перепитав: то що ж, тепер, мовляв, треба захищати українських фашистів? «Ні, не фашистів, а рідний край будемо боронити від фашистської окупації», – почув у відповідь («Останні дні Карпатської України»).

Звичайно, до кінця 80-х років чомусь недопустимо було навіть згадувати про роботу комуністів серед січовиків Карпатської України, про те, що, ймовірно, О.Борканюк і його сподвижники творчо шукали свого місця в тій непростій ситуації, хоч простір для маневрів був звужений. Згодом Москва не захотіла зрозуміти цих творчих пошуків, і в черговий раз підтвердила, що самовільна ініціатива підлягає покаранню. Не позбавлені інтересу в цьому плані і спогади Ю.Млавця про негативне ставлення Москви і московського керівництва ЦК КПЧ до виступу О.Борканюка на Всепросвітянському з'їзді в Ужгороді 17 жовтня 1937 р. («Мій друг Олекса»).

Ю.Млавець дещо писав і значно більше розповідав про тодішні вказівки крайкому КПЧ щодо ставлення до автономної влади. Був нібито спеціальний партійний циркуляр у формі приватного листа («Брате Юрку»). Волошинців належало сприймати як силу, яка виступає проти окупації краю гортіївською Угорщиною (До речі, про такий циркуляр, окрім Ю.Млавця, доводилося чути від колишнього підпільника М.Ротмана). На жаль, збережених документальних свідчень поки недостатньо. Можливо, щось допомогли би з'ясувати недоступні московські архіви, якщо там збереглися пояснення О.Борканюка та інших політемігрантів із Закарпаття про події 1938–1939 рр. При цьому треба мати на увазі, що написана на початку 1940 р. стаття О.Борканюка «Про становище Закарпатської України напередодні окупації хортистської Угорщиною» як така, що в разі схвалення московських «шефів» призначалася для публікації у відкритій пресі (можливо, в Канаді), не могла містити матеріалів про внутріпартійні рішення, про форми і методи боротьби.

Із падінням Карпатської України Ю.Млавець разом з М.Климпотюком, В.Нямещуком, І.Желізняком і М.Мацканюком нелегально переходить кордон, щоб потрапити в СРСР. Після досить тривалих перевірок їм пощастило бути звільненими з-під арешту за перехід радянського кордону. Мав змогу знайомитися з Києвом, побував у будинку відпочинку політемігрантів у Підмосков'ї. Згодом працював у Ростові-на-Дону на «Ростсільмаші». Здобув спеціальність

фрезерувальника, поступив у вечірню середню школу. Виробничі норми виконував на 220-250 %, про його успіхи писала заводська багатотиражка, називаючи стахановцем.

На початку березня 1942 р. Ю.Млавець вступає до чехословацької військової частини, яка формувалася в м. Бузулук Оренбурзької області. Бойове хрещення його відділення, як і вся рота під командуванням майбутнього Героя Радянського Союзу надпоручика Отокара Яроша, дістав у бою під Соколовим на Харківщині. Згодом у складі чехословацької бригади визволяв Київ, Жашків, Білу Церкву та інші міста і села України. Дійшов до Дуклі, був двічі поранений. Про нього як одного з кращих снайперів згадує Людвік Свобода у книзі «Від Бузулука до Праги».

У спогадах Ю.Млавця стримано сказано про сподівання бійців чехословацького корпусу, «що будемо визволяти Закарпаття і почнемо визвольні бої за Ясіня. Але командування виділило нам інший напрямок наступу». Звичайно, дуже природнім, як і намічалося, було б дати можливість воїнам – закарпатцям брати участь у визволенні рідного краю, однак з точки зору Москви, здається не менш природнім було послати колишніх в'язнів сталінсько-беріївських таборів під ворожі кулемети на Дуклю .

У другій половині жовтня 1944 р. Ю.Млавець у складі спеціально підібраної групи (понад 30 чол.) був відкомандирований із чехословацького корпусу на Закарпаття (через Самбір на Рахів, куди прибули 18 жовтня). Далі був Хуст. Заради точності відмітимо деяку нестиковку. В одній із книг читаємо, що він «з групою І. І. Туряниці повернувся в рідний край», а Ю.Млавець згадував, що І.Туряниця «приїхав до Хуста ще до нашого приїзду туди» (Порівн.: «Навічно в пам'яті історії», с. 198 і «Шлях до волі», с.50). Пригадую незвичні для тих років деталі про мітинг у Хусті і перші виступи І.Туряниці, С.Борканюк, М.Климпотюка перед краянами. У них ішлося, зокрема, про майбутнє щасливе життя в «слободнем Чехословенску», але згодом «змінили платівку» («прозріли», як іронізував пізніше історик І. Поп), висунувши лозунг возз'єднання з радянською Україною, чим навіть увійшли в певний конфлікт із московським керівництвом ЦК КПЧ. Щоправда, в опублікованих спогадах доводилося обходити ці моменти, або ж трактувати їх «як треба».

Тут же хотів би згадати, що тоді, десь в середині чи другій половині 60-х років (слід би уточнити в записнику) Ю.Млавець з ледь

прихованою іронією (мовляв, нинішня молодь про подібні перипетії й не здогадується) оповідав про спроби Народної Ради сприяти здійсненню прагнення до возз'єднання українців Мараморощини. Це дійшло до Сталіна, і він через Хрущова передав розпорядження «відкликати озброєні загони (мова йшла про Народну дружину Закарпатської України. – В. Д.) з території Румунського королівства». Ймовірно, Ю.Млавець міг знати про ці речі в деталях від свого бойового побратима М. Климпотюка, котрий як представник ЦК КПЗУ і Народної Ради Закарпатської України мав безпосереднє відношення до згаданих подій. Що стосується загалу, то він дізнався про цю справу значно пізніше із спогадів М.С.Хрущова, з обнародуваних у збірнику «Возз'єднання» (Ужгород, 1999) документів та публікацій О.Д.Довганича.

Ю. Млавець з головою поринув у громадсько-політичне життя визволеного краю, як і більшість, чистосердечно сподіваючись, що з тої благодатної осені розпочнеться весна відродження. Йому доручили очолити комуністів Мукачівщини. Брав участь у створенні місцевих народних комітетів. Випала доля, як згодом писав у спогадах, відповідати за хід підготовки делегатів від сіл Мукачівщини на з'їзд народних комітетів краю: «Ще гриміла канонада війни, йшов набір добровольців на фронт, не було прямого зв'язку з селами, не було автобусів, автомашин, не працювали телефони та пошта, були великі перебої з паливом, продуктами харчування, але були люди, яких не зупиняли жодні перепони та труднощі. Вони вірили, що це тимчасове явище, що вони закладають перші камені у фундамент будови майбутнього щасливого життя». І сам він на це щиро сподівався, як делегат беручи участь у засіданнях Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України і схвалюючи Маніфест про возз'єднання.

З 1946 р. він очолював Мукачівський окружний виконавчий комітет. Згодом працював головою Перечинського і Міжгірського райвиконкомів. На цих посадах, наскільки вдавалося в тих умовах, намагався діяти чесно і справедливо, наприклад, боротися з різного роду перегинами, пов'язаними з проведенням колективізації. Пізніше вісімнадцять років очолював Мукачівський комбінат хлібопродуктів. Вже будучи на заслуженому відпочинку, не шукав спокійного життя. Він часто зустрічався з молоддю, розповідаючи їй про минуле, був улюбленим знаючим екскурсоводом по місту своєї юності Мукачеву. Закликав шанувати історію свого краю, боровся

за збереження і відновлення пам'яток старовини, зокрема, багато уваги і сил приділив збереженню Мукачівського замку.

За свою сумлінну багаторічну працю Ю.Млавець був нагороджений орденами і медалями, відзначений Грамотою Президії Верховної Ради УРСР. Помер Юрій Федорович Млавець 22 липня 1996 р.

У спогадах, численних газетних статтях і замітках Ю.Млавця розсипано багато маловідомих фактів і особистих спостережень. Наприклад, про О.Борканюка чи І.Туряницю ми знаємо, здається, чи не все, однак від оповідача все ж довідувалися щось нове. Щоправда, інколи траплялися й неоднозначні твердження, які належало уточнювати. Понад 120 газетних статей і заміток підготовлено було ним для різних видань, більше 90 разів писали про нього журналісти і вчені, кого схвилювали і не залишили байдужими його оповіді, його непросте життя. Майже дві третини з усіх цих публікацій відноситься до «перебудовних» років і після проголошення незалежності України.

Хотів би звернути увагу, що певна частина його ровесників просто повторювали вкладене (чи привнесене) в їхні голови, в їхню свідомість, в тому числі застарілі й віджилі («пропахлі нафталіном») оцінки. На відміну від них для Ю. Млавця характерне було бажання іти в ногу з часом, інколи боляче переосмислюючи пережите. Він чесно згадував неординарних людей, з якими доводилося стрічатися на довгій життєвій дорозі і які зіграли помітну роль у його зростанні і змужнінні. І серед них один із найближчих сподвижників О.Борканюка Іван Балега, тодішній секретар Закарпатського крайкому КПЧ з організаційних питань. Підтримував із ним нормальні контакти й у післявоєнні роки, хоч того в силу певних обставин нові господарі Народної Ради залишили поза партією. А Ю.Млавець згадує про його великий авторитет, визнає, що з керівників крайкому найбільше спілкувався з І. Балегою, «людиною дуже ввічливою, уважною, можна сказати, інтелігентною». Тепло згадує Ю.Млавець також керівника ПСМ Василя Куруца, бойового секретаря крайкому комуністичної молоді Михайла Гаджегу (до речі, земляка І.Балеги) та багатьох інших. До речі буде сказати, що з названими вище І.Балегою, В.Куруцом та М.Гаджегою «з подачі» Ю.Млавця мені пощастило в свій час зустрічатися і почути чимало цікавого про їхнє життя і діяльність. Залишилася в пам'яті і організована ним поїздка в с.Скотарське для зустрічі з народним умільцем і загалом цікавою своєрідною людиною Ф. Бабинцем.

Доброю згадкою про Ю.Ф.Млавця і вдячною даниною його пам'яті стала підготовлена на замовлення і кошти його дочки Наталки і зятя Федора Шандора упорядкована В.Пагирею книжечка «Дорогами війни і праці», яка вмістила підбірку розсипаних у численних виданнях спогадів і замісток Ю.Млавця, а також статті про нього. Додано й список публікацій Ю.Млавця та про нього. Хоч і неповний, цей список складає 214 позицій.

ВАСИЛЬ ДЕЛЕГАН

Джерельні приписи:

1. Млавець, Ю. Шлях до волі [Текст] / Ю.Млавець // Справі революції віддаий: зб. спогадів / упорядк. й літ. запис І.К.Стецюри. – Ужгород : Карпати, 1987. – С. 26-65.

***

2. Млавець, Ю. Віденський арбітраж [Текст] / Ю.Млавець // Молодь Закарпаття. – 1991. – 18 жовт.
3. Млавець, Ю. Воля закарпатців була непохитною [Текст] / Ю.Млавець // Прапор перемоги.–1989.– 25 листоп.
4. Млавець, Ю. Доля замку в наших руках [Текст] / Ю.Млавець // Там же. – 1987. – 1 квіт.
5. Млавець, Ю. Дорога до возз'єднання [Текст] / Ю.Млавець // Новини Закарпаття. – 1991. – 29 черв.
6. Млавець, Ю. За велінням совісті [Текст] / Ю.Млавець // Прапор перемоги. – 1987. – 24 берез.
7. Млавець, Ю. Зберігайте пам'ятники сивої давнини [Текст] / Ю.Млавець // Там же. – 1979. – 17 черв.
8. Млавець, Ю. Колодязь Мукачівського замку [Текст] / Ю.Млавець // Там же. – 1987. – 21 січ.
9. Млавець, Ю. Мій друг Олекса [Текст] / Ю.Млавець // Карпат. Україна. – 1991. – 13 серп.
10. Млавець, Ю. На суд людської совісті [Текст] / Ю.Млавець // Панорама. – 1992. – 8 берез.
11. Млавець, Ю. Осінь, що стала весною [Текст] / Ю.Млавець // Радян. Україна. – 1989. – 26 листоп.
12. Млавець, Ю. Останні дні Карпатської України [Текст] / Ю.Млавець // Панорама. – 1991. – 5 черв.
13. Млавець, Ю. Україна в паспорті і в серцю [Текст] / Ю.Млавець // Новини Мукачева. – 1993. – 19 серп.
14. Млавець Ю. Я вже ситий автономією [Текст] / Ю.Млавець // Панорама. – 1991. – 12 жовт.

15. Млавець, Ю. Я не соромлюся своїх вчинків [Текст] / Ю.Млавець // Там же. – 1992. – 3 січ.

***

16. Млавець Юрій Федорович [Текст] // Довганич, О.Д. Навічно в пам'яті історії: біограф. довід. делегатів Першого з'їзду нар. комітетів Закарпат. України / О.Д.Довганич, М.В.Троян. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ у справах преси та інформації, 2004. – С. 197-198.
17. История городов и сёл Украинской ССР. Закарпатская область [Текст]. – К. : Институт истории АН УССР, Глав. ред. Укр. сов. энциклопедии, 1982. – 612 с.
Зі змісту: [Про Ю. Ф. Млавця] – С. 318, 319, 321.
18. Той, хто творив нашу історію [Текст] : [Юрій Млавець] // Пагиря, В. Народжені для творення історії. – Ужгород : Ґражда, 2006. – С. 11-12.

***

19. Гуменяк, О. Особистість, що заслуговує пам'яті народної [Текст] / О.Гуменяк// Трибуна. – 2005. – 13 серп.
20. Делеган, В. Не старіє людина серцем [Текст] / В.Делеган // Прапор перемоги. – 1965. – 20 лип.
21. Лукеча, М. Доброму роду нема переводу [Текст] / М.Лукеча // Закарпат. правда. – 1978. – 10 верес.
22. Симонов, В. Ю.Ф.Млавец из Мукачева [Текст] / В.Симонов // Правда Украины. – 1988. – 3 апреля.

БЕРЕЗЕНЬ: 19

ЮРІЙ МИХАЙЛОВИЧ МОШАК

60-річчя від дня народження художника (нар. 1949)

«Людині притаманний потяг до прекрасного. Покликання художника – творити красу». Це поетичне зізнання Юрія Мошака засвідчує естетичну спрямованість його творчості, позитивістський погляд живописця на світ. Знаний в області як автор різних за своїм настроєвим та сюжетно-оповідним наповненням творчих праць, у яких чистосердно висловлює свої настроєві одкровення, думки і почуття, митець базується на непорушній системі цінностей – надбаннях реалістичного малярства.

Цьогоріч Ю.Мошак відзначає своє 60-ліття. Свій життєвий ювілей він зустрічає, збагачений неабиякими творчими напрацюваннями,

© О.Приходько, 2008.

які очевидно примножили і зміцнили авторитет та визнання закарпатської художньої школи.

За плечима живописця – вихованця Ужгородського художнього училища та Львівського поліграфічного інституту – майже сорок років плідної креативної праці, багата життєва та мистецька школа. Втім, наразі, як десятиліття тому, художник залишається по-юнацькому щирим, безпосереднім, чесним і безхитрісним, додалося хіба що мудрої розважливості і поміркованості зрілої самодостатньої творчої особистості. Його мистецтво приваблює добрими і відвертими інтонаціями.

Коло творчих уподобань Ю.Мошака означено переважно через пейзажний живопис. Манливий затишок тихих місцин і захоплююча романтика вражаючих своєю величчю гірських краєвидів, ніжні дисонанси неспокійного світу та віддзеркалена воля до гармонії і упорядкованості природного довколу – вразливу душу художника хвилює усе розмаїття життєвих проявів.

Нерідко зустрічаються у художника живописні зображення закарпатських «архітектурних святинь» – пам'яток народного дерев'яного зодчества – вже зруйнованих і живих, «дихаючих», що органічно вписані в пейзажне середовище. Вони захоплюють досконалістю художньої форми, високістю духовного впливу. Попри всю реальність і об'єктивність малярських виоформлень з конкретикою візуальних образів, ці композиції відтворюють особливу атмосферу одвічності і позачасовості, в них звучить дивовижна піднесена мелодійна інтонація.

Часом мистецтво Ю.Мошака стає вмотивовано роздумливим, філософічним. Художник прагне осягнути і висвітити своє розуміння морально-етичних проблем і протистоянь у звивистому часоплині світоустрою. Це передовсім питання людських чеснот, сумління, духовності і віри (серія «Трагедія Чорнобилю», цикли «Пам'ять», «Екологія душі»).

Засіб малярського вислову живописця щоразу набуває переконливого змістового виразу, є носієм виозначення і підкреслення мистецької ідеї. Колористична і пластична окресленість притаманна усім без винятку творчим працям художника. Створені під впливом безпосередніх реальних вражень, вони трансформуються через мистецьку уяву і фантазії автора, перетворюючись на яскраві живописні образи.

Зустрічаючи свій ювілей, Юрій Мошак мріє і сподівається, творить і вірить, переймається і тішиться, пам'ятаючи про винятковість призначення митця.

ОЛЕНА ПРИХОДЬКО

Джерельні приписи:

1. Мошак Юрій Михайлович [Текст] // Художники Закарпаття : До 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 156-157.
2. Мошак Юрій Михайлович [Текст] // Мистецтво Закарпаття : кат. творів з фондів музею. Кн. 1. – Ужгород, 2005. – С. 152.
3. Юрій Мошак [Текст] // Митці Закарпаття. – Ужгород, 1994. – С. 72-73.

* * *

4. Гутник, В. Пензель Юрія Мошака [Текст] : [про худож. Ю.Мошака] / В.Гутник // Нар. слово. – 1993. – 6 листоп.
5. Гутник, В. Руками і серцем [Текст]: [про худож., члена Спілки худож. України Ю.Мошака – уродженця с.Раково на Перечинщині] / В.Гутник // Новини Закарпаття. – 1991. – 11 груд.
6. Кузан, В. Художник з душею романтика [Текст] : [художник Ю.Мошак] / Василь Кузан // Новини Закарпаття. – 1995. – 28 берез.
7. Попова, Л. Ювілейна ретроспектива Юрія Мошака [Текст]: [живопис, графіка] / Людмила Попова // Новини Закарпаття. – 1999. – 30 берез. – С. 8.

БЕРЕЗЕНЬ: 26

МАЙЯ ВОЛОДИМИРІВНА ГЕЛЯС

70-річчя від дня народження заслуженої артистки України (нар. 1939)

Кажуть, що колись актори вважалися посланцями богів. От, в свій час, Бог послав на землю дівчинку, яку було наречено Майя і яка з гідністю пронесла і по сьогоднішній час зберігає в своєму серці вогонь музи театру Мельпомени. Хочеться збагнути ту силу, що дає їй енергію мистецького і життєвого руху душі, розкріпачує, звеличує.

Народилася Майя Володимирівна 26 березня 1939 р. у м.Воронежі в сім'ї Віри і Володимира Мернових. В дитинстві була

© Т.Гарагонич, 2008.

великою мрійницею, яка хотіла стати актрисою. Коли їй було 8 років, сталася подія, яка дала поштовх обрати саме цю професію. Одного разу в Самбір, куди на той час переселилася сім'я, приїхала з концертом Любов Орлова. Після виступу Майя з батьком пішла до неї в гримерку і, ставши біля столика, спостерігала, як зірка знімала грим. Помітивши її, Орлова спитала батька: «Чия така гарненька дівчинка?» Тато гордо відповів: «Моя». «А ким же ти хочеш бути, як виростеш?» – запитала відома актриса. У відповідь – «Артисткою». Орлова погладила Майю по голівці і пообіцяла, що так і буде, при цьому відзначила, що у дівчинки дуже гарні коси: «Якщо в казках пишуть про золотоволосок, то мабуть, це стосується тебе».

І от, у прадавньому Львові розпочала своє навчання в школі і паралельно почала займатися в драмгуртку Майя Мернова. Грала все підряд, дійшла до Попелюшки. Потім почала займатися акробатикою, плаванням, допоки не знайшла себе у спортивній гімнастиці. Закінчилося різнобічне захоплення тим, що 7 травня 1961 р. Майя закінчила навчально-театральну студію при театрі ім.Марії Заньковецької, яка готувала акторські кадри за спеціальністю – артист драми. Її сокурсником був, нині відомий, народний артист України Богдан Ступка, а тоді просто студент-початківець.

За свою 45-річну діяльність у театрі вона щиро запалювалася сама і захоплювала глядача зі сцен таких потужних театрів, як Дрогобицький український музично-драматичний театр ім.Ю.Дрогобича, Одеський український музично-драматичний театр ім.Василя Василька, Тернопільський український музично-драматичний театр ім.Т.Шевченка, Львівський державний український музично-драматичний театр ім.Марії Заньковецької і, нарешті, Закарпатський український музично-драматичний театр. На цьому довгому творчому шляху Майя Володимирівна зустрічалася з такими великими творцями українського національного театру, як народні артистки України О.Кусенко, Н.Ужвій, П.Нятко, народні артисти України Я.Геляс (із яким вона зв'язала своє життя і свою театральну долю на довгі десятиліття), Д.Гнатюк, Д.Козачковський, Б.Романицький, Г.Юра, Б.Тягно, В.Дальський, Б.Ступка та ін.

Майя Володимирівна вважає, що, як актриса, реалізувала себе не повністю, хоч і зіграла на сцені понад 100 ролей. На екрані життя спливають такі ролі, як: Олеся «Незабутнє» за О.Довженком, Маруся «Чаклунка синіх гір» В.Сичевського, Маруся «Дай серцю волю, заведе в неволю» М.Кропивницького, Гордиля «Циганка Аза»

М.Старицького, неповторний образ Ганни в «Украденому щасті» І.Франка, де вона грала разом з Я.Гелясом та Я.Мелецем. Крім того актриса знялася у фільмах: в ролі Одарки «Дай серцю волю, заведе в неволю» та Гальки «Чарівна сопілка» за однойменними п'єсами М.Кропивницького.

Майя Геляс – кохана, дружина, мама, бабуся. Кохання з першого погляду поєднало на все життя з Ярославом Томовичем Гелясом (з 1974 по 1992 рр. – головний режисер Закарпатського українського музично-драматичного театру), який не знаючи жодного дня відпочинку, одержимо працював і творив, любив дружину, став їй опорою на театральному та життєвому шляху. Театр для нього був усім – домом, сім'єю, життям, долею. Тернистою, невбраною і не причесаною, нестерпною, примхливою, страдницькою і зрадливою… Це не могло не позначитись на життєвій і творчій долі актриси. Таїну життя не пізнати. Видно, так судилось Богом. Майя Володимирівна згадує: «Як не дивно, але якось після репетиції само собою вийшло, що перше побачення привело нас на Личаківське кладовище у Львові». Зима. Сніг. Ми удвох… Дальні спільні дороги життя. Тепер спить він вічним сном тут, де згасла його дивовижна зоря. Душа Ярослава Томовича жива: «Кожного божого дня прокидаюсь і думаю, щоб у всіх рідних, близьких було тільки добро і щастя. Господи, Божа Мати, допоможіть якось ще трохи пожити і порадуватись життю. Хочеться гукнути на весь світ: Люди, будьте розумними! Бажайте один одному тільки добра». Божа іскра таланту Ярослава Томовича і Майї Володимирівної запалилася у їх дітях. Старший син Володимир є актором Львівського театру «Воскресіння». Молодший син Ярослав працює режисером на телеканалі Інтер. В телепроекті про 10 кращих особистостей України він отримав першу премію за серію фільмів про Ярослава Мудрого, Миколу Амосова, Степана Бандеру. Тішить онук Любомир, який навчається в Ужгородському коледжі культури і мистецтв, бере участь у виставах обласного українського муздрамтеатру. Радують онученьки Софія, Ольга, Оленька.

Майя Геляс брала участь у багатьох міжнародних театральних фестивалях і була нагороджена Почесними грамотами. Вона голова осередку національної Спілки театральних діячів України при Закарпатському українському музично-драматичному театрі, член ради Львівського міжобласного відділення національної Спілки театральних діячів України, лауреат обласної премії братів

Шерегіїв, нагороджена відзнакою та нагрудним знаком Закарпатської обласної державної адміністрації за розвиток регіону.

Майя Геляс прийшла до свого ювілею з вагомим творчим доробком. Бажаємо, щоб ніколи їй не зраджувала Мельпомена, хай і надалі міцніє талант, чарує, вабить рідна сцена.

ТАРАС ГАРАГОНИЧ

Джерельні приписи:

1. Геляс, М. «Акторське майбутнє мені напророкувала Любов Орлова» [Текст] : [інтерв'ю / Вела З. Попович] / М.Геляс // Світогляд. – 2003. – 13 груд. – С. 13.
2. Геляс, М. «Життя – це сцена, сцена – це життя…» [Текст] : [інтерв'ю з заслуж. артисткою України / Вела М.Шутко] / М.Геляс // Закарпат. правда. – 2002. – 4-10 квіт. – С. 6.
3. Геляс, М. «У вічнім небі вічні тайни світять». У День театру розмова про театр та його людей [Текст] : [інтерв'ю з актрисою / Вів Т.Гарагонич] / М.Геляс // Срібна Земля. – 2004. – 27 берез.-2 квіт. – С. 14.

***

4. Баглай, Й. Довгими театральними дорогами…: до 65-річчя від дня народження заслуженої артистки України Майї Володимирівни Геляс [Текст] / Йосип Баглай // Календар «Просвіти» на 2004 рік. – Ужгород, 2004. – С. 77-79.
5. Геляс Марія Володимирівна [Текст]// Висіцька, Т. Жіночі постатті в історії Закарпаття. Кн. 1. : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліогр. довід. – Ужгород : Вид-во В.Падяка, 2004. – С. 81-82.
6. Давидова, І. Ярослав Геляс [Текст] / І.Давидова. – К. : Мистецтво, 1986. – 157 с.
   Зі змісту: [Про М.Геляс]: С. 119-128.
7. Майя Володимирівна Геляс, заслужена артистка України // Закарпатський обласний державний український музично-драматичний театр: 60 років. – Ужгород, 2007. – С. 20.

***

8. Erdélyi, G. Egyszmélyes dráma [Текст] / Gábore Erdélyi // Kárpáti Igaz Szó. – 1986. – Februar 14. – P. 4.
9. Овсяна, Л. Право на щастя [Текст] : [про М.Геляс] / Л.Овсяна // Ровесник. – 1967. – 29 жовт. – С. 3.
10. Палінчак, Г. Чисте золото дружби [Текст] : [про М.Геляс] / Г.Палінчак // Закарпат. правда. – 1980. – 21 лют.
11. Стемпфель, С. Враження хвилюючі, незабутні [Текст] : [про М.Геляс] / С.Стемпфель // Вільне життя. – [Тернопіль] – 1970. – 22 січ.
12. Шумов, С. Романтика народного подвигу [Текст] : [про М.Геляс] / С.Шумов // Радян. Поділля. – 1972. – 7 трав.

БЕРЕЗЕНЬ: 27

НІНА МИКОЛАЇВНА ЄРОШЕВА

80-річчя від дня народження заслуженого працівника культури України (нар. 1929)

Єрошева Ніна Миколаївна народилась 27 березня 1929 р. в с.Чернянка Бєлгородської області (Росія), де здобула у 1948 р. середню освіту. В роки Великої Вітчизняної війни у вільний від навчання час працювала в місцевому колгоспі «Більшовик» на різних рільничих роботах.

У 1948 р. вступила до Харківського бібліотечного інституту, який з відзнакою закінчила в 1952 р. по спеціальності бібліотекознавець. Після закінчення інституту Ніна Миколаївна була направлена в Закарпатську область на посаду завідуючої Мукачівської районної бібліотеки для дорослих (з 1980р. – директор Мукачівської ЦБС) де працювала до виходу на пенсію в 1984 р.

За період роботи Єрошева Ніна Миколаївна показала себе талановитим організатором бібліотечної справи в районі. Під її керівництвом Мукачівська ЦБС стала однією з кращих в області.

Справді, усе своє життя Ніна Миколаївна віддала розвитку культури, а саме бібліотечній справі на Мукачівщині. Тут знайшла свою половинку – Володимира Корнійовича Казакевича. Тут народила і виростила сина – Сергія.

Благословенна та земля, де народжуються і живуть добрі люди, – працьовиті, талановиті, які йдуть з нами поруч по життю, якими захоплюються і намагаються бути схожими на них. Ніна Миколаївна саме той Вчитель з великої літери, який піклувався про нас, її підлеглих. У неї вчилися мистецтву керувати і працювати директори бібліотек області О.А.Стадник, Г.В.Бандурка, Н.С.Плеша та Г.Ю.Дорош.

Ніна Миколаївна 12 років очолювала райком профспілки працівників культури Мукачівського району, була членом обкому профспілки працівників культури.

Довгі роки присвятивши бібліотечній справі, вона була ініціативним працівником, справжнім патріотом і пропагандистом книги, чуйним і вимогливим керівником. Постійно виїжджала в села, надавала методичну і практичну допомогу сільським бібліотекарям, організовувала семінари, на яких виступала із змістовними доповідями і лекціями.

© Г.Бандурка, 2008.

За багаторічну сумлінну працю нагороджена значком «За відмінну роботу» міністерства культури СРСР, медаллю «За доблесну працю» і «60 років перемоги у Великій Вітчизняній війні». У 1973 р. їй присвоєно звання «Заслуженого працівника культури Української РСР».

ГАННА БАНДУРКА

Джерельні приписи:

1. Єрошева, Н. Сільські бібліотеки до славного ювілею [Текст] / Н.Єрошева // Прапор перемоги. – 1966. – 7 верес.
2. Єрошева, Н. У двох сусідніх бібліотеках [Текст] / Н.Єрошева // Прапор перемоги. – 1961. – 23 листоп.
3. Єрошева, Н. Хороший бібліотекар [Текст] / Н.Єрошева : [Ракошин. сіл. б-ка] // Прапор перемоги. – 1953. – 7 черв.

***

4. Єрошева Ніна Миколаївна [Текст] // Бібліотечне Закарпаття : Сторінки історії та сучасності : До 55-річчя Закарпат. обл. універсальної наук. б-ки. – Ужгород, 2000. – С. 29.
5. Єрошева Ніна Миколаївна [Текст] // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття. Кн. 1. : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліогр. довід. – Ужгород : Вид-во В.Падяка, 2004. – С. 116.
6. Ніна Миколаївна Єрошева [Текст] // Уральський, Л. Ентузіасти. – Ужгород, 1998. – С. 33-34.

***

7. УРСР. Президія Верховної Ради. Про присвоєння бібліотечним працівникам почесного звання заслуженого працівника культури УРСР [Текст] : [в т.ч. Єрошевій Н.М. – зав. Мукачів. район. б-кою для дорослих Закарпат. обл.] : указ від 19 січ. 1972 р. // Радян. Україна. 1972. – 20 січ.

КВІТЕНЬ : 15

СВІТЛАНА ІВАНІВНА МІТРЯЄВА

60-річчя від дня народження заслуженого діяча науки і техніки України (нар. 1949)

Мітряєва Світлана Іванівна – заслужений діяч науки і техніки України (2003 р.), директор регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) в м.Ужгород, кавалер ордена Княгині Ольги III ступеня (1998 р.).

© І.Вашкеба, 2008.

Народилася 15 квітня 1949 р. у м.Самбір Львівської області. Закінчила історичний факультет Ужгородського державного університету (1973 р.). У 1970–1977 – старший лаборант, молодший науковий співробітник, асистент Інституту історії Національної Академії наук (НАН) України, 1977–1988 – молодший, старший науковий співробітник, учений секретар Ужгородського відділення Інституту соціальних та економічних проблем зарубіжних країн НАН України, 1986–1991 – на партійній роботі, з 1991–1997 – директор економічного ліцею, заступник директора, виконавчий директор Карпатського філіалу Міжнародного інституту менеджменту (МІМ-Київ), 1997–1999 – заступник начальника управління Закарпатської облдержадміністрації, з 1999 – заступник керівника, а з 2000 р. – керівник Регіонального інформаційно-аналітичного центру – філіалу Національного Інституту стратегічних досліджень в Закарпатській області.

Закінчила аспірантуру при Інституті історії Національної Академії Наук України (1977 р.); Вищі курси з питань політики безпеки в Європі (Інститут досліджень національної безпеки і оборонної політики, Стокгольм, Швеція, 2000 р.); Вищі курси з питань управління кризовими ситуаціями (Інститут досліджень національної безпеки і оборонної політики, Стокгольм, 2001 р.); Вищі курси з актуальних питань політики безпеки в країнах Центрально-Східної Європи (Національний університет оборони ім.Мікловша ЗРІНІ, Будапешт, Угорщина, 2003 р.), Вищі військові мовні курси – STANAG-2 (Національний університет оборони ім.Мікловша Зріні, 2005 р.).

С.І.Мітряєва – природжений організатор. Щороку вона збирає на міжнародних конференціях, «круглих столах», презентаціях, що проводить керований нею філіал, яскравих представників політичної, наукової й бізнесової еліти Закарпаття. Розроблювані нею рекомендації щодо зовнішньополітичної стратегії і тактики України стають надбанням Міністерства закордонних справ та Секретаріату президента України. Домінант конкурсу «Кращий закарпатець 2001 р.» (номінація «Кращий вчений»).

Вона – автор чотирьох індивідуальних та дев'яти колективних монографій, 90 наукових публікацій, виданих в Україні, Словаччині, Угорщині та Росії. Серед них індивідуальні роботи – навчальні посібники «Європейська безпека і Україна», «Проблеми національної та регіональної безпеки» (Спецкурс) та колективні аналітичні

оцінки «Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: можливості для України», «Угорщина на шляху до Шенгену. Виклики для України», «Напередодні введення візового режиму. Двосторонні відносини та прикордонне співробітництво України та Словаччини», «Шляхи і можливості консолідації українського суспільства», «Політичні партії України за рік до парламентських виборів: регіональний вимір», «Безпосереднє сусідство України з ЄС: закриті кордони чи нові імпульси до співпраці?» та ціла низка інших.

Три роки поспіль С.І.Мітряєва є членом авторитетного авторського колективу вчених, експертів, політологів, політиків з підготовки проекту щорічної доповіді, що передує Посланню Президента України з питань внутрішньої і зовнішньої політики України.

Кандидат історичних наук (1978 р.), доктор філософії Міжнародної кадрової академії (1996 р.), закордонний член Наукової ради з гуманітарних досліджень Саболч-Сотмар-Березького відділення Угорської Академії наук (1998 р.),президент фонду «Європейський Дім» (2002 р.).

С.І.Мітряєва дістала визнання як «Жінка-професіонал 2002 р.» в Раді міжнародних досліджень Американського біографічного інституту (Amerikan Biographical Institute); голова підкомітету з питань європейської інтеграції Громадського парламенту жінок України (2003 р.), член Дослідницького комітету радників Американського біографічного інституту (Research Board of Advisors, American Biographical Institute, 2003 р.).

За професійну та громадську діяльність нагороджена медаллю «80 років Національній Академії наук України» (1998 р.), Почесною грамотою радника Президента України – директора Національного інституту стратегічних досліджень (2002 р), Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2003 р.). Вона – Відмінник освіти України (2005 р.). Нагороджена Подякою Представництва Міністерства закордонних справ України в м.Ужгород за вагомий особистий внесок у справу зміцнення позитивного іміджу і міжнародного авторитету України (2007 р.).

ІВАН ВАШКЕБА

Джерельні приписи :

1. Мітряєва, С. Міжнаціональні аспекти консолідації українського суспільства (регіональна модель) [Текст] / С.Мітряєва. – К.; Ужгород, 2001. – 172 с.

2. Мітряєва, С. Національно-культурні товариства Закарпатської області = National cultural association of Transcarpathian region [Текст] / С.Мітряєва. – Ужгород : Вид-во В.Падяка, 2001. – 164 с.

***

3. Мітряєва, С. Візовий режим і його вплив на становище національних меншин в Україні та Словаччині (Погляд з України) [Текст] / С.Мітряєва, В.Приходько // Україна та Словаччина напередодні введення візового режиму : двосторонні відносини та прикордонне співробітництво : матеріали міжнар. наук. конф. (Ужгород, 31 трав.-1 черв. 2000 р.). – Ужгород : Вид-во В.Падяка, 2000. – С. 151-159.
4. Мітряєва, С. Внесок вченого в дослідження новітньої історії Чехословаччини і Закарпаття [Текст] / С.Мітряєва // Україна в європейських міжнародних відносинах : наук. зб. – К., 1998. – С. 44-50.
5. Митряева, С. Закарпатье – перекрёсток культур и цивилизаций [Текст] / С.Мітряєва // Діалог української та російської культур в Україні : матеріали 3-ої конф. – К., 1999. – С. 181-186.
6. Мітряєва, С. Євроідентичність та етноси як діалектика глобального та локального [Текст] / С.Мітряєва // Міжетнічні відносини на Закарпатті : стан, тенденції і шляхи поліпшення : матеріали наук.-практ. конф. (Ужгород, 19-20 січ. 2001 р.). – Ужгород, 2001. – С. 47-56.
7. Мітряєва, С. Карпатський регіон і його роль у зміцненні безпеки і стабільності в Центральній та Східній Європі [Текст] / С.Мітряєва // Кордони єднання : Проблеми міжетнічних відносин у Карпатському євро регіоні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Кордони єднання» (19-21 квіт. 2001 р., Ужгород). – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 50-55.
8. Мітряєва, С. Національні права в громадянському суспільстві : від етнічного до політичного принципу консолідації [Текст] / С.Мітряєва // Права і свободи людини та сучасний суспільний прогрес : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 24-25 лют. 1999 р.) – Ужгород, 1999. – С. 328-335.
9. Мітряєва, С. Організація наукових досліджень ЧССР [Текст] / С.Мітряєва // Проблеми слов'янознавства. – Вип. 30. : Історія зарубіжних слов'янських народів. – Львів, 1984. – С. 50-55.
10. Мітряєва, С. Регіоналістика : витоки та проблеми [Текст] / С.Мітряєва, О.Дікарєв // Регіональні студії : Наук. зб. – Вип. № 3. – Ужгород, 2001. С. 5-13.
11. Мітряєва, С. Соціокультурна консолідація в умовах поліетнічності : на прикладі Закарпаття [Текст] / С.Мітряєва // Україна-Росія : концептуальні основи гуманітарних відносин. – К. : Стилос, 2001. – С. 189-203.
2. Мітряєва, С. Етнічна динаміка і національні меншини [Текст] / С.Мітряєва // Стратегії розвитку України : теорія і практика. – К., 2002. – С. 239-244.

13. Mytryayeva, S. Ukrajina, Slovensko a Európska unia : vyzva Schengenu [Текст] – S.Mytryayeva // Slovensko a NATO bezpečnost' prosteredníctvom spolupráce : medzinárodná konferencia (Presov, 6.-7. apríl 2001). – Presov, 2001. – S. 77-83.

***

14. Мітряєва Світлана Іванівна [Текст] // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. І : наука, культура, мистецтво : біо-бібліогр. довід./ Таміла Висіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 209-213.
15. Мітряєва Світлана Іванівна [Текст] // Жінки України : бібліогр. енцикл. слов. – К. : Фенікс, 2001. – С. 291.
16. Мітряєва Світлана Іванівна [Текст] // Лідери регіонів : бібліогр. довід. (Економіка, політика. – 2002). – Херсон, 2002. – С. 203.
17. Мітряєва Світлана Іванівна [Текст] // Імена України : бібліогр. щоріч. (Наука – 2003). – К., 2003. – С. 297.
18. Світлана Мітряєва [Текст] // Неділя. – Топ-50. Найвпливовіші люди Закарпаття. – 2007. – Ужгород. – 2007. – С. 40.
19. Mytryayeva Svitlana Ivanivna [Текст] // Great Minds of the 21 Century. Biographies. Published by : American Biographical Institute, Raleigh, North Carolina, USA, 2003. – P. 227.
20. Mytryayeva Svitlana Ivanivna [Текст] // International who's who of professional and business women : Ninth edition / American biographical institute. – USA. – 2003. – P. 165.

КВІТЕНЬ: 19

ЮРІЙ ВІКЕНТІЙОВИЧ МИГАЛИНА

70-річчя від дня народження вченого-хіміка, педагога вищої школи, заслуженого діяча науки і техніки України (нар. 1939)

Не злукавимо, сказавши, що життєва палітра ректора Мукачівського технологічного інституту, доктора хімічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки Юрія Мигалини – одна із найбагатших і найколоритніших з-серед усіх науковців краю: свого часу він за півкроку стояв від посади ректора Ужгородського державного університету, але з незбагненної «об'єктивної» причини не став ним. Через інтриги та провокації головні двері єдиного на той час закарпатського вузу відчинилися перед іншим фаворитом тодішньої обласної компартійної верхівки. Але доля примхлива: вона

пильнувала його життєву ходу та щедро всміхнулася йому дещо згодом, 1995 р., уже в Мукачеві, де професор-хімік «із нуля» почав зводити фундамент нового вузу – спершу Мукачівської філії Технологічного університету «Поділля», який за два роки став самостійним інститутом й альма-матір'ю для тисяч юнаків і дівчат з міст і сіл латорично-притисянської долини та верховинських населених пунктів.

Примітний штрих до широкоформатного портрета Ю.В.Мигалини: як істинний патріот рідної землі і справжній закарпатець, першим із учених і організаторів вищої школи краю звернув увагу на відсутність у всьому Західному регіоні вузу технологічного профілю. За це йому шана, подяка і доземний уклін! Нині в МТІ, який є самодостатнім ВНЗ, навчається молодь, що колись за так потрібними краю спеціальностями їздила мало не за тридев'ять земель – аж за Карпати, на Поділля, до столиці та ще далі – у Придніпров'я, Донецьк, штурмувала інститути чи університети Полтавщини, Харкова, Одеси. А місто над Латорицею зі своїм вищим навчальним закладом – на перехресті європейських доріг у прямому й переносному значенні, тож зрозумілим є його поступ до нових освітніх стандартів, за якими давно живуть країни-сусіди. Зручно, вигідно, доступно, прагматично. Це оцінили схвально вже тисячі закарпатців.

Із цього приводу є цікава статистика: у 1996 р. тут працювало вісім кандидатів наук і один доктор (професор), навчальний процес забезпечувало 30 викладачів, нині у виші, який торік – на межі літа-весни відзначив свій перший ювілей – десятиріччя, навчають юнаків і дівчат понад півтори сотні педагогів, у тому числі 10 докторів наук, професорів, 52 кандидати наук, доценти. Якщо у перший рік існування філіалу тут навчалися 154 студенти, то зараз на стаціонарі та заочному відділенні їх понад три тисячі. Спершу вуз розміщувався у чотириповерховій будівлі колишнього міськвиконкому та міськкому партії площею 4500 м. кв., а зараз загальна квадратура інститутських приміщень утричі більша й складає майже 13 тис. м. кв. Що й казати, ріст зримий: і вшир, і вглиб, одних тільки комп'ютерів тут понад 250, які є практично в кожному із понад 60 приміщень.

Із ректором Ю.В.Мигалиною ми спілкувалися багато разів і не переставали дивуватися ерудиції ученого-хіміка, розвою його життєйських міркувань. У когорті закарпатських науковців не так багато імен, які змогли б зрівнятись із широтою світогляду, різнобічністю

© М.Папіщ, Т.Щербан, 2008.

інтересів, невгасимою творчою активністю цієї мудрої людини. Де ж витоки цих усіх щедрот, хто й коли заполонив його душу наукою, хімією насамперед? Нічого тут особливого немає, усе, як виявилося, починалося в невеличких Дравцях, що в передмісті Ужгорода. Тут споконвіку жили батьки, до слова, прості та дуже милі люди, зрештою, тут корені його родоводу, тут промайнули молоді літа, звідси й простягнулася його життєва дорога у велику науку.

Якось із однокласником Вікентієм Синичкою прошкували додому й розговорилися, хто куди піде після десятирічки. Шкільний товариш похвалися, що вступатиме на фізичний факультет, а Юрій Вікентійович згорда мовив: « А я стану хіміком». У 1956 р., понад півстоліття тому, він таки став студентом хімфаку Ужгородського університету. Пригадує перших своїх навчителів, зокрема, професорів І.В.Смоланку, І.І.Ленарського, П.М.Стадника, С.Т.Орловського, завдяки яким усім своїм єством полюбив науку хімію.

Уже на третому курсі активно працював у студентському науковому гуртку, і тоді, мабуть, уперше про нього заговорили як про майбутнього вченого. Спершу поміж собою самі студенти, а згодом – факультетські викладачі. Усе глибше втягувала хлопця у свої тенета хімія, наука, що під силу тільки розумним і настирливим, працьовитим і кмітливим. Схвально оцінювали наукові дослідження і доповіді студента Мигалини старші товариші, рекомендуючи його доробки на різного роду конференції – університетські та міжвузівські. А дипломна робота «Виділення пропіонової кислоти із продуктів лісохімії», за яку під час захисту у присутності викладачів і цілої низки солідних вчених він отримав найвищий бал, засвідчила: можна йти далі, брати нові «хімічні» висоти. Між іншим, його студентські винаходи знайшли практичне застосування, зокрема, у використанні продуктів лісохімії, розробці речовин стимулювання росту рослин, що також додавало снаги та посилювало жагу до знань.

– Стати фундатором нового вузу, сформувати колектив вчених і науковців, вселити у них надію на успіх, подолати чимало бар'єрів і перепон, штучних у томі числі, бути і зостатися самим собою – це під силу тільки сильній духом та із крицевим характером людині. Зрештою, для цього необхідно народитися ще й під щасливою зіркою. Цікаво, коли вперше у житті вам усміхнулося невеличке щастя? – питаємо у співбесідника.

– Сталося це, мабуть, тоді, коли обрав хімію. А по завершенні навчання працював лаборантом на одній із кафедр, радів, що став аспірантом і асистентом. Уже у двадцять вісім захистив дисертацію, став кандидатом хімічних наук. Хіба це не є щастя? Гадаю, що сам Бог постійно піклувався про мене, аби не зупинявся на досягнутому, і в підсумку – докторська дисертація у 1982 р. та професорська посада на рідному для мене хімфаці. Працював також завідуючим кафедрою органічної хімії, а згодом став навіть деканом факультету, якому віддав без малого три десятиліття. Це теж щаслива сторінка у моїй біографії. А тим часом до розміреного ритму мого життя додалося чимало інших клопотів, пов'язаних із повнокровним факультетським життям. Не приховую, що нерідко доводилося вникати у чисто житейські проблеми викладачів, співробітників і студентів, бувало, що радив, як бути в тих чи інших пікантних ситуаціях. Добрим словом згадую спільну роботу із кваліфікованими факультетськими фахівцями, найперше професорами Є.Ю.Перешем, Ю.В.Ворошиловим, доцентами С.С.Буцком, О.О.Семрад, Н.П.Шестидесятною, В.Ю.Галою та іншими. Усі вони навчалися або ж працювали у провідних вузах, володіли кращими зразками й досягненнями науки і культури, найновішими на той час методами хімічних досліджень.

Хімія – не тільки цікава та захоплююча наука, вона ще й специфічна, бо коли сам щось не винайдеш, то зійти на вершини нереально. Пан професор і ректор Мукачівського МТІ свого часу винайшов оригінальний спосіб синтезу абсолютно нових речовин. Це стало основою його докторської дисертації. Таке нечасто вдається «світлим» умам, а йому, вважає, поталанило. Хоча, як відомо, таланить плугатарям, а він із тих, хто постійно шукав і знаходив, ішов – і перемагав, а своїм опонентам для критики чи насмішок не залишав ні шпарини, жодного шансу.

Працелюбство і послідовність – це чи не найголовніші риси характеру відомого вченого-хіміка, завдяки чому йому вдалося зробити на подив багато. Скільки сил, уміння, енергії, труда, розуму довелося вкласти, аби стати доктором наук. Цікаво, що у 1982 р. за спеціальністю «елементоорганічна хімія» у всьому Союзі було захищено всього-навсього дві докторські дисертації. Вимоги були жорсткі настільки, що науковці, навіть якщо мали якісні та хороші роботи, просто боялися іти на захист, тим паче, що ВАК тоді був одним на всю неозору країну зі штаб-квартирою у Москві, де жили

та працювали найкращі хіміки-світила. Вони й зійшлися цілою юрбою на своєрідний семінар, організований у Московському університеті ім.Ломоносова, де напередодні Ю.Мигалина доповідав про свою фактично вже готову до захисту роботу. Запитання-відповіді тривали впродовж кількох годин, такий марафон пам'ятатиме довіку, його можна порівняти хіба що із минулорічними відвідинами Міністерства освіти й науки України, де також довелося зайняти «кругову оборону» (у доброму розумінні цього слова) та захищати кадрові проекти Мукачівського технологічного інституту в присутності всіх заступників міністра, очільників департаментів і управлінь. Достойно витримав тоді, зумів із честю відстояти ВНЗ і нині.

Десять років працював над експериментами, які лягли в основу його докторської. У хіміків, до слова, свій стиль – тут не можна сісти за стіл та написати трактат. Кожна фраза – це аналізи, досліди, підрахунки, формули, реактиви, таблиці тощо. Між іншим, на той час в лабораторії УжДУ можна було робити синтези, отримати нові речовини, але досліджувати їх не було можливості. Допомагали провідні вузи країни, зокрема, Московський, Київський, Кошицький університети. Аудиторії останнього знає не з чужих слів, сюди на запрошення їздив читати лекції, а принагідно відшліфовував і доводив до ладу свою роботу, адже база на той час у словацьких сусідів була значно потужніша, аніж ужгородська.

– Якби б не подолали високу планку в хімії, що іще в житті приваблювало вас, ким могли стати?

Ректор легко всміхнувся, а відтак стиха мовив: «Якби не хімія, то став би військовим льотчиком».

– Не шкодуєте, що хімія стала сенсом усього вашого життя..?

– Аніскільки. Про це не може бути навіть мови... У житті, можливо, за чимось пошкодував, але тільки не за тим, що вибрав хімію та пройшов із нею усе своє свідоме життя й став ученим у цій дуже складній і своєрідній галузі та опинився в одному ряду із хіміками-грандами нашої країни, вихідцями із Закарпаття в тому числі.

Професор і ректор Ю.В.Мигалина годинами може розповідати про науку хімію, блага, які вона подарувала людині, та небезпеку, яка чатує на людство, якщо у поводженні з нею бути необачними. Гордиться, що його ім'я золотими літерами вписане в розвиток хімічної науки нашого краю, адже він, крім того, що готував до друку підручники та посібники, опублікував понад 140 наукових,

навчально-методичних праць, є автором 18 винаходів і патентів. Вони знайшли практичне застосування у вдосконаленні і розробці нових технологій фарбування натурального хутра різними класами органічих барвників, а також є цікавими у плані апретування волокнистих матеріалів цеолітами, які в Закарпатті є в достатній кількості. Здавалося, багато висот у науці подолано, однак для спочину не залишає ані хвилини: думає, міркує, вирішує, довершує, досліджує, планує, втілює, впроваджує...

Глибоко знаючи фактичний матеріал своїх курсів і спецкурсів (його лекції як колись, так і зараз вирізняються науковістю, чіткою і логічною побудовою), він звик використовувати найсучаснішу спеціальну вітчизняну та закордонну літературу. А професорські лекції, семінари, лабораторні заняття – це вікно у широкий світ хімії, у яку закоханий, із якою гордо йде по життю і яка принесла йому славу європейського рівня. Захоплено розповідає про вітчизняних хіміків, зокрема, Василя Станинця, Юрія Керчу, Василя Сухана, Василя Магдинця та інших докторів наук, професорів, членів-кореспондентів і академіків, які мають закарпатське коріння. У світ широкий більшість із них пішла з тих самих університетських аудиторій, де вчився, а згодом і викладав, завідував кафедрою та був деканом наш співрозмовник. Тепер вони – у найпершій когорті української хімічної науки, працюють у науково-дослідних інститутах, провідних вузах тощо. Зауважує, що закарпатська земля подарувала світу білому стільки вчених у галузі хімії, скільки не дав жоден інший регіон України.

Вузівське життя триває. Щойно випускники отримали дипломи про закінчення інституту й подалися у трудові колективи, а тим часом триває прийом документів від цьогорічних абітурієнтів. Щорічно кращає якісний склад студентів. Їх життя тут – багатогранне, вони, починаючи з першого й закінчуючи п'ятим курсом, активно залучені до наукової роботи й мають добрі успіхи. Студентський будинок моделей – це справжня школа, де фактично народжуються нові зразки майбутніх і сучасних виробів. Відчувається, що з думою про завтрашній день в інституті працює потужна команда однодумців. А ректора, до слова, наказом Міністра освіти і науки призначено заступником голови експертної ради з природничих і математичних наук Державної акредитаційної комісії, у складі якої 33 вчених із різних вузів України, а очолює її проректор Київського національного університету ім.Т.Шевченка. Це – визнання

Мукачівського технологічного інституту, високе довір'я ректору, який, озираючись із вершин свого недалекого сімдесятиріччя, націлений у майбутнє. Він усвідомлює, що краю потрібні фахівці з технологій конструювання швейних виробів, яких готують на технологічному факультеті, і надалі є потреба у спеціалістах з економіки і менеджменту виробничої та невиробничої сфери, фінансів і кредиту, маркетингу, обліку й аудиту, туризму та готельного бізнесу. А в перспективі – розширення вузу, зокрема, закарпатській економіці потрібні професії у механічних напрямках, електропостачання і до цього спокійно може долучитися МТІ зі своїм кадровим потенціалом, що за одинадцять років «набив собі руку» в навчально-виховному процесі.

Юрія Мигалину, кавалера орденів «За заслуги» III і II ступенів, заслуженого діяча науки й техніки України, нерідко називають «хрещеним батьком» Мукачівського технологічного інституту, і тут немає ані перебільшення, ані подиву, адже він закладав фундамент навчального закладу, вибудовував і формував його кадри, і нині продовжує тримати штурвал у своїх професорсько-ректорських руках, до того ж міцних і умілих.

МИХАЙЛО ПАПІШ, ТЕТЯНА ЩЕРБАН

Джерельні приписи :

1. Мигалина, Ю. Мукачівський технологічний інститут : Десять років на освітньому ринку України [Текст] / Ю.Мигалина. – Перечин, 2007. – 136 с. : кол. іл.

***

2. Молекулярная и кристаллическая структура 2-(3-фенил-2,4-диоксо-5,6,7,8- тетрагидробензотиенопиримидил – дисульфида [Текст] / Ю.В.Мигалина, К.А.Потехин, А.В.Малеев, Ю.Т.Стручков, Н.С.Зефиров // ДАН СССР. – 1988. – Т. 300. – №5.
3. Перспективи використання природнього мінералу цеоліту для сорбування викидів нафти та нафтопродуктів [Текст] / Ю.В.Мигалина, Ю.І.Фордзюн, В.Ю.Гомба // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Екологічні проблеми нафтогазового комплексу» НПЦ «Екологія Наука Техніка». – 2007. – С. 123-124.
4. Физиологическая активность 1,2,4-триазол-3-тинов и производных шиффовых оснований [Текст] / Ю.В.Мигалина, С. М.Хрипак, В.И.Якубец, О.К.Гриб, Ж.И.Дячина, Е.И.Прохорчук, Л.Н.Брич, Н.П.Маньо // «Синтез и применение пестицидов и кормовых добавок в с/х производстве» : тезисы докл. регионал. науч.-тех. конф. – Волгоград, 1988.

***

5. Мигалина, Ю. Без науки держава приречена [Текст] : [Мукачівський технолог. ін-т] / Ю.Мигалина // Срібна Земля. – 1997. – 28 черв. – С. 12.
6. Мигалина, Ю. Мукачівський технологічний : є державна акредитація! [Текст] / Ю.Мигалина // Новини Закарпаття. – 2000. – 20 лип. – С. 2.
7. Мигалина, Ю. На сходинках до вершин [Текст] : [інтерв'ю з ректором МТІ / Вела Т.Грицищук] / Ю.Мигалина // Соціал-демократ. – 1999. – 6 лют.
8. Мигалина, Ю. Оптимум інтенсивності забарвлення хутра при проведенні процесу в системі нейтралізація – фарбування [Текст] / Ю.В.Мигалина, О.П.Козарь // Вісник ТУ Поділля. Технічні науки. – 2004.
9. Мигалина, Ю. Освіта, наука і культура – «три кити» вищої школи [Текст] : [МТІ] / Ю.В.Мигалина // Панорама. – 2006. – 28 жовт. – С. 3.
10. Мигалина, Ю. Реакции N-замещенных амидов аллилуксусной кислоты с тетрагалогенидами селена и теллура [Текст] / Ю.В.Мигалина, А.Ю.Сани, И.М.Балог, В.В.Петрус, И.И.Ершова, В.Г.Лендел // ХГС. – 1989. – № 6. – С. 743-745.
11. Мигалина, Ю. Синтез конденсированной системы селен (теллур) азино [2,3-g,h] карбазола [Текст] / Ю.В.Мигалина, В.Г.Лендел, Б.И.Пак, И.М.Балог, М.В.Кияк // ХГС. – 1990. – № 1. – С. 126.
12. Мигалина, Ю. Фарбування натурального хутра кислотними барвниками [Текст] / Ю.В.Мигалина, Л.І.Тебляшкіна, О.П.Козарь // Легка промисловість. – 1996. – С. 65-67.
13. Мигалина, Ю. «Щастя – це бути самим собою» [Текст] : [бесіда з доктором хімічних наук, професором / Вів М.Папіш] / Ю.В.Мигалина // Срібна Земля-фест. – 1997. – 3 груд. – С. 15.

***

14. Дворниченко, В. Ректор, націлений у майбутнє [Текст] : [Ю.Мигалина] / В.Дворниченко // Мукачівський технологічний інститут : Десять років на освітньому ринку України. – Перечин, 2007. – С. 103-104.
15. Лендєл, В. Мигалина Юрій Вікентійович [Текст] / В.Лендєл // Енциклопедія Закарпаття : Визначні особи XX століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 213-214.
16. Мигалина Юрій Вікентійович [Текст] // Закарпаття. Хто є хто. Вип. 3. – К., 2006. – С. 50-51.
17. Мигалина Юрій Вікентійович [Текст] // Новітня історія України. Імена. Звершення. Творчість. III випуск. – Київ, 2006. – С. 80-81.

***

28. Гарагонич, В. Ім'я ректора – в реєстрі найсильніших науковців світу [Текст] / В.Гарагонич // Освіта України. – 1999. – 21 квіт.
19. Професор Юрій Мигалина [Текст] : [Ректору Мукачів. технолог. ін-ту Ю.Мигалині присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України»] // Соціал-демократ. – 1999. – 17 лип. – С. 2.

КВІТЕНЬ : 22

ІВАН ДМИТРОВИЧ ПОПОВИЧ

60-річчя від дня народження співака, народного артиста України (нар. 1949)

Закарпаття дало світу багатьох відомих співаків: Олександра Врабеля, Ганну Дашак, Магдалину Сеніну, Гізеллу Ціполу, Андрія Лексика, Марію Зубанич, Оксану Ільницьку, Надію Підгородську, Клару Лабик, Петра Матія, Степана Гігу, Йосипа Сакса та інших. Вони сприяли популяризації української пісні не тільки на батьківщині, а й далеко за її межами.

Однак місце Івана Поповича на українській естраді не зайняти нікому. Народний артист України, співак, композитор, аранжувальник, педагог – колоритна постать у нашій культурі, унікальне явище на концертній естраді.

Син простих верховинських селян досяг мистецьких вершин, став одним з кращих ліричних баритонів України. Шлях цей не був простим.

Народився 22 квітня 1949 р. в мальовничому с.Осій на Іршавщині в сім'ї споконвічних хліборобів. Від батьків йому передалась любов до рідної землі, а від діда Василя – першого осійського скрипаля – любов до народної пісні. Іванкові музичні здібності проявилися дуже рано. Звучання дідусевої скрипки змушувало маленького хлопчика залишати дитячі ігри і завмирати, слухаючи музику. Він швидко запам'ятовував почуті мелодії, вистукував ритми танців і пісень.

Весняними вітрами прошуміло Іванове дитинство на співучій Іршавщині. Шлях до музики починав з гармошки, яку опанував самотужки і часто грав у сільському клубі. В загальноосвітній школі вчився добре, але музика поступово витісняла всі захоплення.

Після успішного закінчення восьми класів місцевої загальноосвітньої школи навчався в Хусті, в культосвітньому училищі, на відділі хорового диригування, де його викладачем був відомий в області хормейстер Олександр Порада. Крім того, освоював гру на баяні, постановку голосу, теорію музики, сольфеджіо, гармонію та інші спеціальні дисципліни.

Батьки виховали Івана щирим і привітним, а природа наділила гострим музичним слухом, гарним голосом. Уже в училищі заявив

© М.Митровка, 2008.

про себе як здібного студента. В тому, що він був обдарований, переконувався кожен, хто бачив його гарячу любов до музики, жадобу до знань. Проте батьки, мабуть, і не гадали бачити сина професіональним співаком.

Хлопцеві щастило на добрих наставників. Як згадує Михайло Петрушевський, один з його перших викладачів в училищі, Іван наполегливо оволодівав знаннями, навичками гри на баяні, багато читав, активно відвідував усі культурно-мистецькі акції, які проводились у місті.

Після закінчення навчального закладу рік працює завідувачем клубу в с. Лоза на Іршавщині. Любов до музики привела його 1968 р. на музичний факультет Дрогобицького педагогічного інституту ім.І.Франка, а через два роки здійснилася заповітна мрія – він переводиться до Львівської державної консерваторії ім.М.Лисенка на факультет хорового диригування.

Тут Іван Попович формується як музикант, часто виступає з концертами по телебаченню. Навчання в консерваторії він поєднує з роботою в студентському клубі Львівського державного університету, стає художнім керівником ансамблю пісні і танцю «Черемош». Перший професійний успіх здобув у 1973 р. на X-му Всесвітньому фестивалі молоді і студентів у Берліні, будучи студентом IV курсу консерваторії. Пізніше була робота у вокально-інструментальних ансамблях Львова, де він був солістом та художнім керівником: «Медікус», «Арніка», «Ровесник», «Ватра».

У 1979 р. молодого естрадного співака запрошують художнім керівником вокально-інструментального ансамблю «Закарпаття» обласної філармонії. За короткий час колектив був укомплектований здібними музикантами, підготовлено нову програму, основу якої становили місцеві фольклорні обробки та власні твори керівника. Ансамбль часто виступає у районних центрах Закарпаття. Прийшли перші успіхи. Керівництво філармонії покладало великі надії на новостворений колектив, але Івана Поповича запрошують на роботу солістом Київського мюзик-холу, і колектив, на жаль, перестав існувати.

На українській сцені співак одразу заявив про себе задушевними мелодіями, професіоналізмом.

Вроджена музикальність, десять років навчання в мистецьких навчальних закладах, вихована з дитинства навички до праці стали тим

родючим грунтом, на якому виріс і буйно розквітнув талант, а багаторічна робота у вокально-інструментальних ансамблях дала можливість широко експериментувати як у виконавстві, так і в композиції.

Приємний тембр голосу, дзвінкий і рівний у всьому широкому діапазоні, з живою, легкою і веселою сучасною манерою вираження дуже скоро звернули на себе увагу слухача.

Для Івана Поповича важливе глибоке розкриття змісту твору, його емоційна напруга, внутрішній діалог, що створює основу для душевної розмови з аудиторією, може захопити її і змусити співчувати. За довгі роки служіння мистецтву співак створив образ нашого сучасника – мрійливого, комунікабельного, життєрадісного. Він завжди знайде добре слово для кожного, і слухачі відчувають на собі його позитив. Готовий співати весь вечір під акомпанемент оркестру, фортепіано чи гітари, з мікрофоном або без нього. Його концерти часто проходять з аншлагами, однак це не заважає Іванові самокритично оцінювати свій творчий доробок.

По всій Україні звучать його пісні «Розлук не буде», «Мене радує світ», «Василина», «Гуцулка-гуцуляночка», «Пісня про Осій», «Закарпаття моє», «Коломийка», «І сопілка, і цимбали», «Золото Карпат», «Гірська пісня», «Рідні гори», «Матері» та інші. Ми є свідками активного побутування його музики під фортепіано, гітару, баян, їх залюбки грають троїсті музики на молодіжних вечорах та весіллях.

Композитор успішно співпрацює з відомими українськими поетами Степаном Пушиком, Миколою Сингаївським, Анатолієм Драгомирецьким, Андрієм Демиденком, Михайлом Кубиком, Іваном Петровцієм, Василем Кузаном та іншими. Компакт-диски з піснями Івана Поповича виходять у світ великими тиражами і користуються незмінним успіхом у любителів естрадної пісні як нашої країни, так і за її межами. В теле- та радіоефірі звучить музика композитора і його незрівнянний голос.

Іван Попович користується великою повагою серед відомих діячів музичної культури України. Неодноразово очолював журі всеукраїнських та регіональних конкурсів естрадної пісні. Артист багато і з успіхом гастролює Україною та за кордоном. З концертними виступами та у складі творчих делегацій побував у багатьох країнах світу: США, Англії, Канаді, Австрії, Індії, Мозамбіку, Конго. Був організатором проведення першого Міжнародного фестивалю «Українці всього світу, єднаймося!» в Києві, куди з'їхалися

співвітчизники з усієї планети: Австралії, Аргентини, Мексики, Бразилії, США, Канади та близького зарубіжжя.

Своєю музикою гідно представляє Закарпаття світові, зберігаючи у творах те, що є йому дорогим у характері верховинця – чесність, гостинність, працелюбність. Пісня «Закарпаття моє» на слова Анатолія Драгомирецького стала гімном нашого краю.

Іван Попович приваблює порядністю, добротою, душевністю. Поруч з артистом виростали молоді митці Ігор та Оксана Білозіри, Таїсія Повалій, які з перших самостійних кроків на сцені відчували не тільки опіку майстра, а й саму атмосферу живої легенди сцени. Він і тепер допомагає молодим виконавцям. У 1998 р. організував благодійний концерт «Закарпаття – ми з тобою» у палаці культури «Україна» на підтримку потерпілих від повені. Іншим разом кошти від концерту перерахував на утримання сирітського будинку, де виховуються обдаровані діти, на запис фонограм юних талантів, які не мають фінансових можливостей записуватися на телебаченні й радіо. Крім цього, артист планує реставрувати будинок, в якому народився, і передати його для проживання людей похилого віку з подальшою можливістю їх лікування.

Наш славетний земляк прекрасно показав себе у різних мистецьких професійних колективах Києва, на педагогічній роботі, обіймаючи посаду завідувача кафедри естрадного вокалу в Київському коледжі естради і цирку. Сьогодні він художній керівник Державної театральної агенції Міністерства культури і туризму України.

Іван Попович сповнений бадьорості й енергії, його сценічний імідж зачаровує публіку, а сонячна посмішка, несе людям світло і надію. І ми з радістю очікуємо нових зустрічей з улюбленим співаком.

МИХАЙЛО МИТРОВКА

Джерельні приписи :

1. Попович, І. Жити, як і співати потрібно із задоволенням [Текст] / І.Попович // Старий Замок. – 1999. – 6 трав. – С. 11.
2. Попович, І. «Закарпаття моє – моє обличчя» [Текст] : [інтерв'ю з нар. арт. України / Вела І.Борисова] / І.Попович // Армія України. – 2001. – 13 січ. – С. 4.
3. Попович, І. Наш земляк – кращий співак року [Текст] : [інтерв'ю з нар. арт. України / Вів М.Ціцак] / І.Попович // Закарпат. правда. – 1994. – 19 лют.

4. Попович, І. Пісенна Говерла Івана Поповича [Текст] : [інтерв'ю з нар. арт. України / Вів Ф.Зубанич] / І.Попович // Президент. вісн. – 2001. – 5 жовт. – С. 17.
5. Попович, І. Теплі мамині голубці і баян для малого Івана [Текст] : [інтерв'ю з нар. арт. України / Вела К.Віхар] / І.Попович // Світ Карпат. – 2008. – № 13. – С. 10-12.
6. Попович, І. «У рідному селі буваю нечасто». Відомий український співак повернувся із Сицилії та збирається до Бразилії [Текст] : [інтерв'ю / Вела Т.Шевченко] / І.Попович // Експрес. Закарпат. новини. – 2006. – 19-26 жовт. – С. 3.
7. Попович, І. Хай щастя й любов панують у вашому краї [Текст] : [інтерв'ю з нар. арт. України / Вела Л.Немеш] / І.Попович // Тячів. – 2007. – 4 серп. – С. 7.
8. Попович, І. Я навіки повінчався з піснею…[Текст] : [інтерв'ю з укр. співаком / Вів Ф.Зубанич] / І.Попович // Новини Закарпаття. – 1993. – 7 серп.

***

9. Іван Попович [Текст] // Пагиря, В. Боржавське відлуння / В.Пагиря, П.Пищальник. – Ужгород : Патент, 2001. – С. 183-185.
10. Іван Попович [Текст] // Пагиря, В. Від Карпат – до Дніпра : нариси про закарпат. «киян» / В.Пагиря, Х.Роглєв. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 49-51.
11. Соловейко Карпат [Текст] : [про нар. арт. України І.Поповича] / В.Кобаль // Кобаль, В. Через плин років… – Ужгород, 2001. – С. 41-44.

***

12. Драгомирецький, А. Світ його пісень : наші славні земляки [Текст] : [І.Попович] / А.Драгомирецький // Закарпат. правда. – 1993. – 19 жовт.
13. Іван Попович пропагує українську культуру [Текст] : [про співака І.Поповича] // Карпат. Україна. – 2005. – 27 серп. – С. 13.
14. Іванко очима друзів [Текст] : [відгуки укр. діячів культури про І.Поповича] // Муз. тиждень. – 2001. - № 7. – С. 12-15.
15. Кобаль, Й. Отаман Карпат міцно тримає пісенну булаву [Текст] : [Івану Поповичу – 50] / Й.Кобаль // Новини Закарпаття. – 1999. – 24 квіт. – С. 5.
16. Кузан, В. Всеукраїнський тур Івана Поповича розпочався на рідній Іршавщині [Текст] / В.Кузан // Фест. – 2006. – 27 лип.-2 серп. – С. 2.
17. Орден – Іванові Поповичу [Текст] : [орденом «За заслуги» ІІІ-го ст. нагороджено нар. арт. України Івана Поповича] // Новини Закарпаття. – 1999. – 8 черв. – С. 1.
18. Тригуб, О. Іван Попович – син Карпат [Текст] / О.Тригуб // Молодь України. – 2004. – 9 лип. – С. 4.
19. Ціцак, М. Істинно народний артист : Золотий ювілей Івана Поповича [Текст] / М.Ціцак // Нове життя. – 1999. – 8 трав.

20. Ширан, І. Народний артист подарував рідному селу свято пісні [Текст] : [І.Попович у с.Осій] / І.Ширан // Нове життя. – 2004. – 17 лип. – С. 2.
21. Шкіря, В. «Наш татко прийшов!..» [Текст] : [концертний тур по Іршав. р-ну І.Поповича] / В.Шкіря // Новини Закарпаття. – 2007. – 3 лют. – С. 14.

КВІТЕНЬ: 25

ЕМІЛ ПЕТРОВИЧ СОКАЧ

50-річчя з дня народження народного артиста України (нар. 1959)

Еміла Петровича Сокача справедливо відносять до числа диригентів-хормейстерів загальноукраїнського і навіть світового масштабу. Адже вся його дотеперішня творча діяльність – нестримний і стрімкий злет на вершини мистецького Олімпу, визнаний не лише вітчизняними, але і європейськими та світовими мистецтвознавцями, відомими фахівцями хорової справи.

Родина Сокачів добре відома в нашому краї. Її глава Петро Петрович все своє життя присвятив розвитку хорового мистецтва, а цілих шість років працював художнім керівником і головним диригентом заслуженого Закарпатського народного хору. За прикладом батька і три його сини стали музикантами. А якщо сягати ще далі в історію родоводу Сокачів, то слід згадати, що дід нашого ювіляра був священиком і також все життя був пов'язаний з музикою, зокрема – церковним співом. Отже, захоплення музикою – давня родинна традиція. То ж не дивно, що під впливом батька старший син Еміл ще малим хлопцем захоплювався музикою, співом: бував на батькових репетиціях, знав увесь його репертуар, в музичній та загальноосвітніх школах співав у хорі. А поступивши в 1974 р. на диригентсько-хорове відділення Ужгородського музичного училища, не лише отримав хорошу теоретичну підготовку, але й продовжував допомагати батькові, самостійно працював з хором.

Під час навчання в Київській державній консерваторії (1978–1983) йому пощастило вдосконалювати фахову кваліфікацію у класі видатного диригента, нашого відомого земляка, народного артиста України, професора М.М.Кречка, а вокально-хорову школу пройшов у студентському хорі під керівництвом народного артиста України, професора П.І.Муравського.

© В.Габорець, 2008.

Закінчивши консерваторію та відслуживши півтора року у війську (1983–1984), якийсь час працює концертмейстером Закарпатського об'єднання музичних ансамблів, а з 1985 р. – викладачем диригентсько-хорового відділу Ужгородського музичного училища ім.Д.Задора, де одночасно був художнім керівником студентського хору. Уже тоді демонстрував неабиякі навики звуковидобуття, самостійного музичного мислення, досконалої техніки диригування, уміння домагатись від хористів високої вокальної культури, якою і сам, проявляти волю і настирливість у досягненні поставленої мети, випромінював потужну енергію, підкреслену емоційність та дивовижні натхнення. Всі позитивні риси не лише збереглися в подальшій роботі, але й примножились.

Та стіни навчального закладу виявилися затісними для буйної творчої фантазії і нестримних юнацьких поривань молодого диригента. Це відчайдушне прагнення до пошуків чогось нового в хоровій справі привело його до створення нині добре відомого в Європі та в світі камерного хору «Кантус».

…А починалось все так. У січні 1985 р. диригент, сповнений енергії і бажання творити, звертається до таких же молодих ентузіастів із закликом: «Музиканти – до мене!», поставивши за мету збиратися на музичні вечори задля власного задоволення. А ще через рік виступає з пропозицією створити невеликий хоровий колектив і співати те , чого в Ужгороді ще не чули. Так у 1986 р. при Будинку вчителя розпочинає роботу аматорський ансамбль старовинної музики. Його перший сценічний вихід на День учителя був ознаменований маловідомими хоровими творами італійського, французького та англійського ренесансу. То був офіційний день народження «Кантуса». Отже, побачивши завзятість диригента, пересвідчившись в його здібностях, ентузіасти хорового співу не лише прийшли до нього, але й пішли за ним. Розпочинали з репертуару старовинної музики, а згодом дійшли до сучасної – від пісень німецького композитора XVI століття Ганца Лео Галера та яскравого представника епохи відродження Орландо де Лассо – до хоралів – Й.-С.Баха та афро-американського спіричуелсу, хорових творів Я.Вотнянські, Ю.М.Леонтовича, С.Мартона, І.Шамо, Б.Лятошинського, І.Стравинського, Й.Денисова…

Ще студентом консерваторії юнак пильно спостерігав за музичним життям Європи, світу. Створити колектив, який би гідно представляв українське хорове мистецтво в Європі та за її межами,

вивести йог на світову арену стало заповітною мрією Є.Сокача. І коли в 1990 р. йому випадково потрапляють до рук умови проведення в Дебрецені «Конкурсу сучасної музики XX століття» – міжнародного конкурсу аматорських камерних хорів імені Бартока з обов'язковим виконанням творів угорських композиторів М.Могаї, Ф.Фаркаша та інших, вирішує взяти в цьому участь. Це – перший закордонний виступ, на якому його «Кантус» несподівано стає лауреатом.

Окрилений успіхом на надзвичайно складному дебреценському фестивалі світового покрою, молодий диригент наступного року їде на не менш відповідальний конкурс в Італію, звідки повертається одним з його переможців. Ось так, у творчих баталіях його колектив переріс рамки аматорського і 22 грудня 1992 р. на його базі створюється перший на Закарпатті професійний хоровий колектив академічного напрямку. Отже, самотужки, шляхом колосальних зусиль та високого виконавства у 1990 р. йому вдалося з «Кантусом» пробити собі «вікно в Європу», а після виступу в Італії – «вікно у світ».

Йому довелося в умовах тяжкої економічної кризи молодої Української держави провести свій улюблений колектив, у творче зростання вклав весь багаж знань, запал неспокійного і надто чутливого серця, через, здавалося б, нездоланні перепони і бар'єри – фінансування культури за так званим «залишковим принципом», відсутність кваліфікованих кадрів, належного матеріального забезпечення, транспорту для гастролей, необхідного постійного приміщення для репетицій. Та всі ці і багато інших бар'єрів долались завдяки великій любові до обраної професії, усвідомленням того одвічного постулату, що музика має здатність робити дива.

Його справжнім творчим кумиром був наш славетний краянин, диригент з великої букви, народний артист України М.Кречко. Щоправда, любов і повага були взаємними: Еміла Сокача Михайло Михайлович вважав своїм найкращим учнем і пророкував йому щонайкращі перспективи в царині хорової музики. Не випадково перше заняття новоствореної обласної хорової філармонії, куди, до речі, запрошувались диригенти зі всіх регіонів краю, проводилось на базі Сокачового «Кантуса». А до 60-их та 70-их роковин з дня народження дорогого маестро Е.Сокач з хором підготував спеціальні музичні вітання. Михайла Михайловича ювіляр з любов'ю називає своїм другим батьком.

Сьогодні «Кантус» – це злагоджений, мобільний колектив однодумців, котрих поєднує «свята до музики любов», котрі заради цього готові пожертвувати не лише вільним часом, але й певними матеріальними негараздами. Він давно переріс кордони периферійності, дивує винятковою злагодженістю й співом, милозвучною гармонійністю звучання, сміливістю пошуку цікавих творів, витонченим музичним смаком, чистотою інтонації, підкресленим смисловим заглибленням у зміст виконуваного твору і завдяки цьому завжди хвилює не лише пересічного, але й елітного слухача. Сам же ювіляр якось зізнався: «Створення професійного камерного хору «Кантус» стало найважливішою подією мого життя». Диригент працює не на себе, а на глядача, задовільнити котрого не просто і не так легко. Про це якось зауважив: «Глядача треба зацікавити чимось, заінтригувати. Це має бути не просто так – виступ і все. Має бути мова, оригінальна програма».

Саме задля урізноманітнення подачі концертних програм диригент вдається до найрізноманітніших засобів, що вимагає чималих творчих і організаційних зусиль: спільних виступів із симфонічним, камерним, духовим оркестрами обласної філармонії, багатьма приїзджими колективами та окремими виконавцями з України та з-за кордону, розігрування компакт-дисків із записами власних тематичних програм, виступи в соборах, церквах, виставковому залі обласного художнього музею ім.Й.Бокшая і т. п. Золоте правило диригента – іти до публіки з тим, чого вона раніше не чула і чарувати хорошим співом.

Постійна глядацька аудиторія «Кантуса» – це ужгородці. Ювіляр часто з прикрістю зауважує, що дуже рідко вдається виступати в районах і містах області. За браком коштів. Безмежно радів, коли до 10-річчя колективу, до якого, до речі, «Кантусом» було підготовлено 10 концертних програм, вдалося за допомогою спонсорів виступити в Мукачеві, Хусті, Тячеві, Рахові, Свалявi, Виноградові.

Діючий репертуар «Кантуса», запропонований керівником, різноманітний і різножанровий, здатний забезпечити художній попит найрізноманітніших верств населення. Це і старовинна, і сучасна ультра-модерна музика, і зарубіжна та вітчизняна хорова класика. Залюбки виконує твори закарпатських композиторів Д.Задора, С.Мартона, М.Попенка.

Та як не прикро, але останніми роками у зв'язку з фінансовими труднощами щодо організації гастролей по Україні, а також в містах

і районах області, «Кантус» більше виступає за кордоном, ніж у себе на Батьківщині. До речі, деякі свої компакт-диски ювіляр випустив в Австрії на кошти тамтешніх спонсорів. Е.Сокач чітко усвідомлює вигоди і переваги системної співпраці з провідними мистецькими колективами, окремими видатними творчими особистостями Європи та інших континентів: по-перше, там є достойні конкуренти в чесному творчому змаганні, котре стимулює подальше художнє зростання, по-друге – там є відповідні умови, за яких акademічне мистецтво, хорову класику можна більш-менш вигідно продати зацікавленому глядачеві. Хоча пробитися на закордонний мистецький ринок було архіскладно, і це під силу лише подібним йому людям. Мистецтву очолюваного ним колективу аплодували вдячні глядачі Угорщини, Італії, Німеччини, Австрії, Англії, Норвегії, США, Швейцарії, Франції, Словаччини, Польщі…

Потенційні можливості «Кантуса» надзвичайно великі, а творча фантазія, щоденні свіжі ідеї та пропозиції його керівника вражають новизною, сміливістю та складністю. Його життєве і творче правило: чим складніше, тим цікавіше. Яких тільки ідей за ці роки не народжувалось у його голові?! Так, до свого першого ювілею «Кантус» за ініціативи керівника започаткував експериментальну шкільну філармонію. З метою виховання слухача молодшого шкільного віку розробив її програму, щомісяця влаштовував концерти-зустрічі, концерти-лекції для учнів 5-8 класів ужгородських шкіл за темами: історія українського церковного співу, українська народна пісня, українська пісня і романс, різдв'яні пісні, колядки і щедрівки, Шевченко і музика, закарпатські композитори… Заняттями в шкільній філармонії йому вдалося охопити декілька тисяч учнів.

Ще одна глобальна мистецька акція, започаткована ним у 2001 р. й підказана нашим відомим земляком, піаністом Йозефом Ермінем, – міжнародний фестиваль сучасної духовної музики, котрий збирає на берегах Ужа кращі світові імена у найрізноманітніших жанрах музичної культури: інструментальна, вокальна, хорова, але така, що популяризує найвищі нюанси духовності в широкому розумінні цього слова. На одному з фестивалів «Кантус» блискуче виконав, зокрема, «Літургію» Є.Станковича. Ювіляр по праву пишається виконанням музичної містерії «Ексауді», котра поєднала в собі музичний ренесанс із сучасною музикою, а також кантатою «Запечатленный ангел» Р.Щедріна. Таких шедеврів у репертуарі

«Кантуса» чимало. А якої високої оцінки варте його починання щодо організації майстрів-класів у співдружності з провідними швейцарськими і норвезькими колективами, які проводяться почергово – на Закарпатті і за кордоном. Майстер-класи за участі «Кантуса» – висока школа виховання професійної майстерності, особливо для студентів середніх та вищих мистецьких навчальних закладів, диригентів хорових колективів. Неоцінимою благородною справою «Кантуса» є і проведення в Ужгороді міжнародної Бах-академії у співпраці з німецькими музикантами.

Е.Сокач вийшов на такі позиції в плануванні творчої діяльності, зокрема, спільних мистецьких проектів, коли спеціально для цього, сучасним відомим композиторам замовляється написання нових музичних творів. Познайомившись в Італії з диригентом і музичним директором дитячого хору Фіналі з Лондона, Е.Сокач на прохання англійського колеги замовив відомому українському композитору Лесі Дичко кантату «Чотири пори року», яка і була виконана в Англії «Кантусом» спільно з англійськими друзями. Ювіляр – першовідкривач у виконанні окремих унікальних хорових творів не лише на Закарпатті, але й на Україні. Саме таким виявилось виконання «Кантусом» «Меси» С.Мартона, монументального філософського «Концерту для хору» Альфреда Шнітке спільно із львівським камерним хором «Глорія», ряду інших маловідомих слухачеві музичних шедеврів.

Історія створеного ювіляром «Кантуса» – велика частина нашої духовності, котру не можливо описати в короткій статті. Їй слід присвячувати мистецтвознавчі дисертації, окремі книжкові видання, кінострічки… Він є лауреатом обласної премії імені Д.Задора, багатьох всеукраїнських і міжнародних конкурсів, прославив Закарпаття на престижних співочих аренах планети. І це завдяки тому, що ювіляр володіє неоціненним даром вимогливого, наполегливого педагога, котрий уміє переконати кожного співака у правильності шляху, по якому повинен іти колектив. Воля і прагнення диригента мусять стати переконаннями колективу. Це – єдиний шлях до колективного успіху. І в цьому нелегкому процесі на першому плані – високий професіоналізм, збагачення духовності. Бо переконаний, що тільки музика здатна врятувати людей від байдужості, ксенофобії та інших вад.

Віддаючи «Кантусу» всю багатющу творчу енергію, ювіляр не пориває з педагогічною роботою, і за це йому особлива вдяка.

Починаючи з листопада 2006 р. працює викладачем диригентсько-хорових дисциплін ужгородського факультету Київського національного університету культури і мистецтв. Веде також хорклас в Ужгородському факультеті німецької музичної академії імені С.Прокоф'єва.

У червні 1995 року до 50-річчя воз'єднання Закарпаття з україною Е.Сокачу за вагомий особистий внесок у культурний розвиток краю та високу професійну майстерність указом Президента України присвоєно почесне звання заслуженого артиста України, а в 2007 році удостоєний звання народного артиста України.

Як висококваліфікований і талановитий диригент, наш ювіляр чітко усвідомлює, чого хоче в заманливій царині музики. Знає, як цього досягти. Йому підкоряється вершина за вершиною.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Сокач, Е. «Музика має здатність творити дива» [Текст] : [інтерв'ю з дириг., нар. арт. України / Вела Л.Суботіна] / Е.Сокач // Неділя. – 2006. – 28 січ. – 3 лют.
2. Сокач, Е. «Створення професійного камерного хору «Кантус» стало найважливішою подією мого життя» [Текст] : [інтерв'ю з дириг., нар. арт. України / Вела Л.Ортутай] / Е.Сокач // Ужгород. – 2001. – 6 січ.
3. Сокач, Е. «Нас називали самозванцями з Ужгорода» [Текст] / Е.Сокач // Срібна Земля-Фест. – 1996. – 27 черв. – 3 лип.

***

4. Гаврош, О. Америка очима Еміла Сокача… [Текст] / О. Гаврош // Закарпат. правда. – 1997. – 26 лип.
5. Гаврош, О. Сокачі. Ужгородські династії [Текст] / О. Гаврош // Ужгород. – 1999. – 30 квіт.
6. Глеба, С. У Швейцарії ти не відчуваєш, що ти не вдома [Текст] / С.Глеба // Орбіта-логос. – 1999. – 8 лип.
7. Даньо, С. Молитва [Текст] / С.Даньо // Срібна Земля. – 2004. – 16 жовт.
8. Дяченко, Н. Щасливої дороги, «Кантус»! [Текст] / Н.Дяченко // Закарпат. правда. – 1991. – 17 серп.
9. Коваленко, С. І спів, і жест, і слово [Текст] / С.Коваленко // Вісті Ужгородщини. – 1990. – 18 січ.
10. Мейсарош, О. Віточка квітучої мирти – до ніг Еміла Сокача [Текст] / О.Мейсарош // Підкарпат. Русь. – 2003. – груд.
11. Панченко, М. Черпаючи з музичної криниці [Текст] / М.Панченко // Закарпат. правда. – 1990. – 2 черв.

12. Попова, Л. І світ подивились, і себе показали [Текст] / Л.Попова // Новини Закарпаття. – 1998. – 30 лип.
13. Попова, Л. До 5-ліття – великий концертний тур [Текст] / Л.Попова // Новини Закарпаття. – 1997. – 29 листоп.
14. Попович, З. Найбільше надбання «Кантуса» – це сам «Кантус» [Текст] / З.Попович // Світогляд. – 2004. – 4 груд.
15. Чекан, Ю. Слухайте, співає «Кантус» [Текст] / Ю.Чекан // Новини Закарпаття. – 1995. – 23 груд.
16. Шукач талантів [Текст] : [у т.ч. про Е.Сокача] // Габорець, В. Талант : докум. повість про високі особистості Срібної Землі. – Ужгород : Ліра, 2003. – С. 16-17.

КВІТЕНЬ: 27

ВОЛОДИМИР ЄВГЕНОВИЧ ЗАДОРОЖНИЙ

70-річчя з дня народження історика (нар. 1939)

Доброзичливий, життєрадісний, галантний, підтягнутий, він заряджає оптимізмом і натхненням колег, студентів, учнів упродовж не одного десятка років наукової та педагогічної діяльності. Цілком закономірно його удостоєно високих державних і громадських відзнак.

Професор В.Задорожний є шанованим фахівцем з історії України. Якщо скористатися мовою середньовічної аристократії, то його соціально-професійний титул сконденсовано відлунить у декількох містких рядках: доктор історичних наук (1987), професор (1990), лауреат премії ім.І.Крип'якевича (1997), академік Міжнародної слов'янської академії наук (1998), заслужений працівник народної освіти України (1999), академік Академії наук вищої освіти України (2004).

Володимир Задорожний народився 27 квітня 1939 р. у с.Спас Кам'янко-Бузького району Львівської області в селянській родині. У рідному селі він закінчив початкову, у сусідніх Деревлянах (4 км) – неповну середню, а Великосілках (9 км) – середню школу. Далі освітні стежини повели у далекі світи. Вони переривалися тільки тимчасово – на трирічний період служби в артилерійському і ракетному полках в українських містах Шепетівка та Ємільчено (1958–1961). У підсумку В.Задорожний став випускником торгово-кооперативної школи у Львові (1958), історичного факультету

© Р.Офіцинський, 2008.

Ужгородського державного університету (1966), аспірантури при кафедрі історії СРСР цього ж університету (1971).

Майже півстоліття біографія ювіляра пов'язана з життєписом флагмана освіти і науки Закарпаття – Ужгородським національним університетом. Це велемовно засвідчують і віхи трудової діяльності: на керівній комсомольській роботі в університеті (1965–1967), старший лаборант кафедри загальної історії (1967–1968), аспірант (1968–1971), викладач (1971–1973), старший викладач (1973–1975), доцент (1975–1987), професор (1987–1990) кафедри історії СРСР, завідувач кафедри історії України (1990–2000), професор тієї ж кафедри (з 2000 р. донині).

Тут він підготував дві свої дисертації, котрі захистив за межами альма-матер, причому офіційно нав'язаною тоді повсюдно російською мовою. У Львівському університеті ім.І.Франка у 1972 р. отримав наукову ступінь кандидата історичних наук на підставі прилюдного захисту дисертації «Економічні та культурні зв'язки західноукраїнських земель з Наддніпрянською Україною і Росією у першій половині XIX ст.». Через півтора десятиліття, у 1987 р., в Київському університеті ім.Т.Шевченка захистив докторську дисертацію «Розвиток товарного виробництва і торгівлі на західноукраїнських землях у період кризи феодалізму (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)».

Авторству В.Задорожного належить близько трьохсот наукових, навчально-методичних і популярних публікацій, котрі частково належним чином підсумовані в біобібліографічному покажчику, приуроченому попередньому ювілею професора – 60-річному. Головні напрямки його наукових зацікавлень: економічна історія західноукраїнських земель, історія економічних і культурних взаємин західних українців з Наддніпрянською Україною і Росією, міжслов'янських контактів XVIII-XIX ст. Одним із перших в українській історіографії дав об'єктивну оцінку спадщині відомих діячів російської культури – вихідців із Закарпаття М.Балудянського, Ю.Гуци-Венеліна, В.Кукольника, П.Лодія, І.Орлая та ін.

Він став піонером у вивченні цікавих історичних феноменів. Приміром, для характеристики економічного становища українських земель у складі Австрії опрацював сотні архівних документів. Аби визначити роль міста Броди у зовнішній торгівлі Габсбурзької монархії, простежив «вільний транзит» товарів між Балтикою і Чорним морем, що набув величезного розмаху після 1818 р. по лінії

Броди-Одеса. До речі, нині Україна і Польща тут же прагнуть утілити проект нафтопроводу європейського значення.

Після ліквідації Речі Посполитої в околицях Бродів проходив державний кордон між Австрійською і Російською імперіями. Учений слушно підмітив, що Броди стали найбільшим після Львова західноукраїнським містом, що понад століття, (1779–1879) мало статус вільного торгового міста і з найближчими селами складало вільний митний округ. Тоді цим шляхом перевозились колоніальні товари з південних морських портів на європейські ринки, а західноєвропейські вироби поступали до Росії та країн Азії. Для забезпечення транзитної торгівлі у Бродах існувало 220 товарних складів, 27 купецьких домів.

У 1990 р. Володимир Задорожний очолив, як виявилося – на ціле десятиліття, новостворену в Ужгородському університеті кафедру історії України. Тривалий час вона була одним із кращих університетських підрозділів. Під його науковим керівництвом, захищено 1 докторську і 7 кандидатських дисертацій. Не випадково опубліковано вже два випуски збірників учених, які відносять себе до наукової школи професора В.Задорожного. Вони з'явилися до його 60- і 65-річчя з дня народження. Власне, це – найцінніший та найкращий подарунок для будь-якого історика.

Сам же Володимир Задорожний є вихованцем, спадкоємцем і продовжувачем історичної школи професора Іллі Шульги (1921–1993). Він тривалий час трудився в Ужгороді, його перу належать актуальні дотепер дві класичні монографії з соціально-економічних відносин у Закарпатті в другій половині XVIII – першій половині XIX ст., видані ще у 1962 і 1965 рр.

Із 1988 р. донині В. Задорожний є членом спецрад Ужгородського університету по захисту кандидатських і докторських дисертацій із всесвітньої історії та історії України. Упродовж двох термінів (2002–2006) призначався членом експертної ради Вищої атестаційної комісії України з історичних наук, де виступив рецензентом-експертом кількох десятків докторських і кандидатських дисертацій. Із 1993 р. виконує в рідному університеті обов'язки заступника голови спецради з історії.

Ще у 1999 р. тодішній віце-прем'єр-міністр України, академік Національної академії наук Валерій Смолій, давній приятель ювіляра, сказав: «Професор Володимир Задорожний упродовж усього життя сповідує, на мою думку, один із найвеличніших людських

принципів: уважно плекати молоду надійну зміну, всіляко сприяючи в професійних устремліннях та при різних життєвих обставинах. І мало котрий в Україні вчений-історик може гордитися такою кількістю своїх вихованців, які гідно торують його нелегку стезю... Водночас розмаїття порушених та висвітлених питань учнями засвідчує і широту професійного інтересу самого професора Задорожного, і надійність його історіософічних принципів».

Це не просто ввічливі фрази задля годиться. У них – велика життєва правда. Підтвердити сказане академіком В.Смолієм може й автор цих рядків, до речі, рівно на тридцять років молодший за ювіляра. Якщо про особисті враження, то пригадується несподівана зустріч із професором у Києві в ботанічному саду неподалік червоного корпусу університету ім.Т.Шевченка в перший день липня 1987 р.

В. Задорожний якраз успішно захистив докторську і займався організаційними моментами, оформляв документи на затвердження Вищою атестаційною комісією, котра знаходилася в Москві, союзній столиці. У мене виявилося кілька вільних годин перед тим, як прибути потягом на кінцеву «шевченківського маршруту» – в казахську пустелю для проходження дворічної військової служби.

Отож, коли згадую свою армійську епопею, щоразу в пам'яті ота зустріч і теплі напутні слова Володимира Євгеновича, мовлені мені, першокурсникові історичного факультету. Виявилися вони пророчими. Відслужив я з гідністю, повернувся в рідний університет, з яким не розлучаюсь до сих пір. Тут захистив кандидатську і докторську дисертації, навчаю нові покоління істориків.

У цьому нема нічого виняткового. Вихованців професора В.Задорожного у стінах Ужгородського національного університету та поза його межами добрий десяток – професори, доценти, викладачі. Професор Микола Вегеш навіть став ректором УжНУ. Доценти Олександр Богів і Володимир Фенич, професор Василь Керецман посіли посади деканів факультетів: відповідно гуманітарного (Мукачівський державний педагогічний інститут), історичного та суспільних наук (Ужгородський національний університет). Ще – професор Сергій Федака, доцент Неля Жулканич, старший науковий співробітник Любов Горват, заступник директора музею в Сату-Маре (Румунія).

Вихованцями В.Задорожного розробляються різні аспекти вітчизняної історії від середньовіччя до новітнього часу включно.

Чимало робіт є непересічними, їх автори мають повне право називатися першопрохідниками. Для своїх учнів ювіляр не тільки безпосередньо науковий керівник, але й добрий порадник, який першим іде на допомогу в скрутну хвилину.

На життєвому шляху професора Володимира Задорожного складалися і не дуже приємні обставини. Проте у підсумку все вирівнювалося, торжествувала справедливість. Отож, приємно бачити на його святкових вечорах щоразу ширший гурт колег, знайомих і близьких, а також рідних, дружину, дітей, онуків – той величний хор, який від щирого серця в одностайному піднесеному пориві співав ювілярові прадавньоукраїнські «Многая літ».

РОМАН ОФІЦИНСЬКИЙ

Джерельні приписи:

1. Задорожний, В. Зоря незгасна [Текст]: [зв'язки Закарпаття з усією Україною і Росією. IX–XX ст.] / В.Задорожний, О.Мазурок, І.Шульга. – Ужгород : Карпати, 1986. – 144 с.
2. Задорожний, В. Товарне виробництво і торгівля на західно-українських землях (кінець XVII-перша половина XX ст.) [Текст] / В.Задорожний. – Львів : Вища школа, 1989. – 152 с.
3. Вегеш, М. Велич і трагедія Карпатської України [Текст] / М.Вегеш, В.Задорожний. – Ужгород : Патент, 1993. – 82 с.
4. Богів, О. Карпатська Україна (Підкарпатська Русь) у міжнародних відносинах (травень 1938 р. – березень 1939 р.) [Текст] / О.Богів, В.Задорожний. – Ужгород : Патент, 1999. – 92 с.

***

5. Задорожный, В. Великие Лучки [Текст] / В.Задорожный, И.Попович // История городов и сел Украинской СРСР. У 26-ти т. Закарпатская область. – К. : УСЭ, 1982. – С. 326-332.
6. Задорожний, В. Дослідження поселення пізньобронзової доби біля села Острівець Івано-Франківської області [Текст] / В.Задорожний // Тези доповідей та повідомлень до наукової студентської конференції. Сер. історична. – Ужгород, 1964. – С. 35-36.
7. Задорожний, В. З історії економічних і культурних зв'язків західноукраїнських земель із Правобережною, Лівобережною Україною і Росією в XIX ст. [Текст] / В.Задорожний, О.Мазурок, І.Шульга // Історичні дослідження. Вітчизняна історія. Вип. XVI. – Харків, 1990. – С. 34-39.
8. Задорожний, В. Зв'язки О.Духновича з Галичиною [Текст] / В.Задорожний // Міжнародні зв'язки України. – Вип. XII. – К., 2003. – С. 49-55.
9. Задорожный, В. Участие города Броды в транзитной торговле Украины и России с европейскими странами в первуй половине XIX века [Текст] /

В.Задорожный // Исторические связи и дружба народов СССР. – К., 1983. – С. 50-54.

***

10. Задорожний, В. Виплата компенсацій українцям – остарбайтерам [Текст] / В.Задорожний, Р.Офіцинський // Архіви України. – 2005. – № 1-3. – С. 444-449.
11. Задорожний, В. З історії торговельних зв'язків Галичини із Східною Україною і Росією у першій половині XIX ст. [Текст] / В.Задорожний // Укр. іст. журн. – 1978. – № 12. – С. 82-87.
12. Вегеш, М. Карпатська Україна в 1938–1939 рр. : деякі аспекти соціально-економічного і політичного розвитку [Текст] / М.Вегеш, В.Задорожний // Укр. іст. журн. – 1995. – № 2. – С. 42-51.
13. Задорожний, В. Почесний член Російської Академії наук (До 200-річчя від дня народження І.С. Орлая) [Текст] / В.Задорожний // Укр. іст. журн. – 1970. – № 6. – С. 130-132.
14. Задорожний, В. Юрій Гуца-Венелін – засновник славістики в Росії [Текст] / В.Задорожний // Історія України. – 2003. – № 20. – С. 10-13.

***

15. Зимомря, М. Зорі неповторного світу : До 60-річчя від дня народження Володимира Задорожного [Текст] / Микола Зимомря // Календар «Просвіти» на 1999 рік. – Ужгород, 1999. – С. 115-118.
16. Історична школа Володимира Задорожного [Текст] : наук. зб. Вип. 1. – Ужгород : Патент, 1999. – 254 С. ; Вип. 2. – Ужгород : Гражда, 2004. – 166 с.

КВІТЕНЬ: 29

ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ ВОВЧОК

50-річчя від дня народження художника (нар. 1959)

Василь Вовчок, який народився 29 квітня 1959 р. в с.Нижній Бистрий Хустського району, належить до тих небагатьох художників, яким випала місія в особистому спілкуванні перейняти від старших за себе Андрія Коцки, Золтана Шолтеса, Ернеста Контратовича, Володимира Микити, Юрія Герца, Івана Ілька традиції закарпатської живописної школи. Він нині є з'єднувальною ланкою між досвідченими та зовсім молодими художниками. Серед живописців середнього покоління Вовчок – один із помітних за набором виражальних засобів, тематикою, різножанровістю митців. А те, що працює у властивій корифеям крайового малярства мане-

© В.Бедзір, 2008.

рі, яка відштовхується від реалізму, але намагається віднайти нове в традиційному, дає Вовчкові право називатися продовжувачем закарпатської школи. Це накладає відповідальність: як, збагативши набутки попередників, не втрачати власного «я».

Оволодіння азами художнього ремесла відбувалося у колишньому ужгородському Палаці піонерів під керівництвом відомого педагога, заслуженого вчителя України Золтана Баконія. А ще не пройшли даремно ті уроки художності, які засвоїв від свого дядька-поета, визнаного різними владами і режимами, – Василя Вовчка. Майстер слова, живучи в Ужгороді, узяв у свою сім'ю племінника, щоб допомогти вивчитися і в майбутньому втілити мрію – бути художником.

Відтак навчався у Одеському педагогічному інституті ім.К.Ушинського, на художньо-графічному факультеті. Вовчок не перерізав творчої пуповини, яка єднала з рідним краєм. У місті над морем розвивав професійні навички, загострюючи художнє бачення під пильним оком тамтешніх майстрів-педагогів, доповнюючи гірські видіння-спогади новими – морськими. Проте не залишився у приморському місті. Рвався додому.

Батьки, каже художник, назвали його на честь стрийка (батькового брата). І Вовчок-молодший у багатьох рисах повторив свого родича-поета, зокрема, у вмінні застосовувати у мистецтві промовисті деталі, панорамне бачення довколишнього світу, вишукані алегорії, виразні метафори, використовувати, звісно,при цьому живописну мову.

Чому почав малювати? Про це Василь Вовчок-старший у книжці «Подих лісу» писав: «А Василько відколи олівця тримає в руці – малює. Батько аж із Росії, куди їздить в тайгу на заробітки, привозить фарби та олівці кольорові. У кого дітвак вдався – не вгадати, бо кого-кого, а художників-малярів у родині Бростяників ще зроду не було».

Прізвисько Бростяник «приклеїлося» до прадіда Вовчка через те, що колись той їв бруньки (по-місцевому – брост), рятуючись від голоду. Бростяник у другому поколінні – дід – таки виявляв хист до малювання, однак не став художником. Не до того було, казав. Він же потрапив «під роздачу» у кінці 1944-го, коли за наказом генералісимуса Сталіна зігнали тисячі закарпатців до табору у Сваляві. Врятувався від концтаборів лише тому, щоб був упізнаний командувачем Першого Чехословацького Корпусу Людвигом

Свободою, який набирав добровольців. Генерал запросив Юрія Вовчка, якого знав за строковою службі в чехословацькій армії, у визвольний похід проти німецьких військ. Повернувся додому з фронтовими нагородами, а головне – живим.

Такої долі не судилося батькові діда, теж Василеві Вовчку, який загинув у горнилі першої світової війни, в Італії. Родовід художника, за давнім закарпатським звичаєм, закріпився рядом імен з діда-прадіда: у селі він – Вовчок Василь Івана Юри Ількового. За нереалізовані таланти попередників Василь Вовчок несе особисту відповідальність як художник.

Глибше зазирнути у закарпатський живописний світ після повернення з Одеси допомагав старійшина закарпатського мистецтва, чарівник живопису Ернест Контратович. Більше того, протягом трьох останніх десятиліть сивочолого майстра з майже вдвічі молодшим за нього Вовчком зближує особиста дружба. Як наслідок, Василь став співавтором об'ємистого альбому «Ернест Контратович», що з'явився у 2008 р. у видавництві «Карпати».

Художник багато і плідно працює у жанрах пейзажу, натюрморту, портрету. Послідовно і наполегливо творить образ отчого краю, використовуючи широкий набір засобів. Рідний Нижній Бистрий – незмінний об'єкт мистецьких зацікавлень. На полотнах – верхи та плаї, дахи з драниць і черепиці, що спалахують на сонці, верховинські косиці – Божі ружі, клаптики землі-ораниці, діти та діди, косарі та копиці сіна, коні, вівці та ягнята, кури та півні. І в усю цю життєву суміш зірко вдивляється око митця, аналізуючи та знаходячи вічне у щоденному.

У полотнах, що їх Вовчок творить на пленерах, створений нашвидкуруч етюд часом набуває характерних ознак завершеної роботи, тобто картини починають жити самостійним життям від перших же годин. Загадка? Аж ніяк. У роботах Василя Івановича – не позичений, а його власний світ, і це відчутно при першому баченні-доторку.

Важко не погодитися з поетом Василем Кухтою про глибинний зв'язок художника з рідним селом, дідівською землею. Саме цей зв'язок наснажує автора полотен, як свого часу і дядька-поета: «В.Вовчок на побачення з Нижнім Бистрим вибирається, відкладаючи найактуальніші, здавалось би, справи. І рідне село віддячує йому, як тільки може. … А які там сюжети, яка кольорова гама! Бери, художнику, користуйся, осмислюй таїну рідної землі!.. Ось так

і ходить він по рідній землі, залюблений, задивлений у неї, на порозі нових творчих осягнень, наступної своєї Іпостасі, у якій подивує світ».

Після строкової служби працював у Мукачівській художній школі, а через деякий час створює відділ образотворчого мистецтва в Ужгородській дитячій школі мистецтв. Відтоді Василь Вовчок не зраджує обраній професії педагога, допомагаючи юним обдаруванням художньо освоювати світ. Цим ще раз доводить, що є прибічником спадкоємності і у мистецтві, і у житті. Віддає те, що колись одержував сам і від Вовчка-старшого, і від Баконія, – ази майстерності – юним талантам. А тим, хто захоче взяти і зможе понести більше, націлившись на художницьку професію, допомагає брати вищі рубежі.

«Все лише вам підвладно», – любить повторювати, звертаючись до учнів. – Як захочете стати, то станете». Сам він далеко ще не вичерпав межі творчого зростання, про що свідчать десятки полотен, створених під час пленерів у Закарпатті та за його межами, в тому числі за кордоном. З 1980 р. – учасник обласних, усеукраїнських, закордонних виставок. Перебуваючи від 1995 р. у складі Закарпатської організації Національної спілки художників України, Вовчок бере участь у реалізації багатьох проектів, що втілюються в життя спілчанами. Поряд із цим, він є співзасновником благодійного фонду «Екологія душі».

У 2003-му за активну співпрацю з літературно-мистецькими виданнями Карпатського регіону удостоєний звання лауреата Міжнародної премії «Карпатська корона» (Україна-Румунія) в галузі образотворчого мистецтва.

Залишив Василь Вовчок свій слід і у вітчизняному державотворенні, коли у надзвичайно напруженій суспільно-політичній ситуації брав участь у роботі виборчих комісій. У різні роки йому доводилося бути рядовим членом, секретарем і головою дільничних виборчкомів. Особливо запам'ятався час президентських виборів 2004 р., коли «стінка на стінку» йшли представники полярних політичних сил. У той час, як і раніше, Вовчок залишався відданим честі й гідності, як велів його громадянський обов'язок.

Василь Вовчок – батько двох доньок-студенток. Старша – майбутній медик, молодша – студентка Художнього інституту. Є надія на продовження родинних традицій.

ВАСИЛЬ БЕДЗІР

Джерельні приписи :

1. Художник Василь Вовчок : кат. мистецьких робіт [Образотворчі матеріали] / Василь Вовчок. – Ужгород, 1992. – 30 с.
2. Вовчок Василь Іванович [Текст] // Художники Закарпаття : До 55-річчя закарпат. орг. нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 60-61.
3. Список учасників виставки [Текст] : [у т.ч. В.В.Вовчок] // Мистецтво етносів Закарпаття : етно-мистецьке розмаїття регіонів України : кат. робіт закарпат. майстрів та аматорів нар. мистецтва. – К., 2007. – С. 16.

***

4. Зубач, В. Вовчків захист над Оравою [Текст] : [про худож. В.Вовчка] / Василь Зубач // Закарпат. правда. – 2002. – 10-16 жовт. – С. 12.
5. Зубач, В. Вовчків мінус ситій Німеччині [Текст] : [худож. В.Вовчок] / Василь Зубач // Старий Замок. – 2003. – 9 січ. – С. 13.
6. Тоцкая, Л. Он рисует родину [Текст] : [худож. В.Вовчок] / Л.Тоцкая // Трибуна. – 2003. – 20 грудня. – С. 12

ТРАВЕНЬ: 1

ВАСИЛЬ ОЛЕКСАНДРОВИЧ БЕДЗІР

50-річчя від дня народження журналіста (нар. 1959)

Журналістика, сказав хтось, є не професією, а способом життя. Спробуємо піти далі і скажемо: для того вона повинна сприйматися серцем і думкою, а сам журналіст – бути шукачем правди. Василь Бедзір, який народився 24 березня (за паспортом – 1 травня) 1959 р. у с.Чумальово Тячівського району, ось уже три десятиліття намагається шукати та відображати її, вирушаючи то до престижних офісів і кабінетів, то найвіддаленіших гірських сіл і хатин, вкритих драницями.

Батьки – Розалія Андріївна та Олександр Васильович (якщо скласти педагогічний стаж) понад шість десятиліть пропрацювали педагогами в селі на берегах Тереблі. Навчили сина співпереживати, пильно вдивлятися в усе, що відбувається довкола. Все це ще й як згодилося, коли шістнадцятирічним подався у журналістику. У 1980-му закінчив Львівський державний університет імені Івана Франка. Трохи попрацював у районній газеті «Шлях до комунізму» Андрушівського району Житомирської області, а наприкінці 1981-го

© Ю.Шип, 2008.

повернувся до рідного Закарпаття. Тут протоптав стежку до обласного телерадіокомітету, – став редактором телебачення.

Як сформований журналіст, виявив себе в крайовій пресі, зокрема в обласній газеті «Закарпатська правда». Цій новинці віддав, як і телебаченню, цілих п'ять літ. А від 1991-го були «Новини Закарпаття», «Срібна Земля», «ФЕСТ», «Старий Замок», «Слово», «Трембіта». Друкував власні матеріали і в багатьох загальноукраїнських виданнях: «Сегодня», «Регион», «2000», «Киевские ведомости», «Власть и политика», «Дело» та інших.

У 2000 р. зосередився на роботі у газеті «Україна і світ сьогодні», як її власкор у Закарпатті. Поряд із цим, у 2004-му певний час очолював газету міської ради «Ужгород». В друкованому органі Ужгородської ради усвідомив цілковиту залежність журналіста, який працює в комунальному або державному засобі масової інформації, від цупких «обіймів» влади, від бюджетного фінансування. Останнє у відповідальні моменти перетворюється в пастку для свободи слова, для творчого розвитку.

Під пильним наглядом працедавця Василь Бедзір довго не «витягнув»: звільнився з посади за власним бажанням. Тоді ж остаточно зрозумів: журналіст у будь-якому ЗМІ, де бал править засновник, завжди потребуватиме захисту в самовираженні та правах. Господар видання керується вузькими, корпоративними інтересами, аж ніяк не запитами читачів, глядачів, а журналістів можна … купити. Без того випадку, який завершився втратою вигідної посади, ймовірно, не сформувався б Василь Бедзір, як профспілковий лідер.

Тож невдовзі наш земляк – член ініціативної групи зі створення Всеукраїнської професійної спілки «Незалежна медіа-профспілка України». «Ми закликаємо всіх журналістів України підтримати колег у боротьбі за захист професійних стандартів об'єктивної журналістики», – заявили учасники установчого з'їзду ВПС НМПУ 28 жовтня 2004 р., на котрому був присутнім, а відтак обраний і до комітету Спілки Василь Бедзір. З Києва ідею створення вільної медіа-профспілки він приніс до Закарпаття, знайшовши тут багатьох однодумців.

За пропозицією Бедзіра його колеги зібралися в обласному центрі Закарпаття і 1 грудня 2004 р. заснували Ужгородську міську профспілку працівників мас-медіа. Нині вона є структурною організацією Всеукраїнської професійної спілки «Незалежна медіа-профспілка України». Ужгородська організація НМПУ наприкінці

2008 р. вже об'єднувала понад 70 мас-медійників, виконуючи роль «органу колективної безпеки» для журналістів обласного, кількох районних центрів. Проведені ряд тренінгів, навчальних семінарів для місцевих журналістів з метою вдосконалення їхньої професійної майстерності, оволодіння навичками роботи у ринкових умовах. Здійснені помітні акції на захист свободи висловлювання та підтримку журналістських ініціатив у Ужгороді, Берегові, Тячеві, Рахові, Перечині.

Профспілка, яку Василь Бедзір очолює по сьогодні, відслідковує випадки порушення прав журналістів, неодноразово через суд захищала їх у конфліктних ситуаціях із роботодавцями. Скандальні історії, що трапилися з закарпатськими мас-медійниками, знайшли відображення в його виступах у журналі «Телекритика», «Медиаэксперт», Профпрес» та інших.

Все найбільш значиме, що стосується захисту професійних прав, знаходить відображення на сайті ужгородської організації ВПС НМПУ. Є тут і згадки про туристичні подорожі в гори, автобусні поїздки маршрутами краю, що їх влаштовує медіа-профспілка. Така іпостась діяльності Василя Бедзіра, як організатор туристичних мандрівок, плавно перейшла в сферу його професійних інтересів. Адже у 2006 р. він очолив Представництво всеукраїнського журналу «Карпати. Туризм. Відпочинок» у Закарпатській області. В цьому друкованому виданні робить чимало для популяризації туристично-рекреаційних можливостей краю.

Журналіст Бедзір є патріотом батьківської землі. Серед найрезонансніших публікацій – цикл на захист заповідного статусу Синевирського озера, про шкоду від вирубування лісів, завдану Френком Ньюменом на Великоберезнянщині, про війни лісозаготівельників Усть-Чорної та Лопухова на Тячівщині. Згадати б десятки рецензій на літературні твори, виставки образотворчого мистецтва та театральні вистави, інтерв'ю з художниками, письменниками, літературознавцями, акторами та музикантами тощо. Завжди цікавило нове, неосвоєне. Тож першим витягнув із півтемряви, коли у свідомості багатьох колег ще діяли табу на імена, таких «незручних» художників як Ференц Семан, Павло Бедзір. Щойно відгриміли вибухи літаків НАТО над територією Югославії, – у газеті «Старий Замок» з'явилася невідома широкій публіці правда про події, висловлена громадянином тієї країни… Постійний автор науково-популярного часопису «Карпатський край», Василь Бедзір подав

ряд публікацій про сучасні підходи до туріндустрії, історію цієї галузі в краї. Серед багатьох «туристичних» матеріалів однією з найбільш яскравих стала серія репортажів зі столиці Австрії.

Створення та підтримування у мережі інтернету сайту під назвою «Закарпатський портал» (www.karpat.org) – ще один творчий вектор мас-медійника Василя Бедзіра.

Від 1993 по 1996 р. навчався в аспірантурі Інституту соціології Національної академії наук України. В 1997 р. – гостьовий студент Інституту передових досліджень у Відні (Австрія). В архівах Національної Австрійської бібліотеки вивчав демографічну ситуацію в історичному Закарпатті. Ці та інші матеріали стали підґрунтям опублікованих пізніше статей, зокрема, з питань етнічної ідентичності та міграцій.

Частина наукового доробку вийшла друком за кордоном завдяки співпраці з професором Інституту передових досліджень Клер Уоллес. Дослідження її творчого колективу у 1996–1998 рр. стосувалися вивчення особливостей сучасної трудової міграції, майнового статусу українців.

Тричі, у 2002, 2004 та 2006 рр. на з'їздах підписантів Етичного кодексу українського журналіста Василя Бедзіра обирали до складу Комісії з журналістської етики. У вищому «етичному» органі мас-медійників у останні 7 років він безперервно представляв журналістський корпус Закарпаття. Обрані з'їздом п'ятнадцять членів Комісії розглядають випадки неетичної поведінки журналістів, а також скарги на пресу, виносячи свій вердикт.

Всюди, де б не був Василь Бедзір, він намагається дбати про правду, – ту, що здатна проростати зернами зацікавлення у читачів, спонукати їх до добра та злагоди. Здається, вже близький до того, щоб її знайти.

ЮРІЙ ШИП

Джерельні приписи :

1. Бедзір, В. Міжетнічне контактування в Ужгороді в оцінках представників основних етногруп [Текст] / В.Бедзір // Соціальні виміри суспільства : зб. наук. робіт молодих науковців. Вип. 3. – Київ, 1999. – С. 349-363.
2. Бедзір, В. Національно-культурні товариства угорців Закарпаття та їхній вплив на міжетнічні стосунки [Текст] / В.Бедзір // Проблеми економічного та соціального розвитку регіону і практика наукового експерименту. – Вип. № 16. – К.; Ужгород; Ніредьгаза, 2000. – С. 114-117.

3. Бедзір, В. Словаки [Текст] / В.Бедзір // Етнічний довідник у трьох частинах. Ч. II. – Київ, 1996. – С. 118-120.
4. Бедзір, В. Стан і перспективи іноземного туризму в Закарпатті [Текст] / В.Бедзір // Економіка Закарпаття сьогодні і завтра : шляхи виходу з кризи : матеріали наук.-практ. конф., 13-14 берез. 1997 р. – Ужгород, 1997. – С. 246-251.
5. Бедзір, В. Особливості функціонування рідної мови угорців Закарпаття в поліетнічному середовищі (Етносоціологічний аспект) [Текст] / В.Бедзір // Acta Hungarica, 1996–1997, VII-VIII роки видання. – Ужгород; Дебрецен, 1998. – С. 8-15.
6. Бедзір, В. Угорці [Текст] / В.Бедзір // Етнічний довідник у трьох частинах. Ч. II. – Київ, 1996. – С. 135-141.
7. Бедзір, В. Угорці України в 90-х роках. Етнокультурні та етнополітичні аспекти розвитку [Текст] / В.Бедзір // Соціальні виміри суспільства : зб. наук. робіт молодих науковців. – Вип. 2. – Київ, 1998. – С. 248-263.
8. Bedzir, V. Migration from Ukraine to Central and Eastern Europe [Текст] / V.Bedzir // Patterns of Migration in Central Europe. Edited by Claire Wallace and Dariusz Stola. – Palgrave Macmillan Published, July 2001. – S. 277-292.
9. Some Characteristics of Labour Migration in the Central European Buffer Zone [Текст] / C.Wallace, V.Bedzir, O.Chmouliar, E.Sidorenko // Institute for Advanced Studies, Working Papers Series, Sociology. Working Papers Series, Sociology. – Vienna. – 1998. – № 25.

***

10. Бедзир, В. Дети гор. Эфир закарпатских FM-станций все еще формируется … [Текст] / В.Бедзир // Медиа-эксперт. – 2004. – № 4. – С. 82-87.
11. Бедзір, В. І коротко, і доступно … [Текст] / В.Бедзір // Карпат. край. — 1994. – № 5-6. – С. 50-51.
12. Бедзір, В. Комунальним ЗМІ продовжили вік. На два роки [Текст] / В.Бедзір // Профпрес, 2005. – серпень-жовтень. – С. 7.
13. Бедзір, В. Озеро Синевир відбирають від держави. І від нас?.. [Текст] / В.Бедзір // Трибуна, 2008. – 5 липня. – С. 1, 3.
14. Бедзір, В. Хребет, що розділив воду та об'єднав історію [Текст] / В.Бедзір // Зелені Карпати. – 2006. – № 1-2. – С. 37-40.
15. Бедзір, В. Чи є у демократії «сторожові пси»? У 357 видань області читати часом ... нічого [Текст] / В.Бедзір // Старий Замок-Паланок. – 2005. – 25 лют.-3 берез. – С. 12.

ТРАВЕНЬ: 14

ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ МІДЯНКА

50-річчя від дня народження поета і педагога
(нар. 1959)

Поет-вісімдесятник, естет-гуманітарій, представник сучасного українського літературного герметизму, Петро Мідянка є одним із найцікавіших авторів того покоління, яке починало свій письменницький шлях у наигустішому мороці застою та із послідовного неприйняття його субкультури виробляло власну, відмінну від декларативно-публіцистичної традиції, образну пластику. Його поезія, публіцистика і проза належать українській постколоніальній літературі. І при всьому тому Петро Мідянка промовисто виражений міфологіст сучасної української поезії Закарпаття, бо його поетичний світ (послуговуючись визначеннями Габора Кернера) – «своєрідне циклічне світобачення, в якому всі сучасні події мали свій празразок у минулому і через те набували сенсу». Водночас його не назвеш архаїстом, він не ототожнює націю з архаїчним світоглядом народу, він прагне завадити процесові відчуження від прадавнього коріння і прамови, бо без них бачить націю обезкровленою.

Народився поет 1959 р. в с. Широкий Луг на Тячівщині. Здобувши середню освіту в Хусті, продовжив і завершив навчання в Ужгородському державному університеті. Від 1982 р. працює учителем української мови і літератури спочатку в Новоселиці, а згодом – у Тисолові Тячівського району. Він – учитель-методист, лауреат Всеукраїнського конкурсу «Учитель року-98». Йому належить актуальне, написане із засад модерного літературознавства та адаптоване до потреб сучасного учителя-словесника, видання «Вивчення творчості поетів Нью-Йоркської групи (Б.Бойчука, Б.Рубчака, Ю.Тарнавського) у процесі оглядових тем на уроках української літератури» (2004). Петро Мідянка – член Національної спілки письменників України та Асоціації українських письменників, лауреат премії ім.Ф.Потушняка.

Перша книжка поета «Поріг» вийшла друком 1987 р. у видавництві «Молодь». Її високо оцінила критика, в тому числі Микола Рябчук та Іван Чендей. Плідним у його долі був також 1994 р., коли побачили світ дві інші збірки: у Києві – «Осередок», а в Ужгороді – «Фараметлики». Ними П.Мідянка самовизначився як «невиправний

© Н.Вигодованець, 2008.

екзотист української поезії», який «подібно до Василя Голобородька, котрий захищає її найсхідніші підступи, є форпостом найзахіднішої з можливих українських поезій» (Андрій Боднар). Зрештою, літературознавці та критики сприйняли лірику Мідянки онтологічно, як органічно цілісну структуру. Так, свою статтю «Петро Мідянка і Петрос Карпаторос» Є. Баран розпочинає висловом подиву перед її неповторною аурою, коли «постать поета набирає відтінку певного самодостатнього існування на рівні олітературненого міфу». Особливо, на думку критика, «не знімає оцього міфічного набризку» збірка «Фараметлики».

Зіткнення архетипального, вічного і проминального простежується у Мідянки уже на рівні назв книжок, які являють собою згущені метафори, більше того – міф. Це – «Поріг», це – «Осередок», це – «Дижма», це – «Трава Господня», – це знаки поетового «Я».

Від збірки до збірки поет поглиблює лірико-філософську ремінісценцію на означення рідної землі, іде від Потисся – до Мараморошчини – до Срібної Землі. Його поезія – мистецтво вільного володіння т. зв. опозиційними парами. Зокрема, цілий пласт поетичних світів, створених на «перекладі» мистецького і немистецького, подасть Петро Мідянка у «Фараметликах», у збірках « Зелений фи-рес» (1999) і «Трава Господня» (2001), у книжці «Дижма» (2003), та все це знову ж таки започатковане «Порогом», зокрема, такими, уміщеними тут поезіями, як: «Вітольд із Цегольнянської», «Мункачі», «Архітектор Григорович-Барський», «Шевченко, подорож через Балясне під Диканькою», «Артемій Ведель», «Яновщина-Гоголево», «Травнева вулиця Ерделі». Кожен із названих творів, як болюча рана поетова, кожен написаний, буквально, кров'ю серця, та все-таки виділяється один – «Артемій Ведель». Цей твір, на нашу думку, винятково показовий з точки зору самоідентифікації поета як вічного мандрівця на цій землі, що зветься Європою, а, може, й далі. Тут, крім того, амплітуда образу-переживання поетового коливається між свідомістю міфологічною («земленька кохана») та історичною («але вітчизна!»):

«Бреду степами, земленько кохана,
Блакитні хори з півчими – не світ.
Але вітчизна!.. Вишняки, як рана...
Чи цій землі співати вже не слід?
Весь вік збирати житні околоти,
Довіку порпатись у гноїщі, в ріллі?»...

Історичний пошук сутності речей, як є підстави вважати, у Мідянки протікає згідно із власними переживаннями, а ті, відповідно, даються йому в комплексі знань про світ, про людину чи літературу. Так у другій поезії циклу «Трилисник в пику «Бу-Ба-Бу» (збірка «Зелений фирес») поетична думка презентується як нічим не обмежена, образ – як невимірний, а амплітуда психологічних станів розпросторена від замилування «найреалістичнішими» бриндушками до по-авангардистськи місткої химерії, коли

«І Сим, і Хам, та ще Яфет
Ідуть хамити у буфет.
А там, в зеленому буфеті,
Сухий інжир жує Секлета.
На чепчику – фольга і зірка –
Секлета Симова фраїрка...
Їй сворінь! Тричі на добу!
І порносу по три куплети!
Ну й норовлять оці поети,
Поети з групи «Бу-Ба-Бу».

Поезія інтертекстуальна: у ній «прочитується» також архетипальне і, на жаль, забуте , але близьке за значенням у Миколи Зерова.

Хронотоп Мідянчиної поезії – це безмір сучасного через щілину філософськи осмисленої історії та багатого культуробудівничого досвіду нації; час, у якому живе П.Мідянка, – це жорстокий хронос на «одвічному руському маргінесі», бо

«У селі долинна оболонка,
Вітріє на вітрі давній час.
Пане Нечас! В горах є пожонка
і коляк-відкасник – перший клас,
Решта – виполоч, а решта – водомия,
І ліс на пні, і всохлий верболіз.
Не треба тут Гірея і Батия,
Свої доводять до пекучих сліз»
(*«Зелений фирес»*).

Поет дошукується, допитується в історії, коли і нащо витворюваний нею світ так змалів, хоча, зрештою, не це для нього головне, бо «хіба в душі боліти перестане, Як віднайдуться шкода та біда?!» Проблема – в сутності буття, у тому, що авторська знахідка – «Нечас» – за законами постмодерної іронії, став поетовим часом,

і є «убогий час», у якім єдиним порятунком стає материнське Слово, а «суть поета, що в такий час є справді Поетом, полягає в тому, що для нього з убогости часу першою проблемою стає письменство і поетичне покликання. Тому саме «поети в убогий час» мусять творити саму суть поезії, і там, де це відбувається, можна сподіватися поезії, що включається в долю епохи» (Мартін Гайдеґґер).

Петро Мідянка не прагне писати про себе, він радше відшуковує себе у витворюваному ним поетичному макрокосмі, віртуозно поєднуючи логіку й міфологію, інтелект і уяву. Народний учитель, ерудит-самітник, такий собі маргінал сучасного закарпатоукраїнського тексту, він має досить часу для нагромадження знань, з яких народжуються слова, гідні цих знань. Витворена у такий спосіб, з глибини серця і розуму поетового, думка-образ стає новим Буттям у слові. Ми вчитуємось у нього, у те Слово, як у цілий окремий світ, «як самостійне і своєрідне утворення, якому властиві ознаки літературної фікції і який своєю будовою і прикметами відрізняється від реального світу». Це поетова душевна інтенціональність – властивість його свідомості і мови: його свідомість спрямована на предмети на рівні підсвідомого, але сприйняття їх і розуміння не суперечать природі власних поетових переживань чи уявлень, і виражені у лише йому притаманний спосіб, коли власний текст накладається на створений чи то Богом, чи митцем-попередником прототекст у власному мовленнєвому дискурсі.

Іронія як гра у Мідянки межує із по-біблійною молитовною лірикою, а «словечка прісні» виливаються у прекрасні мелодії рідного краю, неповторні, у власній, Богом даній красі. Його «Трава Господня» не перестає дивувати глибиною мистецького інтертексту – від Біблії, від Волта Вітмена, його знаменитого «американського євангелія» – «Листя землі»; від знаменитої «Зеленої Євангелії» Богдана-Ігоря Антонича. У Петра Мідянки, як і у його безсмертних попередників, та ж сама трава, «яка росою ... з попелу полоще», «яка зберігає живучим насіння по всій землі»; трава вічного зростання і перетворення, невибаглива, всюдисуща, незрадлива. У нашого поета «дума банує», коли «не шелестить шовкова мурава». Від тієї ж «трави Господньої», від біблійної «солі землі» (від «баклаги шандрівської солі!») Петра Мідянки і свій обов'язок, «панщина всього життя», «бо ж воля долі зовсім нетотожна». Можливо тому, спираючись на відому теорію «ризоми» Ж.Дерріди, запозиченої

філософом із ботанічної лексики, де вживається позначення кореневої системи, позбавленої центрального кореня, а тому кожен її окремий корінець – цілком рівноправний з іншими, такими ж, у поетичному світі автора «Дижми» «центр» літературного «логосу» і «письмо» рідної говірки і склали те найголовніше для нього, що вимагало окремої структурної одиниці – «Короткого словничка малозрозумілих та іншомовних слів і зворотів» (див.: «Дижма», 112-115), а також «Покажчика імен і топонімів, які мають стосунок до Карпат і Закарпаття» (Там само, 115-117). Зрештою, є також підстави вважати, що тут поет-протагоніст обирає мову чи не єдиним своїм «знайденим у світі домом», засобом самоідентифікації у творчому житті, захищаючи той «дім», і це природно, від руйнації у суспільній сфері.

Без сумніву, Петро Мідянка своїм поетичним хронотопом належить до тих українських поетів, які творять образ єдиноможливого найближчого майбутнього України, де центр сильний маргінесом, а окраїна – інтелектом і фізичною силою центру. Його поезія елітна, бо вона готує той вирішальний інтелектуальний прорив в Україні і, зокрема, в Закарпатті, який сприятиме витворенню з українців воістину модерної нації. Поетові потисянці, як і близькі географічно до них галичани, лемки, острожани, чи кияни мають реальну можливість піднести свій інтелектуальний потенціал на вищий, сучасний рівень, зробити достойний внесок у сукупний інтелект людської цивілізації. Їм тільки слід повернутися до самих себе, повернутися через власну історіософію до своєї ж таки міфософії. Через важкі історичні реалії, через гірке буття в сучасності їм це без допомоги поета-філософа не здійснити. І Поет являється. Він приходить для того, щоб створити міф свого краю та міф свого народу. Тому ми не перестаємо цитувати українського вченого Нілу Зборовську, яка, зокрема, пише: «Греки були пересічним народом до того часу, поки його великі міфотворці не створили велику легенду – вічну Грецію». Маючи на думці той великий внесок, який докладає до нашого майбутнього модерного статусу в світі поет, прозаїк, публіцист, перекладач, педагог-методист, народний учитель П.Мідянка, можемо з вірою і певністю перефразувати наукову тезу Н.Зборовської стосовно поетового Закарпаття в Україні.

НАТАЛІЯ ВИГОДОВАНЕЦЬ

Джерельні приписи :

1. Мідянка, П. Зелений фирес [Текст] : поезії / П.Мідянка. – Ужгород : Ґражда-Карпати, 1999. – 138 с.
2. Мідянка, П. Осередок [Текст] : вірші / П.Мідянка. – К. : Світовид, 1994. – 95 с.
3. Мідянка, П. Срібний прімаш [Текст] / П.Мідянка. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. – 94 с.
4. Мідянка, П. Трава Господня [Текст] : поезії / П.Мідянка. – Львів : Кальварія, 2001. – 32 с.
5. Мідянка, П. Фараметлики [Текст] : поезія / П.Мідянка. – Ужгород : Ґражда, 1994. – 64 с.

***

6. Мідянка, П. Петрос Карпаторос [Текст] : [інтерв'ю з поетом] / П.Мідянка // Гаврош, О. Чим серце наповнене, те говорять уста : 25 інтерв'ю з відомими людьми краю. – Ужгород : Карпати, 1997. – С. 120-126.
7. Мідянка, П. «Широкий Луг утримує мене від багатьох спокус» [Текст] : [інтерв'ю з поетом] / П.Мідянка // Гаврош, О. Закарпатське століття : XX інтерв'ю. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2006. – С. 127-140.

***

8. Мідянка, П. «Векслики у рехлик…»; «О Божечку! Земля ця маргінальна»; «Пам'яті Антона Годинки» [Текст] : вірші / П.Мідянка // Айно. – 1998. – № 2-5. – С. 34.
9. Мідянка, П. Вірші з Широкого Лугу [Текст] / П.Мідянка // Критика. – 2001. – № 12. – С. 31.
10. Мідянка, П. Земля на загумінках; Катехикит С. Б.; Третман; «О котрий з них карпатський соловій!..» [Текст] : [вірші] / П.Мідянка // Карпат. край. – 1991. – 27 серп.
11. Мідянка, П. «Кохана Ельзо, край наш не Ельзас!..»; Сервус, пане Вархол [Текст] : [вірші] / П.Мідянка // Робітнича газета. – 1992. – 8 лип.
12. Мідянка, П. Поезії [Текст] / П.Мідянка // Сучасність. – 2006. – № 10. – С. 5-8.

***

13. Бедзір, Н. Інтертекстуальність та постмодерністська чуттєвість у збірці П.Мідянки «Дижма» [Текст] / Н.Бедзір // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Філологія. – Вип. 10. – Ужгород, 2004. – С. 96-99.
14. Вигодованець, Н.І. Петро Мідянка [Текст] / Н.І.Вигодованець // Письменники Срібної Землі: До 60-річчя Закарпатської організації національної спілки письменників України. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – С. 621-638.
15. Вигодованець, Н. Поезія Петра Мідянки [Текст] / Наталія Вигодованець // Українська поезія Закарпаття XX століття : наук. зб. – Ужгород : Ліра, 2004. – С. 231-248.

***

16. Гаврош, О. Петро Мідянка чеською мовою вийшов, але до Праги не дійшов [Текст] / О.Гаврош// Україна молода. – 2004. – 27 жовт. – С. 9.
17. Герасим'юк, В. Петро Мідянка : із книжки «Зелений фирес» [Текст] / В.Герасим'юк, // Укр. мова та л-ра. – 1997. - № 17. – С. 5.
18. Дністровий, А. Мова, пейзаж, сепаратизм [Текст] : [творчість П.Мідянки] / А.Дністровий // Книжник-review. – 2005. – 3 квіт. – С. 13.
19. Жадан, С. Петро Мідянка – русин чи хохол? [Текст] / С.Жадан // Столичные новости. – 2004. – 20-26 янв. – С. 20.
20. Знайомтесь : Один з лауреатів Всеукраїнського конкурсу «Учитель року–98» – Петро Мідянка [Текст] // Дивослово. – 1998. - № 11. – С. 49.
21. Керик, О. «Читати поезію в селі – нонсенс», – вважає Петро Мідянка, сільський вчитель та автор модерної поезії [Текст] : [вихід кн. поезій П.Мідянки «Дижма»] / О.Керик // Репортер. – 2004. – 17 січ. – С. 7.
22. Кузан, В. Поезія старих слів, або Віагра для поета [Текст] : [Про П.Мідянку] / В.Кузан // Старий Замок. – 2003-2004. – 31 груд.-14 січ. – С. 13.
23. Лукеча, О. Сіль землі на смак митця [Текст] : [про письмен. П.Мідянку і худож. А.Тиводара] / О.Лукеча // Закарпат. правда. – 2005. – 21-27 трав. – С. 13.
24. Любка, А. Екзотичний патріарх української поезії [Текст] : [про поета П.Мідянку] / А.Любка // Трембіта. – 2007. – 3 берез. – С. 14.
25. Федюк, Т. Світло пивниць золотих [Текст] : [про кн. П.Мідянки «Срібний прімаш» та «Трава Господня»] / Т.Федюк // Книжник-review. – 2007. – № 2. – С. 5-6.

ТРАВЕНЬ: 17

СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА ПАХОМОВА

50-річчя від дня народження вченого-мовознавця (нар. 1959 р.)

Світлана Миколаївна Пахомова – відомий спеціаліст у галузі російського, українського, словацького та загального мовознавства, вчений-ономаст, доктор філологічних наук, професор, завідувач єдиної в Україні кафедри словацької філології.

Народилася Світлана Миколаївна 17 травня 1959 р. в м.Хуст Закарпатської області. Зростаючи у сім'ї відомого журналіста (Миколи Рішка) та вчительки-філолога, змалечку увібрала любов та шанобливе ставлення до слова. Світлана хотіла бути журналістом,

© Л.Буднікова, О.Мадяр, 2008.

як тато. Однак із золотою медаллю закінчивши ЗОШ № 3 в Ужгороді, вона стала студенткою російського відділення філологічного факультету Ужгородського державного університету. Тоді вона ще не підозрювала, що з цим закладом буде пов'язане усе її подальше життя, а мовознавча наука вже не випускатиме із своїх тенет. Після закінчення навчання на факультеті протягом 1981–1984 років навчалася в аспірантурі при кафедрі загального і слов'янського мовознавства УжДУ, якою керував відомий вчений, професор П.П.Чучка. Під керівництвом Павла Павловича 1985 р. захистила кандидатську дисертацію на тему: «Русские составные личные именования донационального периода» за спеціальністю – російська мова. Після захисту дисертації майже десять років викладала на кафедрі російської мови, про що і сьогодні згадує з теплотою, а з 1994 р. – на кафедрі загального і слов'янського мовознавства, на базі котрої згодом відкрилося словацьке відділення.

Дедалі більше зростаючи у науковому плані, у 1996–1999 рр. навчається у докторантурі при кафедрі словацької філології УжДУ. Результатом був захист у 2000 р. докторської дисертації «Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах» (спеціальність «Слов'янські мови, українська мова») у спеціалізованій раді Інституту мовознавства ім.О.О.Потебні НАН України.

У 2001 р. доктор філологічних наук, професор Світлана Миколаївна Пахомова обрана завідувачем кафедри словацької філології Ужгородського національного університету. З того часу ця невеличка, але потужна за своїм науковим і кадровим потенціалом кафедра стала єдиним центром словакістики в Україні. Завдяки Світлані Миколаївні кафедра живе дуже активним науковим, творчим і громадським життям. У прикордонному Ужгороді на базі кафедри організовуються щорічні наукові семінари та конференції зі словакістики, зустрічі з відомими науковцями, дипломатами та членами уряду Словацької Республіки. Кафедра словацької філології видає науковий збірник «Studia Slovakistica», здійснює рецензування кандидатських та докторських дисертацій, розробляє методичні посібники, нові навчальні дисципліни й спецкурси зі словацької мови.

Керування кафедрою не перешкоджає Світлані Миколаївні займатися науковою роботою. Творчий доробок професора С.М.Пахомової налічує близько 130 наукових публікацій, у тому числі 3 монографії: «Еволюція антропонімних формул у слов'янських

мовах» (1999), «Екстралінгвальні фактори в контексті розвитку слов'янських антропосистем» (2003) та колективна монографія «Ономастика Полісся» (1999), видана в Інституті української мови НАН України. Коло наукових інтересів професора Пахомової надзвичайно широке, передусім це слов'янська історична ономастика, а також лексикологія, лексикографія, синтаксис, проблеми міжмовної інтерференції. Вона є автором багатьох розвідок зі словацько-української контрастивного мовознавства, зокрема «Словацько-українська інтерлінгвальна омонімія як комунікативна проблема», «Словацькі та українські іменники в світлі граматичної категорії роду», «Словацько-українські синтаксичні паралелі: конфронтаційний аспект» та інші. Праці Світлани Миколаївни публікуються у фахових наукових виданнях України, Словаччини, Чехії, Росії та Білорусі.

Світлана Миколаївна регулярно виступає з цікавими та актуальними доповідями на міжнародних наукових конференціях, симпозіумах та семінарах, входить до складу оргкомітетів всеукраїнських і міжнародних конференцій, виступає опонентом із захисту кандидатських та докторських дисертацій, а також рецензує ці роботи, адже кафедра, яку вона очолює, входить до списку ВАК України як провідна установа по захисту дисертацій зі спеціальності «Слов'янські мови». Крім того, вона – член редколегій фахових видань «Студії з ономастики та етимології» (Київ, НАН України), Наукового вісника УжНУ, голова редколегії наукового збірника «Studia Slovakistica» (УжНУ). Професор С.М. Пахомова входить до складу Національного комітету славістів НАН України.

Під вправним керівництвом професора С.М.Пахомової працюють над дослідженнями аспіранти та здобувачі кафедри словацької філології. Першою ластівкою був успішний захист кандидатської дисертації на тему «Категорія роду іменників у словацькій мові» випускниці словацького відділення УжНУ Ольги Мадяр в спеціалізованій раді Інституту мовознавства ім.О.О.Потебні НАН України у 2007 р.

Світлана Миколаївна Пахомова активно займається розробкою й виданням підручників та методичної літератури. У співавторстві з лектором словацької мови та культури доцентом Я. Джоґаником видано перший в Україні підручник «Словацька мова» для студентів вищих навчальних закладів, де базовий курс словацької мови

викладено в контрастивному аспекті, у зіставленні з українською мовою. Як талановитий науковець і справжній фахівець Світлана Миколаївна гостро відчуває динамічні зміни та потреби сьогодення. Тож вона стала ініціатором створення словацько-українського перекладного словника, поява якого компенсує нестачу праць такого типу в лексикографічному секторі.

Світлана Миколаївна тендітна, мила й скромна жінка з чарівною посмішкою, сповнена оптимізму, великої життєвої енергії, внутрішньої сили, завзята і самовіддана. Вона прекрасний організатор, досвідчений педагог, викладач та керівник демократичного типу, завжди щира і відкрита, з нею затишно і приємно працювати. Її працьовитість і активний стиль життя спонукають оточуючих до подальших наукових пошуків та самовдосконалення.

Бібліографічні довідки про праці проф. С.М.Пахомової можна знайти у «Енциклопедії Закарпаття: Визначні особи XX століття», біо-бібліографічному довіднику «Жіночі постаті в історії Закарпаття», «Наукова еліта Закарпаття: Доктори наук, професори Ужгородського національного університету», у збірнику «Паростки української словакістики». Studia Slovakistica 1.

ЛЕСЯ БУДНІКОВА,
ОЛЬГА МАДЯР

Джерельні приписи :

1. Медвідь-Пахомова, С.М. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах [Текст] : монографія / С.М.Пахомова. – Ужгород, 1999. – 248 с.
2. Пахомова, С.М. Історія російської антропонімії [Текст] : навч. посіб. до спецкурсу / С.М.Пахомова. – Ужгород, 2006. – 78 с.
3. Пахомова, С.М. Ономастика Полісся [Текст] / С.М.Пахомова, В.П.Шульгач, І.М.Железняк, О.П.Карпенко. – Київ : Кий, 1999. – 234 с.

***

4. Медвідь-Пахомова, С.М. Еволюція антропонімних формул у чеській та словацькій мовах [Текст] / С.М.Пахомова // Ономастика і апелятиви. – Вип. 10.– Дніпропетровськ, 2000.– С. 108-118.
5. Медвідь-Пахомова, С.М. Офіційне іменування особи у словаків та українців : проблеми норми [Текст] / С.М.Пахомова // Наукові записки. – Вип. 37. – Сер. : Філологічні науки (мовознавство).– Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. Винниченка, 2001.– С. 46-49.
6. Медвідь-Пахомова, С.М. Словацькі та українські іменники в світлі граматичної категорії роду [Текст] / С.М.Пахомова // Слов'янський вісник :

зб. наук. праць. Сер. : Філологічні науки. – Вип. 3. – Рівне : РІСКУ, 2003. – С. 88-93.
7. Медвідь-Пахомова, С.М. Словацько-українська інтерлінгвальна омонімія як комунікативна проблема [Текст] / С.М.Пахомова // Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti jazyka, literatúry, histórie a kultúry. Prešov, Filizofická fakulta Prešovskej univerzity 2003.– S. 107-114.
8. Пахомова, С.М. Антропонімні засоби вираження родинного зв'язку у слов'ян допрізвищевої епохи [Текст] / С.М.Пахомова // Науковий вісник Ужгородського університету : Сер. Філологія. – Вип.3. – Ужгород, 1998. – С. 28-32.
9. Пахомова, С.Н. Восточнославянская антропонимическая формула : ареология и диахрония [Текст] / С.М.Пахомова // Арэалогія : Праблемы і дасягненні.– Мінск, 1993.– С. 69.
10. Пахомова, С.М. Кафедра словацької філології [Текст] / С.М.Пахомова // Науковий вісник Ужгородського університету : Сер. : Філологія. – Вип. 11. – Ужгород, 2005. – С. 128-129.
11. Пахомова, С.М. Кафедра словацької філології : десятиліття творчості і звершень [Текст] / С.М.Пахомова // Реалізація в Закарпатській області державної мовної політики та основних положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин : матеріали круглого столу, 30 листоп. 2006 року. – Ужгород, 2006. – С. 170 – 175.
12. Пахомова, С. Словаки Закарпаття [Текст] / С.М.Пахомова // Закарпаття. Хто є хто : Міжнародне довідково-біографічне видання. – 2 вип. – К., 2005. – С. 31.
13. Пахомова, С.Н. Христианизация древнерусского именника и ее синтаксические последствия [Текст] / С.М.Пахомова // Совещание по вопросам диалектологии и истории языка : Лингвогеография на современном этапе и проблемы межуровневого взаимодействия в истории языка : тезисы докладов и сообщений. – Т. 3. – Москва, 1984.– С. 344-345.
14. Пахомова, С.М. Форум українських славістів в Ужгороді [Текст] / С.М.Пахомова // Studia Slovakistica. – № 6. – Ужгород, 2006. – С. 91-94.
15. Пахомова, С. Н. Эволюция антропонимно-апеллятивных формул в русском языке [Текст] / С.М.Пахомова // Шоста республіканська ономастична конференція. – Одеса, 1990. – С. 66-67.
16. Пахомова, С.Н. Эволюция антропонимного сочетания в русском языке [Текст] / С.М.Пахомова // Словаутварэнне і намінатыуная дэрывацыя у славянскіх мовах.– Ч. 2. – Гродно, 1992. – С. 141-142.
17. Пахомова, С.Н. Эволюция женской антропоформулы в русском языке донационального периода [Текст] / С.М.Пахомова // Новые разработки в области естественных и гуманитарных наук : (науч.-тех. сб. науч. работ молодых ученых УжГУ). – Ч. 2. – Ужгород, 1990. – С. 320-327.

18. Пахомова, С.М. Язичницьке табу на ім'я як причина розвитку слов'янської антропосистеми [Текст] / С.М.Пахомова // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Філологія. – Вип. 16. – Ужгород, 2007. – С. 58-62.

***

19. Медвідь-Пахомова, С. Слово про вчителя [Текст] / С.М.Пахомова // Новини Закарпаття (№ 27). – 2003. – 20 лют. – С. 7-8.
20. Пахомова, С. Подія у вітчизняній антропоніміці [Текст] / С.М.Пахомова // Карпат. світ. – 2006. – № 1. – С. 178-180.

***

21. Медвідь-Пахомова Світлана Миколаївна [Текст] // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. І : наука, культура, мистецтво : біобібліогр. довід. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 198-2002.
22. Медвідь-Пахомова Світлана Миколаївна [Текст] / М.Сюсько // Енциклопедія Закарпаття : Визначні особи XX століття. – Ужгород : Ґражда. – 2007. – С. 211.
23. Пахомова Світлана Миколаївна [Текст] // Наукова еліта Закарпаття : доктори наук, професори Ужгородського національного університету. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 89-90.
24. Cesta k slovenčine. Portrét [Текст] : [про С.Пахомову] // Slovenka. – 2002. – № 36. – 2.-8. septembra . – S. 46-47.

ЧЕРВЕНЬ: 13

ВАЛЕРІЙ ІВАНОВИЧ ПАДЯК

50-річчя від дня народження філолога, видавця (нар. 1959)

Він любить книги. Він обожнює доторкатися до них, гладити їх, відчувати їх запах. Він любить розглядати їх на предмет, чи були вони видруковані і зшиті правильно. Він любить створювати книги – заохочувати потенційних авторів реалізувати свої творчі задуми, стежити за процесом редагування, забезпечувати найвищу якість друку, яка б відповідала затраченим коштам. Він також чудово розуміє, що книга має найбільшу цінність тоді, коли потрапляє до рук читача; а отже він знає, що інтегральною частиною процесу публікації є реклама та розповсюдження книг, створених з його участю. І хто ж цей палкий шанувальник усіх аспектів книги?... Його ім'я – Валерій Падяк.

© Павло Роберт Магочій, 2008.

Варто зауважити, що Валерій Падяк є не лише виробником, він є також науковцем, автором численних досліджень з історії книгодрукування, укладачем унікальної цінності бібліографій. Його бібліофільська праця зосереджена значною мірою на книгах, журналах та газетах, що виходили на території його рідної землі – Карпатської Русі.

Валерій Падяк народився 13 червня 1959 р. в Ужгороді. Незважаючи на те, що Валерій народився у місті, в дитинстві він місяцями проживав у рідному селі свого батька – Ставному (Великоберезнянщина), розташованому на північ від Ужгорода в горах, під Ужоцьким перевалом – на самому стикові трьох історичних русинських регіонів – Підкарпатської Русі, Пряшівщини та Лемківщини. Саме через дитячий досвід спілкування з бабусею Євкою та дідусем Станком, В.Падяк проникся любов'ю до русинської мови та багатої культурної спадщини своїх предків. Уся долина річки Уж була – і нині є – культурним та політичним прикордонням. А отже, немає нічого дивного в тому, що юний Валерій з дитинства познайомився та став шанувальником мов та культур словаків, чехів та угорців, що проживали в межах Закарпатської області та за її кордонами. Звичайно, як кожен мешканець радянського Закарпаття, Валерій повинен був добре знати російську та українську мову. Освіту він отримав спершу в Ужгородській середній школі № 11 (1966–1976), а згодом на російському відділенні філологічного факультету Ужгородського державного університету (1977–1982). Після закінчення університету В.Падяк розпочав педагогічну діяльність, викладаючи російську мову та літературу в Ужгородській середній школі № 7 (1982–1986).

У 1986 р. В.Падяк почав працювати редактором шкільних підручників у закарпатській філії київського видавництва «Радянська школа» (нині вид-во «Освіта»).

Працюючи редактором (1986–1992) В.Падяк до того ж не лише написав (у співавторстві) кілька оригінальних власних шкільних підручників для шкіл з угорською мовою навчання, але й завершив працю над дисертацією на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, яку захистив у 1990 р. в Інституті літератури ім.Т.Шевченка Академії наук Української РСР в Києві. Його дисертація на тему «Русская классика в литературном процессе Закарпатской Украины (вторая половина XIX – начало XX веков)» була написана під керівництвом доктора наук Василя Микитася,

відомого радянського фахівця з ранньої літератури Підкарпатської Русі.

Розпад Радянського Союзу та створення у 1991 р. незалежної України з її курсом на демократизацію та ринкову економіку дало нові перспективи для підприємливих людей. В.Падяк побачив свій шлях у новій ситуації і у 2000 р. вирішив заснувати своє власне підприємство. Його метою було, однак, не заробляння грошей, а створення видавництва, що спеціалізувалося б на високоякісній книжковій продукції, яка сприяла б піднесенню культурного рівня його рідного Закарпаття. Незважаючи на численні труднощі, В.Падяк був дуже успішним у своїх ініціативах. Дякуючи своїй, здавалось би безмежній енергії та талантові своєї дружини Лариси Ільченко, яка поєднує функції редактора, дизайнера, за перші вісім років свого існування «Видавництво Валерія Падяка» опублікувало майже 200 назв книг. Видавництво також стало відомим і за межами Закарпаття. Його книги широко розповсюджуються не лише в Україні, а й також в сусідніх країнах – Словаччині, Польщі, Угорщині, Румунії, Чеській Республіці, а також в далеких Канаді, США та Ізраїлі.

Як видавець та вчений В.Падяк чітко висловлює свою відданість карпаторусинам, яких він справедливо вважає окремим слов'янським народом. Немає нічого дивного в тому, що його праці в основному зосереджуються на історії літератури та друкарства Карпатської Русі, з особливою увагою до письменників та вчених XIX століття (А.Кралицький, О.Духнович, Ю.Ставровський-Попрадов, М.Висаник) та століття двадцятого (І.Гарайда, М.Лелекач, О.Рудловчак). За ініціативою В.Падяка його видавництво сприяло виходові в світ творів нового покоління русинських письменників з України (Р.Пищальник, В.Танчинець) та Словаччини (М.Мальцовська) та через Дослідний центр карпатознавства при видавництві сприяло укладанню та публікації русинських народних (В.Баганич) та авторських пісень (І.Керецман).

Зі своїм багатим досвідом видавця, науковця, педагога В.Падяк збагатив русинський культурний рух в Україні та за її межами. Він є активним членом Світової академії русинської культури (з центром в Канаді) та частим учасником русинських наукових конференцій в Чеській Республіці, Угорщині, Польщі, Словаччині. В.Падяк відіграв особливо важливу роль як учасник та член організаційного комітету Третього конгресу русинської мови, що відбувався в Педагогічному університеті та Ягеллонському університеті в Кракові у

вересні 2007 р. Також він є головою Ужгородського общества ім.О.Духновича, яке з його ініціативи проводить численні культурно-мистецькі акції: презентації книг, вечори пам'яті, зустрічі з відомими особистостями краю, провідними письменниками та науковцями. Особливо цінним в організації цих заходів є залучення до участі активістів культурно-національних товариств краю – словацького, чеського, російського, еврейського, румунського, угорського тощо.

В.Падяк ніколи не забував свого досвіду педагогічної діяльності й приділяє значну увагу освіті, особливо учнів початкових та середніх шкіл. Він бере активну участь в діяльності Програми русинських недільних шкіл, заснованої в 2002 р., яка на п'ятому році свого існування складалася із 40 класів в усіх куточках Закарпатської області. Великою мірою завдяки ініціативі В.Падяка учні та вчителі Програми русинських недільних шкіл мали можливість відвідати VIII-й Світовий конгрес русинів у Криниці (Польща), професійний русинський Театр ім.О.Духновича в Пряшеві, а також Третій конгрес русинської мови в Кракові. Усвідомлюючи важливість позакласної діяльності Програми русинських недільних шкіл, В.Падяк сприяв заснуванню щорічного Конкурсу декламаторського мистецтва ім.О.Духновича та створенню футбольних команд, пов'язаних з русинськими класами, гравці яких вже брали участь в чемпіонатах з участю русинських команд Словаччини та Сербії.

Діяльність Валерія Падяка є неоціненним складником русинського культурного руху в світі.

ПАВЛО РОБЕРТ МАҐОЧІЙ

Джерельні приписи :

1. Падяк, В. З історії відкриття в Ужгороді пам'ятника президенту Т.Масарику : Формування громадської думки (1992–2002) [Текст] / В.Падяк. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2003. – 52 с. : іл.
2. Падяк, В. Русская классика в литературном процессе Закарпатской Украины (вторая половина XIX – начало XX веков): Автореф. дисс. ... канд. филол. наук [Текст] / Валерій Падяк; АН Украинской ССР, Ин-т лит. им.Т.Г.Шевченко. – К., 1990. – 16 с.
3. Капитан, М.А. Русский язык [Текст] : учебник для 3 кл. школ УССР с венгерским языком обучения [Текст] / М.А.Капитан, Е.И.Мейгес, В.И.Падяк. – К.; Ужгород : Радян. школа, 1988. – 256 с;
2-е изд., переработанное. – К.; Ужгород : Освита, 1988. – 207 с.

4. Лавер, Е.М. Русский язык [Текст] : учебник для 6 кл. школ Украины с венгерским языком обучения [Текст] / Е.М.Лавер, М.А.Мазурок, В.И.Падяк. – К.; Ужгород : Освита, 1992. – 224 с.
5. Падяк, В. Сборник диктантов и изложений по русскому языку для начальных классов школ УССР с венгерским языком обучения [Текст] / В.Падяк. – К.; Ужгород : Радян. школа, 1986. – 208 с.
6. Рущак, М.Ю. Система хозяйствования в Закарпатской области в 1991–2004 годах: экономический упадок, развал аграрного сектора, губительное использование природных ресурсов, крах социальной защиты населения, политика ассимиляции русин, нарушение прав коренного населения [Текст] / М.Ю.Рущак, В.И. Падяк. – Ужгород: Изд-во В.Падяка, 2004. – 56 с.

* * *

7. Падяк, В. о. Анатолій Кралицький [Текст] : бібліогр. покажч. / В.Падяк, Л.Ільченко; авт. вступ. ст. В.Падяк. – Ужгород, 1994. – 112 с.
8. Закривидорога, О. Олена Рудловчак [Текст]: бібліогр. праць та літопис життя / О.Закривидорога, Л.Ільченко, В.Падяк; вступ. розвідка В.Падяка. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2001. – 160 с.
9. Падяк, В. Ужгородський тижневик «Новый Свѣтъ» (1871–1872) [Текст] : анотована бібліогр. матеріалів та іст. нарис / В.Падяк; бібліогр. ред. Л.Ільченко. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2006. – 172 с.

* * *

10. Падяк, В. Видавнича та друкарська справа на Закарпатті [Текст] / В.Падяк // Книга Закарпаття: анотов. кат. видань 2004 року: (З фондів Закарпат. обл. універс. наук. б-ки). – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2005. – С. 69-77; Книга Закарпаття: Книга Закарпаття: анотов. кат. видань 2005 року... – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2006. – С. 69-81; Книга Закарпаття: Книга Закарпаття: анотов. кат. видань 2006 року... – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2007. – С. 85-98; Книга Закарпаття: анотов. кат. видань 2007 року... – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2008. – С. 83-99.
11. Падяк, В. Видавнича справа та кириличний друк на Підкарпатській (Угорській) Русі за часів австрійської влади Габсбургів [Текст] / В.Падяк // Carpatho-Rusyns and Their Neighbors: Essays in Honor of Paul Robert Magocsi.– Fairfax, VA: Eastern Christian Publications, 2006.– P. 307-347.
12. Падяк, В. Герой, що оберіг своє кохання [Текст] : [вступ. ст.] / В.Падяк // Кралицький А. «Кому мила єсть отчина ...» : оповід. / упорядкув. текст., вступ. ст., приміт. В.Падяка. – Ужгород, 1998. – С. 5-16.
13. Падяк, В. З історії діяльності Слов'янських комітетів поміж русинів: невідоме листування А. Кралицького з М. Раєвським 1865-1866-го років// Ідеї слов'янської єдності та суспільна думка на Закарпатті в XIX–XX ст.: Доповіді наук. семінару, присвяч. 150-річчю Слов'янського з'їзду в Празі. – Ужгород, 1999. – С. 62-78.

14. Падяк, В.И. Закарпатье (Подкарпатская Русь): проблемы и особенности функционирования русинского литературного языка в контексте национального возрождения [Текст] / В.Падяк // Славянские литературные микроязыки и языковые контакты : материалы международ. конф. организованной в рамках Комиссии по языковым контактам при Международ. Комитете славистов. Тарту, 15-17 сентября 2005 г./ под. ред. А.Д.Дуличенко, С. Густавссона. – Тарту, 2006. – С. 34-84.
15. Падяк, В. Сто років з Андрієм Карабелешем... [Текст] : [вступ. ст.] / В.Падяк // Карабелеш А. Избранное: стихи, проза / составление и литературно-критический очерк В.Падяка. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2006. – С. 3-40.
16. Падяк, В. Трагічна доля фундаментальної бібліографічної праці Підкарпаття: Огляд віднайдених архівних матеріалів [Текст] : [післямова] / В.Падяк // Загальна бібліографія Подкарпатя / Зложили Н.Лелекачъ, И.Гарайда. – Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2000. – С 187-212.
17. Падяк, В. Языкова сітуація на Підкарпатській Руси : проблемы и перспективы [Текст] / В.Падяк // Jazyková kultúra a jazyková norma v rusínskom jazyku / зоставителька: А.Плїшкова. – Prešov : Prešovská univerzita v Prešove Ustav regionálnych a národnostných štúdií, 2007. – С. 73-84.
18. Padjak, V. Historie přemistěni kostela sv. Paraskevy z Nižního Selište na Podkarpatské Rusi do Blanska na Moravě [Текст] / Valerij Padjak // Roubené skvosty z Podkarpatské Rusi a východního Slovenska: Sborník referátů ze semináře 21.–22.11.2005/ Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě.– [Vysoké Mýto], 2006.– S 9-27.

* * *

19. Падяк, В. Америка мого прадіда [Текст] / В.Падяк // Карпат. край. – 1992. – № 11. – С. 6 ; № 14. – С. 6; № 18. – С. 6; № 21-22. – С. 12; № 25-26. – С. 12; № 29-30. – С. 12.
20. Падяк, В. Антоній Годинка и ідея реформы русинського літературного языка у 70-і годы XIX ст. [Текст] / В.Падяк // Русинськый світ = Ruszin Világ. – Будапешт. – 2004. – № 6. – С. 2-4.
21. Падяк, В. Перша світова війна: Карпатські спомини [Текст] / В.Падяк // Старий Замок паланок. – 2004.- 24-30 верес. – С. 11; 1-7 жовт. – С. 11; 8-14 жовт. – С. 11; 15-21 жовт. – С. 15; 22-28 жовт. – С. 15; 5-11 листоп. – С. 15; 26 листоп. – 2 груд. – С. 15.
22. Падяк, В. Забытый Русин-реформатор в Австрії: Михайло фон Висаник (10.10.1792–3.11.19872) [Текст] / В.Падяк // Русин. – Пряшів. – 2008. – № 8. – С. 9-10.

****

23. Падяк, В. Як видавець став видавцем [Текст] : [інтерв'ю з дир. приват. вид-ва «Видавництво В.Падяка» / Вела Лариса Подоляк] / В.Падяк // Старий Замок. – 2003. – 4-10 груд. – С. 14-15.

24. Падяк, В. Выдаватель Валерій Падяк: «Я реалізовав свою тужбу» [Текст] : [інтерв'ю з видавцем / Взяв М.Дронов] / В.Падяк // Русин. – Пряшів. – 2004. – № 1-2. – С. 14-15.

***

24. Зубач, В. Чи стає видавнича справа частиною загальнодержавної? [Текст] : [бесіда с В.Падяком про проблеми книговидавництва на Закарпатті] / Василь Зубач // Трембіта. – 2004. – 6 листоп. – С. 14.
25. Шевченко, А. Непризнанный народ [Текст] : [Беседа с В.Падяком о русинах Закарпатья] / Алексей Шевченко // Корреспондент. – 2004. – № 25. – С. 54.
26. Падяк Валерий [Текст] // Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород: Изд-во В.Падяка, 2001. – С. 290.
27. Magocsi, P.-R. Padiak Valerii [Текст] / P.-R. Magocsi // Encyclopedia of Rusyn History and Culture/ Editors: P.-R.Magocsi and I.Pop. – Revised and Expanded Edition. – Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press, 2005. – P. 369.
28. Farnam, A. Harmony reigns in an unexpectea place [Текст] : Five countries and four faiths intersect peacefully in multiethnic Subcarpathia : [про В.Падяка та його родину] / Arie Farnam // The Christian Science Monitor. – 2002. – Boston. – 29 march. – P. 8.

ЧЕРВЕНЬ: 17

ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ДЕЛЕГАН

70-річчя від дня народження вченого-історика, педагога, громадського діяча (нар. 1939)

Літо – особлива пора року. Земля буяє рослинністю, ніби стверджуючи, що людська праця суттєво примножиться, буде хліб і до хліба. А щоб це сталося, хлібороби працюють не покладаючи рук. Але не тільки вони: літо – найгарячіша пора і для науковців. Вони змінюють навчальні аудиторії на читальні зали архівів і бібліотек. До цієї категорії людей належить і наш ювіляр – Василь Васильович Делеган, кандидат історичних наук, доцент Ужгородського національного університету.

Василь Делеган народився 17 червня 1939 р. в с.Загаття, що на Іршавщині. Родина була багатодітною, тому батькові, Василю Федоровичу, неодноразово доводилось їздити на заробітки, у тому числі

© М.Олашин, 2008.

в Бельгію, де він трудився шахтарем. У такі періоди усі турботи про сім'ю та господарство лягали на плечі матері, Марії Іванівни. Незважаючи на чималі труднощі, батьки зробили усе можливе, щоб виростити вісьмох дітей порядними і освіченими. Так воно й сталося – сини і доньки здобули вищу освіту, знайшли себе у житті.

Наш ювіляр успішно навчався у Загатській середній школі (1946–1956). Він встигав і батькам допомагати, і добре вчитися, і виконувати окремі громадські доручення. Уже в школі зрозумів: його покликання – історія. Студентські роки на історичному факультеті Ужгородського університету (1956–1961) були дуже цікавими і насиченими. Він серйозно готувався до кожного заняття, був активним учасником студентського наукового гуртка, писав реферати і доповіді, виступав на студентських конференціях... І кінцево утвердився у правильності свого професійного вибору.

Ставши дипломованим фахівцем, Василь Васильович поїхав, згідно з направленням, на Івано-Франківщину. Тут, у Порогівській СШ, протягом двох років (1961–1963) він викладав історію та суспільствознавство. Займатись педагогічною роботою було цікаво, учні любили свого вчителя, колеги шанували. Але у нього з'явилось непереборне бажання стати дослідником таємниць історії, ліквідатором її «білих плям».

І тому у 1963 р. наш ювіляр зробив важливий життєвий крок – він став аспірантом Ужгородського університету. Зауважимо, що це рішення не було спонтанним. Інтерес до наукових пошуків проявився ще у студентські роки. І найбільша заслуга в цьому доцента Л.А.Коваленка. Після закінчення аспірантури (1966) Василь Васильович назавжди пов'язав свою долю з рідною Alma mater. Працював на посадах викладача (1966–1967), старшого викладача (1967–1970) та доцента (1970–1991) кафедри політичної історії. З вересня 1991 р. – він доцент кафедри історії України.

Доцент В.В.Делеган є відомим вченим. Бібліографія його наукових публікацій налічує більше 100 позицій. Колега плідно працює у кількох напрямках. Вирізнимо найголовніші.

Так, ставши аспірантом, він зосередив свою увагу на вивченні молодіжного руху на Закарпатті у перше міжвоєнне десятиріччя. При виборі теми консультувався із старшими колегами – доцентами І.М.Гранчаком, М.Є.Ротманом, О.В.Хлантою. Визначившись із досліджуваною проблемою, Василь Васильович заглибився у наукові пошуки. Він виявляв і опрацьовував документи і матеріали в архівах

Праги, Москви, Києва, Львова і, звичайно, Берегова та Мукачева. Ґрунтовно вивчив опубліковані документи (у тому числі й зарубіжні видання). Старанно проштудував праці попередників, що торкалися його проблеми. Цим, в принципі, можна було б і обмежитись. Та наш ювіляр – максималіст за натурою. Він розшукав кількох учасників молодіжного руху і записав їх спогади. Ця копітка і сумлінна праця увінчалася успішним захистом першого жовтня 1969 р. кандидатської дисертації на тему: «Революційний молодіжний рух на Закарпатській Україні в 1918–1929 рр.»

У дисертаційній роботі та низці публікацій історик висвітлив цілий комплекс питань, а саме: соціально-економічне і політичне становище молоді Закарпаття в досліджуваний період, її боротьбу за підвищення заробітної плати, скорочення робочого дня, покращення охорони праці; дотримання загальнолюдських прав і свобод; заходи по підвищенню освітнього і культурного рівня; боротьбу за мир, проти агресії і війни; формування інтернаціональної єдності молоді; керівництво молодіжним рухом з боку Комінтерну, Комуністичного Інтернаціоналу молоді, Компартії Чехословаччини тощо. Історик вказав і на недоліки молодіжного руху. Це малочисельність, недостатній освітній рівень, матеріальні і кадрові проблеми та ін. У той же час він зробив справедливий висновок, що молодіжний рух вніс свій вклад у звільнення закарпатців від соціального і національного визиску.

А ще В.В.Делеган має низку публікацій з різних проблем історії Закарпаття. Серед них назвемо такі: політична історія краю, діяльність громадських організацій (зокрема чимало уваги приділив «Просвіті»), свалявський страйк деревообробників 1935 р., особливості переходу влади від народних комітетів до місцевих Рад депутатів трудящих, історія населених пунктів регіону (Тячів, Вилок) та ін. Полюбляє ювіляр і жанр біографістики. Підтвердженням цього є низка нарисів про політичних діячів краю, а також колег. Серед останніх найбільше уваги приділив постатям професорів Л.А.Коваленка (1907–1985), І.М.Гранчака (1927–2000), доцентів А.М.Ігната (1918–1977) та В.І.Неточаєва (1911–1968). До речі, у 16 випуску «Наукового вісника Ужгородського університету. Серія: Філологія» він опублікував цікавий документ – лист Коваленка в ЦК КП України, в якому той стверджував, що його безпідставно переслідують за «націоналістичні» помилки в минулому (мова йде про статтю, опубліковану в шостому номері журналу «Вітчизна» за 1946 р.).

Інколи історик звертає свій погляд й на питання, що мають геополітичний характер. Так, його перу належить кілька публікацій, в яких автор доводить тезу: Крим – складова і невід'ємна частина України. Це є конкретним проявом активної громадянської позиції вченого.

Підсумовуючи загальну характеристику наукових здобутків колеги, наголосимо, що ми згадали тільки найголовніші напрямки його досліджень та здобутки в царині історії. При цьому зауважимо, що його студії мають вагому джерельну базу, вдалу структуру, аргументовані висновки і узагальнення.

Доцент В.В.Делеган є добре знаним педагогом. Його педстаж налічує майже 45 років. Він має досвід роботи у середній школі і ще більший – у вищому навчальному закладі. За останні 17 років читає студентам нормативний курс «Історія України (з найдавніших часів до наших днів)», а також низку спецкурсів. Досконало знає фактичний матеріал, методику викладання історії, особливості вікової психології студентської молоді. Заняття проводить в оптимальному темпі, в доброзичливій атмосфері, заохочує студентів до дискусії, висунення гіпотез, формулювання своїх оцінок тим чи іншим історичним подіям і процесам.

Окремі педагогічні здобутки Василь Васильович зафіксував у навчально-методичних публікаціях. Крім того, він охоче ділиться багатим педагогічним досвідом з молодшими колегами, у тому числі на методичних конференціях, засіданнях кафедри, методичної ради тощо.

В.В.Делеган завжди вирізнявся активністю у громадській роботі. Уже на початку викладацької праці у ВНЗ його було обрано членом (згодом головою) профбюро кафедр суспільних наук та членом групи народного контролю УжДУ. Крім того, він, як й усі колеги, залучався до читання лекцій серед населення. Деякий час очолював первинний осередок обласної організації Українського товариства «Знання».

Наш колега багато сил і часу віддав редагуванню різної друкованої продукції. Зокрема він був відповідальним секретарем та членом редколегії збірників матеріалів низки конференцій, а саме: «Інтернаціональне виховання студентської молоді: Матеріали республіканської наукової конференції» (Ужгород, 1972), «Інтернаціональне виховання студентської молоді: Матеріали 2-ї міжвузівської науково-теоретичної конференції» (Львів, 1975), «Возз'єднання

українських земель в єдиній Українській Радянській державі...» (Ужгород, 1976). А ще за дорученням видавництва «Карпати» рецензував чимало робіт наукового та художнього характеру.

Своїми успіхами ювіляр у значній мірі завдячує родині. Дружина, Олена Михайлівна, медичний працівник, доклала максимум зусиль для того, щоб чоловік зміг реалізувати свої творчі задатки. А ще подружжя Делеганів виростило і виховало двох дітей – сина Віктора і доньку Світлану. Вони тішать батьків своїми успіхами та добрими справами, а ще ... внуками, з якими завжди радісно на душі.

Ось такий він Василь Васильович Делеган – вчений-історик, педагог, громадський діяч і просто порядна людина. До свого ювілею він прийшов з вагомими здобутками. І ми щиро віримо в їх примноження.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи :

1. Делеган, В.В. Великий Жовтень і боротьба трудящої молоді Закарпаття за соціальне та національне визволення (1918–1923 рр.) [Текст] / В.В.Делеган // Великий Жовтень і розквіт возз'єднаного Закарпаття : матеріали наук. сесії, присвяч. 50-річчю Великої Жовтневої соц. революції, 29 черв.-2 лип. 1967 р. – Ужгород : Карпати, 1970. – С. 173-180.
2. Делеган, В.В. Вилок [Текст] : [Ист. очерк] / В.В.Делеган // История городов и сел Украинской ССР : В 26 т. Закарпатская область. – К. : Глав. ред. УСЭ АН УССР, 1982. – С. 198-207.
3. Делеган, В.В. Всепросвітянський з'їзд в Ужгороді : 70-річчя з дня проведення (1937) [Текст] / В.В.Делеган // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2006. – С. 402-405.
4. Делеган, В.В. Дмитро Іванович Дорошенко : 125-річчя від дня народж. історика, громад.-політич. діяча, публіциста (1882–1951) [Текст] / В.В.Делеган // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2007 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2006. – С. 191-194.
5. Мельник, В.П. Діяльність профспілкових організацій Закарпаття в 20-30-х роках [Текст] / В.П.Мельник, В.В.Делеган, Ю.М.Бисага // Профспілки Закарпаття : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю Першого з'їзду проф. спілок Закарпат. України, 20 січ. 1995 р. – Ужгород : Патент, 1995. – С. 32-39.
6. Делеган, В.В. Діяльність України в Раді Європи [Текст] / В.В.Делеган, М.В.Делеган // Науковий вісник Ужгородського державного інституту інформатики, економіки і права. – Вип. 2. – Ужгород, 2003. – С. 35-39.
7. Делеган, В.В. До питання про діяльність Комуністичної спілки молоді на Закарпатті в 1921 році [Текст] / В.В.Делеган // Тези доповідей кафедри

історії КПРС до ювілейної наукової конференції [УжДУ], присвяч. 20-річчю возз'єднання Закарпаття з Радян. Україною і 20-річчю заснування ун-ту (жовт. 1965 р.). – Ужгород, 1965. – С. 55-61.
8. Делеган, В.В. До питання про оцінку діяльності «Просвіти» [Текст] / В.В.Делеган // Тези доповідей наукової конференції «Суспільно-політичні відносини на Закарпатті в 20–30 рр. XX ст.». – Ужгород, 1992. – С. 137-141.
9. Делеган, В. З історії радянсько-чехословацьких культурних зв'язків у 1945–1948 рр. [Текст] / В.Делеган // Наукові записки УжДУ. Т. 50 : Питання новітньої історії Чехословаччини і Румунії. – Ужгород, 1963. – С. 108-115.
10. Делеган, В. Іван Юрійович Кашула : 70-річчя з дня народження науковця, педагога (1935–1995) [Текст] / В.Делеган // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 88-91.
11. Делеган, В. Крим – складова і невід'ємна частина України [Текст] / В.В.Делеган // Календар українців Угорщини на 1999 рік. – Ужгород : Ґражда-Карпати, 1999. – С. 84-86.
12. Делеган, В. Львівська «Просвіта» і становлення та діяльність просвітянської організації на Закарпатті [Текст] / В.В.Делеган // Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Ужгород, 1996. – Річник I (XV). – С. 45-51.
13. Делеган, В.В. О.В.Духнович про диференціацію навчання [Текст] / В.В.Делеган, В.В.Туряниця // О.В.Духнович і Слов'янський світ : програма [тези] наук. конф. 23-24 квіт. 1993 р. – Ужгород : Патент, 1993. – С. 99-100.
14. Делеган, В.В. Погіршення економічного становища трудящої молоді Закарпаття в роки світової економічної кризи (1930–1933 рр.) [Текст] / В.В.Делеган // Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету. Сер. історії. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – С. 12-18.
15. Король, І.Ф. Політичні партії й політична боротьба в 1921–1929 рр. [Текст] / І.Ф.Король, В.В.Делеган, О.В.Хланта // Нариси історії Закарпаття : [у 3 т.]. Т.II (1918–1945). – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 180-194.
16. Делеган, В.В. Про оцінку діяльності «Просвіти» в сучасній історіографії [Текст] / В.В.Делеган // Молодь – Україні : наук. записки молодих учених Ужгород. держ. ун-ту. – Ужгород, 1996. – Т. 9. – С. 41-51.

***

17. Делеган, В.В. Комуністичний молодіжний рух на Закарпатті в 1924–1929 роках [Текст] / В.В.Делеган // Укр. іст. журн. – 1968. – № 8. – С. 125-126.
18. Делеган, В.В. Олекса Борканюк [Текст] / В.В.Делеган // Журналіст України. – 1979. – № 3. – С. 30-35.

***

19. Басараб, В. Ставлячи питання до історії : Василю Делегану – 60 [Текст] / В.Басараб // Новини Закарпаття. – 1999. – 17 черв. (№ 85). – С. 6 : фото.
20. Василю Делегану – 60! [Текст] // Карпат. правда. – 1999. – черв. (№ 4). – С. 2 : фото.
21. Делеган Василь Васильович [Текст] // Під покровительством музи Кліо : іст. ф-ту Ужгород. нац. ун-ту – 60 років. – Ужгород, 2005. – С. 130-132.
22. Делеган Василий Васильевич [Текст] // Историки-слависты СССР : биобиблиогр. словарь-справочник. – М. : Наука, 1981. – С. 69.
23. Митина, Н.П. Делеган Василий Васильевич [Текст] / Н.П.Митина // Славяноведение в СССР : Изучение южных и западных славян : биобиблиогр. словарь. – Нью-Йорк-Москва, 1991. – С. 156.

ЛИПЕНЬ : 16

ОЛЕКСАНДР СИДОРУК

50-річчя від дня народження педагога та художника (нар. 1959)

Олександр Сидорук – митець глибокий, самобутній з оригінальним світосприйняттям. Його твори вирізняються з поміж робіт інших митців нашого краю, вони легко впізнавані, що, звичайно, зумовлено школою, здобутою освітою та світоглядом митця. Оглядаючи роботи, створені протягом десятиріч творчої праці, бачиш етапи еволюції майстра, який у постійному русі, пошукові нових форм самовираження. У його творчості 90-ті роки – це період експресії, підвищеного трагізму та емоційності. На зміну йому приходить зосередження і прагнення тиші. У результаті з'являються натюрморти абсурдно-гіперреалістичні за своїм характером. Останнім часом художник багато працює у жанрі пейзажу та портрету, намагаючись передати настрій, характер, розкрити сутність. Художника характеризує особливе серйозне й відповідальне ставлення до композиції творів, що, очевидно, пов'язане з тим, що за фахом він художник-сценограф, а тому композиції в роботах завжди вмотивовані і підпорядковані задумові. Митець, здається, зумисне уникає показної, зовнішньої ефектності техніки живопису, не намагається вразити нею глядача, а творить імпровізуючи.

© В.Мишанич, 2008.

Олександр Володимирович Сидорук народився 16 липня 1959 р. у м.Жданові (нині Маріуполь) Донецької області. Закінчив Краснодарське художнє училище, відділ сценографії (1978). З 1988 р. і донині працює викладачем в Ужгородській дитячій школі мистецтв у відділі образотворчого мистецтва, який очолював з 1988 по 2006 рр. За цей період багато його учнів брали участь і ставали переможцями у численних міжнародних, республіканських, обласних мистецьких проектах, виставках, конкурсах, фестивалях. Працював художником-постановником у театрі-студії «Біля замку», учасник театральних фестивалів в Ужгороді, Львові, Києві, Вільнюсі, Ризі, Москві, Белграді. Співпрацює як консультант та сценограф з Закарпатським обласним державним російським драматичним театром (м.Мукачево). Його сценографічна робота-постановка за п'єсою О.Островського «Пізня любов» у 2003 р. висувалась на присудження премії обласної премії ім. братів Шерегіїв (у галузі театрального мистецтва), а наступна робота за п'єсою Е.Іонеску «Лиса співачка» у 2005 р. отримала схвальні відгуки на Міжнародному театральному фестивалі «Золотий лев». У 2005–2006 рр. як головний координатор з боку України очолив Міжнародний мистецький проект «Варгол-Фест», який на міжурядовій зустрічі Україна–Словаччина був відзначений як найкращий у сфері співробітництва країн. Він отримав пам'ятну медаль від фонду Енді Варгола (м.Пітсбург, США), яких за п'ятнадцять років існування фонду видано всього тринадцять. Нагороджений почесною грамотою Міністерства культури і туризму України.

Останні роки багато працює як живописець. Постійний учасник обласних, республіканських та міжнародних виставок, симпозіумів та пленерів. Роботи знаходяться у приватних колекціях, культурних центрах, галереях та музеях країн Європи та України.

ВОЛОДИМИР МИШАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Башиста, М. Сидорук Олександр [Образотворчі матеріали] : [кат.] / Мілош Башиста // Витворний Тврдошін. – [Б. м.], 1994.

***

2. Hans-Jochen Schayer. Vier Augen, ein Motiv // Nordbayerische. Nachrichten. – 1998. – № 187 (august).
3. Кухта, В. Щаблини творчого сходження [Текст] : [перелік творч. робіт худож. О.В.Сидорука] / Василь Кухта // Карпат. край. – 2002. – № 1-4. – С.128.

4. Мишанич, В. Школа мистецтв презентує [Текст] : [в т. ч. про вист. творів худож. О.Сидорука в Ужгород. дит. шк. мистецтв] / Володимир Мишанич // Карпат. Україна. – 2002. – 10 жовт. – С.2.
5. Семенова, А. Штрихи до портрета [Текст] : [про худож. О.В.Сидорука] / Алла Семенова // Срібна Земля. – 1999. – 17 лип. – С. 14.
6. Список учасників виставки [Текст] : [в т.ч. О.В.Сидорук] // Мистецтво етносів Закарпаття : етно-мистецьке розмаїття регіонів України: кат. робіт закарпат. майстрів та аматорів нар. мистец. – К., 2007. – С.16.

ЛИПЕНЬ:24

ГАННА ВАСИЛІВНА БОЖУК

90-річчя від дня народження науковця, громадсько-політичного діяча (1919–2002)

Ганна Василівна Божук народилася 24 липня 1919 р. у смт.Великий Бичків Рахівського району в селянській сім'ї Василя й Василини Божуків. Родина Божуків завжди вирізнялася серед односельчан високим рівнем національної свідомості. Належить згадати бодай про Дмитра Кузьмика, який був розстріляний фашистами у 1942 р. за належність до ОУН. Відома закарпатська поетеса Миколая Божук – двоюрідна сестра Ганни Василівни, творчість якої відображала національний колорит і виховувала в дітей патріотизм та любов до рідної землі, формувала національну свідомість закарпатців. Її творче діяння Василь Ґренджа-Донський привітав віршем «Нова зірка на нашому небі».

Після закінчення горожанської школи у Великому Бичкові Ганна у 1935 р. поступає до Мукачівської Торговельної Академії, де стає учасницею пластового руху в курені імені Лесі Українки, драматичного гуртка «Рідна нива», активно працює в Етнографічному товаристві Підкарпатської Русі, проводить збір експонатів на рідній Гуцульщині для етнографічного музею, відкритого в Мукачеві 1937 р., вивчає народну культуру і побут гуцульських сіл. Вона брала участь у діяльності Мукачівської «Просвіти», проукраїнського товариства «Будуччина», танцювального ансамблю драматичної студії ім.Ф.Корятовича.

Саме тут під впливом таких визначних викладачів-патріотів, як Августин Штефан, Іван Трухлий, Валер'ян Горбачовський,

© М.Баяновська, 2008.

Олекса Приходько, Іванна Гірна, Оксана Голубінка та інших Ганна пройшла велику школу національного гарту. Згадані і незгадані професори засіяли в душу допитливої учениці золоті зерна любові до України, її мови і знедоленого народу.

У листопаді 1938 р. Торговельну Академію було евакуйовано з Мукачева до Сваляви. Тут Ганна Божук разом з іншими студентами та викладачами активно включилася в громадсько-культурне і політичне життя Карпатської України, брала участь в організації виборів до Сойму Карпатської України, вечора, присвяченого 125-річчю від дня народження Тараса Шевченка.

Слід згадати, що Ганна Василівна за часів мадярської влади, прихильності від якої не мала, жила під постійним наглядом. Із приходом радянської влади була кинута у в'язницю. На щастя, перебувала там недовго – вибратися з тюремних казематів допомогли земляки – Микола Климпотюк і Василь Нямещук.

У грудні 1945 р. Ганна стає студенткою історичного факультету новоствореного Ужгородського державного університету, який закінчила в січні 1951 р. й отримала посаду старшого лаборанта кафедри історії СРСР. Із 1967 р. – викладач, згодом – старший викладач згаданої кафедри, а в 1974 р. – перша серед жінок-випускниць історичного факультету, яка підготувала і захистила кандидатську дисертацію на тему «Аграрні відносини на Закарпатті в 20-х роках XX століття». Із 1980 р. і до виходу на пенсію Ганна Божук – доцент історичного факультету УжДУ. Творчу різносторонню викладацьку діяльність Ганна Василівна успішно поєднувала з напруженною науковою працею. Постійно вдосконалюючи лекційні курси, які вона читала для допитливої молоді, забезпечуючи їх необхідною науково-методичною літературою, Ганна Божук систематично друкує в наукових журналах і періодичній пресі свої наукові розвідки, бере участь в багатьох наукових конференціях різного рівня, налагоджує плідне співробітництво з українськими та зарубіжними колегами.

З особливою радістю Ганна Василівна сприйняла видатну історичну подію – проголошення України як незалежної держави, і всі свої знання, весь накопичений досвід, свій талант педагога і науковця присвятила служінню рідному краю. Особливо частими були її публікації в обласних періодичних виданнях та виступи по обласному радіомовленню, які мали патріотичне спрямування і завжди були актуальними для населення Закарпаття. А сказати Ганні Божук

було що, бо входила до складу керівництва таких новостворених обласних організацій, як Товариство української мови імені Тараса Шевченка, Народний Рух України, Закарпатське крайове товариство «Просвіта», Союз українок, Закарпатське об'єднання Всеукраїнського товариства імені Олени Теліги.

Без такої роботи Ганна Василівна не уявляла свого життя. Тому душевною трагедією і, по суті, глибоким приниженням для неї, сповненої творчою енергією, був вимушений вихід на мізерну пенсію у важкі інфляційні роки. Та Ганна Божук, незважаючи на такі обставини і пам'ятаючи, що вона перша закарпатська жінка – кандидат історичних наук, не зламалася. Вона ще з більшим запалом включається в громадську роботу, зокрема, стає активним учасником наукових і науково-практичних конференцій з питань історії культури, співорганізатором численних державних, національних і регіональних свят та вечорів пам'яті визначних учених, громадсько-політичних і культурних діячів, що їх проводило Закарпатське крайове товариство «Просвіта», автором багатьох статей про Карпатську Україну, національно-визвольний рух краю, незаслужено забуті постаті борців за волю України, які друкувалися у наукових збірниках, календарях, альманахах «Просвіти», газетах «Карпатська Україна», «Срібна земля», «Українське слово», «Новини Закарпаття», «Ужгород» та інших.

25 липня 1999 р. у Народному Домі товариства «Просвіта» відбувся ювілейний вечір з нагоди 80-річчя від дня народження відомої громадсько-культурної діячки Закарпаття Ганни Божук. Голова Закарпатського крайового товариства «Просвіта», лауреат премії ім.П.Чубинського Павло Федака оголосив ухвалу ради товариства про обрання Ганни Василівної почесним членом «Просвіти», вручивши їй відповідний диплом. На вечорі виступили Йосип Баглай, заступник голови товариства «Просвіта», кандидат філологічних наук, який зробив доповідь про життєвий і творчий шлях ювілярки, Василь Габорець (на той час начальник управління культури облдержадміністрації), провідні вчені УжНУ – професор, доктор історичних наук Дмитро Данилюк, професор, доктор історичних наук, декан історичного факультету Іван Мандрик, кандидат історичних наук Василь Пальок та інші. Всі виступаючі наголошували на такій чудовій рисі Ганни Божук, як уміння єднати людей, провідників українських громадських організацій і колишніх партій, які не завжди знаходять спільну мову.

Відійшла у вічність 28 грудня 2002 р. Належала до числа тих великих жінок-патріоток, для яких справа побудови і утвердження незалежної української держави була смислом її подвижницького, сповна відданого рідному народові, життя. У короткому нарисі інформативного характеру ми не можемо належною мірою висвітлити всю багатогранну діяльність Ганни Василівни, яка є для нашої молодої генерації взірцем служіння Батьківщині. Віримо, що прийдешні покоління дадуть гідну оцінку її життєвому подвигу.

Світлою постаттю залишиться Ганна Василівна Божук у пам'яті усіх, хто її знав, хто мав щастя з нею співпрацювати і спілкуватися.

МАРІЯ БАЯНОВСЬКА

Джерельні приписи:

1. Божук, Г. Документи Закарпатського обласного державного архіву про трудову еміграцію закарпатців у США та Канаду [Текст] / Г.Божук, В.Пальок // Українські Карпати : матеріали Міжнар. наук. конф. «Українські Карпати: етнос, історія, культура» (26 серп.-9 верес.). – Ужгород : Карпати, 1993. – С. 77-86.
2. Божук, Г. Історики Закарпаття XIX століття [Текст] / Г.Божук, В.Зілгалов // Четверта республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства (Миколаїв, 17-19 жовт.). – К., 1989. – С. 69-70.
3. Божук, А. V сьезд компартии Чехословакии в борьбе за трудящиеся массы крестьянства страны [Текст] / А.Божук // Великий октябрь и зарубежные словянские страны : XI Всесоюз. науч. конф. историков-славистов (27-29 января) : тезисы докл. и сообщ. – Минск, 1988. – С. 33.
4. Божук, Г. Сторінки історії етнографічного товариства Підкарпатської Русі [Текст] / Г.Божук // Культура Українських Карпат: традиції і сучасність : матеріали Міжнар. наук. конф. (1-4 вересня). – Ужгород : Ґражда, 1994. – С. 308-319.
5. Божук, Г.В. Ю.І.Гуца-Венелін у контексті взаємодій східно-слов'янських і західно-слов'янських культурних паралелей [Текст] / Г.Божук, В.Пальок // Ю.І.Гуца-Венелін і розвиток міжслов'янських зв'язків : тези доп. наук. конф., присвяч. 150-річчю від дня народж. Ю.І.Гуци-Венеліна. – Ужгород, 1989. – С. 24-26.

***

6. Божук, Г. Боролися за нове життя : Про жіночий пролетарський рух на Закарпатті у 20-30-их роках XX століття [Текст] / Г.Божук // Молодь Закарпаття. – 1987. – 30 квіт. – С. 4.
7. Божук, Г. Голгофа карпатських січовиків [Текст] / Г.Божук // Новини Закарпаття. – 1999. – 13 берез. – С. 12, 15.

8. Божук, Г. До 40-річчя Першого з'їзду Спілки молоді Закарпатської України [Текст] / Г.Божук // Молодь Закарпаття. – 1984. – 4 берез.
9. Божук, Г. Документи звинувачують : З історії боротьби за створення університету на Закарпатті [Текст] / Г.Божук // Укр. іст. журн. – 1970. – № 10. – С. 112-115.
10. Божук, Г. Заради дітей, заради життя : З історії жіночого руху на Закарпатті [Текст] / Г.Божук // Лісова індустрія. – 1991. – 9 серп. – С. 2.
11. Божук, Г. Кроки до незалежності України : 22 січня – день соборності України [Текст] / Г.Божук // Новини Закарпаття. – 2001. – 20 січ. – С. 4.
12. Божук, Г. Сторінки минулого : Про вибори на Закарпатті у 20-30-их роках XX століття [Текст] / Г.Божук // Закарпат. правда. – 1984. – 4 берез.

***

13. Баглай, Й. «Мрія з далекої юності…» : До 80-річчя Г.В.Божук [Текст] / Йосип Баглай. – Ужгород, 1999. – 24 с.

***

14. Божук Ганна Василівна [Текст] // Висіцька Т. Із плеяди науковців Закарпаття : біобібліогр. довід. – Ужгород : Ліра, 2005. – С. 118-121.
15. Згадаймо Ганну Божук [Текст] // Календар «Просвіти» на 2004 рік. – Ужгород. – 2004. – С. 151.
16. «Минула молодість!.. Мов пісня прошуміла!..» : (До 80-річчя від дня народження Ганни Божук) [Текст] // Календар «Просвіти» на 1999 рік. – Ужгород, 1999. – С. 230.
17. Пам'яті Ганни Божук [Текст] // Календар «Просвіти» на 2003 рік. – Ужгород, 2003. – С. 225-226.
18. Ювілейний вечір Ганни Божук [Текст] // Календар «Просвіти» на 2000 рік. – Ужгород, 2000. – С. 117.

***

19. Балега, Ю. З когорти патріоток [Текст] / Ю.Балега // Карпат. голос. – 1999. – 24-30 лип. – С. 6.
20. У вічність відійшла Ганна Божук [Текст] // Карпат. голос. – 2003. – 14-17 січ. – С. 6.
21. Федака, П. Смислом її життя була Україна [Текст] : [85-річчя від дня народження Г.В.Божук] / Павло Федака // Срібна Земля. – 2004. – 24 лип. – С. 15.

ЛИПЕНЬ: 26

ЮЛІЙ ІВАНОВИЧ РЕВАЙ

110-річчя від дня народження
громадсько-політичного, державного діяча
і педагога (1899–1979)

Юліан Ревай належить до найвизначніших громадсько-політичних і культурно-освітніх діячів Закарпаття XX ст.

Народився 26 липня 1899 р. у верховинському с.Мирча на Великоберезнянщині у вчительській родині Івана і Вероніки Реваїв. Початкову освіту здобув у рідному селі, далі навчався у школі при Ужгородській учительській семінарії, 1913 р. зарахований до семінарії, де математику і педагогіку викладав о. Августин Волошин, який мав помітний вплив і на формування світогляду юнака. У березні 1917 р. склав випускний іспит і одержав диплом учителя. У 1917–1918 рр. був у війську, повернувся з І-ої світової війни у чині сержанта. Відразу же включився у культурно-просвітницьке і громадське-політичне життя краю. На Свалявщині організував осередок соціал-демократичної партії, опісля учителював на Гуцульщині.

У 1923 р. на молодого, здібного й енергійного учителя звернув увагу референт шкільного відділу цивільної управи Підкарпатської Руси чех Йосиф Пешек – великий друг закарпатських українців – і запропонував очолити в шкільний управі краю відділ шкільних будинків. 1925 р. Ю.Ревай закінчив спеціальні університетські педагогічні курси і отримав диплом фахового учителя горожанських шкіл з правом викладати руську мову, географію та історію. Одночасно був призначений референтом народних шкіл, а згодом – секретарем екзаменаційної комісії учителів горожанських шкіл, пропрацювавши на цій посаді до 1935 р.

З 1925 до 1935 р. Ю.Ревай був редактором урядового щомісячного педагогічного журналу «Учитель», підготував кілька читанок для народних шкіл, виданих у різний час, зокрема у Державному видавництві у Братиславі 1931 і 1937 рр. Був активним у «Просвіті», Педагогічному товаристві Підкарпатської Руси, Учительській Громаді, Пласті. В останньому виконував обов'язки навчального пластуна – крайового звітодавця. З 1936 р. він – голова управи крайового хору Підкарпатського учительства.

© П.Федака, 2008.

З 1935 р. Ю. Ревай активізує свою політичну діяльність. Зокрема обирається послом чехословацького парламенту від соціал-демократичної партії, у 1935-38 рр. був видавцем громадсько-політичного журналу «До Перемоги». Він також був першим заступником голови першої Центральної Руської (української) Народної Ради в Ужгороді, співзасновником газети «Нова Свобода» в Ужгороді, Українського Національного об'єднання (УНО) в Хусті.

З наданням Підкарпатській Руси автономії, 11 жовтня 1938 р. Ю.Ревай став міністром в автономному уряді, очолюваному А.Бродієм, а після арешту останнього – міністром уряду, який очолив о.Августин Волошин (з 27 жовтня 1938 р.). 14 березня 1939 р. Юліан Ревай іменований прем'єром уряду Карпатської України Августином Волошином міністром закордонних справ, а 15 березня 1939 р. – прем'єром уряду Карпато-Української держави. На високих державних посадах чимало робив для розвитку транспорту, торгівлі, виробництва тощо, вів дипломатичні переговори у Відні, Берліні, Братиславі з німецькими, мадярськими, чеськими та іншими високими урядовцями щодо недопущення мадярської агресії, а потім – репресій проти карпатських січовиків та українських громадсько-політичних діячів, допомагав втікачам з Карпатської України тощо.

Після загарбання мадярами, з благословення Гітлера, Карпатської України переїздить у Братиславу, а згодом до Піщан, де до кінця 1944 р. працював директором пансіонату «Лікувальні купелі». У зв'язку з наближенням фронту та загрозою розправи з боку більшовиків перебирається до Плзня у Чехії, а відтак – до Франкфурта у Німеччині.

1949 р. Ю.Ревай переїздить до США. Цього ж року його обирають головою допомогового об'єднання «Самопоміч», яке очолював до 1979 р. Ця громадська організація чимало допомагала українцям – без огляду на їхню партійність чи віросповідання. До 1957 р. був директором канцелярії Українського Конгресового Комітету Америки (УККА), з 1958 р. до 1979 р. – директором Українського Інституту Америки, а з 1964 р. – президентом Карпатського Дослідного Центру, який видав ряд поважних праць вчених і громадських діячів – вихідців із Закарпаття, зокрема «Дипломатія подвійної моралі» П. Стерча (англ. мовою) та І том споминів проф. А.Штефана «За волю і правду» (у співпраці з «Вільним словом» С. Росохи).

Юліан Ревай співпрацював з НТШ, Карпатським Соймом,

Братством Карпатських Січовиків, Пластовою Старшиною Америки. Він був Почесним головою Карпатського Союзу, почесним членом Товариства Українських Інженерів Північної Америки та товариства Бойківщина в США, співзасновником Світового Конгресу Вільних Українців (СКВУ), головою Федеральної Кредитної Кооперативи «Самопоміч» в Нью-Йорку, брав діяльну участь у комітеті по спорудженню пам'ятника Т.Шевченка у Вашингтоні, Українському Народному Союзі та інших громадських формуваннях.

Великою заслугою Ю.Ревая слід вважати організацію ним на теренах Америки українського духовного, громадського і політичного життя. У цьому досяг успіхів завдяки непересічним організаторським здібностям, умінню згуртовувати навколо себе людей. У перші роки по переїзді в Америку проводив важку, але плідну освідомлюючу працю серед старої русинської еміграції, яка не вважала себе українцями. Він став ініціатором і одним із засновників Карпатського Дослідного Центру, серед завдань якого було мовою науки доводити, що русини і українці – це один народ. Співав у хорі церкви св. Марії в Нью-Йорку, доводячи цим, що він, колишній русин, прем'єр уряду Карпатської України має намір згладжувати гострі кути між своїми краянами, які перебувають у різних часових вимірах національної свідомості (русинської і української). Чимало сил докладав для розбудови інших ділянок церковного і культурного життя українців Америки.

Помер Ю.Ревай 30 квітня 1979 р. у США, де й похований. На жаль, він не залишив спогадів про свою працю у 20-і – 30-і роки на Закарпатті, що є великою втратою для дослідників історії, культури, політичного життя краю того часу.

ПАВЛО ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Ревай, Ю. Загальні примітки [Текст] / Ю.Ревай // Учитель. – 1927. – Рочн. 8. – С. 9-10, 79-80, 121.
2. Ревай, Ю. Уніфікація нашого народного шкільництва [Текст] / Ю.Ревай // Учитель. – 1927. – Рочн. 8. – С. 7-8.
3. Ревай, Ю. Педагогічні кружки [Текст] / Ю.Ревай // Учитель. – 1928. – Рочн. 9. – С. 69-76.
4. Ревай, Ю. Розвиток виховання глухонімих [Текст] / Ю.Ревай // Учитель. – 1930. – Рочн. 11. – Ч. 5-6. – С. 81-86.

***

5. Вегеш, М. Юліан Ревай (1899–1979) [Текст] / Микола Вегеш // Історія України в історичних портретах. – Ужгород, 1996. – С. 89-93.
6. Касинець, Є. У вдячності до блаж. п. Юліана Ревая [Текст] / Є.Касинець // Календар «Просвіти» на 1999 рік. – Ужгород, 1999. – С. 171.
7. Магочій, П.-Р. Формування національної самосвідомості : Підкарпатська Русь (1848–1949) [Текст] / Павло-Роберт Магочій. – Ужгород, 1994. – 296 с.
Зі змісту : [Про Ю.Ревая] – С. 186-187.
8. Пам'яті Юліана Ревая [Текст] // Календар «Просвіти» на 2000 рік. – Ужгород, 2000. – С. 162.
9. Пуйо, І. Остання зустріч з Юліаном Реваєм [Текст] / І.Пуйо // Календар «Просвіти» на 1999 рік. – Ужгород, 1999. – С. 171.
10. Ревай Юліан Іванович [Текст] // Вони боронили Карпатську Україну. – Ужгород : Карпати, 2002. – С. 511-513.
11. Ревай Юліан Іванович [Текст] // Павленко, Г. Діячі історії, науки і культури Закарпаття : малий енцикл. слов. – Ужгород, 1999. – С. 148.
12. Федака, П. Ревай Юліан Іванович [Текст] / Павло Федака // Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи XX століття. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 269-270.
13. Ревай, Ю.Ю. Виступ на урочистих зборах з нагоди 100-річчя від дня народження відомого громадсько-політичного, державного діяча і педагога [Текст] / Ю.Ю.Ревай // Календар «Просвіти» на 2000 рік. – Ужгород, 2000. – С. 163.
14. Утриско, М. Ревай Юліан [Текст] / М.Утриско // Бойківщина : монограф. зб. матеріалів про Бойківщину у географії, історії, етнографії і побуті. – Філадельфія; Нью-Йорк, 1980. – С. 108.
15. Федака, П. Визначний громадсько-політичний і державний діяч : До 100-річчя від дня народження Юліана Ревая [Текст] / Павло Федака // Календар «Просвіти» на 1999 рік. – Ужгород, 1999. – С. 168-170.
16. Худанич, В. Юлій Ревай – прем'єр-міністр Карпатської України (1899–1979) [Текст] / В.Худанич // Карпатська Україна і Карпатська Січ : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 60-річчю Карпат. України і Карпат. Січі. м.Хуст, 14 берез. 1999 р. – Ужгород : Карпати-Ґражда, 1999. – С. 28-33.
17. Юліан Ревай [Текст] // Белень М. Карпатська Україна в портретах. – Ужгород, 1998. – С. 143-146.
18. Юліан Ревай [Текст] // Пагиря В. Закарпатці у діаспорі. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 14-15.

***

19. Божук, Г. І згадали Карпатську Україну : До 100-річчя Юліана Ревая [Текст] / Г.Божук // Новини Закарпаття. – 1999. – 4 листоп. – С. 6.

20. Вегеш, М. Прем'єр-міністр Карпатської України : Штрихи до портрета Юліана Ревая [Текст] / М.Вегеш, О.Малець // Срібна Земля-Фест. – 1999. – 11-17 берез. – С. 15.
21. Федака П. Великий син зеленої Верховини [Текст] : [Юліан Ревай] / П.Федака // Срібна Земля. – 1999. – 24 лип. – С. 14.

ЛИПЕНЬ: 28

МАРІЯ ІВАНІВНА ЗУБАНИЧ

60-річчя з дня народження співачки, народної артистки України (нар. 1949)

Мабуть, немає в нашому краї людини, яка б не знала Марію Зубанич, не насолоджувалась її дзвінким, милозвучним, як гірський потічок, сріблясто-прозорим голосом. Вона по праву належить до райдужного сузір'я яскравих, немеркнучих зірок високого вокального мистецтва України . Володіючи ще з раннього дитинства рідкісним Божим даром ліричного співу і пройшовши по висхідній складний, але водночас плідний творчий шлях від учасниці аматорського сільського ансамблю до академічної солістки на престижних сценах багатьох країн, співачка прославила свій край талановитим виконавством, присвятивши улюбленому мистецтву все неосяжне багатство душі та серця. Пісня стала її життям, поетичним натхненням, невичерпним джерелом духовного єства. З нею росла, виховувалась, мужніла.

Мистецтвознавці, чисельні прихильники її вокального обдарування справедливо охрещують співачку «унікальним самородком», «ніжним закарпатським соловейком», який володіє «сріблястим казковим голосом», і ще багатьма заслуженими епітетами та похвалами.

Народилася ювілярка 28 липня 1949 р. в селищі Великий Березний. Природна любов до пісенних скарбів народу заполонила серце майбутньої володарки сцени ще з дитячої колиски, адже її мама Юлія Юріївна, без котрої не обходилося жодне весілля, ані вечорниці, ані хрестини, все життя кохалася в пісні. То ж не дивно, що й донечка росла з материнською піснею і вперше спробувала свій голос у парі з мамкою. Пізніше, в зрілому віці із вдячністю згадувала: «У спадок передала мені мати в дитинстві любов до пісні, – ніби поклала в ясенову колиску верховинську коломийку». Ті мамині

© В.Габорець, 2008.

уроки не замінити ніякими репетиціями, вправами, майстер-класами... Уже в школі дівчина співала в учнівському хорі, з подружками організувала вокальний квартет, згодом виступала в складі вокально-інструментального ансамблю «Пісні Карпат», стала солісткою ансамблю пісні й танцю «Ужанська долина». Саме тут відбувся перший серйозний дебют на сцені, де її милозвучний голос зачаровував односельчан. Та в народі співання раніше ніколи не вважалось роботою, то й Марійка тоді і гадки не мала обрати це за професію. Замолоду перепробувала чимало занять: полірувальницею на меблевому комбінаті, друкаркою у райвиконкомі... В школі захоплювалась математикою, а мати мріяла бачити доньку юристом.

І все ж природний потяг і непідробна любов до пісні перемогли. До того ж брат Федір, який згодом став відомим журналістом, письменником, постійно наполягав розвивати і вдосконалювати талант співачки, «полірувати голос, а не меблі». Ці обставини та ще випадкове знайомство з викладачем Ужгородського музучилища Андрієм Задором привели обдаровану співачку в стіни цього навчального закладу. Викладачі училища запримітили обдаровану співачку на обласному огляді художньої самодіяльності, де вона посіла перше місце, і запросили на навчання. Їй щастило на чуйних, турботливих та досвідчених наставників. В школі таким був Йосип Сакулич, в «Ужанській долині» – Ілля Лявинець, в училищі – Андрій Задор. Останній виховав цілу плеяду талановитих співаків і серед них – Гізелу Циполу, Володимира Мельниченка, Ельвіру Готвоні... Тут, в училищі , куди її після прослуховування зарахували відразу на другий курс, наполегливо осягала таємниці академічного співу, щедрі багатства вітчизняної та світової музично-вокальної класики, а отже – її природний альт поступився місцем напрочуд рідкісному барвистому лірико-драматичному, незвичайної краси тембру сопрано. Училище відкрило перед нею заманливі таємниці музичного світу. Та навіть після цієї, необхідної для професійної солістки «ломки» голосу вона й сьогодні не поривається з народною мелодією, а студенткою училища охоче виручала колектив «Ужанської долини» своїм чарівним солоспівом.

Училищна екзаменаційна комісія одностайно рекомендувала випускницю на навчання до Львівської державної консерваторії ім.М.Лисенка, де її улюбленою та незабутньою вчителькою стала відома всьому світові співачка, народна артистка України Марія Байко – учасниця славнозвісного вокального тріо сестер Байко.

Не останню роль у професійному зростанні студентки відіграв і її земляк Ігор Лацанич – головний диригент Львівського театру опери і балету, котрий одночасно був завідувачем оперною студією консерваторії. В прем'єрі опери «Дон-Жуан» В.-А.Моцарта, поставленій І.Лацаничем у Львівському театрі юного глядача, п'ятикурсниця консерваторії Марія Зубанич блискуче виконала трагічну роль донни Анни, на «відмінно» захистивши випускну дипломну роботу. Як писала львівська молодіжна газета, «…трагедія донни Анни сповна була передана талановитою студенткою».

Консерваторія стала для неї новим щаблем до висот професійної зрілості. Спостереження за успішними виступами сестер Байко, особисті виступи на студентській сцені, поїздки з концертами по містах і селах України в складі концертних бригад Львівської філармонії, ансамблю, яким керував наш земляк Іван Попович, конвертування у Львівському відділенні «Інтуристу», згодом участь у відповідальних концертах у Жовтневому палаці культури в Києві та столичному Палаці культури «Україна» – все це сприяло вдосконаленню вокальної майстерності. А особливо закордонні поїздки, де почуття відповідальності помножується. Адже ще студенткою – третьокурсницею консерваторії в 1975 р. разом із солісткою Львівського оперного театру, народною артисткою України Тамарою Дідик, солістом київської опери, заслуженим артистом України Георгієм Красулею, концертмейстером Наталією Кондратюк була удостоєна честі виступати на сьомому лемківському фестивалі в м.Монро (США), де, як відзначила газета «Карпатска Русь», «…публіка була їх співом зачарована». Через шість років (1981) вже солісткою Закарпатської філармонії разом із солістом Київської філармонії Віктором Тіткіним та концертмейстером Київської консерваторії Аліною Козаченко знову виїзджала на лемківський фестиваль, де її зустріли як давню знайому, а та ж «Карпатска Русь» писала: «Марійчин солов'їний голос любий і знайомий багатьом лемкам в Америці…, і багато людей спеціально приїхали послухати її. Виконані нею пісні викликали найглибшу любов до нашої народної творчості…». А в 1977 р. разом ще з одним «закарпатським соловейком» Іваном Поповичем дарувала чарівливі мелодії українцям Канади. Їй гаряче аплодували в Чикаго, Детройті, Клівленді, Нью-Йорку, Вінніпегу, Ванкувері, а також багатьох культурних центрах Словаччини, Румунії, Угорщини, Німеччини, Польщі, Югославії, вона мала честь виступати в будинку ООН…

По закінченні консерваторії молоду співачку не покидала єдина заповітна мрія – працювати в рідному краї, якнайближче до мами. І коли її в 1977 р. запросили на роботу в Закарпатську філармонію, погодилась, не вагаючись. Тут зустріла щиру старшу колегиню, солістку Ельвіру Гедєш, добрих порадників і наставників в особі Д.Задора, С.Мартона, М.Кречка, і по сьогодні творчо співпрацює з композитором В.Теличком. А коли після закінчення Рівненського інституту культури до Закарпаття приїхала ще одна наша талановита землячка, іршавчанка Оксана Ільницька, то вони щиро подружили і час від часу почали виступати дуетом. Істинно: їх поєднала любов до пісні. Тут разом із солістами П.Матієм, Н.Підгородською, музикантом М.Рибалком, артистом розмовного жанру Б.Дердою створили музичний лекторій, а згодом ансамбль «Гармонія». Мабуть, немає на Закарпатті села чи міста, де би не звучали чарівні голоси нашої ювілярки та її колег. І в дощ, і в спеку, в сніг чи мороз, в будь-яку пору року їх радо стрічають в санаторії чи на турбазі, на лісопункті чи в полонині, в полі чи заводському цеху.

За підтримки Карпатського фонду у 2002 р. було здійснено проект мистецької організації «Нова форма» з випуском касети закарпатських народних пісень «Терен цвіте» у виконанні Марії Зубанич та Оксани Ільницької. На жаль, це єдиний тиражований фонозапис багатющого репертуару ювілярки – за браком коштів. А шкода!

Більшу частину репертуару М.Зубанич становлять вокальні шедеври вітчизняної і зарубіжної класики – цілі оперні партії, арії, романси, пісні з відомих музичних творів Колесси, Лисенка, Людкевича, Задора, Мартона, Дунаєвського, Чайковського, Рахманінова, Моцарта, Баха, Генделя, Верді, численні обробки народних пісень. Вона глибоко переконана, що саме пісня возвеличує та надихає на щось величне та благородне, гуртує та зближує людей, робить їх добрішими та щедрішими.

Виходячи на сцену, співачка завжди хвилюється, переживає, вважає, що справжня мелодія лише тоді сприймається слухачами, якщо йде з глибини душі виконавця. Своїм джерельно чистим тембром голосу, багатством інтонацій завжди намагається ліпити зримий образ щедрими, яскравими фарбами. Окрім того, як ніхто, плекає рідну материнську мову, свято береже в серці її невмируші перлини, надзвичайно дотепна в розмові та володіє справжнім Божим даром заряджати співрозмовника невичерпною енергією, бадьорим

настроєм, ніколи не впадаючи в зневіру та безнадію. Залюбки виконує веснянки, купальські, рекрутські, колискові, жартівливі пісні, підспівки до народних танців, котрі так рясніють фольклорними образами.

На початку вісімдесятих років директор Закарпатського музучилища запросила Марію Зубанич на педагогічну роботу концертмейстером. Погодилась працювати педагогом за сумісництвом, а згодом і взагалі вирішила залишити філармонійну сцену. Як тодішній начальник управління культури я упросив її не поривати з філармонією. Безмежно завдячую ювілярці, котра й сьогодні успішно поєднує нелегку працю солістки філармонії з педагогічною роботою. Бо іншої Марії Зубанич на Закарпатті немає.

За свій непересічний талант, плідну творчу працю удостоєна багатьох нагород: лауреат кількох республіканських пісенних конкурсів, лауреат обласних премій імені Д.Вакарова, Д.Задора, в 1989 р. стала заслуженою артисткою України, в 1999 р. – народною артисткою України. Її стрімкий злет на вершини мистецького Олімпу – то рідкісний талант, помножений на одержиму працю.

Яке то щастя – все життя з піснею?! І не тільки на сцені, бо ж уся її родина кохається в пісні, музиці: чоловік Василь закінчив музучилище, грає на кількох музичних інструментах, дочка Вікторія навчалася в музшколі, здобула вищу економічну освіту і також любить співати. І часто в їхній квартирі, що по вулиці Минайській, відлунюють задушевні мелодії, у яких сольно виділяється ніжний голос щасливої дружини і матері – Марії Іванівни Зубанич.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Зубанич, М. Лемківська співанка [Текст] / М.Зубанич // Вісті з України. – 1981. – № 51 (груд.)
2. Зубанич, М. Я не знаю іншої країни [Текст] / М.Зубанич // Карпат. зірка. – 1978. – 20 квіт.

***

3. Красовський, І. Зубанич Марія [Текст] / І.Красовський // Діячі науки і культури Лемківщини. – Торонто; Львів, 2000. – С. 46-47.
4. Поліщук, В. Щирий привіт з батьківщини [Текст] / І.Красовський // Товариство «Україна» – 75. – К., 1976. – С. 35.
5. Скунць, П. Свій вогонь, а не відсвіт… [Текст] / Петро Скунць // І хліб, і пісня : нариси. – Ужгород : Карпати, 1983. – С. 224-243.

***

6. Бельська, Л. Як гірський потічок [Текст] / Л.Бельська // Вісті з України. – 1984. – № 39 (верес.)
7. Гудз, П. Співачка Ужанської долини [Текст] / П.Гудз // Закарпат. правда. – 1977. – 4 лют.
8. Дзвінкоголоса Марійка [Текст] // Життя і слово. – 1984. – 15 жовт.
9. Дурунда, А. Щастя [Текст] / А.Дурунда, В.Нитка // Молодь Закарпаття. – 1982. – 7 листоп.
10. Зимомря, М. Одухотвореність [Текст] / Микола Зимомря // Закарпат. правда. – 1982. – 27 жовт.
11. Лепша, І. Коли душа співає [Текст] / І.Лепша // Вісті з України. – 1981. – № 33 (серп.)
12. Лиховид-Лукачина, О. На найвищій сцені [Текст] / О.Лиховид-Лукачина // Новини Закарпаття. – 1995. – 12 серп.
13. Маківчук, О. Верховина – квітучий край [Текст] / О.Маківчук // Закарпат. правда. – 1983. – 24 черв.
14. Присяжний, М. Студентська прем'єра [Текст] / М.Присяжний // Ленін. молодь. – 1977. – 10 берез.
15. Фединишинець, В. Співом вполонена горянка [Текст] / В.Федиништинець// Молодь Закарпаття. – 1978. – 11 берез.
16. Чарівний світ музики [Текст] // Радян. Україна. – 1979. – 26 верес.
17. Чекан, Ю. Обережно : творчість [Текст] / Ю.Чекан // Закарпат. правда. – 1981. – 18 жовт.

ЛИПЕНЬ : 29

АНДРІЙ ІВАНОВИЧ РІПАЙ (РЕПАЙ)

190 – річчя від дня народження педагога, журналіста, публіциста, просвітителя (1829–1914)

Народився Андрій Ріпай 29 липня 1829 р. в с. Улич-Криве, окрес Гуменне (теперішня Словаччина) в родині вчителя, поета і упорядника русинських співанок Іоана Ріпая (1764–1851). У сім'ї крім Андрія було ще шестеро дітей. Згодом Юрій, Іван, Василь, Михайло і Андрій стали педагогами, а Микола та Ганна передчасно померли. Крім учительської праці у селах Земплина Іоан Ріпай активно займався співанковим фольклором. До цієї роботи залучав і учнів. Результатом його плідної фольклористичної діяльності стали два рукописні збірники: «Пісенник» (1821), який налічував 119 співанок,

© М.Баяновська, 2008.

і «Богогласник» (1841), що включав 142 співанки світського та духовного змісту. Значна частина текстів другого збірника – оригінальні авторські твори, під якими часто вказано авторство. Іоан Ріпай є автором таких глибоко філософського змісту поезій, як «Пісня про лицемірну людину», «Пісня про пияцтво, ненажерство», «Пісня про знесення урбана» та інших, які спонукають до роздумів про моральні цінності людини. Слід зауважити, що першими на його творчість звернули увагу такі видатні педагоги-науковці нашого краю, як Михайло Лучкай та Олександр Духнович. Свої останні роки Іоан Ріпай прожив у с.Гажин біля Михайловець, що в Словаччині, де його і поховали.

Оволодівши основою грамоти біля свого батька, Андрій продовжує здобувати освіту в Ужгородській гімназії, яку закінчив у 1853 р. Мав намір стати священиком, але після навчання в Кошицькій учительській препарандії (семінарії), а потім і у Віденському народно-учебному училищі, протягом 1859–1862 рр. вчителює в с.Холмцях недалеко від Ужгорода та в Бороняві біля Хуста.

Після того, як 18 вересня 1862 р. в Австро-Угорщині почали перетворювати в життя розпорядження про державну допомогу Ужгородській учительській семінарії, Андрій Ріпай переїхав до Ужгорода і став її викладачем, розгорнувши на цій посаді активну діяльність. Це був період втрати Австро-Угорщиною італійської Ломбардії, падіння абсолютизму і появи так званого Жовтневого диплому від 1860 р., яким імператор Франц-Йозеф обіцяв керувати державою на базі запровадженої конституції. В цих умовах більшої свободи і надій на справедливе розв'язання питань національної рівноправності Андрій Ріпай в 1865 р. видає книгу під назвою «Народное господарство в пользу и в употребление земледельцев русских», яка була першим популярним русинським виданням, надрукованим в Ужгороді. Оскільки педагогічні погляди вчителя-новатора формувалися в основному під впливом праць Яна Коменського, Генріха Песталоцці, Олександра Духновича, а також угорських педагогів – просвітителів, то автор особливу увагу звертає на необхідність практичного застосування одержаних знань, бо «із всієї шкільної науки не виявляється ніякої практичної користі». Цей посібник, написаний розмовною мовою, призначався не лише для студентів-семінаристів, яких педагог навчав «любити землю, як рідну мамку», але й для хліборобів, садівників та садоводів. У своїй книзі Андрій Ріпай розглядав науково обґрунтовані методи

ефективного ведення сільського господарства, обробітку землі, її удобрювання, скотарства і навіть бджільництва та приводив конкретні рекомендації.

Вся професійна педагогічна діяльність Андрія Ріпая була направлена на формування патріотичного світогляду сільського вчителя, який повинен мати зв'язки з селянами, знати їх працю, поважати їх. Велику увагу він звертав на трудове та естетичне загартування учнів семінарії. В естетичному вихованні молоді педагогом активно використовувалися різноманітні засоби поезії, співу, музики, різьб'ярства, образотворчого мистецтва та природи. «География повинна указати на багатства и красоти родной земли», – заповідав Андрій Ѣепай і далі наголошував, що «...школа має довести учеников до того, оби знали розлічати красное от поганого, правдивое от невирного, чтоби знали радуватися красоте и совершенности природи. Для сеї цели учитель повинен наглядно представити красоту природи и искуственних творов».

Працюючи з 1862 р. в Ужгородській учительській семінарії, він викладав руську та угорську мови, геометрію, креслення, господарство та інші дисципліни. Навчав учнів любити й шанувати фізичну працю. Власними руками, разом з учнями, виготовляв різні сільськогосподарські знаряддя, за що на одній з виставок в Ужгороді був нагороджений дипломом. Свої всебічні знання доводив серією статей, які друкував також в ужгородських фахових газетах.

В середині шестидесятих років XIX століття Андрій Ріпай бере активну участь в літературному та театральному житті Ужгорода: перекладає на русинську мову водевілі французьких, німецьких та угорських авторів, виступає як самодіяльний артист в ужгородському театрі. Особливо вдавалися йому ролі у п'єсах Миколи Гоголя «Женитьба», Олександра Духновича «Добродітель превишает богатство», Івана Даниловича-Коритнянського «Семейное празднество». Ці п'єси, як свідчить його сучасник публіцист Юрій Ігнатков, ставилися в 1864–1866 рр. в Ужгороді в готелі «Корона».

А 16 квітня 1867 р. ініціативний вчитель здивував Ужгород та Підкарпатську Русь виходом у міській типографії вдови Карла Єгера першого номера педагогічної газети «Учитель», яка юридично називалася «Педагогическим и народнопросвіщающим журналом».

«Учитель» випередив на декілька місяців навіть літературний «Свѣт», який у 1867–1870 рр. був друкованим органом «Підкарпатського літературного Общества св. Василія Великого». Ні в Украї-

ні, ні в Білорусії не було на той час подібної педагогічної новинки. Тут доречно наголосити, що після «Учителя» на теренах Закарпаття тривалий час не існувало жодного видання для освітян краю. По суті педагогічна газета «Слово вчителя» з'явилася лише у жовтні 2003 р. завдяки об'єднаним зусиллям викладачів Закарпатського інституту підвищення педагогічної освіти.

Газета «Учитель» виходила щочетверга один раз на тиждень до 24 номера, а від 25 номера і далі два рази на місяць на чотирьох сторінках. Як син гірської Верховини, як колишній сільський вчитель, Андрій Ріпай добре знав побут та соціальні проблеми закарпатських освітян. Він намагався мудрими рядками і друкованим словом допомагати своїм землякам. Уже в першому номері «Учителя» знаходимо такі матеріали: «Ціль нашої газети», «Нарада співчих і народних вчителів», «Про стан народної освіти», «Про літературне Общество св. Василія Великого» , «Слово про передплату».

Про завдання і цілі газети сам редактор писав: « И так я решился издавать этот журнал с целью излагать ход европейской, по части не венгерской, головно же руской культури народних школ, так, чтоби в этой газете помещени били статьи и для детей. И далее, чтоби из народного училища випущенние в недельной школе чего нибуть для них удобного могли читать. А особенно, чтоби учитель в недельніе и праздничніе дни, после вечернего Богослужения в школе читал неграмотному народу известия, и так народ обнятим бил от вредоносних корчем».

Перша в Закарпатті педагогічна новинка інформувала вчителів про роботу кращих шкіл Угорської Русі, писала про педагогічні наради, що проводилися в Ужгороді, Мукачеві, Севлюші, Великому Березному і в Хусті, друкувала багато патріотичних і методичних статей, автором яких найчастіше був сам її редактор. Газета «Учитель» намагалася не тільки надавати науково-методичну допомогу учителям, але й захищати їх людську гідність, спілкуватися з ними з повагою і розумінням їх важкого становища та потреб, піднести рівень культурно-освітньої роботи серед дорослого населення.

Оскільки до квітня 1867 р. на території Угорської Русі не видавався жодний русинський періодичний друкований орган, то і Духнович, і Чаковський, і Павлович, і Мигалка, і Кралицький свої публіцистичні статті та художні твори змушені були відсилати далеко від рідного краю – в газети, журнали, збірники Відня, Будина, Пешта і Львова. А у Відні і Львові редактори, які були родом з

Галичини, часто по-своєму виправляли, і нерідко фальсифікували матеріали закарпатських будителів. У цьому також полягала позитивна роль та актуальність існування газети «Учитель».

У своїх публікаціях Андрій Ріпай деколи критикував високих церковних служителів, і навіть самого єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії, ренегата Стефана Панковича, який, на його думку, не наслідував відомих закарпатських архієреїв Андрія Бачинського, Мануела Ольшавського, Василя Поповича і Йосифа Гаганця, але проводив антирусинську денаціоналізаторську політику. Єпископ Стефан Панкович намагався придушити патріотичний рух у Підкарпатському літературному «Обществі св. Василія Великого», нападаючи на славетних закарпатських будителів Адольфа Добрянського, Івана Чаковського, Івана Сільвая, Олександра Митрака. За це єпископа Панковича критикував у сатиричних творах класик русинської літератури Іван Сільвай, його образ змальовували не раз у карикатурних матеріалах сатиричної газети «Сова», редактором якої був публіцист Віктор Кимак.

У педагогічній газеті «Учитель» Андрій Ріпай відкрито проявляв симпатії до русинських вчителів, які жили в соціальній скруті, бо доходи тих учителів були низькими. Редактор звертав увагу на несправедливе ставлення священиків до співовчителів, яких вони часто принижували, порівнюючи їх з прислугою. Така критика не могла бути позитивно сприйнята ні церковними служителями, ні інспектором церковних шкіл Йосифом Чосином. З часом у редактора часопису «Учитель» виникли серйозні неприємності, бо інспектор церковних шкіл відстоював інтереси священиків, а не вчителів. За критичні матеріали, що були надруковані в «Учителі», публіцист-патріот Андрій Ріпай не мав прихильності у тодішнього єпископа. Конфліктна ситуація, з одного боку, та фінансові проблеми – з другого, стали причиною того, що, надрукувавши 13 грудня 1867 р. тридцятий номер «Учителя», редактор припинив видавати цей часопис.

Але перша педагогічна новинка, яку редактор деякий час називав також журналом, а інколи й газетою, навіть при недовгому її існуванні відкрила світлий початок в історії журналістики Закарпаття. Про її важливу просвітницьку роль писали письменники, педагоги, будителі національного духу Олександр Павлович, Іван Сільвай, Євгеній Фенцик. Так, через кілька років після закриття

газети Євгеній Фенцик писав: «Учитель» показав нашим вчителям «дорогу, которой могут суперничати с другими образованними слоями…». А далі в тій самій статті Фенцик з жалем говорив: «Так то у нас всякие благородние мероприятия принуждени прийти в упадок».

Тридцять три роки напруженої праці на посаді професора, а з 1890 по 1892 р. – директора Ужгородської учительської семінарії – Андрій Ріпай чесно віддавав свої знання та педагогічний досвід молодим русинам, яких чекала нелегка робота на ниві народної освіти в Угорській Русі, в Америці і Канаді, між русинами у Воєводині й Хорватії.

Під його благодійним впливом закінчили семінарію Іван Поливка –ужгородський шкільний інспектор та ініціатор першого великого збірника віршів Олександра Павловича, Михайло Врабель – публіцист, фольклорист і автор шкільних посібників, Іван Мигалка – поет і етнограф, Іван Бляшин – складач і популяризатор закарпатського фольклору, Михайло Немеш – талановитий етнограф та багато інших педагогів-патріотів.

Протягом багатьох років Андрій Ріпай очолював Спілку ужгородських учителів і лише у 1894 р. пішов на заслужений відпочинок. Перебуваючи на пенсії, в різні роки проживав у Кошицях, румунському Клужі (Коложварі), а після смерті дружини переселився до своєї доньки в словацьке місто Врутки, де 1 квітня 1914 р. на 85 році життя й помер.

Самовіддана праця народного вчителя, публіциста-будителя, засновника і редактора першої русинської газети для освітян краю, педагога і директора Ужгородської вчительської гімназії Андрія Ріпая заслуговує на нашу глибоку повагу, оскільки його внесок у виховання національної самосвідомості населення Карпатського краю є значним, а його педагогічні пріоритети та надбання актуальні і в наш час.

МАРІЯ БАЯНОВСЬКА

Джерельні приписи:

1. Андрій Репай [Текст] // Гомоннай, В. Антологія педагогічної думки Закарпаття (IXX–XX століття). – Ужгород, 1992. – С. 84-86.
2. Андрій Ріпай [Текст] // Гомоннай В. Культурно-освітні діячі Закарпаття / В.Гомоннай, В.Росул – Ужгород, 1996. – С. 8.

3. Андрей Репай [Текст] // Сочка-Боржавин В. Будителі подкарпатськых Русинов. – Ужгород, 1955. – С. 55-59.
4. Репай Андрій [Текст] // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Т.7. – Львів : Молоде життя, 2002. – С. 25-28.
5. Репай Андрій Іванович [Текст] : матеріали до Словника культури українців Чехословаччини // Дукля. – Пряшів. – 1986. – № 3. – С. 75.
6. Ріпай Андрій [Текст] // Краєзнавчий словник русинів-українців : Пряшівщина. – Пряшів, 1999. – С. 290-291.
7. Ріпай Андрій [Текст] // Павленко Г. Діячі історії, науки і культури Закарпаття : малий енцикл. слов. – Ужгород, 1999. – С. 184-185.
8. Репай Андрей [Текст] // Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород, 2001. – С. 322-323.

***

9. Гомоннай, В. Наші світочі : навчитель селян Андрій Репай [Текст] / В.Гомоннай // Карпат. край. – 1992. – 7 лип.
10. Сочка-Боржавин, В. Над колысков русинської журналистикы [Текст] : [жизнь и творчество А.Репая] / В.Сочка-Боржавин // Подкарпат. Русь. – 1994. – 1 верес.

СЕРПЕНЬ: 2

ІЛЛЯ ІВАНОВИЧ ІЛЬНИЦЬКИЙ

75-річчя від дня народження заслуженого журналіста України, письменника (1934–2002)

Ілля Ільницький, відома і шанована на Закарпатті особистість, народився 2 серпня 1934 р. у верховинському с.Люта на Великоберезнянщині. З юних літ пізнав труднощі селянської долі, пройнявся радощами і болями своїх краян. Початкову освіту здобував у рідному селі, а середню – в райцентрі у Великому Березному. Закінчив філологічний факультет Ужгородського державного університету (1957). Останні роки навчання у вузі поєднував з роботою в обласній російськомовній газеті «Советское Закарпатье», яку очолював тоді фаховий головний редактор В. В. Фесенко, у якого було чому повчитися. У 1959 р. Ілля Іванович стає редактором відділу літератури і пропаганди цієї газети, а в 1961 р. призначається наймолодшим на той час в краї редактором обласної газети «Молодь Закарпаття».

© В.Делеган, 2008.

З 1963 р. упродовж двох років працював заступником редактора львівської зональної (розрахованої на п'ять західних областей України) молодіжної газети «Ленінська молодь». У 1964–1972 рр. – відповідальний редактор часопису «Комсомолец Донбасса». Вісім років «життя в шахтарському краї, у дивній стихії димів і троянд», як писав його побратим по навчанню і по перу Василь Басараб, були свого роду нелегким випробуванням. Працюючи в російськомовній газеті і в такому ж російськомовному оточенні, Ілля Ільницький написав і там-таки видав українську збірку своїх художніх творів – «Літо було з грозами» (Донецьк, 1970).

В 1972–1975 рр. він – головний редактор провідної української молодіжної газети «Молодь України», яку значно пожвавив і невпізнанно оновив, сприяючи розвитку й утвердженню молодих творчих обдарувань. Потім був переведений на посаду редактора відділу теорії і практики ідейно-виховної роботи журналу «Комуніст України». Пригадується зустріч громадського активу Ужгорода із ним як представником поважного видання, що проходила в малому залі на 4-му поверсі тодішнього Будинку політосвіти. З 1978 р. працював відповідальним секретарем Спілки журналістів України, викладав на факультеті журналістики Київського державного університету ім.Т.Г.Шевченка. У 1984 р. перейшов на роботу в редакцію журналу «Україна» спочатку редактором відділу економіки, потім спецкором і парламентським кореспондентом.

Ілля Ільницький був серед учасників ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, виступав із об'єктивними, на гостроактуальні проблеми матеріалами в газеті «Радянська Україна», журналах «Вітчизна», «Україна», інших виданнях. Кореспонденції, написані ним, – це справжня школа високого журналістського мистецтва.

Зважаючи на великий журналістський хист і досвід, Закарпатська обласна рада в 1990 р. затвердила його головним редактором новоствореної газети «Новини Закарпаття». Він уміло добирав колектив, формував творче обличчя газети, виробляв політичні принципи нового видання, маючи для цього і волю, й характер, і досвід. Як згадують колеги по перу, ідеї буквально фонтанували з нього. Він часто пропонував теми своїм колегам, також і сам брався за них та блискуче реалізовував. За короткий час газета здобула значний авторитет серед краян.

Після виходу на пенсію редагував створену ним газету «Орбіта», згодом «Закарпатський калейдоскоп». Останні роки активно працював як власний кореспондент журналу «Україна».

Треба нагадати, що Ілля Ільницький відомий не тільки як журналіст, але й як письменник. Ще учнем, а потім студентом публікував вірші і байки, згодом різні кореспонденції у газеті «Молодь Закарпаття», альманасі «Радянське Закарпаття» (1956). Пізніше його ім'я часто з'являлося під інформаційними матеріалами і художніми нарисами в обласних та республіканських газетах, журналах «Вітчизна», «Україна», «Ранок», «Радуга», «Жовтень», «Прапор», «Знання та праця», «Перець», «Донбас», «Дружба народов», різних колективних збірниках.

Окремими виданнями вийшли його книги нарисів «Подароване сонце» (1962), «Якщо підняти завісу» (1962), «І думи, і мрії єдині у нас» (1963), оповідань і повістей «Літо було з грозами» (1970), «Шахтарська соната» (1980), «Арсенал» і арсенальці» (1982), путівник «Ужгород» (1958, співавтор: П. Сова).

Я вперше особисто познайомився з ним восени 1978 р. під час перебування в Інституті підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при Київському державному університеті ім.Т.Г.Шевченка. Довелось бувати у Спілці журналістів у приміщенні видавничо-поліграфічного комплексу «Радянська Україна», контактувати з окремими співробітниками Спілки журналістів та членами редколегії її друкованого органу. Там же «розжився» деякими цікавими виданнями, в тому числі з його публікаціями. Через його колегу в компартійному журналі мав змогу отримати найсвіжішу інформацію для підготовки реферату в ІПК, зокрема із матеріалів публічного виступу відомого московського суспільствознавця, які готувалися до друку в «Комуністі України».

Бував у нього вдома на квартирі по вул. Артема, 42. Часом зустрічалися наприкінці робочого дня. Одного разу, довше звичайного засидівшись за розмовами і чаюванням, він заночував у мене в гуртожитку ІПК по вул. Єреванській. Було й таке, що відговорив мене від поїздки по шевченківських місцях у Каневі з тим, що згодом поїдемо разом із групою від Спілки журналістів. Уже не пригадую причини, але та мандрівка зірвалася.

Під час його роботи в «Новинах Закарпаття» опублікував там пошуковий матеріал про невідому фотографію Івана Локоти на Всеслов'янському з'їзді в Москві у 1941 р., виявлену автором цих

рядків в одному з мінських музеїв, а також переклади з білоруського сатиричного журналу «Вожик» («Їжачок»). Згодом для редагованої ним «Орбіти» склав понад півтора десятка кросвордів. Замовляючи їх, редактор розмірковував, що оскільки газет стає все більше і з'явилася можливість вибору, то для частини читачів одним із бажаних орієнтирів стала наявність кросвордів, сканвордів тощо. Кілька кросвордів він відібрав для журналу «Газдинька», за який співпереживав разом із дружиною Раїсою Олексіївною. Познайомив мене з своїм заступником поетом Василем Вароді, з цікавим співрозмовником Андрієм Лешком та іншими працівниками редакції. Розлогу статтю з продовженням у двох номерах «Орбіти» я опублікував уже тоді, коли Ілля Іванович переходив у «Закарпатський калейдоскоп». Можна було б також назвати декількох відомих журналістів, з якими доводилося стикатися при участі Іллі Івановича.

Ілля Ільницький відзначався різноманітними зацікавленостями, зокрема, як щодо минувшини нашого краю, так і сучасних процесів, у тому числі літературних. Доводилось бути організатором і учасником його зустрічей з професорами-істориками Я.І.Штернбергом і Г.В.Павленком, літературознавцем і журналістом С.П.Пойдою.

Здається, коли йшли на зустріч із С.П.Пойдою по вулиці Шваб-ській, чи то вже після розмови з ним, Ілля Іванович жартував, що раніше, коли зрідка приїжджав в Ужгород як столичний бюрократ, дехто значно нижче кланявся і чемніше капелюх знімав, зокрема, й через те, що чимшвидше волів одержати журналістський членський квиток, котрий давав певні преференції чи й гонору комусь додавав.

Якось після його дзвінка доводилось під'їжджати в новий мікрорайон, де поселився в Ужгороді Ілля Іванович. Можливо, це була одна з останніх грунтовних розмов. А ще пригадується, як із письменником В.С.Басарабом провідали його в залізничній лікарні. Він відлучився з своєї палати, і ми вирішили залишити записку. Донині якось незручно, що не зразу сприйняв і поривався «вдосконалювати» блискучий басарабівський експромт. Ми неспішно вийшли з лікарняного приміщення і ще трохи почекали у скверику при виході й таки зустріли пана Іллю, якого напружував своїми проблемами жвавий журналіст із обласної молодіжки.

Активний учасник громадсько-політичного життя, щирий і вдумливий наставник молодої журналістської зміни, він до останнього подиху прагнув бути на бистрині життя.

Помер Ілля Іванович Ільницький в Ужгороді 15 листопада 2002 р. Похований в рідному селі Люта на Великоберезнянщині.

ВАСИЛЬ ДЕЛЕГАН

Джерельні приписи:

1. Ільницький, І. Подароване сонце [Текст] : нариси / І.Ільницький. – Ужгород : Закарпат. обл. кн.-газ. вид-во, 1962. – 55 с.
2. Ільницький, І. Якщо підняти завісу [Текст] / І.Ільницький. – К. : Молодь, 1962. – 63 с.
3. Ільницький, І. І думи, і мрії єдині у нас [Текст] / І.Ільницький. – К. : Молодь, 1963. – 55 с.
4. Ільницький, І. Літо було з грозами [Текст] : оповідання. Повість / І.Ільницький. – Донецьк : Донбас, 1970. – 150 с.
5. Ільницький, І. Шахтарська соната [Текст] : худож.-докум. повість / І.Ільницький. – К. : Дніпро, 1980. – 135 с.
6. Ільницький, І. «Арсенал» і арсенальці [Текст] : худож.-докум. повість / І.Ільницький. – К. : Дніпро, 1982. – 76 с.

***

7. Ільницький, І. Соціалістичне змагання і особистість [Текст] / І.Ільницький, І.Стогній // Наука і культура. Україна, 1981 : щорічник. – К. : АН УРСР, т-во «Знання» УРСР, 1982. – С. 58–65.

***

8. Ільницький, І. Поважайте себе, якщо не інших [Текст] / І.Ільницький // Новини Закарпаття. – 1993. – 23 жовт. – (Пером публіциста).
9. Ільницький, І. Людина перевіряється ділом [Текст] / І.Ільницький // Орбіта-логос. – 1998. – 9 квітня. – (На вістрі часу).
10. Ільницький, І. Скажи мені, хто твій друг [Текст] / І.Ільницький // Новини Закарпаття. – 2002. – 28 берез. – (Людина та її справа).

***

11. Густі, В. Ільницький Ілля Іванович [Текст] / Василь Густі // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 145–146.
12. Ильницкий Илья Иванович [Текст] // Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 187.
13. Ілля Ільницький, прозаїк [Текст] // Хланта І.В. Літературне Закарпаття у XX столітті : біобібліогр. покажч. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 287-288.

***

14. Басараб, В. Політ душі : Іллі Ільницькому – 60 [Текст] / В.Басараб // Новини Закарпаття. – 1994. – 2 серпня.
15. Пам'яті Іллі Ільницького [Текст] // Новини Закарпаття. – 2002. – 16 листоп. – С. 2.

16. Слово про людину з великим серцем [Текст] // Новини Закарпаття. – 2004. – 5 серп. – С. 7.
17. Хланта, О. Завісу відкрито! [Текст] : [рец. на кн. І.Ільницького «Якщо підняти завісу»] / О.Хланта // Закарпат. правда. – 1962. – 22 верес.

СЕРПЕНЬ : 3

ПЕТРО СТЕПАНОВИЧ ПРОДАН

90-річчя від дня народження поета і прозаїка, заслуженого працівника культури України (нар. 1919 р.)

Петро Продан належить до когорти тих інтелігентів краю, справжніх патріотів рідної землі, що прагнули всім своїм життям, всіма обдаруваннями звеличити свою матір – Верховину.

Його біографія вмістила цілу епоху – більшу частину XX століття, щедру на війни й круті суспільні злами. Як і багато його земляків-сучасників, нікуди надовго не виїжджаючи за межі рідного краю, він встиг побувати громадянином кількох держав, відчути на власній долі ураганні вітри історії, – і лишитись самим собою, вистояти. Тільки поетична муза почала навідуватись рідше. Розраду Петро Степанович знайшов у педагогічній праці. Серед його учнів – десятки відомих фахівців-істориків, філологів, які гордяться, що їх навчав Петро Степанович. Щедро ділиться спогадами про свого улюбленого вчителя його вдячний учень – доктор історичних наук Омелян Довганич. До речі, це з його легкої руки і з його передмовою побачила світ книга оповідань та спогадів Петра Продана «Од отчого порога» (2006).

Петро Продан народився 3 серпня 1919 р. в с. Горбки на Виноградівщині в багатодітній родині залізничника. Батько майбутнього письменника і педагога з великою пошаною ставився до освіти, тому доклав сил, щоб дати освіту своїм дітям. Син Петро вчився особливо завзято. Після закінчення горожанської школи в Севлюші (тепер Виноградів), продовжив навчання в Хустській гімназії, а пізніше – на філософському факультеті Будапештського університету. Війна перервала навчання, тому пізніше вищу освіту він здобув заочно на філологічному факультеті Ужгородського університету (1959). Вчителював у Хустській СШ № 1, Хустському

© В.Фединишинець, 2008.

педагогічному училищі, а пізніше на Міжгірщині – у селах Синевирська Поляна та Вучкове. В останньому тривалий час був директором восьмирічної школи. Тут зараз і проживає після виходу на пенсію. Міжгірщина знає Петра Степановича і як талановитого організатора аматорських гуртків, культурно-просвітницьких акцій. Високою оцінкою цієї грані громадської діяльності Петра Продана стало присвоєння йому звання «Заслужений працівник культури України».

Інтерес до літературної творчості яскраво проявився у юнака під час навчання у Хустській гімназії, де керівником літстудії був уже відомий на той час літератор і збирач фольклору Петро Лінтур, серед викладачів – відомий поет Андрій Карабелеш, а серед юних побратимів по перу – Кирило Галас, Дмитро Вакаров, Іван Чендей, Василь Сочка.

У 1942 р. в Ужгороді виходить невелика збірка поезій Петра Продана російською мовою – «Яблоня». Це було у традиції крайової літератури 30-40-х рр. минулого століття. Дебют молодого поета був помічений і підкріплений багатьма публікаціями в тогочасних колективних збірках.

Наступна збірка віршів – «Песня жаворонка», – прийшла до читача аж через 60 років, вже у незалежній Україні. Впродовж цих десятиліть вірші Петра Продана час від часу публікувались як мовою оригіналу, так і в перекладах на українську, як, наприклад, у збірнику «Віщий вогонь» (1974). З перекладених мною віршів, що увійшли і не увійшли до цього збірника, Петро Продан уклав у 2002 р. збірку «Вибрані поезії», що вийшла друком у Черкасах, за що йому глибоко вдячний. Вірші, що увійшли в ту збірку, переконливо свідчать, який високий творчий потенціал визрівав у цій людині. Ось, до прикладу, вірш 1943 р. «Флейта гір»:

І день, і ніч ридала флейта гір.
Спливав туман зі схилів на долину,
В зелене злото одягався бір,
І колокольці звали в полонину.

Так жив мій рід. Ніс жертву на вівтар.
Любив царицю в золотій в'язниці
І бачив сни, де гинув лютий цар,
Що закував у кригу зоряницю.

Так жив мій рід. Немовби і не чах,
Але коли народжувалась днина,
Сумний туман гойдався ув очах.

І в мить таку, прогнавши тишу снів,
Пускався в світ, неначе сиротина,
Журливий, чистий, і закличний спів.

У 2003 р. в Ужгороді вийшла збірка оповідань та спогадів Петра Продана «Летним вечером». Ці твори овіяні щирим теплом і наповнені цікавими деталями з життя нашого краю 30-40-х рр. XX століття.

Своєрідним продовженням цієї збірки стала вже згадувана книга «Од отчого порога», доповнена новими творами та спогадами, а також вагомим блоком фотоматеріалів, що розповідають про життя роду Проданів.

Ці книги не пройшли повз увагу зацікавленого читача, і хоч значна частина творів, що увійшли до них, була у свій час виключена із літературного процесу краю, підтвердили свою життєздатність.

Радує і те, що літературні інтереси батька продовжує і розвиває дочка Оксана, дві збірки лірики якої гріють душу, тішать яскравими метафорами, схильністю до афористичності.

Яблуня роду Проданів радує нас своїм урожаєм і у XXI столітті.

ВОЛОДИМИР ФЕДИНИШИНЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Продан, П. Вибрані поезії [Текст] : (вірші) / П.Продан. – Черкаси, 2002. – 28 с.
2. Продан, П. Летним вечером [Текст] : рассказы / П.Продан. – Ужгород : Патент, 2003. – 120 с.
3. Продан, П. Од отчого порога [Текст] / П.Продан. – Ужгород : Ґражда, 2006. – 178 с. : іл.
4. Продан, П. Песня жайворонка [Текст] : сб. стихов / П.Продан. – Ужгород : Патент, 2002. – 112 с.
5. Продан, П. Яблуня [Текст] : (избранные стихотворения) / П.Продан. – Ужгород, 1942. – 32 с.

***

6. Продан, П. [Вірші] [Текст] / П.Продан // Віщий вогонь : зб. поезій 1939–1944 рр. – Ужгород : Карпати, 1974. – С. 228-242.
7. Продан, П. [Вірші] [Текст] / П.Продан // Закарпатська поезія XX століття : антол. – Ужгород : Закарпаття, 2003. – С. 154-156.

8. Продан, П. [Вірші] [Текст] / П.Продан // Поети Закарпаття : антол. закарпатоукраїн. поезії (XVIст.–1945 рік). – Братіслава, 1965. – С. 571-575.
9. Продан П. [Вірші] [Текст] / П.Продан // Хуст над Тисою. – Ужгород : Бокор, 1992. – С. 281-285.

***

10. Довганич, О. Поет-лірик і педагог : до 85-річчя з дня народження Петра Продана [Текст] / О.Довганич // Календар «Просвіти» на 2004 рік. – Ужгород, 2004. – С. 157-158.
11. Петро Продан [Текст] // Хланта І. Літературне Закарпаття у XX ст.. : біобібліогр. покажч. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 604-605.
12. Продан Петро Степанович [Текст] // Сабов Ф. Ми обирали своє майбутнє. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – С. 50.

***

13. Дехтярьов, О. Поэма о верховинском мальчике [Текст] : [про П.Продана] / О.Дехтярьов // Русская правда. – 1939. – 3 декаб.

СЕРПЕНЬ: 19

ІВАН ІВАНОВИЧ ГРИГА

130-річчя від дня народження громадсько-культурного і політичного діяча (1879–1939)

До найпомітніших українських громадсько-культурних і політичних діячів Закарпаття 20-х-30-х років XX ст. належить виходець з верховинської глибинки, виразник дум і прагнень закарпатського селянства Іван Грига.

Народився 19 серпня 1879 р. у бойківському с.Вишні Верецьки на Воловеччині у сім'ї Івана та Ганни Григи. З дитячих років тягнувся до книг, згодом, разом з односельчанами Іваном Дем'яном, Василем Лакатошом, Василем Сютриком, Іваном Дзямком отримує видання львівської «Просвіти», першу народну газету «Наука», яка виходила в Ужгороді і редактором якої з 1903 р. був Августин Волошин та ін.

Співпраця І. Григи та його земляків з галицькими просвітянами сприяла не тільки здобуттю знань та розширенню кругозору, але й спонукало до активної роботи по утвердженню української національної ідеї.

© П.Федака, 2008.

Відбувши службу в австро-угорському війську, одружився, а згодом виїхав до Америки на заробітки. Повернувшись у кінці 1918 р. у рідне село, активно включився у громадсько-політичне життя краю. 21 січня 1919 р. разом з земляками Іваном Дем'яном, Федором Чубіркою, Іваном Малильом Іван Грига взяв участь у Всенародному конгресі русинів у Хусті, який проголосив злуку Закарпаття з Україною.

Після входження Закарпаття під назвою Підкарпатська Русь до складу Чехословаччини у краї пожвавилося національно-культурне і громадсько-політичне життя.

9 травня 1920 р. засновано крайове культурно-освітнє товариство «Просвіта», а уже 25 листопада цього ж року стараннями селян Івана Григи, Івана Шолтеса, Івана Дем'яна, Луки Дем'яна, учителя Михайла Тимковича у Верхній Воротах у числі перших на Закарпатті створено читальню «Просвіти», секретарем якої обрано Івана Григу. У 1924 р. просвітяни села обрали його головою місцевої «Просвіти». З добрих справ очолюваної І. Григою Верхньоворітської «Просвіти» слід відзначити заснування і діяльність драматичного гуртка, хору, духового оркестру, навчання селян мулярській справі, традиційним ремеслам, читання селянам лекцій на економічні, історичні, політичні теми, заснування споживчого товариства, Братства тверезості, християнсько-спортивного товариства «Орел», товариства Апостольської молитви, комітету опіки над сиротами, зведення імпозантної дзвіниці і особливо спорудження в селі Народного Дому, урочисте відкриття і посвячення якого відбулося 14 вересня 1930 р. У Народному Домі розміщалися бібліотека, читальний зал, великий зал із сценою. Крім цього, просвітяни села збирали кошти на Народний Дім товариства «Просвіта» в Ужгороді, Народний Дім «Просвіти» в с.Нижнє Студене на Міжгірщині та ін.

Іван Грига здобув велику популярність не тільки в рідному селі, а й в усьому краї. Очолювана ним чисельна делегація просвітян Верхніх Воріт взяла активну участь у величавому Всепросвітянському з'їзді 17 жовтня 1937 р. в Ужгороді.

Зважаючи на великий авторитет І.Григи, у 1938 р. його обирають головою села. У період творення Карпатської України (1938–1939) він проводив надзвичайно активну діяльність на ниві національно-культурного відродження та державотворчого життя. 12 лютого 1939 р. на виборах до Сойму Карпатської України обраний послом, а 98 %

населення Верхніх Воріт віддали свої голоси за Українське Національне Об'єднання.

І.Грига взяв активну участь у засіданні Сойму Карпатської України 15 березня 1939 р. в Хусті, який проголосив незалежність Карпато-Української держави, обрав її президентом о. Августина Волошина, затвердив державні символи: синьо-жовтий прапор, крайовий герб з тризубом Володимира Великого, гімн «Ще не вмерла Україна» та надав статус державної українській мові.

При поверненні додому, біля Волівця був схоплений угорськими окупантами, жорстоко катований, а 18 березня розстріляний.

Так трагічно завершився земний шлях легендарного народного героя, великого українського патріота, селянина з Верхніх Воріт Івана Григи, життя і праця якого є прикладом самовідданого служіння рідному народу, безмежній любові до рідної землі.

ПАВЛО ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Грига Іван Іванович [Текст] // Вони боронили Карпатську Україну. – Ужгород : Карпати, 2002. – С. 478-479.
2. Замордування соймового посла Івана Григи [Текст] // Пагиря В. Верхні Ворота. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 44-46.
3. Іван Грига [Текст] // Белень М. Карпатська Україна в портретах. – Ужгород, 1998. – С. 69 : іл.
4. Іван Грига (1879–1939) [Текст] // Пагиря В. Верхні Ворота. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 38-44.
5. Лопіт, І. Іван Грига (1879–1939) [Текст] / І.Лопіт // Календар «Просвіти» на 1994. – Ужгород : Патент, 1994. – С. 129-133.
6. Лопіт, І. Іван Грига – посол сойму Карпатської України [Текст] / І.Лопіт // Карпатська Україна і Августин Волошин. – Ужгород : Гражда, 1995. – С. 116-120.
7. Пам'яті Івана Григи [Текст] // Календар «Просвіти» на 1994. – Ужгород : Патент, 1994. – С. 67.
8. Посол сойму Карпатської України [Текст] : [про І.Григу] // Пагиря В. Зорі Верховини : історія та іст. портрети про Воловеччину. – Воловець, 1995. – С. 53-55.

***

9. Кальницький, П. Посол Верховини [Текст] : [пам'яті І.Григи] / П.Кальницький // Карпат. Україна. – 1993. – 25 берез.
10. Лопіт, І. Зерна духовності на Україні [Текст] : [І.Грига і Карпатська Україна] / І.Лопіт // Карпат. Україна. – 1994. – 24 лют.

ВЕРЕСЕНЬ: 3

МИРОСЛАВ ІВАНОВИЧ ДОЧИНЕЦЬ

50-річчя від дня народження прозаїка, публіциста, видавця (нар. 1959)

У царині літературного письменства Мирослав Дочинець посідає осібне місце. Можливо тому, що рівноцінно яскраво і рясно утвердив себе в трьох творчих іпостасях – прозаїка, журналіста і книговидавця. У цьому контексті колега по перу Дмитро Кешеля називає його «неординарним, оригінальним, стильним письменником». Михайло Рошко «нагороджує» його титулом «закарпатського короля афоризмів». А Олександр Гаврош відзначає, що «публіцист Мирослав Дочинець невтомно і цікаво творить міф про своє рідне Мукачево».

Дочинець Мирослав Іванович народився 3 вересня 1959 р. в м.Хусті Закарпатської обл. в сім'ї вчителів. Друкуватися почав з шостого класу – в газетах «Зірка», «Пионерская правда», «Молодь Закарпаття», в журналі «Барвінок». Навчаючись у дев'ятому класі, став переможцем обласного конкурсу юних літераторів, який проводила Спілка письменників України. Це був перший призов талановитої молоді (А.Дурунда, П.Мідянка, Л.Повх, Ю.Клованич та ін.) на літературні студії метрів письменства І.Чендея, Ю.Керекеша, В.Вовчка, П.Скунця. Той експеримент, як бачимо, вдався.

Творчий гарт М.Дочинець продовжив у літературній студії «Франкова кузня», навчаючись на факультеті журналістики Львівського держуніверситету ім.І.Франка (1982). Тут навчителями були гранди львівської школи – Роман Іваничук, Роман Лубківський, Роман Федорів. На старших курсах М. Дочинець редагував літстудійну газету «Джерела» і був членом редколегії університетської багатотиражки. Під керівництвом відомого теоретика журналістики В.Здоровеги написав науково-публіцистичну розвідку «Від чого вільний вільний час». Вона була зарахована як дипломна робота і видрукувана журналом «Вітчизна» « (1983, № 12).

Професійну журналістську роботу розпочав у 1982 р. у газеті «Молодь Закарпаття», яка на той час була в ряду флагманів комсомольської преси СРСР і чудовою кузнею журналістських кадрів області. У журналістських колах нашого краю й України М. Дочинець швидко здобув ім'я завдяки резонансним публіцистичним

© І.Хланта, 2008.

циклам про світоглядні й моральні проблеми молоді, нарисам про неординарних особистостей. Як кращий журналіст з України висвітлював Московський фестиваль молоді та студентів (1986), фестиваль угорсько-радянської молоді у Вільнюсі (1988). Широко друкувався в республіканських та всесоюзних газетах – «Молодь України», «Літературна Україна», «Комсомольська правда», «Известия», журналах «Україна», «Вітчизна», «Радянська жінка», «Людина і світ», «Ранок». Визнаний переможцем республіканського конкурсу авторів, що пишуть на теми культури (Соц. культура, 1988, № 1).

Проминувши всі щаблі газетярської кар'єри, у 1990 р. заснував у Мукачеві першу газету демократичного спрямування «Новини Мукачева». Паралельно працював власкором газет «Карпатський край», «Срібна Земля», «Срібна Земля-фест». У 1997 р. створив видавництво «Карпатська вежа». Тут упродовж десяти років, як головний редактор і директор, підготував і видав понад триста видань. Здебільшого це збірки місцевих авторів, альманахи, краєзнавчі праці, книги для дітей та брошури про відомих людей краю. Започаткував і веде розлогий видавничий проект «Домінія слова» – випуск книг портретів-інтерв'ю про майстрів красного письменства Закарпаття.

Свою першу книжку «Гірчичне зерно» М. Дочинець видав у 1989 р. Напутнє слово написав Петро Скунць, який уже тоді відзначав, що в молодого прозаїка «письмо густе й відшліфоване, а розмову з читачем він провадить не знічев'я, не для розваги». Окремі оповідання та повісті М.Дочинця друкувалися в журналах та альманахах «Відлуння», «Витоки», «Володарі долі», «Славою овіяні», «Карпатський світ», «Зелені Карпати», «Ї», «Джинсове покоління», в подальших прозових книгах «Оскал собаки» (1991), «Він і вона» (1995), «Гра в ляльки» (2003).

У більшості його новел простежується намагання торкнутися таїни, великого Божого дару, що зветься – кохання. Незбагненні дороги мужчини до жінки і жінки до мужчини. Для одних це пломінець свічі, для інших – рушійна стихія, що перекраює особистість – малих робить великими, а великих часто трощить у порох. Це можна простежити в оповіданнях з циклу «Версії великих романів», у яких Мирослав Дочинець досліджує роль інтимних стосунків у творчому житті видатних особистостей – Ісуса, Соломона, Гітлера, Калігули, Толстого, Мазепи, Фелліні, Буніна, Потушняка

та інших. У зіткненні статей розкривається внутрішній світ героїв, їхні життєві ідеали, сублімується творче начало, осмислення сенсу буття.

Плоть прозових текстів трепетно-жива, рельєфна, повновага. Це наче філософсько-психологічні акварелі, насичені тонким ліризмом, барвистою лексикою, розкутістю письма і сміливістю творчих знахідок. М.Дочинець, як стверджують критики, часто послуговується чеховським методом. Не робить широких художніх узагальнень, мазками, натяком розкриває дії і наміри героїв, даючи читачеві волю самому проникати в їх духовний світ.

Його новели граційно лаконічні за формою, але насичені за змістом. У серцевині їх завжди ховається підтекст, недомовленість, інтрига, що тягне на романне продовження. Новеліст увібрав і розвинув найкращі й найсильніші здобутки попередників – Стефаника, Буніна, Бейля, Паустовського, Тютюнника. А ще очевидно, що він любовно освоїв народну мудрість, якою органічно пересипає, присмачує свої оповіді. Через те його навіть ранні твори («Митро з хірургії», «Ніч спокус», «Жива вода діда Кунді», «Біла дорога», «Критика», «Силует жінки», «Легенда Кайзервальду») мають тривале життя, охоче включаються в сучасні альманахи, передруковуються в пресі, перекладаються. Студентам-філологам навіть рекомендують їх для вивчення як зразки новелістичного жанру.

На жаль, новела дедалі «вивітрюється» з нашої літератури. Шкода, бо за великим рахунком та ж Біблія – це перша збірка новел. А в Японії найпрестижніша національна літературна премія – за новелу.

У своїй прозі тяжіє до заземленого фактажу, до переконливості житейської фактури. «Пише – ніби малює пензлем, – зауважує Тамара Вінер – яскраво, глибоко і прозоро. Буденне, звичайне повертається таким боком, що раптом замислюєшся: та це не кінець усього, це початок нового періоду людської долі. Читати М. Дочинця легко, цікаво, але нелегкі ситуації життя подані з таким глибоким змістом, що встромлюються прямо в серце. Ніби це вільний політ по ламаній лінії з м'яким «приземленням» на практичних речах.»

Окремо варто сказати про афористичний набуток митця. Видав три книги афоризмів – «Роса на фігових листках» (1995), «Дами і Адами» (2002), «Аукціон зубочисток» (2007), у співавторстві – «Карпатський словоблуд» (2004) і «Карпатський блудослов» (2005), надрукував низку їх у пресі. Це лаконічні, влучні, глибинно-дотепні,

філософські мініатюри про стосунки двох, про гарне і потворне, про печальне і смішне. Власне, ескізи, штрихи, але за вуаллю думок-образів стільки цікавого, несподіваного, спокусливого. Невипадково їх влучно назвали «зубочистками для мозку».

Сам автор про це каже так: «Давно про все вже написано, зауважив один мудряк. На щастя, не про все ще подумано. З геніальної думки можна вилучити майже всі слова. Так народжуються афоризми – думки-пелюстки, навіяними вітрами одкровень, сумнівів, іронії і печалі». А ось як інші оцінюють цей набуток його творчості. «Найімовірніше, творилися вони у хвилини апогею натхнення, в момент істини, коли думки не розтікаються, як вода по каменю, а концентруються в згустки енергії у вигляді декількох слів, що, як кулі, випущені з рушниці снайпера, лягають купчасто і влучно» (О.Ладижець). «Автор уподібнився золотошукачеві , який ситом зачерпує звичайний пісок, відтак промиває – аж поки на дні сита не зблиснуть від сонця манюнькі золоті крупинки. Саме так М. Дочинець зі словесного піску вміє видобувати золоті слова» (В.Верес). «Подібно японському самураю, знімає М. Дочинець фіговим листком сльозу з вій коханої» (В.Зубач). «М.Дочинець уміє вловити ті миттєвості життя, які ми пропускаємо, не звернувши на них жодної уваги» (М.Підгорна).

В одному з інтерв'ю М. Дочинець зізнався, що в творчій праці відчуває два крила. Друге – це публіцистика, що змушує завжди бути в тонусі, на вістрі часу, дисциплінує, а головне – забезпечує широку аудиторію. Він і далі продовжує плідну діяльність у пресі, напрацьовуючи цикли нарисів та есеїв «Курси крою і життя», «Лінії долі» та «Асоціація явища». Читачі «Старого замка», «Срібної Землі – фест», «Новин Закарпаття», «Трембіта» шукають це ім'я на шпальтах, бо за ним – добротна і чесна публіцистика, з гострою думкою і ароматом слова.

Здебільшого це проблемні статті і колоритні нариси про реальних людей, яких об'єднує те, що вони схопили момент істини, побудували власну систему координат у цьому непростому і бентежному світі. Тут і професор, і чернець, і бомж, і колекціонер, і винороб, і емігрант, і вуличний філософ. Заглиблюючись у пласти минувшини, М.Дочинець витягує і «реставрує» силуети європейської провінції на тлі часу і простору. Він зробив першу спробу вловити невловиме – грані колективного портрету міста, який цілісно постає з окремих фрагментів-образів особистостей, що були,

є і будуть обличчям цього міста. Так, у 2008 р. з'явилася унікальна книга «Душа Мукачева», яку склали п'ять десятків художньо-документальних життєписів. Від святого Мойсея Угрина, що заснував Києво-Печерський монастир – до духовних проводирів нової доби.

Прикметно, що до цієї знакової книги М.Дочинець активно попрацював на ниві краєзнавчій і, як результат, видав у співавторстві з колегою Василем Пагирею декілька збірок матеріалів «мукачевознавства». В тому числі і розлогу «Енциклопедію Мукачева». Отже, не міф про Мукачево він творить, а витворює його цілісний портрет у слові.

За 35 років творчої праці досягнуто ваговитих набутків. На полиці – добрий десяток власних талановитих книг. А ще – сотні чужих, що з'явилися на світ за його редакторської участі і видавничого сприяння. Лауреат першої обласної журналістської премії ім.М.Бабидорича (1997) та лауреат міжнародної літературної премії «Карпатська корона» (2004). Член Асоціації українських письменників з 2003 р., член Національної спілки письменників України з 2008 р. Нагороджений золотим хрестом «Козацька слава» та медаллю Української Православної Церкви «За благодійність».

ІВАН ХЛАНТА

Джерельні приписи:

1. Дочинець, М. Він і вона : любовні історії. Версії великих романів [Текст] / М.Дочинець. – Ужгород, 1995. – 146 с.
2. Дочинець, М. Гірчичне зерно [Текст] : оповід. / М.Дочинець -- Ужгород : Карпати, 1989. – 76 с.
3. Дочинець, М. Гра в ляльки : жіночі історії [Текст] / М.Дочинець. – Мукачево : Карпат. вежа, 2003. – 127 с.
4. Дочинець, М. Дами і Адами : ескізи на вуалі [Текст] / М.Дочинець. – Мукачево : Карпат. вежа, 2002. – 52 с.
5. Дочинець, Енциклопедія Мукачева в іменах [Текст] / М.І.Дочинець, В.В.Пагиря. – Мукачево: Карпат. вежа, 2006.– 312 с.: іл.– (Бібліотека мукачівця).

***

6. Дочинець, М. Борозни долонь [Текст] : [Афоризми] / М.Дочинець // Старий Замок. – 2005. – 22-28 лип. – С. 14.
7. Дочинець, М. Про книжку, як про жінку… Про них говорять або багато, або нічого [Текст] : [інтерв'ю з письм. / Вів В.Кузан] / М.Дочинець // Новини Закарпаття. – 2006. – 23 груд. – С. 21.

***

8. Мирослав Дочинець [Текст] // Хланта І. Література Закарпаття у ХХ столітті. біобібліогр. покажч. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 219-220.

***

8. Вінер, Т. Жінки, що перемогли [Текст] : [вихід кн. М.Дочинця «Гра в ляльки»] / Т.Вінер // Срібна земля. – 2003. – 6 груд. – С. 13.
9. Данилюк, Г. Ягода мандрагори [Текст] : [творчість закарпат. письм. М.Дочинця] / Г.Данилюк // Срібна Земля. – 1996. – 10 серп. – С. 14.
10. Королевич, І. «Дами і Адами – афоритмотерапія від Мирослава Дочинця про «це» [Текст] : [про кн. М.Дочинця «Дами і Адами»] / І.Королевич // Старий Замок. – 2002. – 19 груд. – С. 12.
11. Лазоришин, І. Незавуальовані акварельки Мирослава Дочинця [Текст] : [про кн. М.Дочинця «Дами і Адами : Афоритми»] / І.Лазоришин // Срібна Земля. – 2002. – 7 груд. – С. 13.
12. Лобова, І. Коротко і ясно, тому і прекрасно [Текст] : [кн. М.Дочинця «Роса на фігових листках»] / І.Лобова // Молодь Закарпаття Реформа. – 1996. – 16 берез. – С. 6.
13. Пагиря, В. Мирославу Дочинцю – 40! [Текст] / Василь Пагиря // Новини Закарпаття. – 1999. – 4 вереС. – С. 12.
14. Професійних письменників у Мукачеві вже двоє. Мирослава Дочинця запрошено до лав Асоціації українських письменників [Текст] // Старий Замок. – 2004. – 4-10 берез. – С. 2.
15. У нас є ще одна своя людина в АУП [Текст] : [М.Дочинець став членом Асоц. укр. письм.] // Фест. – 2004. – 18 берез. – С. 14.
16. Чопей І. «Він і вона» Мирослава Дочинця [Текст] : [нова зб. М.Дочинця] / І.Чопей // Молодь Закарпаття-Реформа. – 1997. – 18 січ. – С. 4.

ВЕРЕСЕНЬ: 4

ЛЮБИЦЯ БАБОТА

65-річчя від дня народження
науковця-карпатознавця (нар. 1944)

Щастя не раз входить через двері, про які ми навіть не думали, що вони відчинені (Росе Лане). В житті нашої ювілярки і в житті її рідних таке траплялося не раз. Коли Маргарета й Микола Баботи, вихідці із Закарпаття, покидали рідну домівку в напрямку до Західної Словаччини, у воєнному лихолітті, як сказав би О.Довженко, горіла не тільки Україна і не тільки Європа... Шлях молодої пари

© В.Юричко, 2008.

освітив вогонь відваги, що закликав іти по життю чесно і, не зважаючи на обставини, й за кордоном відстоювати і виборювати позиції правди та добра для власного народу.

Отже, таку відвагу – відвагу переборювати людські обмеження, знаходити постійно нові і непізнані шляхи, чинити добро в ситуаціях звичайних і незвичайних (навіть надзвичайних), – це все від своїх батьків повною мірою успадкувала наша ювілярка – Любиця Бабота, кандидат мистецтвознавства, доцент.

Народилася вона 4 вересня 1944 р. в місті П'єштяни. Важливим моментом в життєвій експедиції за знаннями було закінчення Восьмирічної школи зі словацькою мовою навчання в с.Єсенське неподалік кордону з Угорщиною, а також отримання атестату зрілості, який уже склала в Пряшеві, в тутешній українській Одинадцятирічній середній школі (1961).

Щастя не раз входить через двері, про які ми навіть не думали, що вони відчинені. Такими дверима для Любиці Баботи після атестату зрілості став Університет ім.П.Й.Шафарика (нині Пряшівський університет), який на найближчі дев'ять років став її alma mater. Здобувши фах хіміка та біолога на педагогічному факультеті Університету ім.П.Й.Шафарика (1965), а опісля – англійського філолога та викладача української мови і літератури на філософському факультеті цього ж університету (1970), випускниця продовжує справу своєї мами – стає вчителькою. Історія повторюється. Педагога-початківця під свої крила, як декілька років тому, приймає Пряшівська гімназія з українською мовою навчання, де Л. Бабота удосконалює свої педагогічні здібності до 1977 р., коли її долю неочікувано перетинає цікава пропозиція.

Дійсно воно так: щастя не раз входить через двері, про які ми навіть не думали, що вони відчинені. Цими дверима знову стають двері Університету ім.П.Й.Шафарика, де від 1977 р. Любиця Бабота стає працівником Дослідного кабінету україністики Кафедри української мови та літератури філософсъкого факультету. Однак за відкритими дверима молода дослідниця знайшла не тільки «щастя», але і недосліджені й необроблені лани науки. А трудівницею вона виявилася неабиякою. У 1981 р. здобула звання доктора (*PhDr.*), а в 1987 р. стала кандидатом мистецтвознавства, захистивши у Братиславі дисертаційну роботу «Розвиток закарпатоукраїнської літератури другої половини XIX ст.», а в 1999 р., після захисту роботи «Kontext a kontakty ukrajinsko-slovenských literárnych

vzťahov na Slovensku v 19. storočí», габілітувалася на доцента словацької літератури.

Щороку наша ювілярка все більше переконувалася, що щастя не раз входить через двері, про які ми навіть не думали, що вони відчинені. Щодо відкритих дверей доля була до неї щедрою. Любиця Бабота використовує можливість подорожувати та поповнювати не тільки досвід в наукових площинах, але й досвід людський.

Побувала вона на кількатижневих стажуваннях в Чехії (Прага), Угорщині (Дебрецен, Будапешт, Ніредьгаза). В 1991–1992 рр. провела довший час у канадському «Багатокультурному історичному інституті штату Онтаріо» (Multicultural History Society of Ontario), в 1993–1995 рр. працювала як vissiting professor на кафедрі слов'янських мов і літератур Торонтського університету (University of Toronto, Canada), де вчила українську мову, літературу й історію культури України.

Повернувшись у Словаччину, з 1996 р. викладає українську літературу на кафедрі україністики філософського факультету Прящівського університету (нині читає лекції з української літератури XIX і XX ст. та місцевої української літератури від найдавніших часів до сучасності).

Досліджує літературу й культуру української етнічної території колишньої Австро-Угорщини (починаючи XIX ст.), міжвоєнну й сучасну літературу русинів-українців, переклади української літератури чеською і словацькою мовами, перекладає з англійської та української мов на словацьку мову. Вона автор монографії (1), окремих розділів у монографіях і фахових книжкових виданнях (6), співавтор підручників для середніх і вищих шкіл (5), наукових розвідок дома і за кордоном (80), перекладів фахової й художньої літератури (9) тощо, брала участь у 56 конференціях в Україні, Чехії, Польщі, Угорщині, Канаді, США, Фінляндії та Німеччині, співпрацює з науковими осередками згаданих країн.

Щастя не раз входить через двері, про які ми навіть не думали, що вони відчинені. Якщо посади, нагороди можна назвати щастям, то доля відкрила ювілярці двері і до такого. А якщо посади щастям може і не є, двері все-таки відчинялися,.. бо в результаті життєвого досвіду людина знаходить скарби там, де інші навіть не думають їх шукати. Упродовж 2000–2008 рр. (крім двох років) Любиця Бабота займала посаду завідуючої кафедрою україністики, протягом 2004–2008 рр. виконувала обов'язки продекана

Філософського факультету Пряшівського університету з міжнародних зв'язків. Нині вона є директором Інституту русистики, україністики та славістики згаданого факультету. Щорічно керує 4-5 дипломними та 2-3 річниковими роботами, була керівником двох, успішно захищених, кандидатських дисертацій, готує трьох аспірантів. З 1991 вона – секретар Асоціації україністів Словаччини, а з 2002 р. – член комітету Міжнародної асоціації україністів, член Спілки українських письменників Словаччини, член редколегій україністичних наукових журналів у Словаччині й Канаді. У 2004 р. від міжнародного академічного рейтингу «Золота фортуна» в Києві одержала Георгіївську медаль «Честь. Слава. Труд».

За котрими дверима наша ювілярка була насправді щасливою, знає тільки вона сама. І так має бути. Бо смак таємниць – один з найсолодших. Ми щасливі і вдячні за те, що можемо частину життєвого шляху йти поруч з нею – як її студенти, колеги, друзі. Сподіваємося, що доля підготувала нам ще багато приємних несподіванок, бо знаємо всі, що криниця щастя невичерпна, а щастя не раз входить через двері, про які ми навіть не думали, що вони відчинені.

ВАЛЕРІЯ ЮРИЧКО

Джерельні приписи:

1. Бабота, Л. Закарпатоукраїнська проза другої половини IX століття [Текст] / Л.Бабота. – Пряшів, 1994. – 256 с.
2. Бабота, Л. Українська література для 4-го класу гімназій та середніх фахових шкіл [Текст] / Л.Бабота, Ю.Кіндрат. – Пряшів, 2000. – 200 с.
3. Бабота, Л. Хрестоматія з української літератури для 3-го класу гімназій та середніх фахових шкіл [Текст] / Л.Бабота, Й.Голенда. – Пряшів, 1999. – 176 с.
4. Бабота, Л. Хрестоматія з української літератури для 4-го класу гімназій, середніх фахових шкіл та професійно-технічних училищ [Текст] / Л.Бабота, М.Белей. – Пряшів, 1998. – 224 с.

***

5. Бабота, Л. Гевеші Маріан [Текст] / Л.Бабота // Українська літературна енциклопедія в 5-ти томах. Т.1. – К., 1988. – С. 402.
6. Бабота, Л. До 50-річчя з дня смерті Миколаї Божук [Текст] / Л.Бабота // 70 років Великого Жовтня : репертуар. зб. 1. – Пряшів, 1987. – С. 32-51.
7. Бабота, Л. Дочка Лабірщини [Текст] : [про І.Невицьку] / Л.Бабота // Народний календар. 1991. – Братіслава; Пряшів; Ужгород, 1990. – С. 188-189.

8. Бабота, Л. Закарпатська проза другої половини IX століття і українська література [Текст] / Л.Бабота // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Українські Карпати: етнос, історія, культура» (Ужгород, 26 серпня – 1 вересня). – Ужгород : Карпати, 1993. – С. 5-12.
9. Бабота, Л. Зореслав і католицький модернізм. Примітки до творчості українського поета і словацької літературної групи [Текст] / Л.Бабота // Літературознавство : доп. та повідомл. IV International Congress of Ukrainian Studies. (Одеса, 26-29 серп. 1999 р.). Кн. 11. – К., 2000. – С. 229-236.

***

10. Бабота, Л. Літературна спадщина Миколаї Божук [Текст] / Л.Бабота // Zakarpatská Ukraijna v rámci Česko-Slovenska (1919–1939) : zborník materiálov za 6. vedeckej karpatistickej konferencie (Prešov, 2. – 4.09.1998). – Banská Bystrica, 2000. – S. 69-77.
11. Бабота, Л. Поетеса з Гуцульщини (До 80-річчя Миколаї Божук) [Текст] / Л.Бабота // Народний календар. 1987. – Пряшів, 1986. – С. 43-46.
12. Ukraijnská neoficiálna literatúra [Текст] / Л.Бабота // Svetová literatúra po roku 1945. II / L'.Babotová, J.Kušnir, Z.Malinovská-Salamonová, L.Sisak, P.Sismisová. – Prešov, 2000. – S. 58-69.

***

13. Бабота, Л. Бібліографія про Духновича [Текст] / Л.Бабота // Закарпат. правда. – 1995. – 5 груд.
14. Бабота, Л. З приводу ювілею [Текст] : [до 70-ліття О.Рудловчак] / Л.Бабота // Дружно вперед. – Пряшів. – 1989. - № 4. – С. 8-9.
15. Бабота, Л. Перші редактори світської закарпатоукраїнської преси [Текст] / Л.Бабота // Екзиль. – 2007. - № 9. – С. 15-16.

***

16. Бабота Любиця [Текст] // Краєзнавчий словник Русинів-українців. Пряшівщина. – Пряшів, 1999. – С. 33.
17. Любиця Бабота – студентка гімназії [Текст] // Українська (руська) гімназія – 70. – Пряшів, 2006. – С. 54-56.
18. Любиця Бабота [Текст] : спогад // 50 років Кафедри української мови і літератури Філософського факультету Пряшівського університету (1953–2003). – Пряшів, 2005. – С. 145-146.
19. Babota, L. (Babotova L'ubica) [Текст] / L.Babota // Világirodalmi Lexikon. 19. kotet. – Budapest, 1996. – S. 74

***

20. Бача, Ю. Любиця Бабота – новий керівник кафедри україністики Пряшівського університету [Текст] / Ю.Бача // Краянка. – 2002–2003. – Вид. 5-6. – С. 38.

21. Божук, Г. Закарпатська леді в Пряшеві [Текст] / Г. Божук // Срібна Земля. – 1999. – 4 вереС.
22. Мушинка, М. Пряшівський літературознавець із закарпатським корінням : До життєвого ювілею Любиці Баботи [Текст] / Микола Мушинка // Календар «Просвіти» на 2004 рік. – Ужгород, 2004. – С. 172-173.
23. Ференц, Н. Карпатика нашої краянки : До 50-річчя Любиці Баботи [Текст] / Н.Ференц // Новини Закарпаття. – 1994. – 10 верес. – С. 6.
24. Ювілей. Любов до всього українського закладена в ній генетично : Любиці Баботі – 60 [Текст] // РІО. – 2004. – 4 верес. – С. Б 8.

ВЕРЕСЕНЬ: 27

ГІЗЕЛА ЦИПОЛА

65 років від дня народження співачки, народної артистки України (нар. 1944)

Ім'я Гізели Циполи достойно згадування не лише в ювілейний для неї рік. З її творчістю пов'язані вищі досягнення світової оперної сцени. Це підтвердило звання «Кращої Батерфляй світу», отримане за неповторне виконання головної ролі з опери Джакомо Пуччіні. Такий конкурс проводиться раз на чотири роки в місті Токіо і є своєрідною олімпіадою і найскладнішим випробуванням вокальної й артистичної майстерності для кращих сопрано світу.

Доля Гізели Циполи багата на події. її початок нагадує казку про Попелюшку. Народилася Гізела 1944 р. в с.Гать Берегівського району на Закарпатті. Був у неї батько-мисливець, який брав дочку з собою на полювання, змалку загартовуючи її характер. Та, попри казку, саме він пішов з життя, залишивши без годувальника багатодітну родину. Назавжди закарбувався в пам'яті Гізели його темпераментний і водночас ніжний образ, його музикальність і гарний голос.

Та ось доля подарувала Гізелі той щасливий шанс, який відкрив їй шлях до аристократичних висот мистецтва. У ролі казкової феї виступив попервах викладач вокалу Ужгородського музичного училища Андрій Євгенович Задор: він почув її виконання угорської народної пісні на олімпіаді в місті Мукачеві і запросив до себе навчатися. Від нього Гізела дізналася, що має великий природний вокальний дар і може стати професійною співачкою.

© О.Новікова, 2008.

Гізела, як і Попелюшка, була дуже працьовитою і спроможною впоратися з будь-якою роботою в геть стислі строки. Вже через два роки викладач Андрій Задор зізнався учениці, що вона навчилася всьому, що вмів він сам, і готова, не закінчуючи належного чотирирічного курсу, одразу поступати до консерваторії.

За подальше шліфування природнього самоцвіту таланту юної співачки взялася Тамара Яківна Веске, викладач Харківської консерваторії. Немов тітонька-фея, вона по-материнськи опікувалася Гізелою, рідня якої перебувала в далекому Закарпатті. Вчителька переймалася не лише професійним ростом своєї учениці, але і її здоров'ям, побутом.

Завдяки наполегливій роботі вчителів і самої Гізели Циполи колишня Попелюшка розцвіла і вже була готова вийти у світ. Її першим балом ще в студентські роки став Всесоюзний конкурс вокалістів імені М.І.Глінки. Вона двічі була його переможницею, отримала визнання кращих спеціалістів країни і була запрошена до Кіровського оперного театру в Ленінграді (нині Маріїнський у Санкт-Петербурзі) у групу стажистів. На той час головним диригентом театру був геніальний музикант Костянтин Арсенієвич Симеонов, який надав молодій співачці безцінний досвід роботи над оперними партіями. Наступний крок – стажування в Москві у Великому театрі і запрошення до роботи у групу солістів, що супроводжувалося обіцянкою швидко надати квартиру в столиці. Чи можна було уявити собі більш вдалий кар'єрний злет? Та коли про Циполу згадали в Україні і запросили солісткою до Київської опери, вона прийняла запрошення, адже столиця держави – це ще не столиця оперного царства. На теренах колишнього Союзу саме Україна була признаною, Богом даною Святою Землею вокальної культури. На той час тут працювали такі маститі співаки як Дмитро Гнатюк, Єлизавета Чавдар, Юрій Гуляєв, Євгенія Мірошниченко, Клавдія Радченко, ВасильТретяк, Таїсія Пономаренко та інші оперні гранди. Могутній ресурс оперного об'єднував і тримав у високому творчому тонусі головний диригент театру Стефан Васильович Турчак.

Це була золота пора української опери. Разом з Гізелою Циполою у той період до театру надійшла молода плеяда блискучих співаків: Людмила Юрченко, Анатолій Кочерга, Євдокія Колесник, Валентин Пивоваров, Марія Стеф'юк... Стефан Турчак був не тільки великим маестро музики, але й унікальною людиною. Його велика внутрішня культура, дбайливе ставлення до молодих виконавців,

вміння об'єднати складний, багатоликий організм оперної вистави породжували чудо стрімкого творчого зростання. Гізела Ципола дебютувала на оперній сцені в «Євгенії Онєгіні» Чайковського та «Мадам Батерфляй» Пучіні.

Зустріч зі Стефаном Турчаком стала визначальним етапом не тільки у творчому, але і в особистому житті Гізели Циполи. Це була кульмінація казки: Попелюшка зустріла свого Принца. Доля поєднала двох непересічних людей, які надихали і енергетично збагачували один одного, багатократно збільшуючи спільний творчий потенціал. У багажі Гізели Циполи 56 найкрупніших оперних партій, які вона виконувала в оригіналі на батьківщині і за кордоном. На жаль, гастрольні поїздки не були достатньо частими, їх обмежувала як закритість радянського суспільства, так і банальні «придворні» інтриги, які снуються не лише в казках. Письмові доноси в «органи» зі звинуваченнями ледь не в шпіонажі – традиційний у радянські часи прийом конкурентної боротьби, чорна робота всюдисущих заздрісників. Проте, Гізелу Циполу пощастило почути публіці Німеччини, Фінляндії,Чехословаччини, Болгарії, Угорщини, Польщі, Італії, Франції, Іспанії, Швейцарії, Фінляндії, Канади та Японії. Музична критика порівнювала її талант з легендарною Марією Каллас. Їй пропонують співпрацю кращі оперні театри, а знаменитий оперний диригент Герберт фон Кароян пропонував до сумісного виконання оперу «Тоска» Пучіні, виступ у «Реквіємі» Моцарта, та через примхи радянської влади це не здійснилося.

Казки традиційно закінчуються фразою: «І жили вони довго та щасливо». Тож на цьому наша казка і завершується, а далі йде просто життя, бо в казках не прийнято розповідати, скільки ж труда треба прикласти, скільки жертв треба принести на вівтар цього багаторічного щастя. Вже тоді, коли золота пара поєднала свої життя, Стефан Васильович був невиліковно хворим. Знаючи це, Гізела Ципола оберігала таємницю, і ціною своїх фізичних сил, своєї кар'єри продовжила його активне життя. Цим зберегла для України ще на десяток років її сина, який щиро любив свій народ і творив для нього вічну красу музики.

В одержимій роботі Стефана Васильовича, в постійній емоційній напрузі згорали резерви його організму. Смерть чоловіка стала для Гізели ударом, від якого співачці важко було отямитися, адже вони у парі творили музичне диво; тепер від погляду за диригентський пульт у неї судомило горло. Додалися й інші труднощі – біда,

як відомо, одна не ходить. Змінилися часи: люди кинулися в гонитву за грошима, забувши вічні цінності, які несло мистецтво. На цьому тлі оперний театр втратив свої високі стандарти, а працювати в атмосфері халтури Ціпола не вміла. Злодії обікрали її квартиру, винесли все добро, набуте за життя. Попереду чекала злиденність, копійчана пенсія, боротьба за підірване здоров'я. Гізелі, мабуть, допомогло вистояти загартування, отримане в дитинстві: зуміти жити далі навіть тоді, коли з життя пішла незамінна рідна людина. Вона пробує себе у викладацькій роботі, у співі камерної музики, віднаходить нових друзів, нову опору в житті. Як і раніше, приїздить на свою малу батьківщину, щоб допомогти рідні. В 2003–2004 рр. у складі жюрі дитячого мистецького фестивалю «Срібний Дзвін» дає шанс співочій юні, бо з власної долі знає, як важливо вчасно підтримати талант. Пані Гізела мріє передати Ужгородському краєзнавчому музею свій архів, як тільки будуть створені умови для його розміщення. Також вона готова передати безцінний раритет – вишите золотом кімоно, подароване «Кращій Батерфляй» в Японії, щоби відвідувачі музею дивилися на золоте кімоно, слухали записи довершеного виконання і полонилися вічною красою, заради якої лише і варто жити.

ОЛЬГА НОВІКОВА

Джерельні приписи:

1. Ціпола, Г. Прима Гізела [Текст] : [інтерв'ю з головою журі конкурсу «Срібний дзвін» / Вела А.Хаятова] / Г.Ціпола // Закарпат. правда. – 2003. – 24-30 лип. – С. 13.
2. Ціпола, Г. «Я завжди намагалася зійти до вершин майстерності,» – каже народна артистка України Гізела Ціпола [Текст] : [інтерв'ю / Вели Т.Кроп, Н.Матвеєва] / Г.Ціпола // Робіт газета. – 1992. – 4 лют.

***

3. Ципола Гізела Альбертівна [Текст] // Висіцька Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн.1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліогр. довід. – Ужгород : Вид-во В.Падяка, 2004. – С. 351-352; фото.
4. Ціпола Гізела Альбертівна [Текст] // Жінки України : біогр. енцикл. слов. – К. : Фенікс, 2001. – С. 486-487.
5. Ципола Гізела Альбертівна [Текст] // Мистецтво України : біогр. довід. – К. : Укр.. Енциклопедія ім.М.Бажана, 1997. – С. 624.
6. Ціпола Гізела Альбертівна. Народна артистка СРСР та України [Текст] // Закарпаття. Хто є Хто. Вип. 2. – К., 2005. – С. 140-141.

7. Пасічник, Т. Музичне Берегово (1945–2000 рр.) [Текст] / Т.Пасічник, Я.Рак. – Ужгород : Вид-во В.Падяка, 2002. – 55 с.
Зі змісту : [Про Г.Циполу] : С. 3, 18.

***

8. Бобошко, В. Золотые голоса [Текст] / В.Бобошко // Киевские ведомости. – 1998. – 8 мая. – С. 7.
9. Браво, Гізела! [Текст] : [гастролі Г.Циполи в Парижі] // Демократ. Україна. – 1992. – 10 берез.
10. Ворошилов, О. Українська «Мадам Батерфляй» повертається у рідне село. Оперна співачка будує на Закарпатті котедж-музей [Текст] : [про Г.Циполу]/ О.Ворошилов // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 12-18 квіт. – С. 1,8.
11. Гізела Ціпола. Україна [Текст]: [оперна співачка] // Культуролог. Джерела. – 2003. – № 2. – С. 68.
12. Гізела Ціпола виступала в Парижі… [Текст] // Вісник Берегівщини. – 1992. – 7 берез.
13. Рожок, В. Народна артистка [Текст] : [про Г.Циполу] / В.Рожок // Новини Закарпаття. – 1992. – 11 квіт. – С. 9.
14. Чутка, Є. «Найкраща Чіо-Чіо-Сан планети», яка тепер мовчить [Текст] [про Г.Циполу] / Є.Чутка // Ужгород. – 2003. – 14 черв. – С. 12.

ВЕРЕСЕНЬ: 29

ГЕОРГІНА ІВАНІВНА МУРАНІ-МЕЙСАРОШ

100-річчя від дня народження політв'язня (1909–2001)

Дочка призабутого закарпатського письменника Івана Мурані, внучка Івана Сільвая і правнучка родини Олександра Духновича – Георгіна Іванівна останні роки жила в Мукачеві на вулиці Підопригори.

По батьківській лінії вона з роду Духновичів. Сестра будителя Сусанна вийшла заміж за священика Невицького. У них були дві доньки – Марія і Терезія. Перша стала відомою письменницею, друга – дружиною священика Натоля. А їх донька Гелена Натоля – бабка Георгіни Іванівни Мурані. Гелені сподобався угорський офіцер Янош Мурані і у них народився син Іван, батько Георгіни.

По материнській лінії дід ювілярки – відомий письменник Іван Сільвай. Був угорського походження з Марія-Повчі. Його батько –

© В.Пагиря, 2008.

Антон Сільвай переселився на Закарпаття в с. Сусково, де служив священиком. У них із Катериною Легезою народився син Іван, який одружився з Марією Рац. Одна з дочок Сільваїв – Лаура – була дружиною Івана Мурані.

Георгіна Іванівна народилася 29 вересня 1909 р. в с.Нересниця, що на Тячівщині, в сім'ї о. Івана Мурані. Коли мала три роки, батька перевели у Березово, де в сім'ї появилося ще двоє дітей: Микола – майбутній вікарій єпархії і Катерина. А в Нересниці, крім Георгіни, була ще старша сестра Надія.

Хоч сім'я Мурані була майже інтернаціональною, Іван Мурані вважав себе кровним русином. Мати Георгіни – Лаура Сільвай успадкувала від батька прекрасний голос. Добре малювала, ліпила з гіпсу скульптури. Померла передчасно в 1915 р., залишивши 4-х дітей, серед яких Георгіні було тільки шість років. У початкову школу вона ходила у Березові. Після третього класу Георгіну і Надію відправили в Тур'ї-Ремети до бабки – вдови Івана Сільвая, яка жила із незаміжньою дочкою Зінаїдою. На другому боці річки Тур'ї жила друга бабка, теж удова за чоловіком – італійським інженером, родом з Падуї – Анатолієм Гаспере. Це була внучка Сусанни Духнович. Та через три роки (1919) обидві бабусі померли і батько забрав дітей в Ужгород, де працював професором математики в гімназії. Жили вони в маленькій хатині на вулиці Капітульній, по сусідству з Августином Волошином.

Закінчивши на «відмінно» гімназію, Георгіна стала вчителькою. Працювала в Тернові, Вільхівцях, Анталівцях, Білках, Рахові, Колочаві, Ясінях, Перечині, Ужгороді. Переміщення було пов'язане з роботою чоловіка, лісового інженера Олександра Мейсароша. Побралися вони 1932 р., мали двох дітей: сина Павла і дочку Сільвію.

У липні 1945 р. чоловіка, який тоді працював при Народній Раді Закарпатської України головним лісовим інженером, заарештували. Щоб помститися йому за заборону займатись браконьєрством, Гаврилюк і Легеза підкинули у відділ НКВС листа, про те, що Мейсарош ходив у ліс з рушницею, де ховалися партизани. На суді йому дали вісім років таборів, в яких через рік помер. Потім прийшла черга і Георгіни Іванівни. Їй інкримінували невдоволення радянською владою. Засудили на шість років виправно-трудових таборів і 3 роки заслання, конфіскували квартиру і меблі.

У липні 1948 р. Георгіну Іванівну етапували у Львів. Там вона зустріла угорку Шару Каріг, засуджену на 10 літ каторги, яка після звільнення стала відомим угорським літератором. І потяглися шляхи етапу: Череповець, Вовтера, Волгобат. Була спочатку лісорубом, потім вантажником, бурильником, їздовим. Перед самим звільненням працювала пекарем. Двом жінкам потрібно було випікати щодня до тисячі хлібин, заготовляти дрова, підвозити муку, мити посуд. Від важкої праці злипалися очі, сон валив з ніг. Та спати було ніколи... Тонула у крижаній воді, умирала від дистрофії, задихалася в шурфі. Але добрі люди не давали померти. Не було б єврейки Фаїни, німкені Гертруди, литовських дівчат – не знати чи винесла б оту страдницьку дорогу.

З табору звільнилась, а від заслання – ні. Ще протягом трьох років їй було заборонено жити в Закарпатті. Допоміг Гнат Мильчевич із Делятина на Івано-Франківщині. Поселив її до Василини Гуцман. За квартиру і на життя заробляла вишивками, ручною працею. Інколи вдавалося заробити дещо репетиторством.

У 1955 р. одержала нарешті звільнення і від заслання. Переїхала до рідної сестри у Рахів, потім в Мукачево. Директор УТОСу Євген Дзямко взяв її на роботу, виділив квартиру. Працювала секретарем профспілки, вела гурток літератури для угорських сліпих. У 64 роки вийшла на пенсію. Судимість зняли лише в 1967 р., але не реабілітували.

Про всі ці тортури написала книжку, яка вийшла в МПП «Ґражда» під редакцією Івана Ребрика. Назва її «...Потім не спом'яне нас ніхто». До того угорською мовою вона вийшла у Виноградові та Будапешті, а російською мовою – «История моей жизни» в Бостоні (США).

Померла Георгіна Мурані-Мейсарош 8 жовтня 2001 р. від гострого серцевого нападу в ужгородській лікарні.

Світла пам'ять про прекрасну людину збережеться довго в пам'яті тих, хто її знав. А знало її все Закарпаття, якому віддала свої найкращі роки, любов до простих людей. Її забути неможливо!

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. Мейсарош, Г.И. История моей жизни [Текст] : докум. повесть / Г.И.Мейсарош. – Ужгород-Бостон, 2000.

2. Мурані-Мейсарош, Г. ...Потім нас не спом'яне ніхто...[Текст] / Г.И.Мейсарош. – Ужгород : Ґражда, 2002.

***

3. З роду будителів-священнослужителів : До 95-річчя від дня народження Георгіни Мейсарош [Текст] // Пагиря В. Народжені для творення історії. – Ужгород : Ґражда, 2006. – С. 21-22.
4. Мейсарош-Мурані Георгіна [Текст] // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачева в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагиря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 37-38.
5. Хланта, О. Педагог Георгіна Мейсарош : Жертви сталінських репресій [Текст] / О.Хланта // Календар «Просвіти» на 1999 рік. – Ужгород, 1999. – С. 198-199.

***

6. Дочинець, М. Законами життя маузери не керують [Текст] : [про долю Г.Мейсарош, яка по батьківській лінії з роду Духновичів, по матері – із Сільваїв] / Мирослав Дочинець // Карпат. край. – 1991. – 16 квіт.
7. Дочинець, М. Остання аристократка [Текст] : [про долю Г.Мейсарош] / М.Дочинець // Новини Мукачева. – 1991. – 28 берез.
8. Пагиря, В. Відійшла у вічність [Текст] : [некролог] / В.Пагиря // Старий Замок. – 2001. – 11 жовт.
9. Пагиря, В. Книга краянки, видана в Америці [Текст] : [Георгіни Мейсарош «История моей жизни»] / В.Пагиря // Новини Закарпаття. – 2000. – 4 квіт. – С. 6.
10. Пагиря, В. Правнучка Олександра Духновича [Текст] : (нарис про Георгіну Мейсарош-Мурані) / Василь Пагиря // Панорама. – 1994. – 27 верес.
11. Пагиря, В. Страсний шлях Георгіни Мурані [Текст] / Василь Пагиря // Карпат. край. – 1996. – № 5-7. – С. 63.
12. Суховірська, Г. Георгіна Мейсарош – друг чи ворог? : До дня народження репресованої «квітки» [Текст] / Г.Суховірська // Старий Замок. – 2004. – 17-23 верес. – С. 14.
13. Хланта, О. Колишній політв'язень Георгіна Іванівна Мурані-Мейсарош [Текст] / О.Хланта // Срібна земля. – 2002. – 20 лип. – С. 4.

ЖОВТЕНЬ: 22

ФЕДІР ГРИГОРОВИЧ ВАЩУК

50-річчя від дня народження вченого, організатора вузівської науки (нар. 1959)

Федора Ващука, який народився у м.Мукачево, сміливо можна назвати одним із найуспішніших закарпатців сучасної доби. Його зростання як ученого, науковця, організатора педагогічної справи відбувалося без різких стрибків, однак стрімко та впевнено.

Закінчивши в 1981 р. Ужгородський державний університет за спеціальністю «математика», у 1990-му Федір Григорович захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук у спеціалізованій Вченій раді Ленінградського державного університету. На початку 1994-го йому присвоєно вчене звання доцента кафедри алгебри УжДУ.

У червні 1995-го з ініціативи Ващука був створений Ужгородський природничо-гуманітарний коледж, того ж року захистив і докторську дисертацію, тема якої – «Моделювання процесу дослідження і системи формування психосоціальної сфери». Рішення про присвоєння звання доктора технічних наук винесла спеціалізована Вчена рада Інституту кібернетики ім.В.М.Глушкова НАН України.

Ще через рік Федір Григорович на базі коледжу організував Ужгородський інститут інформатики, економіки і права. З муніципального уже наступного року вуз змінює статус на державний, а ректору Ващуку присвоюють вчене звання професора кафедри інформатики та інформаційних технологій. У листопаді 2004 р. на базі інституту, що ліквідований, утворено Закарпатський державний університет. Ващука обрано ректором, він очолює кафедру загальної інформатики та математичного моделювання.

На сьогодні вуз має п'ять факультетів, два навчально-наукові центри, Ужгородський природничо-гуманітарний коледж. У ЗакДУ навчаються близько 4 тис. студентів. Про здобуте ректором, професором університету визнання в науковому світі свідчать факти: з 1996 р. він – академік Академії інформатики України, з 1999-го – академік Академії наук вищої школи України. Опублікував 100 праць, у тому числі 86 наукових і 20 навчально-методичних.

© В.Бедзір, 2008.

Протягом 1998–2002 рр. Ващук – депутат Закарпатської обласної ради, неодноразово обирався членом виконкому Ужгородської міської ради. В його арсеналі чимало державних і відомчих нагород, серед яких, – нагрудний знак «Відмінник освіти України», звання «Заслужений працівник народної освіти України», орден «За заслуги» III ступеня, нагрудний знак «Петро Могила», Почесна грамота Верховної Ради України та інші.

Виховуючи чотирьох дітей, Федір Ващук прагне бути достойним батьком, як і надійною опорою для дружини Оксани Миколаївни. Вона – кандидат юридичних наук, доцент, очолює Інститут інформаційних технологій та дистанційної освіти Закарпатського державного університету.

А тепер – один із власних споминів. Перебуваючи у 2005 р. в поїздці до Сполучених Штатів Америки, автор цих рядків у складі делегації мав можливість ознайомлюватися з роботою одного з найбільш високотехнологічних американських університетів, що знаходиться у місті зародження космонавтики США, – Гансвіллі. Ректор, розповідаючи про контакти з Україною, не оминув згадати і про наявність договору про співпрацю з університетом міста Ужгород. Із яким саме з кількох місцевих вузів? Здогадатися неважко – Закарпатського державного університету.

Ще є і така іпостась діяльності ректора та професора, як спорт. Волейбольна команда «Закарпаття-ЗакДУ» перемогла в національній першості команд вищої ліги в сезоні 2007 р., ввійшовши до суперліги. Сьогодні вузівські спортсмени продовжують захищати честь університету та всього Закарпаття на найвищому рівні. Не остання складова їхнього успіху в тому, що керівник вузу сам захоплюється цим видом спорту.

Вміння Ващука налагоджувати мости міжнародної співпраці, формувати привабливий імідж університету за кордоном ніхто не заперечить. Через це така оцінка його діяльності, як євроінтегратор у вузівській науці, виглядає цілком справедливою. Лідеру освітньої справи з Закарпаття та України у 2008 р. на 41-й міжнародній урочистій церемонії ім. Сократа в Оксфорді вручено сертифікат і пам'ятний кубок переможця в номінації «Вища освіта». Федір Ващук став тоді дійсним членом елітної громадської інституції діячів науки та освіти – Клубу ректорів Європи (КРЄ). Із врахуванням досягнень вузу, а також особистого наукового та освітнього внеску в розвиток вищої школи України професору Ф.Г.Ващуку, згідно з

рішенням вченої ради Міжнародного Віденського університету (Австрія), присвоєно звання Почесного Доктора цього відомого в усьому світі навчального закладу.

На саміті лідерів у Оксфорді, що відбувався за участі 120 делегацій із 21 країни, Закарпатський державний університет отримав престижну премію «Європейська якість» за високі стандарти і конкурентоздатність відповідно до європейських стандартів у освіті. Планів і перспектив, які чекають свого втілення, у ректора ЗакДУ Федора Ващука, безумовно, вистачить на багато наступних літ.

ВАСИЛЬ БЕДЗІР

Джерельні приписи:

1. Ващук, Ф.Г. Введение в проблему информационно-структурного моделирования процесса исследования и системы формирования психо-социальной сферы [Текст] / Ф.Г.Ващук. – Ужгород, 1995. – 144 с.
2. Ващук, Ф.Г. Моделирование процесса исследования и системы формирования психо-социальной сферы [Текст] : автореф. дис. ... доктора тех. наук / Ф.Г.Ващук. – К., 1995. – 39 с.
3. Ващук, Ф.Г. Практикум з алгебри [Текст] : навч. посіб. [Текст] / Ф.Г.Ващук, С.С.Поляк, І.О.Пономарьова. – Ужгород, 1997. – 140 с.

***

4. Ващук, Ф.Г. К вопросу о математическом обеспечении надежности и валидности психолого-педагогической методики [Текст] / Ф.Г.Ващук // Материалы первой международной научно-практической конференции «Математика и психология в педагогической системе «Технический университет». – Одесса. – 1996. – С. 2.
5. Ващук, Ф.Г. Построение системы-сети с 2^n узлами – состояниями [Текст] / Ф.Г.Ващук, Е.А.Мельник, И.А.Папп // Науковий вісник Ужгородського державного інституту інформатики, економіки і права. Сер.: Природничі науки. – Вип. 2. – Ужгород, 1998.– С. 7-8.
6. Ващук, Ф.Г. Проблемная ориентация программно-технических комплексов в биотехнических системах [Текст] / Ф.Г.Ващук // Материалы третьей Украинской конференции по автоматическому управлению (Автоматика-96). – Севастополь. – 1996. – С. 1.
7. Ващук, Ф.Г. Целочисленные р-адические представленія конечных абелевых р-групп [Текст] / Ф.Г.Ващук, П.М.Гудивок // ДАН УССР. – Сер. А. – 1986. – № 1. – С. 3-6.
8. Brightness contrast and optical control of presure-tigtness for flat electro-luminescent panels [Текст] / F.Vashuk, S.Sikora, I.Golovatch, O.Mitsa. // Book of Abstract XXIII European congress on Molecular Spectroscopy. – Balatonfьred (Hungary). – 1996. – C. 1.

***

9. Ващук, Ф. Буду щасливий, коли взагалі не треба буде думати про політику [Текст] : [інтерв'ю з ректором ЗакДУ / Вела Л.Ортутай] / Ф.Г.Ващук // Ужгород. – 2005. – 29 жовт. – С. 6.
10. Ващук, Ф. Закарпатський державний університет – призер престижної міжнародної виставки [Текст] : [у номінації «Інтеграція науки і освіти у вищому навчальному закладі» на виставці «Сучасна освіта в Україні-2007»; бронзова медаль] / Ф.Г.Ващук // Ужгород. – 2007. – 24 лют. – С. 6.
11. Ващук, Ф. Майбутнє за людьми, які працюють з молоддю [Текст] : [розмова з ректорм УжДІЄП / Вела Т.Булина] / Ф.Г.Ващук // Соціал-демократ. – 2000. – 18 берез. – С. 5.
12. Ващук, Ф. «Науковий потенціал Закарпаття дуже однобокий». Федір Ващук каже, що знає, як позбутися перекосів у науці [Текст] : [інтерв'ю з ректором ЗакДУ / Вів Я.Світлик] / Ф.Г.Ващук // Новини Закарпаття. – 2007. – 10 лют. – С. 20.

***

13. Ващук Федір [Текст] // Дочинець М. Енциклопедія Мукачева в іменах / М.Дочинець, В.Пагиря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 101.
14. Поляк, Я. Ващук Федір Григорович [Текст] / Я.Поляк // Енциклопедія Закарпаття : Визначні особи XX століття. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 65-66.
15. Федір Ващук [Текст] // Неділя. ТОП-50. Найвпливовіші люди Закарпаття 2007. – Ужгород, 2007. – С. 30.

***

16. Федора Ващука знову обрано ректором [Текст] // Новини Закарпаття. – 2006. – 4 лют. – С. 3.

ЛИСТОПАД: 3

МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ БЛЕЦКАН

70-річчя від дня народження доктора філософських наук, професора, заслуженого працівника народної освіти України (1939–2006)

Пом'янути добрим словом цю неординарну людину вважаю за свій обов'язок. І не тільки з тої причини, що вчився у той же час і на тому ж факультеті, оскільки впродовж більшої частини нашого студентського навчання це був об'єднаний історико-філологічний факультет, де Михайло вчився на філологічному відділенні, в той

© В.Делеган, 2008.

час як автор цих рядків – на історичному. Розпочинали ми своє навчання в корпусі, де зараз фізичний факультет (вул. Волошина, 54), а продовжували і завершували в корпусі, де зараз біологічний (вул. Волошина, 32). У той час ця давня вулиця носила одіозну назву «Жовтнева». І звичайно, лише в дев'яностих роках на фасаді одного з будинків із того ж боку неподалік нинішнього біологічного корпусу з'явилася меморіальна дошка, пов'язана з іменем А.Волошина.

Загальноосвітні і суспільні дисципліни (політекономію, філософію, педагогіку тощо) історики й філологи слухали тоді одним потоком і сиділи, звичайно, впереміж, тим паче, що серед майбутніх філологів, як і завжди, було більше дівчат. Також і проживали в одному гуртожитку. Спочатку це було на Капітульній, 26, де зараз юридичний факультет, і проживали ми на першому поверсі зліва від входу, а кімнати наші були навпроти. Це було ще більш-менш терпимо супроти умов на другому курсі, коли тулилися в одній із кімнат на Капітульній, 18 (зліва від входу). Там пізніше розміщувалася військова кафедра, а згодом – видавництво УжНУ. У великій кімнаті там мешкало нас, якщо не помиляюсь, чи то 16 чи 18 студентів. Про умови ще й нині не хочеться згадувати. Зауважу, що вул. Капітульна, яка веде попри бібліотеку УжНУ до древнього замку, носила тоді назву «Кремлівська».

А найтриваліший час проживали в гуртожитку № 1 по вул.Митній, 27 (у будівництві якого брали безпосередню участь). Це було й під час навчання на старших курсах, і в аспірантські роки, та й пізніше, вже будучи молодими викладачами. Якщо приплюсувати до сказаного вище спільні заняття чоловічої частини студентства на військовій кафедрі і перипетії військових зборів в Оріховиці та додати чи не щоденні стояння в чергах до студентської їдальні, особливо в обідню пору, то вийде незлічима кількість годин, під час яких можна було досконало пізнати один одного в найрізноманітніших іпостасях і ситуаціях. Тим більше, як ще мати на увазі, що влітку ми, як правило, разом працювали в дитячому таборі профспілки працівників держустанов в Оноківцях, і це теж дещо додавало в скарбницю досвіду, який необхідний для педагогічної роботи. Не кажучи про те, що й та невелика оплата, яку одержували за дві-три зміни, теж були не зайвою для вихідців із небагатих селянських родин.

Після закінчення університету в числі кращих студентів ми шукали змогу продовжити навчання в аспірантурі. Михайлові це вдалося через рік роботи в школі. Із вдячністю пригадую, що саме він та однокурсник Ілля Горват сповістили мене (я працював згідно з розподілом на Івано-Франківщині) про оголошення прийому до аспірантури. Було потім і одночасне відрядження в бібліотеки та архіви Києва, і п'ятимісячне проживання в одній кімнаті в гуртожитку по вул.Чигіріна, 14 під час перебування в Інституті підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при Київському держуніверситеті, і поїздка під час повернення з столиці у гості до нашого люб'язного колеги Г.С.Ковальчука на Вінниччину (це знайшло відбиток на кількох фотографіях).

Звичайно, не обходилося без гострих дискусій і суперечок, зокрема в тихі вечірні години, часто уже й при вимкнутому світлі, маю на увазі, після того, як відбули обов'язкові заняття або ж старанно попрацювали, поначитувались до одуріння, і ось виринали якісь домінантні на той час думки, котрими хотілось поділитися з колегою. Могло це бути обговорення власних пошуків і знахідок чи певних труднощів на обраному шляху, часом ділилися мріями, пробували намічати і уявляти свої наступні кроки. Жартома звучало на різні лади трактоване висловлювання одного британського автора про те, що філософія вивчає помилкові погляди людей, а історія – їх помилкові вчинки. А ми ж заприсяглися цим наукам служити.

Коли він одружувався, довелося бути на весіллі. Згодом неодноразово бував у нього на квартирі, як і він у мене. Можна було б згадати якісь побутові дрібниці, оскільки життя складається також з різних подібних речей. Але нехай не зараз. Одержував з автографами основні публікації колеги. Часом він дзвонив при підготовці чергового методичного посібника, уточнюючи дещо з літератури. Частіше спілкувалися, коли мені довелося викладати в його дочки Мар'яни на першому курсі медичного факультету. В свою чергу він підтримав і допоміг літературою, коли готували кандидатський екзамен з філософії брат Михайло і згодом син Віктор.

Словом, це була порядна і дуже відверта людина. Нерідко й про самого себе міг щось сказати із легким гумором. Довіряючи людям, не надто остерігався і не очікував якоїсь підступності, котра, на жаль, ще трапляється у нашому житті-бутті.

А тепер стисло про основні віхи біографії першого з-поміж випускників Ужгородського університету доктора філософських

наук. Він народився в багатодітній селянській сім'ї в с.Голятин Міжгірського району. В 1953 р. закінчив семирічну школу в рідному селі, а в 1956 р. із срібною медаллю Міжгірську середню школу. У тому ж році став студентом історико-філологічного факультету Ужгородського університету (відділення української філології). Після закінчення університету (1961 р.) впродовж року працював учителем української мови та літератури в Новоселицькій восьмирічній школі Міжгірського району.

З жовтня 1962 р. по червень 1966 р. був аспірантом кафедри філософії Ужгородського держуніверситету. Після закінчення навчання в аспірантурі М.Блецкана було залишено на кафедрі філософії УжДУ на посаді старшого викладача. 15 листопада 1968 р. на Вченій раді Інституту філософії і Сектора держави і права АН УРСР захистив кандидатську дисертацію про роль мистецтва в формуванні суспільного естетичного ідеалу. В 1972 р. затверджений ВАК СРСР у вченому званні доцента. В 1991 р. на Вченій раді Київського державного університету ім.Т.Г.Шевченка захистив докторську дисертацію на тему «Наукова абстракція як форма пізнання». 11 жовтня того ж року рішенням ВАК СРСР йому було присуджено наукову ступінь доктора філософських наук. У наступному 1992 р. новостворена ВАК України затвердила його у вченому званні професора.

М.І.Блецкан завжди брав активну участь у громадській роботі. Виконував обов'язки декана факультету громадських професій (1964–1965). Майже впродовж десяти років очолював студентське наукове товариство УжДУ. В 1966 р. був відряджений командиром студентського цілинного загону «Верховинець» Ужгородського університету. Обирався членом комітету комсомолу, членом групи народного контролю, членом Ради університету. І це ще неповний перелік його різноманітних доручень.

Він постійно і наполегливо працював над підвищенням свого фахового наукового і викладацького рівня. В 1973–1974 навчальному році проходив перепідготовку в Інституті підвищення кваліфікації при Київському держуніверситеті. В 1977 і 1986 рр. стажувався при Інституті філософії АН УРСР. В 1989–1990 навчальному році пройшов перепідготовку на курсах завідувачів суспільних кафедр на базі ІПК при Московському державному університеті ім.М.В.Ломоносова.

Майже вся трудова діяльність М.І.Блецкана пов'язана із роботою в Ужгородському національному університеті, де він пройшов шлях від студента до аспіранта, від старшого викладача до професора, завідувача кафедри філософії. В 1995 р. був обраний членом-кореспондентом Української Академії політичних наук, а в 1997 р. – академіком цієї ж академії. У 2002 р. обраний академіком Академії наук Вищої школи України. У 1981 р. відзначений урядовою нагородою – медаллю «За трудову доблесть», а в 1999 р. за вагомий особистий внесок у розвиток національної освіти і впровадження сучасних методів навчання і виховання молоді йому було присвоєно почесне звання «Заслужений працівник народної освіти України».

М.І.Блецкан опублікував понад 50 наукових праць, серед яких дві монографії. Багато уваги приділяв підготовці та публікації матеріалів, пов'язаних із викладацькою роботою. Свідченням цього стала публікація індивідуально та в співавторстві восьми навчальних посібників. Його монографія «Діалектика формування наукових абстракцій» (1989) та посібники «Логіка» (1996), «Філософія: онтологія, гносеологія, діалектика» (1997) та «Історія російської філософії» (1999) на внутрішньоуніверситетському конкурсі монографій та підручників займали перші місця. Публікації М.І.Блецкана позитивно оцінювалися в фахових виданнях.

Помер М.І.Блецкан 21 травня 2006 р. в Ужгороді, де й похований.

ВАСИЛЬ ДЕЛЕГАН

Джерельні приписи:

1. Блецкан, М. Гносеологічна природа наукових абстракцій [Текст] / М.Блецкан. – Львів : Вища школа, 1980. – 91 с.
2. Блецкан, М. Диалектика формирования научных абстракций [Текст] / М.Блецкан. – Львов : Вища школа, 1989. –180 с.
3. Блецкан, М. Історія української філософії [Текст] / М.Блецкан. – Ужгород, 1998. – 138 С. (у співавт.).
4. Блецкан, М. Історія розвитку соціально-філософських вчень [Текст] / М.Блецкан. – Ужгород, 2001. – 158 с.
5. Блецкан, М. Історія російської філософії [Текст] / М.Блецкан. – Ужгород, 1999. – 202 с.
6. Блецкан, М. Історико-філософський вступ [Текст] / М.Блецкан. – Ужгород, 2000. – 147 С. (у співавт.).
7. Блецкан, М. Логіка [Текст] / М.Блецкан. – Ужгород, 1997. – 134 с.
8. Блецкан, М. Соціальна філософія [Текст] : курс лекцій / М.Блецкан. – Ужгород, 2004. – 210 с.

9. Блецкан, М. Суспільно-політична та філософська думка в Україні кінця XIX–XX століть [Текст] / М.Блецкан. – Ужгород, 1998. – 72 с.
10. Блецкан, М. Філософія : онтологія, гносеологія, діалектика [Текст] / М.Блецкан, [та ін.].– Ужгород, 2002. – 212 с.

***

11. Бедь, В.В. Блецкан Михайло Іванович [Текст] / В.В.Бедь // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 42–43.
12. Блецкан Михайло Іванович [Текст] // Наукова еліта Закарпаття : доктори наук, професори Ужгородського національного університету. – Ужгород : Ґражда, 2005. – С. 20–21.
13. Блецкан Михайло Іванович [Текст] // Філософський енциклопедичний словник. – К. : Абрис, 2002. – С. 59.
14. Блецкан Михайло Іванович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії [Текст] // Під покровительством музи Кліо : іст. ф-ту Ужгород. нац. ун-ту – 60 років. – Ужгород, 2005. – С. 186–187.
15. Осередок освіти, науки, культури : УжДУ – 50 років [Текст] / І.М.Гранчак, О.Д.Довганич , В.Ю.Сливка, В.В.Туряниця. – Ужгород, 1995. – 196 с. Зі змісту : [Про М.І.Блецкана]. – С. 145–146.
16. Олашин, М.В. Історичний факультет Ужгородського національного університету (1945–2007) : короткий іст. нарис та довідкові матеріали [Текст] / М.В.Олашин. – Ужгород : Ґражда, 2007. – 124 с. Зі змісту; [Про М.І.Блецкана]. – С. 30, 65, 71, 82.
17. Ужгородський державний університет [Текст] . – Ужгород, 2000. – 122 с. Зі змісту : [Про М.І.Блецкана]. – С. 111.
18. Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття [Текст]. – Ужгород : Карпати, 2005. – 192 С. : іл. Зі змісту : [Про М.І.Блецкана]. – С. 62, 63.

***

19. Логойда, В. Через терни до вершин : До 60-річчя професора М. Блецкана [Текст] / В.Логойда // Погляд. – 1999. – 30 листоп.

ЛИСТОПАД: 7

ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ ПОПОВИЧ

110-річчя від дня народження релігійного і культурного діяча, педагога (1899–1968)

Дмитро Миколайович Попович народився 7 листопада 1899 р. у с.Онок на Виноградівщині у родині коваля. Школа у Великих Ком'ятах, Мукачівська і Будапештська гімназії, богословський

© С.Федака, 2008.

факультет Будапештського університету... У 1914–1915 рр. пише перші угромовні оповідання і гуморески. З вересня 1922 р. викладав у духовній семінарії в Ужгороді. 1923 р. увійшов до товариства «Просвіта», виступав на його з'їзді, розробляв рекомендації щодо сільських читалень. У травні 1924 р. склав іспит на професора релігії і 28 серпня набув сану священика. З вересня 1924 р. наступні двадцять два роки викладав у Хустській гімназії – релігію, українську та латинську мови, історію, географію. Його вихованцями були майбутні єпископи Т.Ромжа, І.Семедій, І.Маргітич, И.Головач, священик-історик С.Пап. 7 жовтня 1928 р. був серед священиків, що освячували Народний дім «Просвіти» в Ужгороді. З 1930 р. консисторіальний радник Мукачівської єпархії. Виконував обов'язки єпархіального цензора. Періодично відправляв богослужіння у Хусті.

Видав книжки «Женський вопрос» (1923), «Вам, солодкі брати» (1926), «Дорога правди» (1927), «Світло в темноті» (1928), «Молодим дівчатам» (1929). Написав два підручники для семінаристів – «Історія Церкви Христової» (1925), «Апологетика» (1926), а також брошуру «На землі Кирила й Мефодія» (1926). 1928 р. він видав посібник «Маріїнська конгрегація» і заснував при Хустській гімназії відповідне церковно-педагогічне товариство. Книжка Д.Поповича «Божа Мати» (1931) стала першим житієм Богородиці, написаним закарпатським священиком. Виступав зі статтями у газетах «Свобода», «Русин», «Учитель», «Верховина», журналах «Душпастир» і «Місійний вісник». 1926 р. дебютував українським оповіданням «Дівочий сон» в альманасі «Трембіта».

Тричі по лінії католицько-педагогічної організації їздив на екскурсії до Італії, був на аудієнції у папи Пія XI, котрий пожертвував 75 тисяч лір на будівництво Хустського інтернату для бідних дітей. Д.Попович з самого відкриття цього інтернату 1933 р. став його директором. Був активним членом Християнської Народної партії А.Волошина, очолював її хустську організацію. 10 серпня 1938 р. виступив на просвітянському з'їзді у Великій Копані, де благословив синьо-жовтий національний прапор. У січні 1939 р. очолює ревізійну комісію Товариства українських католицьких священиків і вступає до Українського Національного Об'єднання. Наприкінці лютого 1939 р. став директором Хустської гімназії, в приміщенні якої відбувся Сойм Карпатської України. Після приходу гортіївців був арештований. Після звільнення знов викладає у гімназії, друкує цілий ряд оповідань – у «Місійному календарі» (1941),

«Літературній Неділі» (1943–1944), а також окремими збірками – «Із життя» (1943), «Адам та інші оповідання» (1944), збірку проповідей для гімназистів «Будователі храмів» (1944). Тоді же друкує угорською мовою цілий ряд статей релігійної тематики у журналі «Греко-католицький вісник», видає руський переклад-адаптацію угорської повісті Л.Ердевді «Стефан Касап» про місіонера (1943). 1944 р. у Коложварському університеті захистив дисертацію на ступінь доктора юридичних наук і канонічного права. Був членом Підкарпатського Общества Наук.

Та 18 вересня 1945 р. нова влада звільнила його з педагогічної роботи. 6 листопада 1945 р. померла після багаторічної недуги (туберкульозу) його дружина Анна Зейкан. Далі працював касиром, бухгалтером, статистиком в укоопспілці. 30 травня 1948 р. звільнений і звідти. 4 лютого 1949 р. за відмову зрадити рідній вірі арештований і після кількох допитів звинувачений 12 лютого, що упродовж десятиліть виховував молодь у антикомуністичному, націоналістичному і католицькому дусі. Винним себе не визнав. Засуджений обласним судом 29 березня 1949 р. до 25 років виправно-трудових таборів і 5 років позбавлення громадянських прав з конфіскацією майна. Карався в Озерному таборі м.Тайшет Іркутської області. У таборі писав вірші, які надсилав у листах синові. Після кількох скарг Д.Поповича Президія Верховного Суду СРСР 15 вересня 1956 р. звільнила його з-під варти. Повернувшись до Хуста, жив з некваліфікованої роботи. 1960 р. раптово помер його єдиний 33-річний син Микола – викладач музики і композитор. 1965 р. Й.Бокшай виконує портрет Д.Поповича з написом: «Написаний на згадку моєму дорогому вчителю». Тоді ж Д.Попович почав укладати рукописну збірку поезій «Пуп'янки роз», 12 лютого 1968 р. написав до неї «Замість вступного слова» з широкою біографією.

Помер 3 жовтня 1968 р. Похований на ужгородській Кальварії поруч із сином. Реабілітований 21 січня 1993 р. Наприкінці 2007 р. його ім'я занесно на меморіальну дошку священиків-мучеників біля Кафедрального собору в Ужгороді.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Попович, Д. Шоколадка [Текст] / Д.Попович // Закарпатське оповідання XX ст. : антол. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – С. 123-127.

***

2. Попович Д. Чекай мене! [та ін. твори] [Текст] / Д.Попович // «Криваві тіні Кремлю» : літ. творчість репресованих закарпатців. – Ужгород : Закарпаття, 2006. – С. 490-511.

***

3. Фенич, В. Свої серед чужих, чужі серед своїх [Текст] / В.Фенич. – Ужгород, 2007.

***

4. Дмитро Попович [Текст] // Белень М, Карпатська Україна у портретах. – Ужгород, 1998. – С. 137-138 : іл.
5. Дмитро Попович [Текст] // Пагиря В. Світочі Карпатського краю : іст. портр. греко-катол. священників Мукачів. єпархії. – Мукачево : Елара, 1996. – С. 76.
6. Поп, В. Речник духовності [Текст] / В. Поп // «Криваві тіні Кремлю» : літ. творчість репресованих закарпатців. – Ужгород : Закарпаття, 2006. – С. 485-490.
7. Попович Дмитро [Текст] // Бендас, С. Священники-мученики, сповідники вірності / С.Бендас , Д.Бендас. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – С. 181-185.
8. Хланта, О. Педагог, священник, громадський діяч [Текст] / О.Хланта // Реабілітовані історією. У 27-ми томах. Реабілітовані історією. Закарпатська область. У 2-х кн. – Ужгород : Закарпаття, 2004. – Кн. І. – С. 105, 580.; Кн. 2. – С. 132-134, 231, 307, 508-511.
9. Пекар, А. Нариси історії церкви Закарпаття. Т. 2. [Текст] / А.Пекар – Рим; Львів, 1997.
   Зі змісту : [Про Д.Поповича] – С. 176-177, 184, 212, 286, 295, 353.

***

10. Косей, Ю. Згадаймо доброго наставника чотирьох наших єпископів [Текст] / Ю.Косей // Благовісник. – 1998. – № 10. – С. 5.

ЛИСТОПАД: 8

МИХАЙЛО МИКОЛАЙОВИЧ ПОЛАЖИНЕЦЬ

85-річчя з дня народження відомого вченого, хірурга (нар. 1924)

29 вересня 1983 р. 23-річний московський спортсмен, перебуваючи на Закарпатті, отримав наскрізне ножове поранення серця. Невідкладною операцією ужгородський професор-хірург врятував йому життя. Більше того, вже через неповних 8 місяців – 27 травня

© Й.Турак, 2008.

1984 р. – марафонець взяв участь у змаганнях у Женеві, посівши 10-е місце, у вересні того ж року в Югославії був третім, а 23 жовтня 1988 р. у Греції серед двох тисяч спортсменів виборов перше місце. Свого часу про ці неймовірні спортивні досягнення після перенесеної операції на серці писали журнал «Физкультура и спорт» № 2 за 1985, газета «Советский спорт» від 3 листопада 1988 р., обласні газети.

Тут, мабуть, варто пояснити, що за статистикою операції при пораненнях серця навіть під час бойових дій вельми рідкісні. Тим більше у буденному житті таке хірургічне втручання може стати для хірурга єдиним за всю його практику. Чи не тому кожен з хірургів, що хоч раз врятував життя пацієнта, пораненого у серце, пам'ятає про це все життя? Мабуть, не випадково знаходимо ці відомості не лише у ЗМІ та мемуарах, але й у наукових публікаціях, де фігурантами були, зокрема, такі відомі хірурги, як С.Р.Миротворцев, Г.Г.Караванов, В.Л.Хенкін, Ф.Г.Углов. Сталося так, що до цієї славної когорти ввійшов і герой цього нарису, наш земляк професор Михайло Миколайович Полажинець.

Народився Михайло Миколайович 8 листопада 1924 р. в с.Синевир у родині лісоруба. Згодом родина переселилася на Виноградівщину, де у с.Пушкіново 1935 р. здобув початкову освіту, затим до 1939 р. навчався у російській гімназії у Празі. Через радикальні зміни на політичній карті Європи навчання довелося перервати. Повернувшись додому, до 1944 р. разом з батьком працював на лісозаготівлі, у полі. Навчання продовжив у Берегівській гімназії, яку з відзнакою закінчив 1946 р. вже як середню школу. Того ж року поступив на медичний факультет Ужгородського університету.

Під час навчання на медичному факультеті (1946–1952) розпочався своєрідний «марафон» Михайла Полажинця: по закінченні третього курсу «підробляв» медичною сестрою хірургічного відділення обласної клінічної лікарні, де отримав можливість спостерігати дії хірургів за операційним столом, час від часу виступаючи й у ролі асистента.

Лікарську практику розпочав хірургом у Виноградові (1952–1953). Завідуючий хірургічним відділенням Олівер Сіладі – один з кращих хірургів Закарпаття – досить довго придивлявся до новопризначеного ординатора, поки дозволив йому оперувати самостійно. А втім, хірург-початківець сам прискорив хід подій. Якось за відсутності «шефа» та іншого досвідченого хірурга йому вперше

самостійно довелося провести непросту термінову операцію з приводу флегмонозного апендициту. Завідуючий відділенням належно оцінив рішучість та вмілі дії молодого колеги, ввівши його до графіку чергування одразу після цього випадку. Невдовзі у плані операцій на табло Михайло Миколайович побачив своє прізвище у графі «оператор».

Після Виноградова – аспірантура. Аспірант кафедри загальної та шпитальної хірургії Полажинець (1953–1956) добре запам'ятав асистенції своєму керівнику професору Валентину Хенкіну, зокрема, при пластичних операціях, пересадці щитоподібної залози, «панцирному» серці. Усі роки навчання в аспірантурі поєднував з роботою ургентного хірурга обласної клінічної лікарні.

Під керівництвом завідуючого кафедрою проводив експерименти на собаках, що стали матеріалом кандидатської дисертації на тему «Перевязка лёгочной артерии в эксперименте», яку Михайло Миколайович успішно захистив 1961 р. в Ростові-на-Дону. Після захисту стає асистентом кафедри загальної та шпитальної хірургії (1956–1961), а згодом – доцентом цієї ж кафедри (1961–1975). Вже як доцент виступає в ролі старшого ургентного хірурга, консультуючи чергових хірургів за їх викликом у будь-який час доби та виконуючи складні невідкладні операції.

А втім, на цьому Михайло Миколайович не зупиняється. Робота над докторською «Нарушения в организме при неотложных повторных вмешательствах по поводу ранних послеоперационных осложнений», захист якої відбувся 1975 р. у Тбілісі, дала йому можливість з'ясувати чимало причин та наслідків порушень в організмі при ранніх повторних операціях.

Таким чином професор Михайло Полажинець був чи не найкраще підготовленим до тих несподіванок, які нерідко чатують на хірурга у його повсякденній роботі. Можна вважати, що відомому спортсмену, якому він далекого 1983 р. вчасним, вмілим втручанням не лише врятував життя, але й повернув його до активного заняття спортом, з хірургом поталанило. Інакше кажучи, зустріч двох «марафонців» виявилася щасливою для обох…

У своїх усних та письмових спогадах Михайло Миколайович з великою теплотою та вдячністю згадує своїх вчителів. Першим був Юрій Гінцяк, який навчав його у початковій школі. Завдяки йому 11-літнім хлопчиком, як один з найкращих учнів, він потрапив на безкоштовне навчання до престижної руської гімназії у Празі,

де викладали професори-емігранти Московського та Петербурзького університетів. Оригінальні педагогічні прийоми, зокрема, професора латини, запам'яталися юнакові на все життя, а знання, здобуті тут, він проніс через усю свою лікарську практику та педагогічну діяльність. Таким же теплим словом відгукується і про своїх наставників у Берегівській гімназії – майбутніх професорів Василя Худанича та Василя Маркуша.

Крім вже згаданого професора В.Л. Хенкіна своїми вчителями у медицині Михайло Полажинець називає академіка Ф.Г.Углова, професорів А.Г.Караванова та О.В.Фединця, а з практичної хірургії, оперативної техніки – відомих наших віртуозних хірургів-практиків широкого профілю Юлія Біцка (Ужгород) та Олівера Сіладі (Виноградово).

Не обмежившись здобутим від учителів, майбутній професор наполегливо поглиблював свою теоретичну підготовку, удосконалював хірургічну майстерність. У списку виконаних ним операцій значаться втручання на кінцівках, шлунку, печінці, жовчному міхурі, тонкій та товстій кишці, селезінці, легенях, нирках, серці, судинах, щитоподібній залозі та голові. Неабиякі й наукові досягнення професора: понад 120 наукових праць, опублікованих у вітчизняній та зарубіжній фаховій літературі українською, російською, англійською, чеською та словацькою мовами.

Лекції професора Полажинця викликали у студентів жвавий інтерес, багато хто з колишніх випускників згадує широке вживання професором латинської термінології. До цього ще можна додати, що були ці лекції емоційними, насиченими афоризмами та висловами, що увійшли до скарбниці світової літератури. Ось кілька найчастіше вживаних професором виразів:

Vita nostra brevis est

(Життя наше є коротким).

Omnia mea mecum porto

(Все моє ношу з собою).

Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo

(Крапля довбає камінь не силою, а частотою падіння).

Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus

(Їмо, щоб жити, але живемо не для того, щоб їсти).

Chirurgus mente prius et okulis agat, quam armata manus

(Перш, ніж діяти озброєною рукою, хірургу слід скористатися розумом та очима).

Педагогічну роботу, керівництво кафедрою упродовж 1975–1997 рр. професор Полажинець успішно поєднував з керівництвом «Науковим товариством хірургів Закарпаття», яке очолював з 1975 по 1995 р. Обраний на цю почесну посаду за рекомендацією організатора та першого голови цього професійного об'єднання професора Олександра Фединця, Михайло Миколайович привніс певний академізм, посиливши науковий аспект у його діяльності. Крім того, професор Полажинець був членом правління Республіканського наукового товариства хірургів. Вийшов на пенсію 1997 р.

У цьому короткому нарисі не обійтись без згадки про дружню, згуртовану родину Полажинців. Дружина Михайла Миколайовича Надія – відомий, висококваліфікований і вельми шанований невропатолог обласної клінічної лікарні; обидві доньки та двоє онуків подружжя Полажинців пішли їх стопами: стали лікарями. Своїй родині Михайло Миколайович віддає усю теплоту серця та душі.

Мої однокурсники при кожній зустрічі, яка відбувається у нас раз у п'ять років, щоразу з великою теплотою згадують його не лише як чудового лектора та вправного хірурга, але ще і як свого наставника під час роботи у колгоспах Вінниччини у вересні 1963 р. (була у мого покоління медиків і така – «сільськогосподарська» – практика). У цій, як тепер заведено казати, неформальній обстановці найкраще проявилися його риси істинного інтелігента – ерудованого й дотепного співбесідника з прекрасним почуттям гумору, друга, вчителя і наставника молоді.

Варто зазначити, що професор Полажинець ніколи не був ані партійним активістом чи функціонером, ані улюбленцем влади. Свої високу культуру, глибоку освіченість, обширні знання, професійну майстерність та енергію він без остатку вклав в улюблену хірургію та підготовку медичних кадрів, які добре усвідомлюють його істинні заслуги в охороні здоров'я наших краян...

При кожній зустрічі Михайло Миколайович жваво цікавиться «хірургічними» новинами, згадує добрим словом своїх колег, студентів, ділиться інформацією, власними міркуваннями, які допомагають збагнути багато чого не надто очевидного. Такі досвідчені порадники, як професор Михайло Миколайович Полажинець, нам конче потрібні.

ЙОСИП ТУРАК

Джерельні приписи:

1. Полажинец, М. Нарушение в организме при неотложных повторных вмешательствах по поводу ранних послеоперационных осложнений [Текст] : автореф. дис. ... докт. мед. наук / М.Полажинец. – Тбилиси, 1975. – 25 с.
2. Полажинец, М. Перевязка лёгочной артерии в эксперименте [Текст] : автореф. дис. ... канд. мед. наук / М.Полажинец. – Ростов на Дону, 1961. – 18 с.

***

3. Полажинець, М. Ужгородському національному університету 60 років [Текст] / М.Полажинець // Історія медичного факультету Ужгородського національного університету : до 60-річчя мед. ф-ту УжНУ. – Ужгород, 2005. – С. 155-157.
4. Полажинець, М. Перший професор-хірург Закарпаття Олександр Васильович Федінець : (До 100-річчя з дня народження) [Текст] / М.Полажинець // Науковий вісник УжНУ. Сер. : Медицина. – Вип. 3. – Ужгород, 1996. – С. 43-45.
5. Полажинець, М. Погляд у минуле [Текст] / М.Полажинець // Календар українців Угорщини на 2003 рік. – Будапешт; Ужгород, 2003. – С. 38-41.
6. Полажинец, М. Славный юбилей хирурга Александра Васильевича Фединца [Текст] / М.Полажинец // Тезисы юбилейной клинической конференции медицинских работников Закарпатской области. – К. : Здоров'я, 1967. – С. 28-29.

***

7. Гінзбург, В. Мов журавлиний ключ… [Текст] / В.Гінзбург. – Ужгород : Карпати, 1987. – 101 с.
   Зі змісту : [Згадка про Полажинця М.] – С. 77-78.

***

8. Ужгородський національний університет на порозі третього тисячоліття [Текст]. – Ужгород : Карпати, 2005. – 191 с.
   Зі змісту : [Про М.Полажинця] – С. 83, 90.
9. Худанич, В. Професор М.М.Полажинець – відомий вчений, педагог, хірург Закарпаття [Текст] / В.Худанич // Календар українців Угорщини на 2003 рік. – Будапешт-Ужгород, 2003. – С. 36-38.

***

10. Звонар, І. Школа під дубом [Текст] : [про д-ра мед. наук М.Полажинця] / Ірина Звонар // Новини Закарпаття. – 2001. – 21 лип. – С. 14.

ЛИСТОПАД: 17

ЗАКАРПАТСЬКЕ ОБЛАСНЕ ТОВАРИСТВО НІМЦІВ «ВІДРОДЖЕННЯ»

20-ти річчя відродження товариства (1989 р.)

Наприкінці 80-их років минулого століття, в роки так званої Горбачовської перебудови, ставлення до національних меншин з боку компартійних органів як і тогочасної радянської влади стало пом'якшуватися. У засобах масової інформації час від часу з'являлися статті з історії та культури національних меншин. Неабияке зацікавлення у центрі викликали і німці Закарпаття.

«Наприкінці вересня 1989 р., – згадує Золтан Кізман, – з Москви до Мукачева прибула група тележурналістів центрального телебачення, щоб зняти телефільм про життя німців Закарпаття, і висловили припущення, що варто би великі матеріальні та духовні надбання, накопичені німцями краю, зібрати в один культурний центр». Ми розповіли московському репортеру, – продовжує З.Кізман, – про діяльність у 20-30-их роках минулого століття Товариства німецької культури (ТНК), що викликало здивування і зацікавлення з боку репортера та його групи, і якось мимоволі він промовив: «Так чому б не відродити товариство в нових умовах?» Це був той невеликий поштовх до відродження ТНК Закарпаття. У вузькому колі, ще до приїзду репортера, ми обмірковували питання відродження ТНК і відчували, що питання відродження ТНК на часі.

15 жовтня 1989 р. на засіданні Мукачівського райвиконкому було прийнято сміливе рішення про відродження культурно-просвітницьких товариств національних меншин, які діяли у 20-30-ті роки минулого століття, коли Закарпаття входило до складу Чехословаччини. На цьому ж засіданні офіційно була затверджена ініціативна група по відродженню ТНК у складі 17 чоловік, яку очолили, як співголова, Золтан Кізман і Еміл Кайнц. Перед ініціативною групою було чимало організаційних завдань, в тому числі розробити проект Програми і Статуту товариства. Було чимало труднощів, як і перешкод з боку місцевих партійних органів у проведенні роз'яснювальної роботи серед німецького населення, як і недовіра німецького населення, яке у роки тоталітарного режиму зазнало утисків і депортації у Сибір.

© Ф.Куля, 2008.

Відліком відродження ТНК треба вважати 17 листопада 1989 р., коли у Павшино відбулися перші збори ініціативної групи за участю представників від осередків німців Свалявщини, Волівеччини, Іршавщини, Тячівщини, Міжгірщини, Великоберезнянщини, Мукачівщини та м.Ужгород. На зборах було обговорено проект Програми і Статуту ТНК, як і організаційні питання. Наступні збори ініціативної групи було вирішено провести у березні 1990 р.

8 липня 1990 р. в залі заводу «Керамплитка» у Павшино відбулася установча конференція по відродженню ТНК. Мілослав Шін виклав мету і завдання відродження ТНК, зачитав проект Програми і Статуту товариства, підготовлені ініціативною групою. Статут і Програму з доповненнями було прийнято на перехідний період до 1992 р. Конференція обрала правління товариства у складі 15 чоловік. Головою товариства було обрано Еміла Кайнца. 18 вересня 1990 р. товариство німців Закарпаття «Відродження» було офіційно зареєстроване.

13 грудня 1992 р. відбулася друга обласна конференція німців Закарпаття. На конференції було заслухано звіт голови правління Е.Кайнца, внесено зміни і доповнення до Програми і Статуту, а також змінено структуру товариства, змінено і офіційну назву товариства на: «Обласне товариство німців Закарпаття «Відродження».

Серед пріоритетних завдань конференція визнала: навчання німецькій мові як дітей, так і дорослого населення, відкриття бібліотек у німецьких селах, на сторінках ЗМІ висвітлення історії, мови та етнокультури німців краю, організація німецькою мовою радіо- і телепередач та інше. За сприяння ТНК «Відродження» конкретними і діловими стали зв'язки з Німеччиною, Австрією, відновилися родинні контакти.

Товариство німецької культури «Відродження», очолюване з 1995 р. Золтаном Кізманом, докладає чимало зусиль поверненню німецьким селам їх історичних назв, як і вулицям у містах, наприклад, селу Нове Село на Мукачівщині повернуто його історичну назву Шенборн, у м.Мукачеві вул.Берегівській повернуто історичну назву – вул.Графа Шенборна, у Хусті одній з вулиць повернуто її колишню назву – вул.Німецька, а в м.Ужгороді – вул.Швабська. У позитивний актив правління товариства «Відродження» потрібно віднести й те, що його голова п.З.Кізман на другий день після катастрофічної повені 2000 р. звернувся по теле- і радіо каналах до послів Німеччини, Австрії, Угорщини, США, Росії про надання гуманітарної допомоги потерпілим.

Історичні підмурки має співпраця між ТНК «Відродження» та Центром Католицького руху м.Бамберг округу Оберфанкен у Баварії (голова центру др.Руді Йобб). Співпраця між двома культурними центрами має міцне підґрунтя, дає добрі плоди, а це, перш за все, обмін аматорськими мистецькими колективами, матеріальна допомога медичним закладам Мукачева, недільній школі при центрі «Паланок», населенню гірських районів області та інше. Співпраця ТНК «Відродження» і Центру католицького руху м.Бамберг стала основою підписання про партнерство та співпрацю у 2001 р. між Закарпаттям і Оберфранкеном.

Важливим фактором по відродженню ТНК була церква, яка в роки тоталітаризму була заборонена, а чимало римо-католицьких священників було репресовано. Окремі церкви було вщент зруйновано (Синяк, Драчино), а окремі використовувалися як колгоспні склади (Пузняківці, Н.Мокра). За сприяння ТНК «Відродження» та благодійних фондів Німеччини і Австрії у Синяку побудовано нову церкву, відреставровано церкви у всіх німецькомовних селах.

Культурно-просвітницька робота ТНК «Відродження» розмаїта. Щороку проводяться фестивалі німецької культури та мистецтва, у яких беруть участь німецькомовні колективи Львова, Одеси, Миколаєва, прибалтійських країн, Казахстану, а також Німеччини, Австрії, Угорщини, Словаччини, які неофіційно можна назвати міжнародними. При обласному комітеті радіо- і телебачення є німецькомовна редакція. У 1994–1997 рр. в обласній газеті «Новини Закарпаття» виходила німецькомовна сторінка «Am Dorfbrunnen» («Біля сільської криниці»; ред. Ф.Куля), де висвітлювалися сторінки історії, мови культури та сучасні проблеми німців Закарпаття. Товариство «Відродження» підтримує ділові зв'язки з викладачами Ужгородського національного університету, зріс інтерес до вивчення німецьких говірок і етнокультури німців Закарпаття як у викладачів, так і студентів. З даної проблематики захистили кандидатські дисертації Іван Чолос, Наталія Головчак, Леся Цапулич.

За сприяння і фінансової підтримки товариства «Відродження» вийшли книжки Ф.Кулі «Німецькі школи на Закарпатті» (1998), «Закарпатські поети-перекладачі» (1999), «Народні пісні німців Закарпаття» (2002), «Закарпатське обласне товариство німців «Відродження» (2005), «Синяк» (2007).

Товариство «Відродження», у міру можливого, наслідуючи добрі традиції минулого, надає відчутну допомогу школам підручниками,

посібниками, художньою літературою. При товаристві функціонує бібліотека з книжковим фондом понад 3 тисячі книжок, працюють гуртки з вивчення німецької мови, надаються населенню юридичні послуги та консультації.

Обласне товариство німців Закарпаття «Відродження» своєю повсякденною цілеспрямованою культурно-просвітницькою діяльністю має загальнолюдське визнання, користується шаною не тільки серед населення області, але й України.

ФЕДІР КУЛЯ

Джерельні приписи:

1. Куля, Ф. Закарпатське обласне товариство німців «Відродження» [Текст] / Ф.Куля, З.Кізман // Інформаційний бюлетень № 4. Відділ Закарпатської облдержадміністрації у справах національностей та міграції. Центр культур нацменшин Закарпаття. – Ужгород, 2003. – 19 с.
2. Куля, Ф. Закарпатське обласне товариство німців «Відродження» : історія і сучасність [Текст] / Федір Куля. – Ужгород : Мистец. лінія, 2005. – 130 с.
3. Куля, Ф. Народні пісні німців Закарпаття [Текст] / Федір Куля, Ярослава Рак. – Ужгород, 2002.
4. Куля, Ф. Німецькі школи на Закарпатті [Текст] / Федір Куля. – Ужгород : Патент, 1998. – 6 с.
5. Куля, Ф. Сім'я, церква і школа – триєдина домінанта збереження своєї самобутності німцями Закарпаття [Текст] / Ф.Куля, П.Петрище // Етнічна історія Європи. – К., 1999. – 35 с.
6. Павленко, Г. Німці на Закарпатті [Текст] / Г.Павленко. – Ужгород, 1995. – 41 с.
7. Muller, A. Karpaten – Ruthenien. Geschichte und Geschtichen aus 200 Jahren [Текст] / A.Muller. – Ludwigsburg. – 1954. – 197 s.

***

8. Куля, Ф. Закарпатське обласне товариство німців «Відродження» [Текст] / Ф.Куля, П.Петрище // Етнічна історія народів Європи. Німці в етнокультурному просторі України, № 16. – К., 2004. – С. 78-83.

***

9. Кайнц О. «Що ми, німці хочемо…» [Текст] : [бесіда з керівниками обласного товариства німців «Відродження» / Записав М.Дочинець] / О.Кайнц, І.Гунгредер // Новини Закарпаття. – 1991. – 21 лют.
10. Кізман, З. Відродження [Текст] / З. Кізман // Новини Закарпаття. – 1999. – 18 верес. – С. 12.
11. Корсун, О. Захистимо потоптану честь безневинних людей [Текст] / О.Корсун // Новини Закарпаття. – 1996. – 7 груд.
12. Корсун, О. Невідомі гуманісти чи відомі злочинці [Текст] / О.Корсун // Новини Закарпаття. – 1997. – 11 листоп.

13. Куля, Ф. Австрійці Тересв'янської долини [Текст] / Ф.Куля, І.Чолос // Новини Закарпаття. – 1995. – 2 верес. – С. 14.
14. Куля, Ф. Німці на Закарпатті : Німецькі поселення на Мукачівщині і Свалявщині у XVIII–XIX ст. [Текст] / Г.Меліса, Ф.Куля // Новини Закарпаття. – 1995. – 1 квіт. – С. 14.
15. Німці готують форум [Текст] : [обл. т-во німців «Відродження»] // Новини Мукачева. – 1991. – 14 лют.
16. Перший конгрес німців України 21-23 листопада 1996 р. [Текст] // Новини Закарпаття. – 1996. – 24 листоп. – С. 3.

ЛИСТОПАД: 19

МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ ПАРЛАГ

110-річчя від дня народження педагога, етнографа, фольклориста (1899–1992)

У міжвоєнні роки уся Верховина добре знала цього вчителя початкової школи. А знала його найбільше Воловеччина, з якою педагог пов'язав свою молодість. Це – Михайло Іванович Парлаг.

Народився майбутній вчитель 19 листопада 1899 р. в с.Лохово на Мукачівщині. Батько, сільський бідар, привіз хлопця у Росвигово, село біля Мукачева, аби той у місті опанував науку і вийшов у люди. Навчання тоді велося угорською мовою. Михайло Іванович не раз згадував, як ідучи додому селом, одразу за мукачівським мостом починав про себе розмову з батьком, щоб не осоромитись, що забув сільську бесіду. У місті ж, не дай Боже, було заговорити по-русинськи – донесуть директорові й ти більше не гімназист.

Після четвертого класу гімназії Михайлові порадили перейти у тільки що відкриту учительську семінарію. Пішов, бо дуже хотілося бути вчителем. Але йшла війна і у 1917 р. з останнього курсу його забирають в австро-угорську армію. Паничі продовжують навчання, а сільський хлопець – воюй! Втім, на фронт не відправили – залишили писарем. А коли побачив, що монархія йде до розпаду, втік з армії додому.

Незабаром наш край увійшов до складу Чехословаччини, і молодого вчителя направляють у Пістрялово. Угорська мова у цій школі була непотрібна, а свою призабув і довелося ночами опановувати кирилицю, щоб навчати дітей рідною мовою.

© В.Пагиря, 2008.

Ішов 1921 р. Одержав призначення на Воловеччину, в с. Буковець. Там працювала вчителька, що добре володіла українською мовою. Це була внучка письменника Євгена Фенцика – Ольга Грабовська, дружина священика. Вона взялася «доучувати» дипломованого вчителя.

На Верховині панували злидні і голод. Діти взимку ходили до школи, обмотавши ноги онучами. І почав учитель думати, як їм допомогти. Через «Червоний Хрест» домігся для дітей безплатного харчування, а для сиріт – одягу і взуття. Вечорами збирав селян у школі, вчив їх писати і читати, залучав у драматичні гуртки. А щоб культурне життя на селі ставало цікавішим, силами громади побудували перший на Верховині Народний Дім.

Відтак Михайла Парлага як одного з кращих педагогів призначають головою вчительської ради Жденіївської долини. За ним закріплюють десять початкових шкіл. Безплатно готує сільську молодь для вступу в горожанську школу. Організував у селі кооперативне товариство, а з прибутків купили молотарку і віялку, вагон румунської кукурудзи і голод Буківець обійшов.

У папках, що тепер зберігаються в краєзнавчому музеї в замку Паланок, багато листів, чеків, квитанцій на придбання інструментів для духового оркестру, на будівництво лазні тощо. За всім отим – нелегка робота культурного діяча Михайла Парлага.

Захоплювали вчителя і верховинські вишивки. Колекціонував їх, вивчав техніку вишивання сорочок, рушників, скатертин. Уже 1972 р. журнал «Народна творчість та етнографія» надрукував його статтю «Народні вишивки Закарпаття», а у двотомному збірнику «Весілля» з'явилася його розповідь «Весілля в селі Буковець». Здав у музей записи пісень, балад, коломийок, народних звичаїв, а також рукопис оповідань, які готував до друку окремою книжкою, та вирізки своїх публікацій з газет та календарів.

Свого часу вчителя цікавила і культура Заходу. Побував в Італії, Польщі, Німеччині, Угорщині. А в 1951 р. поїхав з гуртом учителів до Києва. А скільки в нього було зустрічей з цікавими людьми!

Ще навчаючись у семінарії, особисто був знайомий з Теодором Легоцьким. У 1930 р. в Мукачеві зустрівся з колишнім секретарем Льва Толстого – Валентином Булгаковим, котрий подарував йому фотографію письменника з автографом. Це рідкісне фото тоді обійшло багато газет і журналів.

Коли у роки фашистської окупації Михайло Парлаг учителював у присілку Лохова, до нього приходили народні месники Олександра Тканка, і він на своїй друкарській машинці розмножував їх листівки.

У повоєнному 1948 р. селяни Черетівців організували колгосп. Учитель вечорами читав їм лекції з наукового ведення господарства. За свою багаторічну працю одним із перших вчителів Закарпаття нагороджений орденом Леніна, йому присвоєно звання заслуженого вчителя.

Вийшовши на пенсію, Михайло Іванович Парлаг брав і далі участь у культурних заходах. На 150-річчя Івана Сільвая поїхав у Сусково, щоб розповісти про письменника. Очолив ініціативну групу разом з Дезидерієм Поповичем і Юрієм Янковичем з реставрації пам'ятника на могилі Олександра Митрака, з яким був особисто знайомим. Віддав краєзнавчому музею Паланок свій багатющий архів.

Помер Михайло Іванович Парлаг 17 листопада 1992 р., не доживши до свого 93-річчя два дні. Та пам'ять про нього житиме між краянами, зокрема на Верховині, ще довго, бо він того заслужив.

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. Заслужений вчитель Михайло Парлаг [Текст] // Пагиря, В. Мукачево і мукачівці : наук.-популяр. нариси і ст. / В.Пагиря, М Дочинець. – Ужгород : Ґражда, 1994. – С. 104-105.
2. Культурний діяч Закарпаття [Текст] // Пагиря, В. Зорі Верховини. – Воловець, 1995. – С. 51-53.
3. Михайло Парлаг [Текст] // Пагиря, В. Я світ узрів під Бескидом… : Сторінки історії. – Ужгород : Карпати, 1993. – С. 138-143.
4. Народний учитель Верховини : До 105-річниці від дня народження Михайла Парлага [Текст] // Пагиря, В. Народжені для творення історії : ювіл. нариси… – Ужгород : Ґражда, 2006. – С. 53-55.
5. Парлаг Михайло [Текст] // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачева в іменах / М.Дочинець, В.Пагиря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 225-226 : фото.
6. Алмаший, М. Парлаг Михаил Иванович [Текст] / М.Алмаший // Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород : Вид-во В.Падяка, 2001. – С. 294.

ЛИСТОПАД: 24

МИКОЛА ГЕОРГІЙОВИЧ РОГАЛЬ

60-річчя від дня народження художника (нар. 1949)

Ужгородський художник і скульптор Микола Рогаль живе у створеному ним лабіринті з книжкових стелажів, між акуратними стосами-пілонами папок і папочок з начерками, серед чітко розкладених інструментів, різців, олівців та улюблених чорнильних авторучок, що найкраще виявляють його трактування лінії. Шафи зверху і в цокольних ярусах закладені каменюками, що чекають на майстра, і готовими кам'яними скульптурами. На стінах – химерні прибульці, космічні породження – терпляче сформований, упорядкований хаос з металевих відходів – обрізків, стружки, стрічок. На столику розкладено невеликі привабливі камінці, які щодня роблять крок до досконалості, поступово виявляючи свою приховану сутність і кам'яну красу.

Вся сфера щоденного існування художника, яка є водночас і щоденним неспинним творчим пошуком, вже давно прибрала вигляду вибагливо викроєної форми. Він упевнено почувається у своєму лабіринті і перекладає на гру форми все, до чого торкається. Він рідко виставляє свої твори, задовільняючись процесом творення, який дає йому велику насолоду, а його роботи перебирають наснагу автора і завершені починають жити окремим оптимістичним життям. У певному сенсі лабіринтом можна назвати все життя художника. Він успішно пройшов і продовжує проходити хитросплетіння його складних коридорів і невтомно перетворює небезпечні синусоїди блукань на стрімку пряму творчості.

Микола Рогаль народився в Мукачеві 24 листопада 1949 р., і, здається, ніщо не провіщало легкого безтурботного життя і щасливого зростання-плекання таланту. Дитячі роки в Берегові виявилися складними й суворими. Підлітку довелося допомогти собі самому, що також належить до ознак таланту. Занадто строге ставлення батька і доволі легковажне – матері, призвели до, можливо, головного на той час кроку: Микола буквально втік з дому до Берегівської школи-інтернату. Як виявилося, він потрапив у добре місце і в добрий час. Школа була передовою, там працювали хороші вчителі, заохочувалася дитяча творчість, а гурток малювання вела Євгенія Ніткулинець. Миколу відразу помітили, він став потрібним і навіть

© М.Сирохман, 2008.

знаменитим на всю школу художником. Реалізувалася і його друга велика пристрасть: хлопцеві довіряли ключі від бібліотеки, де він малював для школи, а також занурювався у книжкові багатства. Пристрасть до книжок зблисла першим спалахом ще в батьківському будинку, коли крізь прочинені двері сусідки Іванової він побачив 10 охристих томів «Дитячої енциклопедії», в яких причаїлися чи не всі форми світу – геологічні утворення, різноманітна техніка, архітектурні споруди. А крізь вікна іншого сусіда, метра берегівського виноградарства Бейли Мошанського нестримно вабила збірка могутніх золочених томів угорських енциклопедій. Микола оволодів угорською і зміг читати енциклопедії та книги про мистецтво, заборонене в СРСР.

За короткий дворічний інтернатський період здійснилася ще одна така необхідна для творчого шляху передумова. Чудова талановита і завжди націлена на допомогу обдарованій і незабезпеченій молоді берегівська художниця Ганна Горват взяла хлопця під свою опіку. Без її уваги і без внутрішнього розквіту в стінах інтернату Микола навряд чи вступив би до ужгородського художнього училища на відділ художнього розпису. В училищі (1966–1970) він уже був «зіпсований» і угорськими книгами про мистецтво, і вільними розмовами про те ж мистецтво, і «нездоровим» інтересом до форми. Його не допускали до захисту дипломної роботи, хоч з художніх предметів мав відмінні оцінки, але заступилися Федір Манайло і Атілла Дунчак. Ці викладачі, а також Гарі Чувалов та Ілля Чепа були важливими для нього.

Лабіринт життя загрозливо перетворювався на тупик під час служби в армії, що була для Миколи якимись незбагненним світом, і у львівському госпіталі, куди його спровадили через те ж вільнодумство чи вільномовство і не те малювання, та йому знову пощастило. Головний лікар оцінив талант пацієнта, його неординарність і, не зафіксувавши ментальних відхилень, протримав його в лікарні до закінчення служби. Добрі люди, без яких, як відомо, не буває світ, допомогли обійти глухий кут і зберегти висхідну лінію творчості.

Надалі ані побутові умови, ані фінансова скрута не змогли завадити формотворенню. З 1970 до 1979 р. Микола працював разом з іншим випускником училища Петром Верешом художником на Берегівському майоліковому заводі, де модерний художній рівень їх взірців засвідчувався на республіканських виставках майоліки

та ще довго після звільнення з роботи «витягував» технологічно не дуже якісну продукцію.

Наступні десять років (1979–1989) – це робота художником міжнародного молодіжного туристичного табору «Верховина» під самим Невицьким замком. Попри непрестижний запис «робітник двору» в трудовій книжці – це десять років творчої праці і відносної творчої свободи, а також (знову пощастило) розуміння з боку директора Юрія Кучерявого. Юрій Іванович багато поїздив по Союзу і по світу і зміг оцінити оригінальні ідеї Рогаля. Тут значною мірою реалізувалася любов художника до експериментів з різними матеріалами і до творчості на відкритому просторі. Територія табору вкрилася цікаво декоративно закомпонованими виробами з дроту на мотиви казок, легенд: дотепними вказівниками «Царівна-жаба», «Стрілець» (1983), перегородками «Казка про двох цапків», «Ласкаво просимо» (1987). Сіру фасадну стіну прикрасили чудово стилізовані птахи й квіти – серія круглих композицій, викладених з керамічної плитки. Керамічні рибки оживили невеликий фонтанчик.

З розпадом СРСР припинив роботу і табір.

З далекого дитинства раптом вирінула мама, яка в останньому шлюбі опинилася в Кошицях і після смерті чоловіка відчула себе одинокою. Серія відвідин східнословацької столиці мала дещо компенсувати недодане в дитинстві. Змістовними були знайомства з словацькими скульпторами. В Ужгороді найближчі стосунки склалися зі знавцем світу форм Павлом Бедзіром, що вмів говорити з усіма і вміщав усіх, та з формошукачем-скульптором Василем Романом. Зібрання вишуканих і якось по особливому милих, філігранно виведених форм двічі поставало перед ужгородцями експозиційним матеріалом – у 1995 і 1999 рр. ...

Життя художника триває у затишному домашньому лабіринті. На полицях книги з формотворення. Не перериваються діалоги з усіма майстрами XX століття – улюблені Кандінський, Міро, Леже, Пікассо, Бранкузі. Настільна книга – Ле Корбюзье. А решта – весь світ. Світ, що мислиться як формотворення. Світ, в якому біологічні організми є водночас чудовими абстрактними композиціями, а рукотворні форми оживають і прагнуть доповнити біосферу. Світ, як гігантське архітектурне, чи просто творче середовище. Кожного дня на паперові аркушики лягають проекції, перетини, плани форм. Листочки, квіти, гілки, кора дерев отримують архітектонічне перефразування. Кожен вияв природи: ребристе утворення, віяло гілок,

склепіння квіткових чаш, мереживо капілярів поверхні листка чи його зубчаста крайка перетворюються на креслення, проекти абстрактних формоідей, що можуть стати мозаїкою, вітражем, живописним чи керамічним панно, парковою пластикою, скульптурою, обеліском-монументом, втілитися в середовищі альтанкою, галереєю чи павільйоном. Цей світ так контрастує з будівельною вакханалією в Ужгороді, з панування жахливого кічу, з попсовими підлітковими фантазіями у стилі «Джинів» і «Камелотів» та бетонними драконами і левами.

У домашньому куточку народжується те, що вже десь у світі почасти реалізовано, адже мистецтво постійно черпає з природи натхнення і нові ідеї. Можливо, частина відкриттів Миколи Рогаля у сфері форми стане з часом частиною нашого життя, можливо, ці відкриття повторно здійснять і реалізують інші. Майстер може й шкодує, що багато задумів не втілено в матеріалі, не матеріалізовано в середовищі, та йому не шкода часу на пошуки форм, адже це його форма життя. Микола Рогаль може щодня працювати за своїм столиком. Він залишається зі своїм головним життєвим привілеєм, який випадає не багатьом, – з привілеєм жити в своєму світі – у формосфері і творити те, що вимагає сфера форм, те, що на перший погляд не зовсім потрібне, а насправді будь-якої миті може стати найпотрібнішим.

МИХАЙЛО СИРОХМАН

Джерельні приписи:

1. Рогаль, М. Живопис. Пластика [Образотворчі матеріали] / М.Рогаль. – Ужгород, 1995. – 8 с.
2. Рогаль, М. «Сад гармонії» [Образотворчі матеріали]: Пластика, живопис, макети – ідеї малої архітектури : кат. ювіл. вист. з нагоди 50-річчя від дня народж. / М.Рогаль. – Ужгород, 1999.– Буклет.

***

3. Рогаль Микола Георгійович [Образотворчі матеріали] / М.Рогаль // Виставка «Декоративне мистецтво Закарпаття». – Ужгород, 2005. – С. 11.
4. Микола Рогаль [Образотворчі матеріали] / М.Рогаль // Каталог обласної виставки творів Закарпатських художників, присвяченої всеукраїнському дню художника. – Ужгород, 2004. – С. 10.
5. Рогаль Микола Георгійович [Текст] / М.Рогаль // Четверта обласна виставка скульптури, приурочена року культури. – Ужгород, 2003. – С. 16.

6. Рогаль Микола Георгійович [Текст] / М.Рогаль // Художники Закарпаття : До 55-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки худож. України. – Ужгород, 2001. – С. 176-177.

***

7. Зварич, Г. «Сад гармонії» : Про персональну ювілейну виставку робіт М.Рогаля, присвячену 50-річчю з дня народження [Текст] / Г.Зварич // Орбіта-логос. – 1999. – 9 груд. – С. 12.
8. Зейкан, Ю. Гармонія фарб і ліній [Текст] : [про худож. М.Рогаля] / Юлія Зейкан // Закарпат. правда. – 1992. – 8 жовт.
9. Кешеля, Л. Виставка дитячих снів Миколи Рогаля [Текст] : [про персон. вист. з нагоди 50-річчя] / Леся Кешеля // Ужгород. – 1999. – 20 листоп. – С. 12.
10. Кудрявська, Л. І час залишився позаду [Текст] : [вист. О.Долгош та М.Рогаля] / Людмила Кудрявська // Вісті Ужгородщини. – 1995. – 1 серп.
11. Малик, Г. «Сад гармонії» [Текст] : [вист. творів художника М.Рогаля] / Галина Малик // Срібна земля. – 1999. – 4 груд. – С. 15.
12. Малик, Г. «У просторі і часі» [Текст] : [роздуми після вернісажу О.Долгош та М.Рогаля] / Галина Малик // Закарпат. правда. – 1995. – 22 лип. – С. 4.
13. Попова, Л. Оптимістичний песиміст [Текст] : [про худож. М.Рогаля] / Людмила Попова // Новини Закарпаття. – 1992. – 19 верес. – С. 16.
14. Черник, І. Терпка сповідь [Текст] : [М.Рогаль, худож.-прикладник, скульптор] / І.Черник // Лісова індустрія. – 1991. – 16 серп.
15. Nyigriny, Sz. A'lmok tgy tányér levesben [Текст] : [про М.Рогаля] / Sz.Nyigriny // Kárpáti Igaz Szó. – 2007. – junius. 30. – old. 8. – (E'let-Jel).

ГРУДЕНЬ: 4

СТЕПАН ЙОСИПОВИЧ ВОЙТОВИЧ

90-річчя від дня народження науковця-поліглота, перекладача (1919–1975)

Степан-Пилип Йосипович Войтович – талановитий лінгвіст, поліглот, перекладач, науковець, співак, монах і священник Чину св. Василія Великого, людина високої духовності, особистість, яка мимоволі змушує дивуватися, звідки у неї стільки хисту і терпіння, і здогадуватися, яких висот сягнула б ця людина, якби не жорсткі обставини.

С.Войтович народився 4 грудня 1919 р. в с.Могильниця Теребовлянського повіту (Тернопільщина). Всевишній обдарував його

© Б.Бендзар, 2008.

тонким музичним слухом і гарним голосом. Хлопець змалку відчував у природі Божу присутність. Загальну освіту почав здобувати в школі рідного села вже у віці 5 років.

Після закінчення 4-ох гімназійних класів у Бучацькому місійному інституті при Василіанському монастирі (1930–1934) С.Войтович з чистим серцем зробив свій вибір: продовжив теологічні студії, твердо вірячи, що його майбутнє у стані ченця. Спочатку був новіциат (період навчання кандидатів у ченці, який триває 1-2 роки) в отців Василіан у Крехові, де отримав ім'я Севастіян, потім схоластикат у Добромилі (1936–1939), вивчення філософії у Кристинополі (1939–1941), теології у Жовкві (1941–1942) і знову у Кристинополі (1942–1944). 27 грудня 1942 р. Тайну священства йому уділив єпископ Перемиської єпархії Григорій Лакота (згодом владика-мученик УГКЦ XX століття). Перед С.Войтовичем відкрився шлях служіння Богові й людям. Але…легального священичого майбутнього в о.Севастіяна не буде. Влітку 1944 р. він повернувся до Добромильського монастиря, де й пробув до його ліквідації.

Маючи неабияку здібність до мов, о.Севастіян у 1946 р. поступає до Львівського університету на спеціальність «Класична філологія». Тут добрі люди допомагали йому долати перешкоди й випробування. Інколи у свята по околицях Львова о.Севастіян нелегально відправляв Службу Божу, говорив проповіді.

У 1951 р. С.Войтович з відзнакою закінчив університет і за державним призначенням працював учителем англійської та німецької мов у залізничній СШ № 21 містечка Королева (Виноградівщина). Один рік С.Войтович учителював у залізничній школі СШ № 37 станція Ківерці (Волинь), а потім повернувся на Срібну Землю, працював у Хусті (лісотехнічний технікум, культосвітнє училище, СШ № 2).

З 1963 р. починається новий період трудової діяльності, зв'язаний з Ужгородським університетом. Тут він викладав латинську, німецьку мови. За переконаннями багатьох університетських викладачів іноземних мов, надзвичайно обдарований та ерудований лінгвіст С.Войтович був і педагогом від Бога.

Степан Войтович – відомий перекладач. Його талант інтерпретатора простежується в перекладах з латинської, німецької, польської та інших мов. Приміром, йому належить майстерний переклад восьмої книжки «Про епідектичну, або прикрашального роду

промову» (12 розділів) латиномовної праці Феофана Прокоповича «Про риторичне мистецтво».

У співавторстві з Іриною Мончак С.Войтович зробив доступним для україномовного читача німецькомовний вірш Олександра Духновича «О, яке сумне життя…».

На міжнародній конференції, що відбулася в Ужгороді в другій половині 1960-х років, синхронний переклад з польської і на польську здійснювали доцент Урсула Голик і С.Войтович. Приємно було чути, коли на прощання вчені з Варшави, Кракова, а також видатний польський письменник Ярослав Івашкевич (1894–1980) відзначили якісний рівень перекладу. Гості з Польщі подивувалися також обізнаності С.Войтовича у польській класичній літературі.

Степан Войтович – автор наукової публікації «Латинські запозичення в німецькій мові в галузі сільськогосподарської лексики» (будівництво домів, садівництво та городництво).

С.Войтович був солістом університетської чоловічої капели «Боян». Багато викладачів згадують, що своїм оксамитовим ліричним баритоном він чарував слухачів. С.Войтович мимоволі виріznявся серед інших делікатністю, шляхетністю, толерантністю, з ним любили спілкуватися.

С.Войтович жив Божим словом, черпав з нього натхнення. Всупереч забороні, загрозі репресій, ісповідник Христової віри в умовах підпілля скріплював людей у вірі до Бога й України, на свій страх і ризик ширив мирянський апостолят. З початком 70-х років в Україні посилилися репресивно-каральні дії проти національно свідомої інтелігенції. Над головою С.Войтовича згустилися хмари. 10 січня 1972 він змушений був писати «Пояснення до автобіографії»: «При вступі у Львівський державний університет я написав усе, а саме, що навчався в духовній семінарії і працював священником у м.Хирові. Отримавши радянський диплом, а з ним професію вчителя, я вважав, що вже не потрібно згадувати попередній рід занять, був переконаний, що досить, якщо про це знають відповідні державні органи». Від нього вимагалося одне – «каяття» і перехід на православ'я. Постало питання або зректися моральних, духовних принципів своєї віри і зберегти роботу в університеті, або не писати заяви – «каяття» і позбутися роботи. С.Войтович вибрав друге, залишившись відданим прадідівській вірі.

Розправа настала в липні 1973 р. Звільнення з університету (формальний мотив – «скорочення штатів») завдало цій вразливій

людині важкої психологічної травми. Та знову добрі й сміливі люди, які розуміли причину звільнення, ризикнули та допомогли С.Войтовичу працевлаштуватися (Ужгородська заочна СШ, Великолазівський консультпункт).

Стреси, спричинені гонінням за віру, допити, погрози призвели до недуги. Але ніхто з родичів і приятелів не чекав, що його життя обірветься так раптово (15 квітня 1973 р.). Єпископ Івано-франківської єпархії Іриней Білик (у 1968–1972 рр. – студент-фізик Ужгородського університету часто спілкувався з о.Севастіяном) у листі від 20 січня 1998 р. до автора цього матеріалу зазначив: коли його у Києві допитував майор КДБ Ніколай Сєркін, то він «зрозумів, що о.Севастіян помер не своєю смертю».

Севастіяна (Степана) Войтовича поховали біля церкви в рідному селі. Вчителька Марія Сабов-Штилиха розповідала про те, що після плачу поминальних дзвонів над свіжою могилою з дерев'яним хрестом ще довго кружляли голуби, ніби поділяючи з людьми гіркоту непоправної втрати. Це була зграйка поштовиків, яких колись завзятий голубівник Войнович привіз у Могильницю і до яких приєдналися голуби з Ужгорода, котрих випустили з кліток після смерті господаря.

Севастіян – Степан Войтович залишив по собі світлу пам'ять.

БОГДАН БЕНДЗАР

Джерельні приписи:

1. Войтович, С. Латинські запозичення в німецькій мові в галузі сільськогосподарської лексики (рільництво, виноградарство) [Текст] / С.Войтович // Тези доповідей до XX-ої наукової конференції. – Ужгород, 1966. – С. 26-29.
2. Войтович, С. Латинські запозичення в німецькій мові в галузі сільськогосподарської лексики (будівництво домів, садівництво та городництво) [Текст] / С.Войтович // Матеріали XXI-ої наукової конференції Ужгородського державного університету. Сер.: Філологія. – К., 1967. – С. 198-203.

* * *

3. О, яке сумне життя… : [Текст] : [вірш] / О.Духнович; пер. з нім. С.Войтовича// О.В.Духнович. Твори: в 4-ох т. – Т.1. – Братіслава, 1968. – С. 729.
4. Про риторичне мистецтво [Текст] / пер. з лат. С.Войтовича / Феофан Прокопович // Філософські твори в 3-х томах. Т. 1. – К. : Наукова думка, 1979. – С. 382-407.

***

5. Севастіян-Степан Войтович – священник і патріот України, педагог і перекладач : матеріали наук. конф. Ужгород, 3 груд. 1999 р. [Текст]. – Ужгород : Ґражда, 2000. – 38 с.
6. Духнович, О. Твори в 4-ох томах. Т.1. [Текст]. – Братіслава, 1968. – 775 с. Зі змісту : [Про С.Войтовича] – С. 660.

***

7. Бендзар, Б. Степан Войтович [Текст] / Б.Бендзар // Ужгородський університет. – 1998. – 6 берез.
8. Бендзар, Б. «Завжди усміхнений, в постійному русі» (лист-спогад Іринея Білика про С.Войтовича) [Текст] / Б.Бендзар // Ужгород. університет. – 1998. – 17 квіт.

ГРУДЕНЬ: 16

МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ БАНДУСЯК

100-річчя від дня народження юриста, громадсько-політичного діяча (1909–2002)

Микола Бандусяк народився 16 грудня 1909 р. в с.Ясіня Рахівського району в багатодітній гуцульській родині, яка виховала чотирьох синів і трьох доньок, а чоловіча частина стала справжніми патріотами і борцями за незалежність України. Микола спочатку вчився у сільській народній школі,а з 1920 р. – у Берегівській гімназії, після закінчення якої у 1928 р. поступив на юридичний факультет Празького університету. Як в гімназії, так і в університеті був активним членом «Пласту» та «Союзу підкарпатських (українських) студентів».

Після закінчення університету в 1932 р. стажування проходив у Рахові в адвоката Семена Юськіва. Брав активну участь в організації і проведенні другого народовецького з'їзду молоді в Мукачеві у 1934 р. і виступив з промовою. Своє стажування у 1935 р. продовжив у Мукачеві в адвоката Володимира Комаринського, став активістом товариства «Просвіта», а у 1937 р. виступив з промовою на всепросвітянському з'їзді в Ужгороді. У жовтні 1938 р. був учасником маніфестації в Ужгороді з приводу призначення автономного уряду Підкарпатської Русі.

© О.Довганич, 2008.

Після Віденського арбітражу Микола Бандусяк переїхав з Мукачева до Хуста, де продовжив адвокатську практику у власній канцелярії і став активістом розбудови Карпатської України. З січня 1939 р. – член партії українського національного об'єднання (УНО) і член ревізійної комісії. У лютому 1939 р. взяв активну участь у проведенні виборів до сойму Карпатської України. Був уповноваженим у с.Стеблівка, де за успішні результати проведення виборів на виборчій ділянці був піднятий білий прапор.

До його активу треба додати роботу з розробки проекту статуту організації народної оборони «Карпатська січ» (ОНОКС) та голосування на зборах по її створенню та затвердженню статей. У листі до президії Української Центральної Народної Ради в Хусті він піддав критиці допущені помилки окремих представників молодого покоління діячів «Карпатської січі» і застерігав уряд Карпатської України, що вони провокують бунт січовиків проти влади, яку треба змінити.

З окупацією Карпатської України угорськими військами 15-18 березня 1939 р. Микола Бандусяк переховувався у с.Ясіня, уник арешту, але був поставлений під жандармський нагляд. Одержавши угорський паспорт, виїхав у Братиславу (Словаччина), але в еміграції не залишився, а повернувся до Хуста, де продовжив адвокатську практику. У 1940 р. він намагався разом з колишніми активістами Карпатської України Юлієм Бращайком, Андрієм Вороном і Федором Реваєм відновити діяльність УНО.

Після викриття угорськими слідчими органами діяльності молодіжної організації ОУН у 1942 р. був арештований і Микола Бандусяк та його прихильники, яким намагалися приписати керівництво підпільною молодіжною організацією. Але це довести не вдалося, тому всі були звільнені з-під арешту і відпущені додому. Це відбулося не без допомоги закарпатської діаспори у Словаччині.

Повернувшись до Хуста, Микола Бандусяк працював тут до визволення Закарпаття у жовтні 1944 р. Але радянська служба «Смерш» уже в грудні цього року під виглядом чистки тилу 4-го Українського фронту почала арештовувати колишніх учасників Карпатської України і «Карпатської січі» як ворогів народу. Був арештований і Микола Бандусяк і відправлений в м.Єнакієво Донецької області в робочий табір на відновлення роботи шахти. У 1946 р. був звільнений.

Та на волі перебував недовго. У листопаді 1947 р. був арештований нібито за зраду батьківщині і участь в націоналістичній організації, яку в кримінальній справі названо «Визвольним комітетом Підкарпатської Русі» на чолі з головою – греко-католицьким священиком Юлієм Іванчовим і його заступником – Миколою Бандусяком. До нього ввійшло ще 6 членів з числа працівників шкіл і організацій міста Ужгорода, Ужгородського і Великоберезнянського району. Засудженого Бандусяка на 25 років відправили у Печорський табір Комі АРСР Російської Федерації. У 1956 р. був звільнений і в 1991 – реабілітований.

Після виходу на пенсію із Рахова переїхав в Ужгород разом з дружиною. У вересні 1989 р. став одним із засновників народного руху України, у 1990 – товариства української мови ім. Тараса Шевченка та відродження крайової організації товариства «Просвіта».

Помер 9 березня 2002 року в Ужгороді.

ОМЕЛЯН ДОВГАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Бандусяк М. З історії читальні «Просвіти» у селі Ясиня [Текст] / М.Бандусяк // Календар «Просвіти» на 1998 рік. – Ужгород, 1998. – С. 85.
2. Бандусяк, М. За кулісами подій [Текст] / М.Бандусяк // Дмитро Климпуш – головний командант «Карпатської Січі» : докум., спогади, ст., вірші. – Ужгород, 1997. – С. 41-45.

* * *

3. Бандусяк М. Дід Бандусяк [Текст] : [інтерв'ю / Вів О.Гаврош] / М.Бандусяк // Україна молода. – 2001. – 18 верес.

***

4. Бедь, В., Довганич, О. Бандусяк Микола Михайлович [Текст] / В.Бедь, О.Довганич // Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи XX століття. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 28-29.
5. Відзначення 90-річчя Миколи Бандусяка [Текст] // Календар «Просвіти» на 2000 рік. – Ужгород, 2000. – С. 194.
6. Вітання «Просвіти» Миколі Бандусяку з нагоди 90-річчя від дня народження [Текст] // Календар «Просвіти» на 1999 рік. – Ужгород, 1999. – С. 226.
7. Довганич, О. В'язень сталінських концтаборів [Текст] / О.Довганич // Реабілітовані історією. Закарпатська область. Кн. 2. – Ужгород, 2004. – С. 317-321.
8. Згадаймо великого українського патріота і невтомного трудівника Миколу Бандусяка [Текст] // Календар «Просвіти» на 2004 рік. – Ужгород, 2004. – С. 216.

9. Могорита, М. За край рідний [Текст] / М.Могорита. – Ужгород-Дрогобич : Коло, 2003. – 211 с.
Зі змісту : [Про М.Бандусяка] – С. 65, 69, 83.
10. Микола Бандусяк [Текст] // Белень М. Карпатська Україна в портретах. – Ужгород, 1998. – С. 32-34 : іл.
11. Пам'яті Миколи Бандусяка [Текст] // Календар «Просвіти» на 2003 рік. – Ужгород, 2003. – С. 221

***

12. Божук, Г. «Я був і є народовцем…» (До 90-річчя Миколи Бандусяка) [Текст] / Ганна Божук // Новини Закарпаття. – 1999. – 18 груд.
13. Довганич О. В'язень сталінських концтаборів : До 95-річчя від дня народження Миколи Бандусяка [Текст] / Омелян Довганич // Старий Замок. – 2004. – 17-23 груд.
14. Керекеш, Ю. За «зраду» батьківщини й антирадянщину його прирекли до 25-ти років ув'язнення [Текст] / Юрій Керекеш // Фест. – 1999. – 16-22 груд.
15. Кудрявська, Л. «Ти гартувався у важкім вогні…» [Текст] : [про М.Бандусяка] / Людмила Кудрявська // Вісті Ужгородщини. – 1999. – 25 груд.
16. Молдавчук, Г. Один із творців історії [Текст] : [про М.Бандусяка] / Г.Молдавчук // Вісті Ужгородщини. – 1999. – 25 груд.
17. Піпаш-Косівський, В. Життя завжди було тривожним [Текст] : [про М.Бандусяка] / В.Піпаш-Косівський // Карпат. голос. – 1999. – 11-17 груд.

ГРУДЕНЬ: 20

ВАСИЛЬ ЮРІЙОВИЧ ГАНЧИН

90-річчя від дня народження юриста, вченого-історика, педагога вищої школи, громадського діяча (1919–1997)

Еліту будь-якої держави складають представники різних сфер діяльності. Це – золотий фонд, гордість нації і країни в цілому. Еліта формується з непересічних, а часом і визначних представників окремих регіонів. Якщо б формувався реєстр еліти Закарпаття, то до нього обов'язково включили б Василя Юрійовича Ганчина – знаного юриста, вченого-історика, педагога вищої школи, патріота рідної землі. Усе його життя є яскравим прикладом добросовісного

© М.Олашин, 2008.

служіння покликанню та для наслідування теперішніми і прийдешніми поколіннями.

Василь Ганчин народився 20 грудня 1919 р. в с.Великий Березний у звичайній селянській родині. У 12-річному віці залишився напівсиротою: його батько, виснажений на заробітках в США, помер дуже молодим. Однак ні ця трагедія, ні скрутне матеріальне становище не послабили його потягу до знань. Василь закінчив у рідному селі початкову школу і «горожанку», потім – Ужгородську державну реальну руську гімназію, а у 1944 р. – юридичний факультет Дебреценського королівського університету ім. Іштвана Тісо. Ще через двадцять років одержав і диплом з відзнакою про закінчення історичного факультету Ужгородського державного (тепер національний) університету.

Трудову діяльність Василь Ганчин розпочав у 1940 р. писарем юридичної контори, що знаходилась у Великому Березному. Після визволення Закарпаття Червоною Армією його було призначено референтом окружного народного комітету, а через рік – обрано суддею народного суду Закарпатської України. У 1947–1955 рр. він працював відповідно адвокатом, завідувачем юридичною консультацією, відповідальним секретарем, заступником голови та головою Закарпатської колегії адвокатів. Згодом був народним суддею Ужгородського міського, а з 1960 р. – головою Ужгородського районного суду. З 19 вересня 1974 р. Василь Юрійович працював в Ужгородському університеті на посадах викладача (1974–1975) та доцента (1975–1976) кафедри загальної історії; доцента кафедри історіографії та джерелознавства (1976–1978) та кафедри економічних дисциплін (1978–1992). Після чого деякий час трудився доцентом в Ужгородському державному інституті інформатики, економіки і права (тепер Закарпатський державний університет). Помер 5 червня 1997 р.

Сфера інтересів В.Ю. Ганчина була різноманітною. Так, він майже тридцять років пропрацював в органах юстиції, займаючи різні посади. Виконуючи свої професійні обов'язки, завжди керувався чинними нормами права. Але при цьому не забував про конкретну людину, учасника процесу, і намагався допомогти. Крім того, проводив чималу профілактичну роботу по запобіганню правопорушенням. Завжди надавав допомогу словом і ділом. Акцентуємо увагу і на тому факті, що Василь Юрійович був активним учасником створення і розбудови адвокатури та судових органів на Закарпатті

у повоєнний період. Особливості цього процесу він пізніше зафіксував в окремих публікаціях. Додамо, що, працюючи в органах правосуддя, він зарекомендував себе грамотним, дисциплінованим і відповідальним юристом.

Інший штрих до портрета В.Ю. Ганчина – це його наукова діяльність. Зауважимо, що дослідницькими пошуками він почав займатися досить пізно (за сучасними мірками), але встиг зробити немало. Він є автором близько сотні наукових, науково-популярних і публіцистичних студій.

Головна наукова проблема, яка знайшла висвітлення у його дисертації та низці публікацій, це політико-адміністративне і державно-правове становище Закарпаття у складі першої Чехословацької республіки (1919–1939). Підкреслимо, що дослідник глибоко і всебічно розкрив такі питання: становище краю в період розпаду Австро-Угорщини, правові та політичні аспекти входження регіону до новоствореної ЧСР, його статус у світлі Генерального статуту (1919) і Конституції (1920) Чехословаччини, боротьба за автономію Закарпаття та причини затягування з її наданням, неврегульованість західних кордонів краю у міжвоєнний період, вплив закону «Про охорону республіки» (1923) на політичну ситуацію на Закарпатті, наслідки адміністративної реформи (1927), умови діяльності політичних партій, засобів масової інформації та місцевих органів влади, зміст закону «Про тимчасове врегулювання становища губернатора Підкарпатської Русі» (1937) та ін.

Історик досліджував й інші проблеми. Це – рішення Хустського (Всезакарпатського) з'їзду від 21 січня 1919 р. та їх значення, роль Карпатської України 1938 – 1939 рр. в українських державотворчих процесах, діяльність Августина Волошина (1874–1945) та Івана Парканія (1896–1997), антифашистська боротьба закарпатців в роки Другої світової війни, історико-правові аспекти мовного питання в краї в XIX – на початку XX століть, діяльність «Просвіти» на Великоберезнянщині у міжвоєнний період, репресії проти закарпатців в кінці 30-х – на початку 40-х років XX століття, соціально-політичні і правові основи возз'єднання Закарпаття з Українською РСР, роль Ужгородської гімназії в піднесенні освіти в регіоні, конституційні права і обов'язки громадян тощо. А ще В.Ю. Ганчин був співавтором колективної монографії «Возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною» (Львів, 1985) та другого тому «Нарисів історії Закарпаття» (Ужгород, 1995). Підкреслимо, що публікації

історика мають міцне документальне підґрунтя. У той же час треба пам'ятати про засилля в радянські часи панівної ідеології. Зрозуміло, її вплив на праці істориків мав місце. Але у даному випадку цей вплив був незначним.

Василь Юрійович залишився в пам'яті студентів і колег як досвідчений педагог і методист. На початку роботи в Ужгородському університеті він читав такі курси, як «Історія стародавнього світу», «Історія країн Азії та Африки доби середньовіччя», «Джерелознавство». Але головним у його педагогічній роботі був курс «Основи держави і права». Його слухали студенти різних факультетів, в тому числі і автор цієї статті. Тому можна стверджувати, що лектор бездоганно володів фактичним матеріалом, основними методичними прийомами його викладу тощо. Багаторічна робота в органах правосуддя давала йому можливість при викладі теоретичного матеріалу наводити десятки яскравих прикладів із його судової практики, що підтверджували зміст підручника. Цьому сприяли і розроблені ним методичні рекомендації, зокрема сценарій ділової гри «Порядок розгляду кримінальних справ в суді» (Ужгород, 1984).

Звернемо увагу читачів і на той факт, що наш наставник був толерантною, високотактовною, дуже розважливою і стриманою людиною. Не можна собі уявити, щоб Василь Юрійович підвищив на когось голос, розгнівався, поспішив із висновками тощо. Переконані, маємо право стверджувати: він був справжнім Інтелігентом. Педагог був прикладом для студентів. Його поведінка спонукала вихованців наслідувати свого Вчителя і Наставника. І більшість з них робили це охоче, із задоволенням.

Усе своє свідоме життя В.Ю.Ганчин був активним носієм української національної ідеї, вирізнявся активною життєвою позицією. Виконуючи різні громадські доручення (голова товариського суду УжДУ, член профкому, член комісії з розгляду трудових спорів університету, заступник голови групи народного контролю історичного факультету тощо), він завжди стояв на захисті інтересів прав і свобод людей. Після проголошення незалежності України був заступником голови Християнської народної спілки Закарпаття. І чимало зробив в плані виховання студентської молоді в патріотичному дусі.

За будь-яких обставин Василь Юрійович ніколи не забував про свою родину. Вони з дружиною, Іриною Іллівною (з роду Поповичів), виростили і виховали двох чудових дітей – дочку і сина.

Ірина Василівна (у заміжжі Козубовська) – зараз доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи факультету суспільних наук УжНУ. Син, Василь Васильович – відомий лікар-хірург Ужгородської міської клінічної лікарні. Світлий образ батька вони передали дітям і внукам.

Відомо, що вагомість прожитого життя вимірюється кількістю добрих справ. Виходячи із цього, можемо переконливо стверджувати, що Василь Юрійович Ганчин сповна виконав свою земну місію. Підтвердженням цьому є усе вищевикладене у нашій статті. Тож він навічно вписав своє ім'я в літопис рідного краю і Української держави, справедливо заслужив добру пам'ять і вдячність нащадків.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Боротьба трудящих Закарпаття проти угорсько-фашистського режиму в роки другої світової війни [Текст] / В.Ю.Ганчин // Возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною (соціально-політичні і правові аспекти) / В.С.Кульчицький, М.І.Настюк, А.П.Ткач, В.Ю.Ганчин, П.Ф.Гураль. – Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті видав. об-ня «Вища школа», 1985. – С. 70-89.
2. Ганчин, В.Ю. Автономістичні тенденції на Закарпатті в XIX і XX ст. [Текст] / В.Ю.Ганчин // Українські Карпати : матеріали міжнар. наук. конф. «Українські Карпати : етнос, історія, культура». (Ужгород, 26 серп.-1 верес. 1991 р.). – Ужгород : Карпати, 1993. – С. 145-152.
3. Ганчин, В.Ю. До питання про державно-правове становище Закарпаття по конституції Чехословаччини від 29 лютого 1920 року [Текст] / В.Ю.Ганчин // Тези доповідей та повідомлення до наукової конференції, присвяченої 20-річчю визволення Закарпаття Радянською Армією (груд. 1964 р.). – Ужгород, 1964. – С. 144-152.
4. Ганчин, В.Ю. До питання про дипломатичну підготовку приєднання Закарпаття до Чехословацької республіки [Текст] / В.Ю.Ганчин // Тези доповідей та повідомлення до XVIII щорічної наукової конференції Ужгородського державного університету. Сер. іст. наук. Кафедра історії СРСР (квіт. 1964 р.). – Ужгород, 1964. – С. 84-89.
5. Ганчин, В.Ю. До питання про політику домюнхенської Чехословаччини на Закарпатті в 1919–1930 роках [Текст] / В.Ю.Ганчин // Тези доповідей та повідомлення до наукової сесії, присвяченої 20-річчю завершення возз'єднання українських земель в єдиній Українській Радянській державі. – Ужгород, 1965. – С. 43-51.

6. Ганчин, В.Ю. До питання про проект конституції Руської Крайни (1919 р.) [Текст] / В.Ю.Ганчин // Встановлення Радянської влади в Угорщині та на Закарпатті в 1919 році : (тези [доп.] ювіл. наук. конф.). – Ужгород, 1989. – С. 110-119.
7. Ганчин, В.Ю. З історії ревізіоністської політики Угорщини проти Чехословаччини в 1920–1939 роках [Текст] / В.Ю.Ганчин // Тези доповідей до ювілейної наукової конференції, присвяченої 20-річчю Ужгородського державного університету. Сер. історична (жовт. 1965 р. – Ужгород, 1965. – С. 86-93.
8. Ганчин, В. Закарпатська Україна : державно-правові аспекти [Текст] / В.Ю.Ганчин // Закарпатська Україна. Осінь 1944 року : матеріали наук. конф., присвяч. 50-річчю визволення Закарпаття від фашизму та 50-річчю Першого з'їзду Нар. комітетів Закарпат. України (Ужгород, 18 листоп. 1994 р.). – Ужгород : Патент, 1995. – С. 76-79.
9. Ганчин, В. Карпатська Січ на Великоберезнянщині [Текст] / В.Ю.Ганчин // Дмитро Климпуш – головний командант «Карпатської Січі» : док., спогади, ст., вірші. – Ужгород, 1997. – С. 96-97.
10. Ганчин, В.Ю. Мюнхенська змова і Закарпаття [Текст] / В.Ю.Ганчин // Великий Жовтень і розквіт возз'єднаного Закарпаття : матеріали наук. сесії, присвяч. 50-річчю Великої Жовтневої соц. революції, 29 черв.-2 лип. 1967 р.. – Ужгород : Карпати, 1970. – С. 222-235.
11. Ганчин, В.Ю. Питання Закарпаття на Паризькій мирній конференції 1919 року [Текст] / В.Ю.Ганчин, П.А.Петрище // Нариси історії Закарпаття : [У 3 т.]. Т.II (1918–1945). – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 105-113.
12. Ганчин, В.Ю. «Просвіта» на Великоберезнянщині (1920–1939) [Текст] / В.Ю.Ганчин // Календар «Просвіти» на 1996 рік. – Ужгород, 1996. – С. 144-146.
13. Соціально-політичне становище Закарпаття в складі буржуазної Чехословаччини [Текст] / В.Ю.Ганчин // Возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною (соціально-політичні і правові аспекти) / В.С.Кульчицький, М.І.Настюк, А.П.Ткач, В.Ю.Ганчин, П.Ф.Гураль. – Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті видавничого об'єднання «Вища школа», 1985. – С. 29-69.

***

14. Ганчин Василь Юрійович [Текст] / В.В.Бедь, М.В. Олашин // Енциклопедія Закарпаття : Визначні особи XX століття. – Ужгород : Ґражда, 2007. – С. 86 : фото.
15. [Бедь В.] Василь Юрійович Ганчин [Текст] / [В.В.Бедь, М.В. Олашин] // Срібна Земля. – 2004. – 25 груд. (№ 47). – С. 13 : фото.
16. Білак П., Олашин М. Слуга народу, творець його слави [Текст] : [про В.Ю.Ганчина] / П.Білак, М.Олашин // Новини Закарпаття. – 2004. – 23 груд. (№ 192). – С. 4 : фото.

17. Ганчин Василий Юрьевич [Текст] // Историки-слависты СССР : биобиблиогр. словарь-справочник. – М. : Наука, 1981. – С. 60.
18. Митина, Н.П. Ганчин Василий Юрьевич [Текст] / Н.П.Митина // Славяноведение в СССР : Изучение южных и западных славян : биобиблиог. словарь. – Нью-Йорк; Москва, 1991. – С. 125.
19. Пам'яті вченого і громадсько-політичного діяча [Текст]: [в УжДІІЕПі відбулася наук. конф. присвяч. науковій та політично-громадській діяльності В.Ю.Ганчина] // Срібна Земля. – 1997. – 13 груд. (№ 47). – С. 2.

ГРУДЕНЬ: 31

МИХАЙЛО МИКОЛАЙОВИЧ МИТРОВКА

70-річчя з дня народження заслуженого працівника культури України (нар. 1939)

Михайло Миколайович Митровка належить до славної когорти відомих діячів культури і мистецтва Срібної Землі, котрі своїм талантом, невсипущою натхненною працею примножують її багатющий духовний потенціал. Великою його заслугою є, зокрема, вагомий особистий внесок у підготовку і виховання кадрів середньої та вищої кваліфікації для установ культури, мистецтва, туризму та інших галузей.

Народився ювіляр у багатодітній сім'ї с.Кібляри на Ужгородщині в мальовничому куточку Підніжжя оспіваної в народних піснях і легендах гори Маковиці, де споконвіку витав дух творчої наснаги, людської душевної краси, і якогось особливого, притаманного цьому регіону, сердечного благородства. Ця місцина дала нашому краєві багатьох ентузіастів культурно-мистецького розвою, освіти, науки. То ж не дивно, що саме в Кіблярах ще у 20-ті роки минулого століття зусиллями ентузіастів місцевого товариства «Просвіта» було засновано спочатку жіночий, а згодом і мішаний хор.

Полонила муза і юне серце маленького Михайлика Митровки, котрий з перших років шкільної науки з великим бажанням співав в учнівському хорі Кіблярської семирічки, де його турботливими наставниками в царині музики і хорового співу були досвідчені педагоги Золтан Жофчак та Степан Грабар. Любов до музики та педагогічної справи згодом привела юнака в стіни мукачівського педучилища, по закінченні якого (1957 р.) він впродовж двох років

© В.Габорець, 2008.

працює вчителем співів Чорноголівської середньої школи на Великоберезнянщині. Та молодий педагог постійно відчував потребу оволодіти спеціальною музичною освітою і в 1959 р. стає студентом диригентсько-хорового відділення Ужгородського музичного училища (клас Івана Сопка), а по закінченні в 1963 р. училища поступає на навчання до Харківського інституту культури, де вдосконалює свої фахові здібності на відділенні хорового диригування.

Здобувши вищу освіту, Михайло Митровка працює на різних посадах – інспектором обласного управління культури, помічником голови Ужгородського міськвиконкому з питань культури, директором обласної філармонії, заступником директора Ужгородського музичного училища. Одночасно навчався заочно у Львівській державній консерваторії, яку закінчив у 1983 р., ставши володарем двох дипломів про вищу музичну освіту.

Та найбільше життєвих випробувань на долю нашого ювіляра випало з призначенням його в 1985 р. на посаду директора Ужгородського училища культури, щойно переведеного з м.Хуста у новозбудований навчальний корпус в обласному центрі. Йому довелося вирішувати чимало проблем, пов'язаних з оснащенням навчальних кабінетів обладнанням, апаратурою, музичними інструментами, без чого розпочинати навчальний процес на новому місці було неможливо. До названих проблем додалися не легші турботи про доукомплектування училища кваліфікованими кадрами фахівців, забезпечення їх житлом, налагодження творчої співпраці з обласними мистецькими установами. Вперше за всю історію навчального закладу було відкрито угорське відділення.

Ще більше турбот з'явилося на межі другого та третього тисячоліть у зв'язку з відкриттям на базі училища Ужгородського факультету Київського національного університету культури і мистецтв, деканом якого одночасно став М.Митровка. Завдяки його старанням та неабиякій працьовитості Ужгородський підрозділ столичного вишу з року в рік мужнів, зростав кількісно і якісно, утверджувався і паралельно з училищем, реорганізованим у 2007 р. в коледж культури і мистецтв, відіграє винятково важливу роль у забезпеченні кадрами культурно-мистецьких установ. Якщо на світанку своєї історії у 2000 р. факультет починав свою діяльність із ліцензованим складом 50 абітурієнтів з чотирма спеціальностями (музичне, театральне, хореографічне мистецтво, книгознавство, бібліотекознавство та бібліографія), то у 2008 році тут навчалося

уже понад 900 студентів, а до названих вище додались спеціальності менеджменту міжнародного туризму, менеджменту готельно-ресторанного бізнесу, перукарського мистецтва, декоративної косметики та дизайну інтер'єру. Декан доклав чимало зусиль і старань для укомплектування факультету здібними науковцями, досвідченими педагогами. За роки плідної праці М.Митровки на посадах директора училища та декана факультету ним виховано сотні здібних диригентів, хормейстерів, педагогів для шкіл естетичного виховання, артистів для театрально-видовищних установ краю.

За всім цим – напружена праця. Робочий день нашого ювіляра вимірюється не кількістю годин, котрих загалом вистачило б для декількох посад, а істинною любов'ю до мистецтва і почуттям високої відповідальності за доручену ділянку роботи. Окрім того, впродовж багатьох років Михайло Миколайович встигає поєднувати педагогічну працю з керуванням аматорськими хоровими колективами, особистою участю в учительському училищному хорі та чоловічому вокальному квартеті «Цімбори». Понад 20 років був художнім керівником ансамблю пісні і танцю на Ужгородському машинобудівному заводі. Його перу належить ціла низка наукових досліджень в галузі фольклористики, вивчення історії музичної освіти на Закарпатті XIX-XX століть, зокрема музично-хорової справи, а також публікація ряду науково-методичних посібників. То ж цілком закономірно та заслужено Михайло Миколайович Митровка удостоєний багатьох нагород, в тому числі звання заслуженого працівника культури України.

Своєю одержимістю, незвичайною привабливістю ювіляр завоював авторитет, високу шану та глибоку повагу і, сповнений енергії та завзяття, продовжує натхненно працювати задля збагачення духовного потенціалу краю.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Митровка, М. Джерела становлення середньої і вищої музичної освіти в Закарпатті в XIX-XX століттях [Текст] / М.Митровка // Педагогічні пошуки в галузі мистецької освіти в Україні на межі третього тисячоліття : традиції, сучасність, перспективи : зб. тезів за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. – Луганськ, 2001. – С. 5-7.
2. Митровка, М. Передмова [Текст] / М.Митровка // Чорі Ю. Від роду до роду : звичаєво-обрядові традиції Закарпаття. – Ужгород, 2001. – С. 3-4.

3. Митровка, М. Пізнавальна та виховна сила дивосвіту природи [Текст]: (вступ сл.) / М.Митровка // Чорі Ю. Рослинно-тваринний дивосвіт : легенди, перекази та оповіді про фауну і флору. – Мукачево : Елара, 2003. – С. 5-6.
4. Митровка, М. Слово про автора [Текст] : (передм.) / М.Митровка // Попенко, М. Сонце з сердець : автор. твори та оброб. нар. пісень. – Ужгород, 1998. – С. 1.
5. Митровка, М. Становлення і розвиток вищої культурно-мистецької освіти у Закарпатті [Текст] / М.Митровка // Регіональні студії : наук. зб. – Вип. 4. – Ужгород, 2002. – С. 100-102.

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2009 РОКУ

2001–2010 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН (2001) Міжнародним десятиріччям світової культури та ненасильства в інтересах дітей планети

2001–2010 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН другим Міжнародним десятиріччям по викоріненню колоніалізму

2001–2010 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН (2001) десятиріччям боротьби за скорочення масштабів захворюваності малярією в країнах, що розвиваються, особливо в Африці

2003–2012 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН (2001) Десятиріччям грамотності Організації Об'єднаних Націй: освіта для всіх

2005–2014 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю десятиріччям освіти в інтересах сталого розвитку ООН

2005–2014 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН другим Міжнародним десятиріччям корінних народів світу

2005–2015 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю (2003) Міжнародним десятиріччям дії «Вода для життя»

2004–2010 рр. оголошені Верховною Радою України (№ 1692-IУ, від 20.04.2004 р.) загальнодержавною програмою збереження та використання об'єктів культурної спадщини

2006–2010 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: 536-р. 21.12.2005) Концепцію Комплексної програми підтримки і розвитку українського села на 2006–2010 роки

2006–2010 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп. № 202-р від 12.04.2006 р.) Концепцію Державної програми роботи з обдарованою молоддю

2006–2011 рр. оголошені Кабінетом Міністрів України Державною програмою розвитку машинобудування (Пост. № 516, від 18.04.2006 р.)

2006–2015 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: № 244-р., від 27.04.2006 р. Концепцію Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації»

2006–2016 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН десятиріччям реабілітації і стійкого розвитку постраждалих регіонів (третє десятиріччя після Чорнобиля)

2006–2016 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: № 229-р від 22.04.2006 р.) Концепцію Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини»

2006–2020 рр. оголошені Верховною Радою України (№ 2455-IУ, від 3.03.2005) періодом виконання Загальнодержавної програми «Питна вода України»

2007–2015 рр. оголошені Верховною Радою України (№ 537-У, від 09.01.2007) періодом розвитку інформаційного суспільства в Україні»

2008 – 2017 рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН другим десятиріччям боротьби за ліквідацію бідності

2007–2020 рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: № 880-р, від 17.10. 2007 р.) Концепцію національної екологічної політики України

2009 – Рік молоді в Україні (Указ Президента України від 03.07.2008 р. № 616/2008)

2009 – Міжнародний рік природних волокон

2009 – Міжнародний рік навчання в області прав людини

2009 – Міжнародний рік примирення

2009 – Міжнародний рік астрономії

2009 РІК

у 2009 році
в громадсько-політичному житті України відзначатимуться такі знаменні дати

370 років від дня народження та 300 років від дня смерті Мазепи Івана Степановича, гетьмана України, мецената (1639, за ін. даними – 1629, або 1644–1709)

360 років тому війська Богдана Хмельницького здобули перемогу над поляками під Зборовим (1649)

360 років тому укладено Зборівський мирний договір між керівниками визвольної війни українського народу 1648–1654 років і польським урядом у м. Зборові (тепер Тернопільської області) (1649)

300 років битви під Полтавою (1709)

300 років від дня зруйнування російськими царськими військами Запорізької Січі (1709)

90 років від часу проголошення Директорією УНР об'єднання всіх українських земель (західних і східних) в єдину Українську державу (1919)

90 років від часу вступу військових частин армії УНР до Києва та передачі прав Директорії УНР її Головному отаману С.Петлюрі (1919)

80 років від часу створення у Відні Організації українських націоналістів (ОУН; 1929)

70 років проголошення Карпатської України (1939)

70 років від часу початку Другої світової війни (1939)

20 років від дня перепоховання в Києві правозахисників Василя Стуса, Юрія Литвина, Олекси Тихого, померлих у більшовицьких концтаборах (1989)

Січень

1 – Новий рік. Вважається неробочим днем (ст.73 Кодексу законів про працю України).

1 – Всесвітній день Миру. Проголошено папою Павлом VI. Відзначається з 1968 р.

1 – 100 років від дня народження Степана Андрійовича Бандери, політичного діяча, організатора українського національно-визвольного руху (1909–1959)

1 – 90 років від дня народження Джерома Девіда Селінджера, американського письменника (1919)

1 – 80 років від дня народження Володимира Степановича Виговського, українського письменника (1929)

2 – 130 років від дня народження Петра Федоровича Ткаченка, українського кобзаря (1879–1919)

2 – 130 років від дня народження Василя Ступницького, українського етнографа, композитора (1879–1945)

3 – 90 років тому Українська Національна Рада схвалила постанову про з'єднання Західноукраїнської Народної Республіки з УНР у Києві.

3 – 60 років від дня народження Володимира Костянтиновича Кухалашвілі, українського прозаїка, поета, літературознавця, перекладача (1949–2006)

5 – 80 років від дня народження Василя Васильовича Фащенка, українського критика, літературознавця (1929)

6 – 110 років від дня народження Євгена Максимовича Григорука, українського поета(1899–1922)

6 – 60 років від дня народження Миколи Володимировича Луківа, українського письменника (1949)

7 – Різдво Христове

7 – 120 років від дня народження Михайла Івановича Рудницького, українського письменника, публіциста і перекладача, літературознавця, мовознавця і педагога (1889–1975)

8 – 130 років від дня народження Степана Васильовича Васильченка (спр. прізв. – С.В. Панасенко), українського письменника й педагога (1879–1932)

11 – 60 років від дня народження Василя Лаврентійовича Дацюка, українського письменника (1949)

12 – День українського політв'язня.

12 – 100 років від дня народження Йожефа Меліуса, угорського поета, перекладача, публіциста (1909–199)

12 – 100 років від дня народження Марії Овксентіївни Примаченко (Приймаченко), української майстрині народного декоративного розпису (1909–1997)

12 – 80 років від дня народження Миколи Павловича Мащенка, українського кінорежисера та організатора кіно (1929)

13 – День святої Меланії Римлянки

14 – Новий рік за старим стилем. День пам'яті Василя Великого

14 – 50 років від дня народження Надії-Марти Йосипівни Ковалик, української письменниці, лауреата Міжнародного літературного конкурсу (США, Філадельфія) (1959)

17 – 140 років від дня народження Івана Івановича Труша, українського художника, художнього критика і громадського діяча (1869–1941)

19 – Свято богоявлення Господнього (або Водохреще в Йордані)

19 – 200 років від дня народження Едгара Аллана По, американського письменника-романтика (1809–1849)

21 – 150 років від дня народження Степана Йосиповича Смаль-Стоцького, українського мовознавця, літературознавця (1859–1938)

22 – День Соборності України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 42/99, від 21.01.1999 р.), День проголошення в 1919 р. Акта Злуки.

22 – 90 років тому Четвертим Універсалом Центральної Ради Українську Народну Республіку проголошено самостійною і незалежною державою (1918).

22-23 – 17 років тому в Києві відбувся Перший Світовий конгрес українців (1992)

22 – 180 років від дня народження Готгольда-Ефраїма Лессінга, німецького письменника – просвітителя (1729–1781)

22 – 160 років від дня народження Августа Стріндберга, шведського письменника, реформатора літературної мови, основоположника шведської драми (1849–1912)

24 – 130 років від дня народження Станіслава Пилиповича Людкевича, українського композитора, музикознавця, фольклориста і педагога (1879–1979)

24 – 80 років від дня народження Леоніда Максимовича Никоненка, українського драматурга (1929)

25 – Тетяни день. День поминання святої мучениці Тетяни, яка жила в III ст. н.е. у Римі. В цей день 1755 р. було засновано Імператорський Московський університет, а свята Тетяна стала покровителькою студентства

25 – 250 років від дня народження Роберта Бернса, шотландського поета (1759–1796)

25 – 60 років від дня народження Василя Дмитровича Ганущака, українського поета, перекладача (1949)

27 – Всесвітній день митниці. Відзначається з 1983 р.

27 – Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/7 від 21 листопада 2005 р.)

27 – 80 років тому у Відні відкрився конгрес, на якому створено Організацію Українських Націоналістів (ОУН) (1929)

27 – 170 років від дня народження Павла Платоновича Чубинського, українського історика, фольклориста, етнографа і автора гімну «Ще не вмерла Україна» (1839–1884)

28 – 17 років тому Державним Прапором України було затверджено український національний прапор синьо-жовтого кольору (Верховна Рада України: Пост. № 2067-XII, від 28.01.1992 р.)

28 – 90 років від дня народження Олекси Зосимовича Корнієнка, українського драматурга (1919)

28 – 80 років від дня народження Євгена Васильовича Федоренка, українського літературознавця (США) (1929)

29 – День пам'яті героїв Крут – щорічне вшанування пам'яті загиблих під Крутами юнаків, похованих на Аскольдовій могилі

30 – Всесвітній день допомоги хворим проказою. Відзначається з 1954 р.

Лютий

2 – Всесвітній день водно-болотних угідь. Відзначається в день підписання «Конвенції про охорону водно-болотних угідь» у місті Рамсар (Іран) (1971)

2 – Міжнародний день захисту Дунайського біосферного заповідника

2 – 90 років від дня народження Григорія Андрійовича В'язовського, українського літературознавця, критика (1919)

3 – 200 років від дня народження Костянтина Михайловича Базилі, українського письменника, дипломата, публіциста (1809–1884)

4 – 130 років від дня народження Василя Короліва-Старого (В.Королів), українського письменника, журналіста, видавця, редактора (1879–1941)

5 – 32 років тому було заарештовано членів Гельсінської групи Миколу Руденка та Олексу Тихого (1977)

6 – 13 років тому в Антарктиді вперше замайорів синьо-жовтий стяг, а станція «Фарадей» змінила назву на «Академік Вернадський» (1996)

7 – 90 років від дня народження Григорія Григоровича Кулінича, українського літературознавця, перекладача (1919)

11 – Всесвітній день хворого. Засновано 30 травня 1992 р. папою Іоаном Павлом II. Відзначається католиками у день Лурдської Богоматері

11 – 70 років від дня народження Бориса Миколайовича Поліщука, українського письменника (1939)

13 – 240 років від дня народження Івана Андрійовича Крилова, російського письменника, байкаря, журналіста (1769–1844)

14 – День Святого Валентина

15 – Стрітення Господнє

15 – День вшанування учасників бойових дій на території інших держав. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України (№ 180/2004, від 11.02.2004 р.) у день остаточного виводу радянських військ з Афганістану (1989)

19 – 17 років тому Верховна Рада України затвердила Тризуб як малий герб України, вважаючи його головним елементом великого Державного герба України (1992)

ЛЮТИЙ

20 – 120 років від дня народження Лева Миколайовича Ревуцького, українського композитора, педагога і музично-громадського діяча (1889–1977)

21 – Міжнародний день рідної мови. Відзначається згідно з рішенням 30-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (1999), та резолюції Генеральної асамблеї ООН (A/RES/56/262)

22 – Міжнародний день підтримки жертв злочинів. Відзначається з 1990 р., коли в цей день уряд Англії надрукував «Хартію жертв злочинів»

22 – 70 років від дня народження Андрія Олександровича Топачевського, українського письменника, кінодраматурга (1939)

23 – День захисника Вітчизни. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№2002/99, від 23.02.1999 р.)

23 – 90 років від дня народження Олексія Петровича Роготченка, українського письменника (1919–2005)

27 – 80 років від дня народження Андраша Федора, угорського поета, письменника, перекладача (1929)

Березень

БЕРЕЗЕНЬ

1 – Міжнародний день боротьби з наркоманією та наркобізнесом. Відзначається за рішенням ООН

1 – Міжнародний день захисту тюленів

1 – Всесвітній день Цивільної оборони

1 – Свято початку весни «Мерцішор». Відзначається як національне свято у Румунії та Молдові

2 – 190 років від дня народження Миколи Максимовича Сементовського, українського історика – краєзнавця, етнографа, письменника (1819–1879).

2 – 140 років від дня народження Шолом-Алейхема (Ш.Н.Рабинович), єврейського письменника (1859–1916)

3 – День миру для письменника. Відзначається за рішенням 48-го конгресу Міжнародного Пенклубу, який відбувся 12-18 січня 1986 р.

4 – 130 років від народження Бернгарда Келлермана, німецького письменника (1879–1951)

4 – 80 років від дня народження Федора Григоровича Тютюнника, українського письменника (1929–2003)

4 – 60 років від дня народження Володимира Михайловича Івасюка, українського композитора і поета (1949–1979)

6 – 390 років від дня народження Сав'єна Сірано де Бержерака, французького поета, драматурга (1619–1655)

7 – 110 років від дня народження Аркадія Любченка, українського новеліста (1899–1945)

8 – Міжнародний день прав жінок і миру. 16 грудня 1977 р. Генеральна Асамблея ООН закликала держави проголосити у відповідності до їхніх історичних і національних традицій будь-який день року Міжнародним днем прав жінок і миру. Організація Об'єднаних Націй почала відзначати цей день – 8 березня 1975 р., яким було проголошено Міжнародним роком жінок

8 – Міжнародний жіночий день. Рішення про щорічне святкування цього дня було прийнято на 2-ій Міжнародній конференції соціалісток у м. Копенгагені у 1910 р. В Україні вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодекс законів про працю України).

8 – 195 років від дня народження Еде Сіглігеті (Йожеф Сатмарі), угорського письменника, драматурга, перекладача (1814–1878)

9 – 120 років від дня народження Тараса Івановича Франка, українського літературознавця і мовознавця (1889–1971)

12 – 100 років від дня народження Пятраса Цвірки, литовського письменника (1909–1947)

14 – День землевпорядника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1556/99, від 11.12.1999 р.) у другу суботу березня

15 – Всесвітній День прав споживача. Вперше було відзначене у 1983 р.

15 – День незалежності Угорщини

15 – День працівників житлово-комунального господарства і побутового обслуговування населення. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№46/94, від 15.05.1994 р.) в редакції Указу Президента №385/95 19.05.1995 р. у третю неділю березня як професійне свято

15 – 160 років від дня народження Володимира Осиповича Шухевича, українського етнографа, громадського діяча, педагога (1849–1915)

17 – 92 роки тому в Києві утворено Центральну Раду (1917)

17 – 100 років від дня народження Олекси Десняка (О.Г.Руденко), українського письменника (1909–1942)

17 – 90 років від дня народження Олексія Федотовича Коломійця, українського драматурга, прозаїка (1919–1994)

20 – Міжнародний день Франкофонії. Відзначається у 47 країнах світу.

21 – Міжнародний день ліквідації расової дискримінації. Відзначається щорічно за рішенням XXI сесії Генеральної Асамблеї ООН (A /RES/2142 від 26.10.1966 р. Проводиться в день, у який в 1960 р. поліція відкрила вогонь і вбила 69 чоловік під час мирної демонстрації в Шапервіллі (Південна Африка)

21 – починається тиждень солідарності з народами, які борються проти расизму і расової дискримінації. Проводиться за закликом Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/34/24 (1979)

21 – Всесвітній день поезії. Відзначається щорічно відповідно з рішенням XXX-ої сесії ЮНЕСКО (1999)

21 – День Землі. Відзначається щорічно у день весняного сонцестояння. Проголошено Генеральним секретарем ООН у березні 1971 р.

21 – 80 років від дня народження Юрія Михайловича Мушкетика, українського письменника, драматурга (1929)

22 – Всесвітній день водних ресурсів. Відзначається за резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/193 від 22.12.1992 р.)

23 – Всесвітній день метеорології. Відзначається з 1961 року на честь дня (23.03.1950 р.), коли вступила в дію Конвенція Всесвітньої метеорологічної організації

23 – Всеукраїнський день працівників культури та аматорів народного мистецтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 484/2000, від 21.03.2000 р.)

24 – Всесвітній день боротьби з туберкульозом. Відзначається за рішенням Всесвітньої організації охорони здоров'я

25 – День служби безпеки України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 193/2001 від 22.03.2001 р.)

26 – День внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 216/96,

від 26.03.1996 р.) у день прийняття Верховною Радою України 1992 р. Закону України «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України»

27 – Міжнародний день театру. Відзначається щорічно з 1962 р. Засновано у 1961 р. у Відні на IX конгресі Міжнародного інституту театру при ЮНЕСКО

Квітень

1 – Міжнародний день птахів. У 1906 р. підписано Міжнародну Конвенцію про охорону птахів

1 – 200 років від дня народження Миколи Васильовича Гоголя, українського і російського письменника та драматурга (1809–1852)

2 – Міжнародний день дитячої книги. Відзначається у день народження Г.-Х.Андерсена

4 – День створення НАТО

4 – Міжнародний день просвіти з питань мінної загрози і допомоги в діяльності, зв'язаної з розмінуванням. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/97 від 18.01.2006 р.)

5 – День геолога. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 110/95, від 07.02.1995 р.) у першу неділю квітня як професійне свято працівників геології, геодезії та картографії

7 – Міжнародний день пам'яті євреїв – жертв фашизму

7 – Всесвітній день здоров'я. У цей день у 1948 р. вступив у дію Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHA /A.2/ Res. 35)

7 – 120 років від дня народження Габріели Містраль (спр.: Лусілі Годой Алькаяга), чилійської поетеси, педагога і дипломата, лауреата Нобелівської премії (1945) (1889–1957)

7 – 90 років від дня народження Омеляна Йосиповича Пріцака, українського та американського мовознавця, історика, академіка Американської АН та НАН України (1919)

11 – Міжнародний день звільнення в'язнів з фашистських концтаборів. 11 квітня 1945 року в'язні Бухенвальда підняли повстання і разом з армією США знищили табір, а в'язнів було визволено. Відзначається ця дата з 1945 р.

11 – Всесвітній День боротьби з хворобою Паркінсона

12 – Всесвітній день авіації та космонавтики. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної авіаційної федерації

12 – День працівників ракетно-космічної галузі України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 230/97, від 13.03.1997 р.)

13 – 70 років від дня народження Шеймаса Джастіна Гіні, ірландського поета і есеїста, лауреата Нобелівської премії (1995) (1939)

13 – 60 років від дня народження Юрія Івановича Ковалiва, українського поета, критика, літературознавця (1949)

15 – Міжнародний день культури. Відмічається з 1999 року з ініціативи громадських організацій світу в день підписання (1935 р.) у Вашингтоні Договору про міжнародні норми охорони культурних цінностей (Пакт Реріха)

16 – 120 років від дня народження Чарлі Спенсера Чапліна, світознаного англійського кіноактора (1889–1977)

17 – Міжнародний день гемофілії. Відзначається за рішенням Всесвітньої федерації гемофілії та Всесвітньої організації охорони здоров'я щорічно в цей день

18 – Міжнародний день пам'яток та визначних місць

18 – День пам'яток історії та культури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1062/99, від 23.08.1999 р.) у Міжнародний день пам'яток і визначних місць

18 – День довкілля. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 855/98, від 06.08.1998 р.) у третю суботу квітня

19 – Великдень (Пасха). Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу про працю України)

19 – День Голокосту. Відзначається в пам'ять про євреїв – жертв нацизму. Цей день приурочено до початку повстання у Варшавському гетто 19 квітня 1943 р.

21 – 210 років від дня народження Мігаля Танчіча (до 1847 р. М. Штанчіч), угорського письменника, політика (1799–1884)

22 – День Землі. Вперше як міжнародна подія відзначалася у 1990 р. Знаменує початок довгострокових зусиль з рішення глобальних проблем пов'язаних з охороною навколишнього середовища. Проводиться за ініціативою США, де традиційно відзначається з 1970 року.

22 – 70 років від дня народження Анатолія Григоровича Михайленка, українського письменника, публіциста (1939)

23 – Всесвітній день книги. Цей день засновано ЮНЕСКО в 1996 р. 28-ою сесією в пам'ять про відомих письменників: Вільяма Шекспіра, Мігеля де Сервантеса і Гарсіласа де ла Вега (відомого під іменем Інка), які померли в один день – 23 квітня 1616 р. Випадковий збіг і став приводом для пропаганди книги. В цей день в книжкових магазинах і бібліотеках проходять зустрічі з письменниками, працюють книжкові ярмарки

23 – Всесвітній день книги і авторського права. Відзначається з ініціативи ООН (Резолюція 3.18 28-й сесії ЮНЕСКО)

23 – Всеукраїнський день психолога

24 – 110 років від дня народження Володимира Володимировича Набокова, російського і американського письменника (1899–1977)

26 – Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій. Відзначається за рішенням ООН

26 – День Чорнобильської трагедії (1986)

27 – Всесвітній день поріднених міст. Проводиться щорічно в останню неділю квітня за рішенням Всесвітньої федерації поріднених міст

28 – Всесвітній день охорони праці. Щороку в багатьох країнах світу 28 квітня за пропозицією Канадського конгресу профспілок відзначається День пам'яті загиблих на виробництві. У 2001р. Міжнародна організація праці (МОП) приєдналася до ініціативи профспілок, координованої Міжнародної Конфедерації вільних профспілок (МКВП), а з 2002 р. встановила 28 квітня Всесвітнім днем охорони праці (безпека праці та здоров'я). В Україні ця дата відзначається з 2003 р.

29 – Міжнародний день танцю. Відзначається з 1982 р. за рішенням ЮНЕСКО в день народження Ж.Ж.Новера, французького балетмейстера

Травень

1 і **2** – День Міжнародної солідарності трудящих. Встановлено конгресом II Інтернаціоналу (Париж, 14–21.07.1889 р.). Святковий день (ст. 73 Кодексу законів про працю)

2 – 150 років від дня народження Джерома К. Джерома, англійського письменника (1859–1927)

2 – 90 років від дня народження Миколи Юхимовича Тарновського, українського письменника (1919)

3 – Всесвітній день свободи преси. Відзначається щорічно, за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/DES/48/432, від 20.12.1993 р.). Ця дата була обрана, щоб вшанувати Віднхукську декларацію про сприяння незалежній і плюралістичній пресі Африки, яка була прийнята 3 травня 1991р.

3 – Міжнародний день Сонця. Запроваджено в 1994 р. Міжнародним товариством сонячної енергії (МТСЕ)

5 – День Європи. Відзначається щорічно на честь дня (5.05.1949 р.), коли у Лондоні підписано Статут Ради Європи

5 – 100 років від дня народження Міклоша Радноті, угорського письменника, перекладача (1909–1944)

5 – 90 років від дня народження Бориса Наумовича Левіна, українського письменника (1919)

6 – День Святого Юрія

8 – Всесвітній день Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Відзначається з 1953 р.

8 –9 – Дні пам'яті та примирення, присвячені пам'яті жертв другої світової війни. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/59/26)

8 – 180 років від дня народження Степана Даниловича Носа, українського етнографа і фольклориста (1829–1901)

8 – 90 років від дня народження Леонтія Нестеровича Кир'якова, українського поета, перекладача (1919)

9 – День Перемоги. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю)

9 – День Європи. Відзначається щорічно за рішенням, прийнятим лідерами країн – членів ЄС на зустрічі у Мілані у 1985 р.

10 – День Матері. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 489/99, від 10.05.1999 р.) у другу неділю травня

10 – 80 років від дня народження Шандора Каняді, трансільванського угорського поета, перекладача, редактора (1929)

12 – Всесвітній день медичної сестри

13 – 160 років від дня народження Панаса Мирного (спр. П.Я. Рудченко), українського письменника (1849–1920)

15 – Міжнародний день сім'ї. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/47/237, від 20.09.1993 р.)

15 – 150 років від дня народження Панаса Карповича Саксаганського (спр. прізв. – Тобілевич), українського актора і режисера, театрального діяча (1859–1940)

15 – 80 років від дня народження Юрія Івановича Стадниченка, українського поета, перекладача, публіциста (1929)

16 – День Європи. Враховуючи стратегічний курс України на європейську інтеграцію цей День відзначається згідно з Указом Президента України (№ 339/03, від 19.04.2003 р.) у третю суботу травня

16 – День науки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 145/97, від 14.02.1997 р.) у третю суботу травня як професійне свято працівників науки

17 – Всесвітній день інформаційного товариства. Цей день відзначається згідно з прийнятою Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 27 березня 2006 р. З 1969 р. цей день святкувався як Міжнародний день електрозв'язку

17 – День молодіжних та дитячих громадських організацій. Відзначається щорічно згідно з Указом Президента України (№ 599/2008, від 27.06.2008 р.) у третю неділю травня

17 – День пам'яті померлих від СНІДу. Відзначається щорічно з 1983 року в третю неділю травня

18 – Міжнародний день музеїв. Відзначається щорічно за рішенням XI Генеральної Конференції Міжнародної ради музеїв, яка відбулась у травні 1977 р.

18 – День пам'яті жертв депортації кримськотатарського народу (1944)

18 – 70 років від дня народження Валентини Григорівни Запорожець, української письменниці (1939)

20 – 210 років від дня народження Оноре де Бальзака, французького письменника(1799–1850)

21 – Всесвітній день культурного різноманіття в ім'я діалогу та розвитку. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/57/249).

21 – 90 років від дня народження Олександра Дмитровича Очеретяного, українського письменника (1919)

22 – Міжнародний день біологічного різноманіття. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/55/201).

22 – 150 років від дня народження Артура Конан Дойла, англійського письменника (1859–1930)

24 – День слов'янської писемності й культури. День рівноапостольних Кирила й Мефодія, вчителів слов'янських. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1096/2004, від 17.09.2004 р.) щороку в цей день

25 – розпочинається Тиждень солідарності з народами усіх колоніальних територій, які борються за свободу, незалежність і права людини. Проводиться щорічно за закликом Генеральної Асамблеї ООН (/RES/54/91 1972 р.) і починається у день визволення Африки

25 – 300 років від дня зруйнування російськими царськими військами Запорізької Січі (1709)

27 – 100 років від дня народження Яреми Сергійовича Канюка (псевд. Р.Ясенко, Е.Синета, Крас), українського поета і публіциста (1909–1933)

27 – 80 років від дня народження Романа Івановича Іваничука, українського письменника (1929)

28 – День прикордонника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 431/03, від 21.05.2003 р.) як професійне свято, яке відзначатиметься щорічно в цей день

28 – 230 років від дня народження Томаса Мура, англійського поета ірландського походження (1779–1852)

29 – Міжнародний день миротворців ООН. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/57/129), в Україні згідно з Указом Президента (№ 374/03, від 30.04.2003 р.) щороку в цей день

30 – День працівників видавництв, поліграфії і книгорозповсюдження. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 563/99, від 25.05.1999 р.) в останню суботу травня

31 – Всесвітній день проти тютюну. Проводиться за ініціативою Всесвітньої організації охорони здоров'я (Резолюція 42.19 42-ї сесії ВОЗ)

31 – День хіміка. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 219/94, від 07.05.1994 р.) в останню неділю травня як професійне свято хімічної та нафтохімічної промисловості

Червень

1 – Міжнародний день захисту дитини. Проводиться за рішенням МДФЖ, прийнятому у листопаді 1949 р.

1 – День захисту дітей. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 568/98, від 30.05.1998 р.)

2 – 80 років від дня народження Григорія Васильовича Дем'яна, українського фольклориста, етнографа і літературознавця (1929)

3 – 60 років від дня народження Михайла Петровича Стрельбицького, українського поета, критика, літературознавця (1949)

4 – Міжнародний день безвинних дитячих жертв агресії. Проголошено Надзвичайною спеціальною сесією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/ES-7/8, від 19.08.1982 р.)

4 – 100 років від дня народження Олександра Єлісейовича Ільченка, українського письменника (1909–1994)

5 – Всесвітній день навколишнього середовища. Проводиться згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/2994 (XXYII), від 15.12.1972 р.) у день, коли у Стокгольмі було відкрито Конференцію ООН з проблем навколишнього середовища людини

6 – День журналіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 251/94, від 25.05.1994 р.) як професійне свято працівників засобів масової інформації

6 – 210 років від дня народження Олександра Сергійовича Пушкіна, російського письменника (1799–1837)

7 – День працівників водного господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 226/03, від 18.03.2003 р.) щороку у першу неділю червня

7 – Трійця

8 – 80 років від дня народження Василя Івановича Кравчука, українського поета-гумориста (1929)

10 – 130 років від дня народження Деже Сабова, угорського письменника (1879–1945)

11 – 110 років від дня народження Ясунарі Кавабата, японського письменника, лауреата Нобелівської премії (1968) (1899–1972)

12 – 195 років від дня народження Жігмонда Кеменя, угорського письменника, публіциста, політичного діяча (1814–1875)

14 – День працівників легкої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 285/94, від 9.06.1994 р.) у другу неділю червня як професійне свято працівників галузі

14 – 80 років від дня народження Бориса Дмитровича Силаєва, українського письменника (1929–2005)

17 – Всесвітній день боротьби з опустелюванням і засухами. Був проголошений Генеральною Асамблеєю ООН у 1994 р.

20 – Всесвітній день біженців. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 4 грудня 2000 року

21 – День медичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 281/94, від 3.06.1994 р.) у третю неділю червня як професійне свято працівників галузі охорони здоров'я

22 – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1245/2000, від 17.11.2000 р.)

23 – День державної служби ООН. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№291/03, від 04.04.2003 р.) у день державної служби Організації Об'єднаних Націй

23 – 120 років від дня народження Ганни Андріївни Ахматової (спр. Горенко), російської поетеси (1889–1966)

23 – 80 років від дня народження Федора Петровича Погребенника, українського літературознавця, бібліографа (1929–2000)

25 – День митної служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 353/92, від 22.06.1992 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1991 р. закону «Про митну службу в Україні

25 – 90 років від дня народження Тараса Володимировича Жили, українського літературознавця (США); (1919)

26 – Міжнародний день підтримки жертв тортур. Проголошено Генеральною Сесією ООН 12 грудня 1997 р.

26 – Міжнародний день боротьби із зловживанням наркотиками і їх незаконним обігом. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (7.12.1987 р.)

26 – 140 років від дня народження Мартіна Андерсена Нексе, датського письменника (1869–1954)

27 – Всесвітній день рибальства. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної конференції з урегулювання та розвитку рибальства, яка відбулась у липні 1984 р.

28 – День Конституції України. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю)

28 – День молоді. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 323/94, від 22.06.1994 р.) в останню неділю червня

Липень

1 – Всесвітній день архітектури. Відзначається щорічно, проголошено Міжнародною спілкою архітекторів у 1985 р.

1 – День архітектури України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 456/95, від 17.06.1995 р.) у Всесвітній день архітектури

2 – Міжнародний день спортивного журналіста. Відзначається за ініціативою Міжнародної асоціації спортивної преси з 1995 р.

2 – 130 років від дня народження Жігмонда Моріца, угорського письменника (1879–1949)

4 – Міжнародний день кооперативів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (A/RES/47/90, 1992 р.) і відзначається у першу суботу липня, починаючи з 1995 р., коли в цей день святкувалось 100 років існування Міжнародного кооперативного союзу

5 – День Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 259/2006, від 24.03.2006 р.) у першу неділю липня

6 – 150 років від дня народження Вернера фон Хейденстама, шведського поета і романіста, лауреата Нобелівської премії (1916) (1859–1940)

9 – 70 років від дня народження Ігоря Мироновича Калинця, українського поета-шістдесятника, правозахисника (1939)

11 – Всесвітній день народонаселення. Відзначається за рішенням керівної ради Програми розвитку ООН (Рішення ПР ООН 89/46, п. 21. 1989 р.)

11 – 190 років від дня народження Антала Регулі, угорського лінгвіста, етнографа (1819–1858)

12 – День святих апостолів Петра і Павла

12 – День рибалки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 464/95, від 22.06.1995 р.) у другу неділю липня як професійне свято працівників рибного господарства

12 – 60 років від дня народження Василя Петровича Лесіва, українського письменника (1949)

13 – 80 років від дня народження Бориса Мироновича Прокоповича, українського режисера (1929–1980)

13 – 70 років від дня народження Павла Михайловича Мовчана, українського поета, кінодраматурга, перекладача, громадського діяча (1939)

14 – 70 років від дня народження Валентина Вікторовича Миська, українського поета, прозаїка (1939)

16 – 19 років тому Верховна Рада Української РСР прийняла Декларацію про державний суверенітет (1990)

17 – 130 років від дня народження Ференца Мора, угорського письменника, публіциста (1879–1934)

19 – День металурга. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 187/93, від 03.06.1993 р.) у третю неділю липня, як професійне свято працівників металургійної та гірничодобувної промисловості

20 – Міжнародний день шахів

21 – 110 років від дня народження Ернеста Хемінґвея, американського письменника, лауреата Нобелівської премії (1954) (1899–1961)

24 – 18 років тому на флагштоці перед Київською міською радою замайорів жовто-блакитний прапор (1990)

24 – День святої княгині Ольги. Велика княгиня увійшла в історію як творець державного життя і культури Київської Русі

24 – Міжнародний день системного адміністратора. «Батьком» свята є американець Тед Кекатос, котрий вирішив, що хоч раз на рік системні адміністратори повинні відчути вдячність з боку користувачів. Відзначається з 2000 р. в останню п'ятницю липня

25 – 80 років від дня народження Василя Макаровича Шукшина, російського письменника, кінорежисера, сценариста, актора (1929–1974)

26 – День працівників торгівлі. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 427/95, від 05.06.1995 р.) в останню неділю липня як професійне свято працівників торгівлі

27 – 80 років від дня народження Івана Федоровича Гнатюка, українського поета (1929–2005)

28 – День хрещення Київської Русі – України. Відзначається згідно з Указом Президента України (№ 668/2008, від 25.07.2008 р.) щорічно 28 липня у день пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира – хрестителя Київської Русі

29 – 160 років від дня народження Олени Пчілки (О.П.Косач-Драгоманова), української поетеси, письменниці, фольклориста, етнографа (1849–1930)

30 – 70 років від дня народження Миколи Костянтиновича Холодного, українського поета, літературознавця (1939–2006)

Серпень

1 – День Військово-Морських Сил. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 708/96, від 17.08.1996 р.)

1 – 80 років від дня народження Бориславa Тимофійовича Карапиша, українського письменника (1929)

1 – 70 років від дня народження Бориса Олексійовича Тимошенка, українського письменника (1939)

2 – День Святого Іллі

2 – Міжнародний день Голокосту ромів. В цей день 1944 р. у концтаборі Аушвіц-Біркенау гітлерівські фашисти влаштували «циганську ніч». Відзначається в Україні згідно з постановою Верховної Ради (№ 2085, від 8.10.2004 р)

2 – День аеромобільних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 937/99, від 02.08.1999 р.)

2 – День Повітряних Сил Збройних Сил України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 579/2007, від 27.07.2007 р.) у першу неділю серпня

4 – 150 років від дня народження Кнута Гамсуна (спр. Педерсен), норвезького письменника, лауреата Нобелівської премії (1920) (1859–1952)

4 – 125 років від дня народження Бели Балажа, угорського поета, письменника (1884–1949)

5 – 110 років від дня народження Бориса Дмитровича Антоненка-Давидовича (спр. Давидов), українського письменника (1899–1984)

6 – День Хіросіми. Всесвітній день боротьби за заборону ядерної зброї. В цей день американська авіація здійснила атомне бомбардування японського міста Хіросіма (1945)

6 – Міжнародний день «Лікарі світу за мир». Відзначається за рішенням виконкому Міжнародного руху «Лікарі світу за запобігання ядерної війни»

7 – 190 років від дня народження Пантелеймона Олександровича Куліша (літ. псев.: Панько Казюка, Данило Юс, Хуторянин), українського письменника, історика, фольклориста, етнографа, перекладача (1819–1897)

8 – День військ зв'язку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 154/2000, від 01.02.2000 р.)

8 – 80 років від дня народження Олексія Прокоповича Довгого, українського письменника (1929)

9 – Міжнародний день корінних народів світу. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/49/214, від 23.12.1994 р.) протягом Міжнародного десятиріччя корінних народів світу

9 – День будівельника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 273/93, від 22.07.1993 р.) у другу неділю серпня як професійне свято працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів

9 – День працівників ветеринарної медицини. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1035/01, від 01.11.2001 р.) у другу неділю серпня як професійне свято

12 – Міжнародний день молоді. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/54/120 1)

13 – 80 років від дня народження Миколи Івановича Кравчука, українського письменника (1929)

14 – Вшанування Хреста Господнього (Перший Спас)

19 – Преображення Господнє (Другий Спас)

19 – День пасічника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 815/97, від 15.08.1997 р.), як професійне свято бджолярів

19 – 100 років від дня народження Єжи Анджеєвського, польського письменника (1909–1983)

20 – 90 років від дня народження Євмена Михайловича Доломана, українського письменника (1919–2006)

20 – 70 років від дня народження Валерія Олександровича Шевчука, українського письменника, перекладача (1939)

23 – День Державного Прапора України. Відзначається згідно з Указом Президента України (№ 987/2004, від 23.08.2004)

23 – Міжнародний день пам'яті жертв работоргівлі та її ліквідації (Рішення 8.2 150-ої сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО)

24 – День незалежності України. Відзначається згідно з Постановою Верховної Ради України (№ 2143-XII, від 20.02.1992 р.) як державне загальнонародне свято. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю)

25 – 70 років від дня народження Володимира Григоровича Дрозда, українського письменника (1939–2003)

26 – 60 років від дня народження Тетяни Костянтинівни Торецької (спр. Щегельська), українській письменниці (1949)

28 – Перша Пречиста, Успіння Пресвятої Богородиці

28 – 260 років від дня народження Йоганна Вольфганґа Ґете, німецького письменника (1749–1832)

29 – День авіації. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 305/93, від 16.08.1993 р. та змінами, внесеними згідно з Указом № 119/96, від 10.02.1996 р.) в останню суботу серпня як професійне свято військових і цивільних авіаторів та працівників авіаційної промисловості і транспорту

30 – День шахтаря. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 304/93,від 16.08.1993 р.) в останню неділю серпня як професійне свято працівників вугільної промисловості

30 – 535 років від дня народження Альберта Сенція Молнара, угорського письменника, поета, перекладача, новатора угорської граматики (1574–1634)

30 – 80 років від дня народження Ігора Марковича Росоховатського, українського письменника (1929)

31 – 260 років від дня народження Олександра Миколайовича Радищева, російського письменника, філософа (1749–1802)

Вересень

1 – Всесвітній день миру. Відзначається в день початку Другої світової війни

1 – День знання. Відзначається з 1984 р.

1 – 69 років від дня нападу фашистської Німеччини на Польщу. Початок Другої світової війни (1939)

2 – 63 років тому підписано Акт про беззастережну капітуляцію Японії. Закінчення Другої світової війни (1945)

4 – 18 років тому над Будинком Верховної Ради України було піднято жовто-блакитний прапор (1991)

4 – 200 років від дня народження Юліуша Словацького, польського поета (1809–1849)

7 – День знищення військової іграшки. Відзначається з 1998 р. за ініціативою Всесвітньої асоціації допомоги сиротам та дітям, які не мають батьківської опіки

6 – День підприємця. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1110/98, від 05.10.1998 р.) у першу неділю вересня

8 – Міжнародний день грамотності. Відзначається системою ООН (резолюція 1.141 14-ої сесії ЮНЕСКО)

8 – Міжнародний день солідарності журналістів. Проводиться за рішенням IV конгресу Міжнародної організації журналістів, який відбувся у травні 1958 р.

8 – 70 років від дня народження Владислава Федоровича Бойка, українського поета, драматурга (1939)

9 – Всесвітній день краси. Проводиться за ініціативою Міжнародного комітету естетики та косметології

9 – 240 років від дня народження Івана Петровича Котляревського, українського письменника, театрального і громадського діяча, зачинателя нової української літератури і літературної мови (1769–1838)

9 – 90 років від дня народження Олени Михайлівни Апанович, української вченої- історика та письменниці, лауреата Державної премії ім. Т.Шевченка, лауреата наукової нагороди Фундації Антоновичів (США) (1919–2000)

9 – 60 років від дня народження Світлани Олександрівни Зубко, української поетеси (1949)

12 – День фізичної культури і спорту. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 340/94, від 29.06.1994 р.) у другу суботу вересня

12 – День українського кіно. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 52/96, від 12.01.1996 р.) у другу суботу вересня як професійне свято працівників кінематографії

13 – День працівників нафтової, газової та нафтопереробної промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 302/93, від 12.08.1993 р.) у другу неділю вересня

13 – Міжнародний день пам'яті жертв фашизму. Відзначається щорічно у другу неділю вересня

13 – День танкіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 922/97, від 29.08.1997 р.) у другу неділю вересня

15 – День створення міжнародної екологічної організації Грінпіс

15 – 220 років від дня народження Джеймса Фенімора Купера, американського письменника (1789–1851)

16 – Міжнародний день збереження озонового шару. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН в день підписання Монреальського протоколу про речовини, які руйнують озоновий шар (A/RES/49/114) (1987 р.)

17 – День працівників цивільного захисту. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1010/04, від 27.08.2004 р.)

18 – 80 років від дня народження Алли Олександрівни Горської, української художниці, учасниці руху правозахисників – шістдесятників (1929)

19 – День винахідника і раціоналізатора. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 443/94, від 16.08.1994 р.) у третю суботу вересня як свято винахідників і раціоналізаторів

19 – День фармацевтичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1128/99, від 07.09.1999 р.) у третю суботу вересня.

19 – 100 років від дня народження Василя Зозуляка, українського письменника (Словаччина), (1909–1994)

20 – День працівника лісу. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 356/93, від 28.08.1993 р.) у третю неділю вересня як професійне свято працівників лісового господарства, лісової, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості

20 – 180 років від дня народження Івана Олексійовича Світличного, українського письменника – лідера «шістдесятників» і громадського діяча (1929–1993)

21 – Різдво Пресвятої Богородиці Марії (Друга Пречиста). Вшанування українських Богородичних Ікон

21 – День миру. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 100/02, від 05.02.2002 р.) щорічно 21 вересня підтримуючи рішення Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/36/67; A/RES/55/282)

22 – День партизанської слави. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1020/01, від 30.10.2001 р.) щорічно в цей день

24-30 – Всесвітній день моря. Відзначається за рішенням X сесії Асамблеї Міжурядової морської консультативної організації (IMCO/C XXXVIII/21), яка відбулася у листопаді 1977 р. У різних країнах День моря святкується в найбільш доречний день останнього тижня вересня

26 – Всесвітній день серця

27 – Свято Воздвиження Чесного Хреста Господнього

27 – Всесвітній день туризму. Засновано III сесією Генеральної асамблеї Всесвітньої туристської організації, яка відбулась у 1980 р.

27 – День туризму. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1047/98, від 21.09.1998 р.)

27 – Міжнародний день глухонімих. Встановлено в пам'ять про створення Міжнародної Федерації глухонімих (1951 р.). Відзначається в останню неділю вересня

27 – День машинобудівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 361/93, від 08.09.1993 р.) у четверту неділю вересня як професійне свято працівників машинобудування і приладобудування

28 – 80 років від дня народження Дмитра Васильовича Павличка, українського поета, критика, перекладача (1929)

28 – 70 років від дня народження Анатолія Силовича Сірика, українського поета, перекладача (1939)

30 – День святих мучениць Віри, Надії, Любові та матері Софії

30 – Всеукраїнський день бібліотек. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 471/98, від 14.05.1998 р.) щорічно в цей день

30 – 110 років від дня народження Андрія Степановича Панів, українського літератора, науковця, педагога, видавця (1899–1956)

Жовтень

Жовтень – Міжнародний тиждень листа. Відзначається за рішенням Всесвітньої поштової спілки та завжди включає в себе 9 жовтня – Всесвітній день пошти

1 – Міжнародний день музики. Проводиться за рішенням Міжнародної музичної ради ЮНЕСКО

1 – День народження поштової листівки (Відень)

1 – Міжнародний день осіб похилого віку. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (A/RES/45/106, від 14.12.1990 р.)

1 – День ветерана. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1135/04, від 24.09.2004 р.)

1 – 50 років тому у Києві створено Товариство культурних зв'язків з українцями за кордоном (1959)

3 – 130 років від дня народження Володимира Вікторовича Дорошенка, українського бібліографа, літературознавця, громадського і політичного діяча (1879–1963)

3 – 110 років від дня народження Костя Олексійовича Гордієнка, українського письменника (1899–1993)

3 – 90 років від дня народження Едуардаса Беньяміновича Межелайтіса, литовського поета (1919)

4 – Всесвітній день тварин

4-10 – Всесвітній тиждень космосу. Проголошено Міжнародною Федерацією астронавтики на честь запуску першого в світі штучного супутника Землі (A/54/68)

4 – День працівників освіти. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 513/94, від 11.09.1994 р.) у першу неділю жовтня як професійне свято працівників освіти

4 – 60 років від дня народження Юрія Олексійовича Шилова, українського письменника, літературознавця, публіциста (1949)

5 – Всесвітній день вчителів. Засновано ЮНЕСКО у 1994 р. (UNESCOPRESSE vol.4, no.17, p 9)

5 – 110 років від дня народження Олекси Стефановича, українського поета, творчість якого належить до величезного здобутку поетів Празької школи (1899–1970)

5 – 100 років від дня народження Богдана-Ігоря Антонича, українського поета (1909–1937)

6 – 120 років від дня народження Марії Домбровської, польської письменниці (1889–1965)

6 – 70 від дня народження Юрія Івановича Залети (Загорський), український письменник (1939)

7 – 80 років від дня народження Івана Васильовича Зуба, українського критика, літературознавця (1929–2005)

8 – День юриста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1022/97, від 16.09.1997 р.)

8 – 125 років від дня народження Юліана Опільського (справж. – Ю.Л.Рудницький), українського письменника (1884–1934)

8 – 110 років від дня народження Миколи Горбаня, українського історика, письменника (1899–1973)

9 – Всесвітній день пошти. Проводиться за рішенням XIV конгресу Всесвітньої поштової спілки в день її створення (UPU/Tokyo Congress 1969/ Res. C. 11)

10 – Всесвітній день охорони психічного здоров'я

10 – 120 років від дня народження Михайла Драй-Хмари, українського поета й літературознавця (1889–1939)

11 – День художника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1132/98, від 09.10.1998 р.) у другу неділю жовтня

11 – 250 років від дня народження Михайла Антоновського, українського публіциста, видавця та історика (1759–1816)

14 – Міжнародний день по зменшенню небезпеки стихійних бід. У 2001 р. Генеральна Асамблея ООН постановила щорічно відмічати цей день в другу середу жовтня (резолюція 56/195 від 21 грудня)

14 – Міжнародний день стандартизації. Відзначається в день створення Міжнародної організації зі стандартизації

14 – Покрова Пресвятої Богородиці

14 – День Українського козацтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 966/99, від 07.08.1999 р.) в день свята Покрови Пречистої Богородиці

14 – 67 років тому утворено Українську повстанську армію (УПА) (1942)

15 – Всесвітній день сільської жінки. Засновано Організацією Об'єднаних Націй в 1997 р. Право на проведення надано фонду Всесвітнього жіночого конгресу (Женева. Швейцарія). Ініціатором відзначення цього свята в Україні стало Всеукраїнське громадське об'єднання «Рада жінок-фермерів України», яке створено 1998 р.

15 – 200 років від дня народження Хачатура Абовяна, вірменського письменника, педагога, просвітителя – демократа (1809–1848)

15 – 200 років від дня народження Олексія Васильовича Кольцова, російського поета (1809–1842)

15 – 150 роів від дня народження Кости Левановича Хетагурова, осетинського письменника, громадського діяча (1859–1906)

15 – 60 років від дня народження Віри Іванівни Сулими, української письменниці (1949)

16 – Всесвітній день продовольства. Відзначається за рішенням Організації Об'єднаних Націй з питань продовольства і сільського господарства в день створення цієї організації (A/RES/35/70)

17 – Міжнародний день боротьби з бідністю. Проводиться за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/196, від 22.12.1992 р.)

18 – 90 років тому у Львові було засновано Українську Національну Раду (ЗУНР–ЗОУНР) (1918)

18 – День працівників харчової промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 714/95, від 08.08.1995 р.) у третю неділю жовтня як професійне свято працівників харчової промисловості

18 – 150 років від дня народження Анрі Бергсона, французького письменника, лауреата Нобелівської премії (1927) (1859–1941)

19 – 110 років від дня народження Міґеля Ангеля Астуріаса, гватемальського письменника, лауреата Нобелівської премії (1967) (1899–1974)

20 – Міжнародний день авіадиспетчера. Міжнародна федерація асоціацій авіаційних диспетчерів була створена в Амстердамі 20 жовтня 1961 р. Федерація представляє інтереси більше сорока тисяч авіадиспетчерів з 127 країн світу

20 – 70 років від дня народження Леоніда Михайловича Вернигори, українського письменника, поета (1939)

23 – 70 років тому утворено Львівське відділення Спілки письменників України (1939)

24-30 – Тиждень роззброєння. Проводиться щорічно за закликом спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (1978) і починається у день річниці заснування ООН

24 – День Організації Об'єднаних Націй. Проводиться в день, коли у 1945 р. вступив у дію Статут ООН

24 – Всесвітній день інформації про розвиток. Проводиться за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/3038 (XXVII), від 19.12.1972 р.)

24 – 110 років від дня народження Миколи Ковальського, українського поета, публіциста, громадського й політичного діяча (Франція) (1899–1976)

25 – Міжнародний день боротьби жінок за мир

25 – День автомобіліста і дорожника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 452/93, від 13.10.1993 р.) в редакції Указу Президента (№ 1173/97, від 22.10.1997 р.) в останню неділю жовтня як професійне свято працівників автомобільного транспорту і дорожнього господарства

25 – 90 років від дня народження Миколи Федоровича Тарасенка, українського письменника (1919)

25 – 70 років від дня народження Василя Тимофійовича Скуратівського, українського прозаїка (1939–2005)

26 – 250 років від дня народження Ференца Казінці, угорського письменника, поета, редактора (1759–1831)

27 – 110 років від дня народження Георгія Леонідзе, грузинського прозаїка і поета, літературознавця, дослідника творчості Т.Шевченка, перекладача з української (1899–1966)

28 –19 років тому Верховна Рада УРСР затвердила Закон про державний статус української мови (1989)

30 – День податкової служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1094/2000, від 29.09.2000 р.)

31 – Міжнародний день Чорного моря. Ініційовано громадськістю та владними структурами причорноморських країн

31 – Всесвітній день заощаджень. Цей день відзначають у багатьох країнах Європи, де громадяни користуються послугами банків і зберігають там свої заощадження. У 20-30 роках XX ст. Свято ощадності активно відзначали в Галичині

31 – День рятівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1170/98, від 22.10.1998 р.) в останню суботу жовтня

Листопад

1 – 17 років тому Верховна Рада України прийняла «Декларацію прав национальностей України» (1991)

1 – День працівника соціальної сфери. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 374/99, від 13.04.1999 р.) в першу неділю листопада

2 – 140 років від дня народження Ігнотуса (Хуго Вейгелсберг), угорського письменника, поета, публіциста (1869–1949)

3 – День інженерних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1390/99, від 27.10.1999 р.)

3 – День ракетних військ і артилерії. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1215/97, від 31.10.1997 р.)

4 – День залізничника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1140/02, від 11.12.2002 р.)

6 – Міжнародний день запобіганню експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів

7 – 100 років від дня народження Івана Маловічка, українського письменника (1909–1937)

9 – Всесвітній день якості. Відзначається за ініціативою міжнародних організацій зі стандартизації та якості, при підтримці ООН.

9 – День української писемності та мови. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1241/97, від 6.11.1997 р.) в день вшанування пам'яті преподобного Нестора – літописця.

9 – 91 років тому Українська Національна Рада проголосила Західно-Українську Народну Республіку (1918)

9 – 80 років від дня народження Імре Кертеса, угорського письменника, лауреата Нобелівської премії (2002) (1929)

10 – Всесвітній день молоді. Відзначається у день створення Всесвітньої Федерації демократичної молоді.

10 – 250 років від дня народження Йогана Фрідріха Шіллера, німецького поета, драматурга (1759–1805)

11 – 120 років від дня народження Степана Адамовича Маківки, українського письменника й громадського діяча (1899–1966)

12 – 80 років від дня народження Зіновія Красівського, українського громадсько-політичного діяча, правозахисника, поета (1929–1991)

13 – Всесвітній день сліпих. Відзначається у день народження Валентина Гаюї, французького педагога, який у 1784 р. заснував у Парижі перший у світі інтернат для сліпих

13 – 90 років тому було створено Директорію Української Народної Республіки – найвищий орган державної влади (1918)

13 – 110 років від дня народження Остапа Вишні (спр. прізв. – П.М.Губенко), українського письменника-сатирика і гумориста (1889–1956)

14 – Всесвітній день боротьби з діабетом. Спочатку відзначався у день народження Фредеріка Гранта Бантинга, канадського фізіолога, який винайшов гормон інсуліну. Посилаючись на резолюції Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я (WHA42.36 від 19.05.1989 р.), Міжнародна діабетична федерація при участі ВООЗ з 1991 р. відмічає як Всесвітній день боротьби з діабетом. Генеральна асамблея постановила оголосити 14 листопада 2007 р. днем ООН (A/RES/61/225 від 18.01.2007 р.)

14 – 180 років від дня народження Мікаеля Налбандяна, вірменського письменника, філософа (1829–1866)

14 – 91 рік тому згідно із законом, виданим П.Скоропадським, була заснована Українська академія наук (УАН) (тепер Національна Академія наук України) (1918)

15 – Міжнародний день терпимості. Проголошено Генеральною сесією ООН 12 грудня 1996 р.

15 – День працівників сільського господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 428/93, від 07.10.1993 р.) у третю неділю листопада як професійне свято

15 – Всесвітній день пам'яті жертв дорожніх аварій. Відзначається за рішенням ООН в третю неділю листопада

15 – Всесвітній день іммігранта. Відзначається у третю неділю листопада за ініціативою національних єпископських конференцій

16 – День працівників радіо, телебачення та зв'язку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 667/94, від 11.11.1994 р.)

17 – Міжнародний день студентів. Встановлено на Всесвітньому конгресі студентів у Празі у 1946 р.

17 – День студента. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 659/99, від 16.07.1999 р.)

19 – День працівників гідрометеорологічної служби. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 208/03, від 11.03.2003 р.)

19 – День скловиробника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1417/2003, від 9.12.2003 р.)

19 – Міжнародний день відмови від паління. Відзначається у третій четвер листопада

19 – 20 років із дня перепоховання в Києві правозахисників В.Стуса, Ю.Литвина, О.Тихого, померлих у більшовицьких таборах (1989)

20 – Всесвітній день дитини. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/836(IX). Була схвалена Декларація прав дитини

21 – Всесвітній день телебачення. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1996 р.

21 – Всесвітній день привітань. Відзначається з 1973 р. Ідея проведення цього дня зародилася у братів Майкла та Брайяна Маккормак з американського штату Небраска як реакція на посилення міжнародної напруженості

22 – День Свободи. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1619/2005, від 19.11.2005 р.)

22 – 190 років від дня народження Джордж Еліот (спр. прізв. – Мері Енн Івенс), англійської письменниці (1819–1980)

22 – 140 років від дня народження Андре Жіда, французького прозаїка і есеїста, лауреата Нобелівської премії (1947) (1869–1951)

22 – 100 років від дня народження Миколи Олександровича Далекого (спр. прізв. – Алексєєв), українського письменника (1909–1976)

22 – 70 років від дня народження Григорія Павловича Білоуса, українського письменника (1939)

24 – Міжнародний день без покупок. Вперше «День без покупок» був проведений у США (1992)

24 – 100 років від дня народження Богдана Нижанківського, українського письменника (1909–1986)

25 – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/54/134)

26 – 100 років від дня народження Олександра Степановича Левади (повне прізв. – Косяк-Левада), українського письменника (1909–1995)

27 – 130 років від дня народження Грицька Чупринки, українського поета (1879–1921)

28 – День пам'яті жертв голодомору. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1310/98, від 26.11.1998 р.) у четверту суботу листопада

29 – Міжнародний день солідарності з палестинським народом. Відзначається щорічно за закликом резолюції Генеральної Асамблеї ООН (A/ RES/32/40B. (1977 р.) у день, коли у 1947 р. Генеральною Асамблеєю ООН було схвалено резолюцію про розділ Палестини

29 – 110 років від дня народження Григорія Михайловича Косинки (Стрілець), українського письменника (1899–1934)

30 – 100 років від дня народження Сіларда Дарваша, угорського письменника, поета (1909–1961)

30 – 90 років від дня народження Андраша Беркеші, угорського письменника (1919)

30 – 60 років від дня народження Ярослава Михайловича Стельмаха, українського драматурга, прозаїка, перекладача (1949–2001)

Грудень

1 – 16 років тому на всенародному референдумі підтверджено Акт проголошення незалежності України (1991)

1 – Всесвітній день боротьби зі СНІДом. Проголошено Всесвітньою організацією охорони здоров'я (WHA41/1988/REC/1)

1 – День працівників прокуратури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1190/2000, від 02.11.2000 р.) як професійне свято

1 – 130 років від дня народження Петра Івановича Турчанінова, українського та російського композитора, хорового диригента, педагога (1779–1856)

1 – 100 років від дня народження Анатолія Йосиповича Кос-Анатольського (спр. прізв. – Кос), українського композитора, педагога (1909–1983)

2 – Міжнародний день скасування рабства. Відзначається в день схвалення Генеральною Асамблеєю ООН конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатації інших осіб

3 – Міжнародний день інвалідів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (A /RES/47/3, від 14 жовтня 1992 р.)

5 – Міжнародний день добровольчих дій в інтересах економічного та соціального розвитку. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/40/212, від 17.12.1985 р.)

5 – День працівників статистики. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1120/2002, від 02.12 2002р.)

6 – День Збройних Сил України. Відзначається в Україні згідно з Постановою Верховної Ради (№ 3528-12, від 19.10.1993 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1991 р. Закону України «Про Збройні Сили України»

7 – Міжнародний день цивільної авіації. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/51/33), та за ініціативою Міжнародної організації цивільної авіації

7 – День місцевого самоврядування. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1250/2000, від 25.11.2000 р.)

8 – 140 років тому у Львові засноване товариство «Просвіта» (1868)

8 – 16 років від дня підписання у Бресті Білоруссю, Росією і Україною Біловезької Угоди про створення Співдружності Незалежних

Держав. СРСР припинив існування як суб'єкт міжнародного права і геополітична реальність (1991)

10 – День прав людини. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/423(V). Відзначається у день прийняття Загальної Декларації прав людини

11 – Всесвітній день дитячого телемовлення. Проголошено на Міжнародному ринку телепрограм представниками Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у квітні 1994 року

11 – Міжнародний день гір. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/57/245)

12 – День Сухопутних військ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1167/97, від 18.10.1997 р.)

15 – День працівників суду. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1318/2000, від 08.12.2000 р.) як професійне свято

18 – Міжнародний день мігрантів. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/55/93)

18 – 66 років тому почалося визволення України від німецько-фашистських загарбників (1942)

18 – 110 років від дня народження Антала Гідаша, угорського письменника, поета (1899–1980)

19 – День Святого Миколая

19 – 90 років від дня народження Михайла Івановича Ігнатенка, українського поета (1919–2004)

20 – День міліції. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 567/92, від 17.11.1992 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1990 р. Закону «Про міліцію»

20 – День енергетика. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 522/93, від 12.11.1993 р.) у третю неділю грудня як професійне свято працівників енергетики та електротехнічної промисловості

22 – День Ганни

22 – День української дипломатії

24 – День працівників архівних установ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1200/98, від 30.10.1998 р.) як професійне свято

28 – 120 років від дня народження Сергія Савченка, українського літературознавця (1889–1942)

29 – Міжнародний день біологічного різноманіття. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (19 грудня 1994 р.) і відзначається у день, коли вступила в дію Конвенція ООН про охорону біологічного різноманіття

29 – 160 років від дня народження Сергія Миколайовича Южакова, українського літератора, публіциста, економіста (1849–1910)

30 – 190 років від дня народження Теодора Фонтане, німецького письменника (1819–1898)

30 – 140 років від дня народження Стівена Батлера Лікока, канадського письменника (1869–1944)

31 – 110 років від дня народження Василя Мельника, українського поета (1899–1949)

ПОКАЖЧИК ПРІЗВИЩ ЮВІЛЯНТІВ ТА АВТОРІВ СТАТЕЙ ПРО НИХ

А

Абовян Х. 267
Аладар А.Є. 7
Алмашій О.К. 23
Амбруш І. 26
Анджеєвський Є. 261
Андрашко І.В. 24
Антоненко-Давидович Б.Д. (Давидов) 260
Антонич Б.-І. 266
Антоновський М. 267
Апанович О.М. 263
Астуріас М.А. 268
Ахматова Г.А. (Горенко) 256

Б

Бабинець Й.М. 10
Бабота Л. 22, 180
Бадида М.П. 27
Балаж Б. 260
Балецький О.Д. (Вішак) 11
Балог М. 27
Балудянський М.А. 23
Бальзак О. 253
Бандера С.А. 242
Бандурка Г.В. 3, 81
Бандусяк М.М. 28, 225
Бачинський А.Ф. 29
Бачинський М. 11
Бачкай І.А. 20
Баяновська М.Р. 3, 144, 147, 163
Бедзір В.О. 3, 15, 62, 113, 114, 195
Бемер Л. 13
Бендзар Б.П. 3, 224
Бенеш Е. 16
Бергсон А. 268
Бержерак С.С. 247
Беркеші А. 272
Бернс Р. 244
Беца В.М. 8, 43
Білак С. 16
Білоус Г.П. 272
Біров А.О. 9
Блецкан М.І. 25, 196
Божук Г.В. 20, 144
Бойко В.Ф. 262
Бокшай І. 19
Брадач О. 22
Бращайко Ю. 14
Бровді І.В. 17
Бровді Л.О. 19
Буднікова Л.Т. 3, 128
Бундзяк С.М. 21

В

Васильченко С.В. (Панасенко) 242
Васько І.П. 26
Вашкеба І.М. 3, 83
Ващук Ф.Г. 25, 193
Вернигора Л.М. 268
Виговський В.С. 242
Вигодованець Н.І. 3, 16, 123
Вишня Остап (Губенко П.М.) 270
Вішкі Б.К. 11
Вовчок В.І. 15, 110
Войтович С.Й. 27, 221
Волошин А.І. 12
Волощук І.В. 21
Волощук М.Ю. 26

Г

Габор В.В. 28
Габорець В.С. 4, 104, 157 236
Гаджега В.М. 20
Гаджега Ю.П. 9
Гайду І.В. 11
Гайду Л.І. 22
Гамсун К. (Педерсен) 260
Ганич Т.М. 4, 51
Ганущак В.Д. 244
Ганчин В.Ю. 29, 228
Гарагонич Т.М. 4, 79
Гарапко І.І. 24
Геляс М.В. 13, 76
Гіга С.П. 26
Гідаш А. 274
Гіні Ш.Д. 250
Гісем В.В. 23
Глеба Ю.Ю. 17
Гнатюк І.Ф. 259
Гоголь М.В. 249
Годинка А. 10
Гойда А.Ю. 11, 60
Гойда Ю.А. 12

Головацький Я.Ф. 25
Горбань М. 266
Горват Г.А. 26
Горват Л.П. 10
Гордієнко К.О. 265
Греба В.М. 7, 35
Грига І.І. 21, 172
Григорук Є.М. 242
Гурницький К.І. 25
Гуца-Венелін Ю.І. 12

Ґ

Ґете Й.В. 261

Д

Дайка Г. 12
Далекий М.О. (Алексєєв) 272
Дарваш С. 272
Дацюк В.Л. 243
Делеган В.В. 4, 18, 73, 136, 168, 200
Дем'ян Г.В. 255
Десняк О. (Руденко О.Г.) 248
Джером К. Джером 252
Дзись-Войнаровський М.Л. 11
Довганич О.Д. 4, 40, 47, 227
Довгий О.П. 260
Довгович В. 28
Дойл А.К. 254
Доломан Є.М. 261
Домбровська М. 266
Дорошенко В.В. 265
Дочинець М.І. 22, 175
Драй-Хмара М. 266
Дрозд В.Г. 261
Дьєрдь А. 14

Е

Еліот Д. (Іванс М.Е.) 272

Є

Єрошева Н.М. 13, 80
Єфімова Л.К. 16

Ж

Желіцкі Й. 11
Жила Т.В. 256
Жід А. 272
Жупан В.В. 17
Жупан Й.В. 18

З

Задорожний В.Є. 15, 105
Заклинський К.Р. 21
Залета Ю.І. (Загорський) 266
Запорожець В.Г. 253
Зейкан І.О. 17
Зозуляк В. 264
Зуб І.В. 266
Зубанич М.І. 17, 153
Зубко С.О. 263

І

Іваничук Р.І. 254
Івасюк В.М. 247
Ігнат В.І. 28
Ігнатенко М.І. 274
Ігнотус Х. (Вейгелсберг) 269
Ійяс (Яцик) Д. 13
Ільницький І.І. 21, 164
Ільченко О.Є. 255
Ірлявський І. (Рошко) 9

К

Кавабата Я. 256
Казінці Ф. 269
Калинич І.А. 10
Калинич І.В. 13
Калинець І.М. 257
Канюк Я.С. 254
Каняді Ш. 252
Карапиш Б.Т. 259
Карпович Г. 27
Келлерман Б. 246
Кемень Ж. 256
Керецман М.М. 14
Кертес І. 270
Керча І.Ю. 11
Кир'яков Л.Н. 252
Кізін І.Д. 29
Ковалик Н.-М.Й. 243
Ковальський М. 268
Ковач П.П. 17
Ковчар О.О. 18
Коломієць О.Ф. 248
Кольцов О.В. 267
Корнієнко О.З. 244
Королів-Старий В. (Королів) 245
Кос-Анатольський А.Й. (Кос) 273
Косинка Г.М. (Стрілець) 272
Котляревський І.П. 263
Кохан В.І. 28
Кравчук В.І. 255
Кравчук М.І. 261
Кралицький А.Ф. 10
Крилов І.А. 245
Кротон (Фірцак І.) 20
Куліинич Г.Г. 245
Куліш П.О. 260
Куля Ф.І. 4, 213

Купер Д.Ф. 263
Кутлан І. 7
Кухалашвілі В.К. 242
Куцик І.П. 12

Л

Лабик К.Л. 9
Ладижець В.І. 18
Левін Б.Н. 252
Левада О.С. (Косяк-Левада) 272
Лендєл В.І. 14
Лендєл В.Г. 27
Лендєл В.М. 8
Леонідзе Г. 269
Лесів В.П. 258
Лессінг Г.-Е. 243
Лигирда Ф.Д. 9
Литвин Ю. 241, 271
Лікок С.Б. 275
Лінтур П.В. 16
Лодій П.Д. 15
Ломсадзе Ю.М. 28
Луків М.В. 242
Лучкай М.М. 26
Любченко А. 247
Людкевич С.П. 244
Лялько М.П. 22

М

Маґочій П.-Р. 4, 133
Мадяр О.Л. 4, 128
Мазепа І.С. 241
Маківка С.А. 270
Макара М.П. 4, 29, 57
Маловічко І. 270
Мальчицький С.Й. 16
Мандзюк Г.І. 9, 50
Мандзюк М.М. 8, 46
Мартіні Й. 14
Матіїв В.М. 24
Мацола В.І. 24
Мащенко М.П. 243
Межелайтіс Е.Б. 266
Меліус Й. 243
Мельник В. 275
Мельник С.А. 10
Мигалина Ю.В. 14, 85
Микитась В.Л. 25
Мирний П. (Рудченко П.Я.) 253
Мисько В.В. 258
Митровка М.М. 4, 29, 96, 234
Михайленко А.Г. 251
Михайлюк М.М. 14
Мишанич В.В. 4, 43, 143
Міговк П. 19
Мідянка П.М. 16, 119
Містраль Г. (Алькаяга Л.Г.) 249
Мітряєва С.І. 14, 81
Мічка З.Ф. 21
Млавець Ю.Ф. 12, 67
Молнар А.С. 262
Мор Ф. 258
Моріц Ж. 257
Мошак Ю.М. 12, 74
Мункачі М. (Ліб) 11
Мур Т. 254
Мурані-Мейсарош Г.І. 24, 189
Мушкетик Ю.М. 248

Н

Набоков В.В. 251
Налбандян М. 270
Недзельський Є. 26
Нексе М.А. 257
Нижанківський Б. 272
Никоненко Л.М. 244
Новікова О.Ю. 4, 188
Нодь З.М. 13
Нос С.Д. 252

О

Олашин М.В. 4, 57, 140, 232
Опільський Ю. (Рудницький Ю.Л.) 266
Орлай І.С. 10
Офіцинський Р.А. 4, 109
Очеретяний О.Д. 254

П

Павличко Д.В. 265
Павлович О.І. 23
Пагиря В.В. 4, 191, 216
Падяк В.І. 17, 130
Палмаї І. 23
Панів А.С. 265
Папіш М.Ю. 4, 91
Парлаг М.І. 26, 214
Пахомова С.М. 16, 125
Петефі Ш. 20
Петров О.Л. 12
По Е.А. 243
Погребенник Ф.П. 256
Поліщук Б.М. 245
Полажинець М.М. 26, 204
Поляк В.С. 8
Попович І.Д. 14, 93
Попович Д.М. 26, 201
Пріцак О.Й. 249

Примаченко (Прийма-
ченко) М.О. 243
Приходько О.В. 4,
45, 49, 76
Продан П.С. 21 169
Прокопович Б.М. 258
Прокус М.Й. 12
Пруниця С.Ю. 7, 39
Пушкін О.С. 255
Пчілка О. (Косач-Дра-
гоманова О.П.) 259

Р

Радищев О.М. 262
Радноті М. 252
Ревай Ю.І. 20, 149
Ревес І. 9
Ревуцький Л.М. 246
Регулі А. 258
Рейті Я. 9, 48
Ріпай А.І. (Репай) 20,
158
Рогаль М.Г. 27, 217
Росоховатський І.М.
262
Рошкович Г.Г. 23
Руденко М. 245
Рудловчак О.М. 9
Рудницький М.І. 242
Русин В.І. 23

С

Сабов Є.І. 24
Сабов Д. 255
Савченко С. 275
Саксаганський П.К.
(Тобілевич) 253
Сас Ф.О. 10, 54
Світличний І.О. 264
Сєроухов С.І. 7, 41
Селінджер Д.Д. 242
Сементовський М.М.
246
Сидорук О. 19, 142
Силаєв Б.Д. 256
Сирохман М.В. 5,
220
Сівак Є.М. 27
Сіглігеті Е. (Сатма-
рі Й.) 247
Сільвай І.А. (Уріїл
Метеор) 10
Сірик А.С. 265
Скубенич-Кость Ф.М.
11
Скуратівський В.Т.
269
Сливка О.І. 20
Словацький Ю. 262
Смаль-Стоцький С.Й.
243
Сова П.П. 19
Сокач Е.П. 15, 98
Ставровський-Поп-
радов Ю.І. 13
Стадниченко Ю.І.
253
Статєєва В.І. 26
Стегура Н.І. 8
Стельмах Я.М. 272
Стерчо П.Ю. 14
Стефанович О. 266
Стріндберг А. 244
Стрельбицький М.П.
255
Ступницький В. 242
Стус В. 241, 271
Сулима В.І. 267
Сухан Ю.В. 15
Сяркевич Ю.І. 15

Т

Танчіч М. (Штанчіч)
250
Тарасенко М.Ф. 269
Тарновський М.Ю.
252
Тимошенко Б.О. 259
Тихий О. 241, 245,
271
Ткаченко П.Ф. 242
Тобілевич (див. Сак-
саганський П.К.)
Токач Б. 21
Томчаній М.І. 19
Топачевський А.О.
246
Торецька Т.К. (Ще-
гельська) 261
Торохтін О. 21
Трухлий І. 23
Труш І.І. 243
Турак Й.А. 5, 208
Турчанінов П.І. 273
Туряниця Ю.Д. 13
Тютюнник Ф.Г. 247

У

Уманець О.М. 28
Уральський Л.В. 28
Уріїл Метеор (див.
Сільвай)

Ф

Фабрі З.Й. 24
Фащенко В.В. 242
Федак Ш. 25
Федака П.М. 5, 55,
151, 174
Федака С.Д. 5, 53,
66, 203

Фединишинець В.С. 5, 171
Федор А. 246
Федор П.С. 8
Федоренко Є.В. 244
Фелдеші П.А. 18
Фенич В.Ю. 22
Фенцик Є.А. 24
Фірцак І. (див. Кротон)
Фогорашій І.Ф. 28
Фонтане Т. 275
Франко Т.І. 247

Х

Хайнас В.В. 11, 56
Хейденстам В. 257
Хемінґвей Е. 258
Хетагуров К.Л. 267
Хланта І.В. 5, 38, 179
Холод В.І. 20
Холодний М.К. 259
Хрипак С.М. 29

Ц

Цвірка П. 247
Ципола Г.А. 23, 185

Ч

Чаплін Ч.С. 250
Часто П.І. 18
Чепа В.І. 15
Чопик В.І. 17
Чубинський П.П. 244
Чупринка Г. 272

Ш

Шандор Л.З. 12
Шаповалов М.Т. 17
Шевчук В.О. 261
Шерегій М.Ю. 19
Шилов Ю.О. 266
Шип Ю.В. 5, 117
Шіллер Й.Ф. 270
Шолом-Алейхем (Рабинович Ш.Н.) 246
Шолтес З.І. 19
Штанчіч М. (див. Танчіч)
Штерн З.М. 22
Штернберг Я.І. 8
Штефуровський С.С. 8
Шуба М.Г. 27
Шукшин В.М. 259
Шухевич В.О. 247

Щ

Щербан Т.Д. 5, 91

Ю

Югас В.С. 28
Южаков С.М. 275
Юричко В. 5, 183

З М І С Т

Від укладача 3

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2009 РОКУ ... 7

ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ: 2009 рік 30

КРАЄЗНАВЧІ ЗНАМЕННІ ДАТИ

ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ ГРЕБА 35

СТЕПАН ЮРІЙОВИЧ ПРУНИЦЯ 39

СТЕПАН ІВАНОВИЧ СЄРОУХОВ 41

ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ БЕЦА 43

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ МАНДЗЮК 46

ЯНОШ РЕЙТІ 48

ГАННА ІВАНІВНА МАНДЗЮК 50

ЗЛУКА ЗАКАРПАТТЯ З УКРАЇНОЮ 52

ФЕДІР ОЛЕКСІЙОВИЧ САС 54

ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ХАЙНАС 56

АНДРІЙ ЮРІЙОВИЧ ГОЙДА 60

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА 63

ЮРІЙ ФЕДОРОВИЧ МЛАВЕЦЬ 67

ЮРІЙ МИХАЙЛОВИЧ МОШАК 74

МАЙЯ ВОЛОДИМИРІВНА ГЕЛЯС 76

НІНА МИКОЛАЇВНА ЄРОШЕВА 80

СВІТЛАНА ІВАНІВНА МІТРЯЄВА 81

ЮРІЙ ВІКЕНТІЙОВИЧ МИГАЛИНА 85

ІВАН ДМИТРОВИЧ ПОПОВИЧ 93

ЕМІЛ ПЕТРОВИЧ СОКАЧ 98

ВОЛОДИМИР ЄВГЕНОВИЧ ЗАДОРОЖНИЙ 105

ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ ВОВЧОК 110

ВАСИЛЬ ОЛЕКСАНДРОВИЧ БЕДЗІР 114

ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ МІДЯНКА 119

СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА ПАХОМОВА 125
ВАЛЕРІЙ ІВАНОВИЧ ПАДЯК 130
ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ДЕЛЕГАН 136
ОЛЕКСАНДР СИДОРУК 142
ГАННА ВАСИЛІВНА БОЖУК 144
ЮЛІЙ ІВАНОВИЧ РЕВАЙ 149
МАРІЯ ІВАНІВНА ЗУБАНИЧ 153
АНДРІЙ ІВАНОВИЧ РІПАЙ (РЕПАЙ) 158
ІЛЛЯ ІВАНОВИЧ ІЛЬНИЦЬКИЙ 164
ПЕТРО СТЕПАНОВИЧ ПРОДАН 169
ІВАН ІВАНОВИЧ ГРИГА 172
МИРОСЛАВ ІВАНОВИЧ ДОЧИНЕЦЬ 175
ЛЮБИЦЯ БАБОТА 180
МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ ПАРЛАГ 185
ГІЗЕЛА ЦИПОЛА 188
ГЕОРГІНА ІВАНІВНА МУРАНІ-МЕЙСАРОШ 192
ФЕДІР ГРИГОРОВИЧ ВАЩУК 195
МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ БЛЕЦКАН 199
ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ ПОПОВИЧ 204
МИХАЙЛО МИКОЛАЙОВИЧ ПОЛАЖИНЕЦЬ 207
ЗАКАРПАТСЬКЕ ОБЛАСНЕ ТОВАРИСТВО НІМЦІВ «ВІДРОДЖЕННЯ» 212
МИКОЛА ГЕОРГІЙОВИЧ РОГАЛЬ 217
СТЕПАН ЙОСИПОВИЧ ВОЙТОВИЧ 221
МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ БАНДУСЯК 225
ВАСИЛЬ ЮРІЙОВИЧ ГАНЧИН 228
МИХАЙЛО МИКОЛАЙОВИЧ МИТРОВКА 234

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2009 РОКУ 239

Покажчик прізвищ ювілянтів та авторів статей про них 276

Довідкове видання

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2009 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

УКЛАДАЧІ:
М.І.Івашко, Г.В.Бобонич
за участі
І.М. Горват
(угорські краєзнавчі дати)

Випусковий та бібліографічний редактор:
Л.О. Ільченко

Коректор:
Н.М. Панчук

Відповідальна за випуск
Л.З. Григаш

Видавництво Валерія Падяка
Ужгород, 88007, вул. Гагаріна 14/3 тел. 8(0312)-693132
E-mail <padyak@mail.uzhgorod.ua>
www.padyak.com
Директор В. І. ПАДЯК, к.ф.н.
(Свідоцтво Держкомінформу України ДК № 963 від 20.06.2002 р.)

Оригінал-макет: **Л.Ільченко**

Підписано до друку 30.08.2008 р. Формат 60x84/16.
Умов. друк. арк. 17,75. Тираж 250 прим.

Друкарня ТОВ «Папірус-Ф»
Ужгород, вул. Лермонтова, 25а

К17 **Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2009 рік** [Текст] : реком. бібліогр. посіб./ ЗОУНБ, Від. краєзнавч. л-ри; Інформ.-бібліогр. від.; Від. л-ри іноземн. мовами; уклад.: М.І.Івашко, Г.В.Бобонич, І.М.Горват; відп. за вип. Л.З.Григаш; вип. та бібліогр. ред. Л.О.Ільченко.– Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2008.– 284 с.

ISBN 978-966-387-022-9

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2009 році. Основу календаря складають грунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями.

Представлені матеріали з успіхом можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, а й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

УДК 015

ББК 92

ВИДАВНИЦТВО В. ПАДЯКА

ISBN 978-966-387-022-9